Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

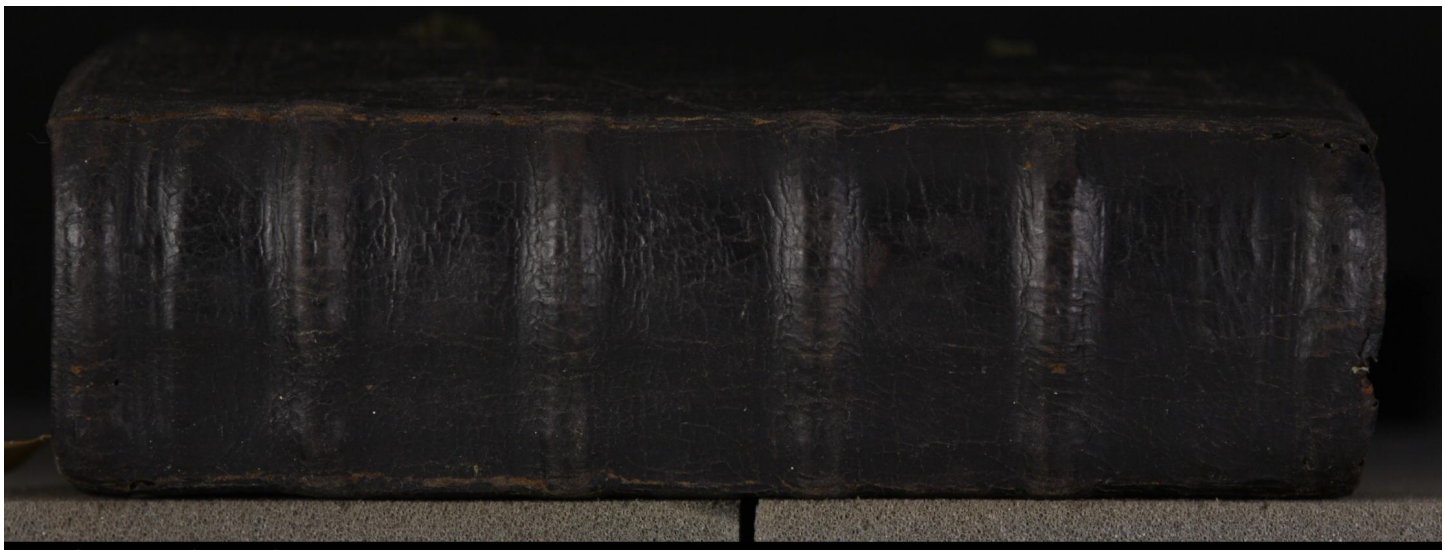

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

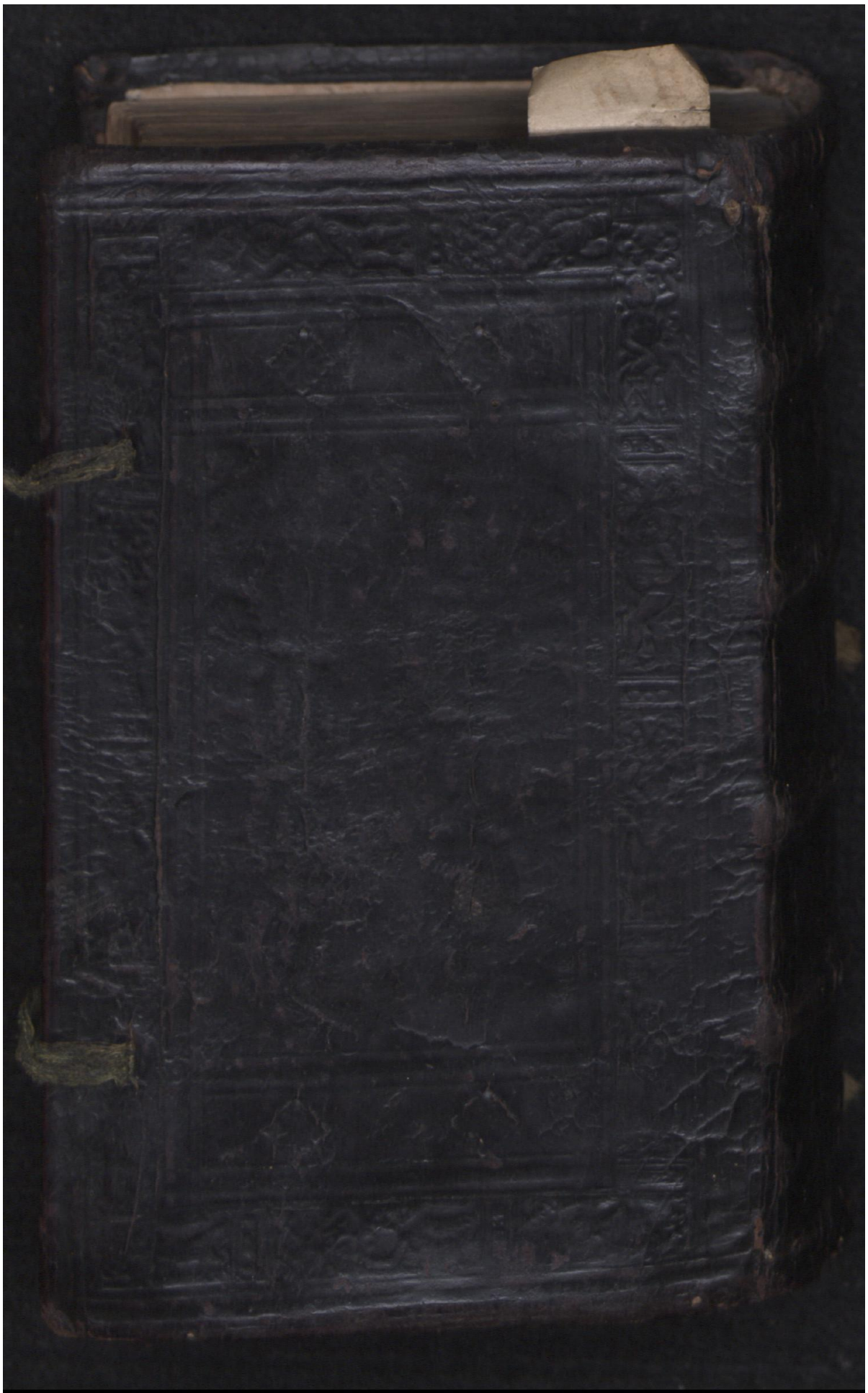

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

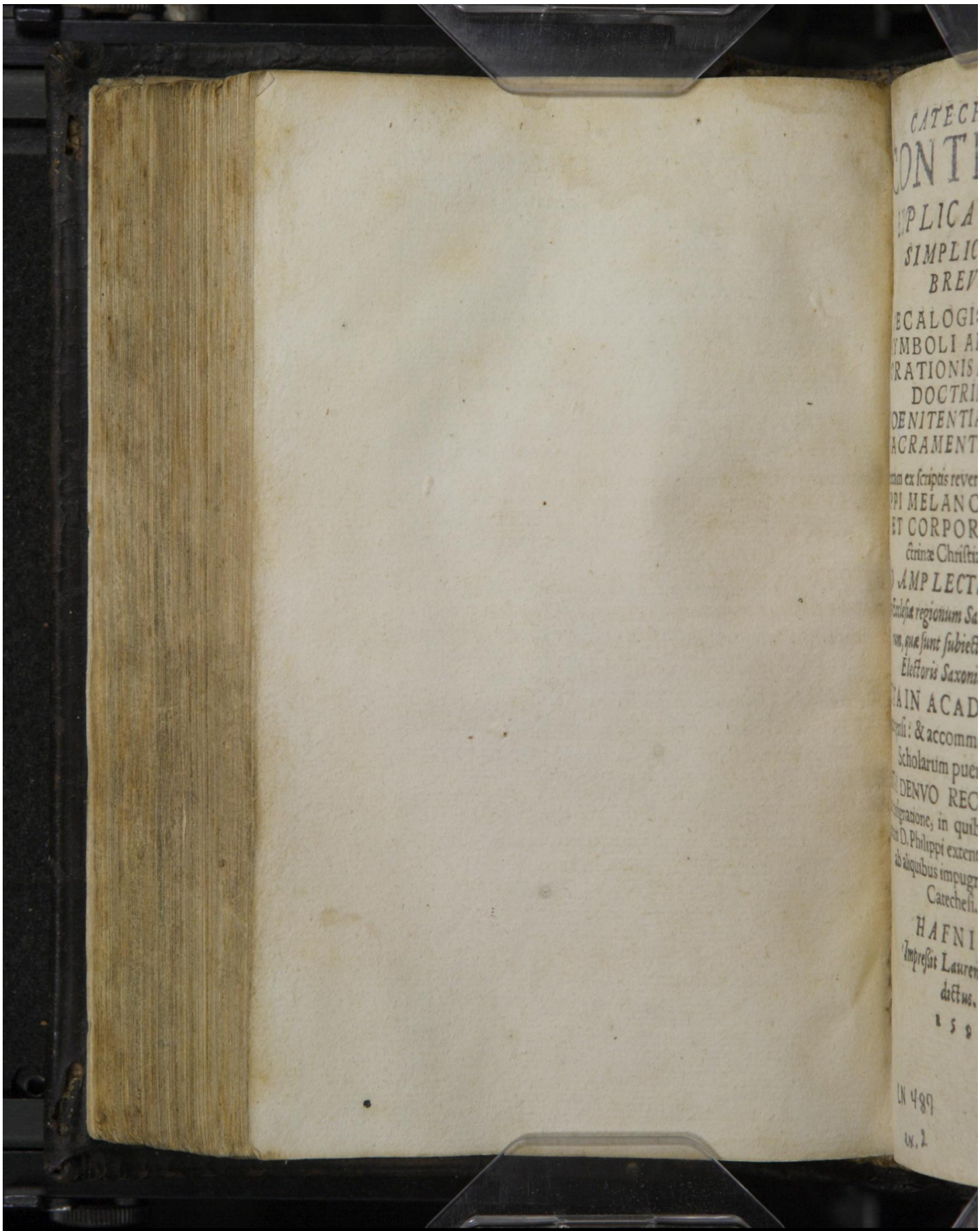

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

CATECHESIS
CONTINENS
EXPLICATIONEM
SIMPLICEM ET
BREVEM
DECALOGI:
SYMBOLI APOSTOLICI:
ORATIONIS DOMINICÆ:
DOCTRINÆ DE
POENITENTIA ET DE
SACRAMENTIS:

Contextam ex ſcriptis reverendi viri D. PHILIPPI MELANCTHONIS, ET CORPORE DOctrinæ Chriſtianæ.

QVOD AMPLECTVNTVR AC tuentur Eccleſiæ regionum Saxonicarum & Miſnicarum, quæ ſunt ſubiectæ ditioni Ducis Electoris Saxoniæ, &c.

EDITA IN ACADEMIA WItebergenſi: & accommodata ad uſum Scholarum puerilium.

ET IAM DENVO RECOGNITA ADdita conſignatione, in quibus partibus ſcriptorum D. Philippi extent loca, hactenus ab aliquibus impugnata in hac Catecheſi.

HAFNIÆ,
Impreſſit Laurentius Benedictus.
1593.

Andreas Martini
B. Gruppius.

LN 489
ex. 2

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

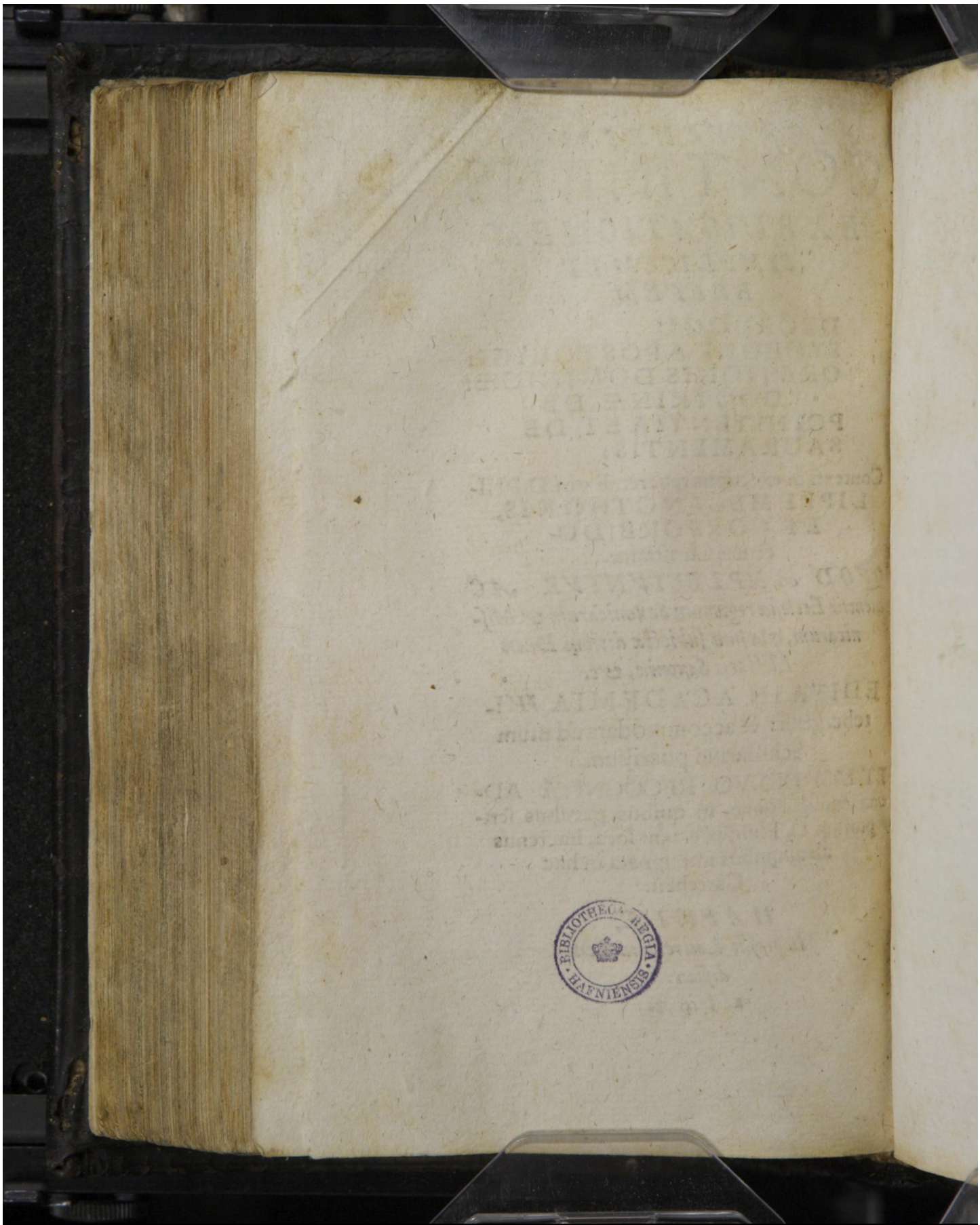

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

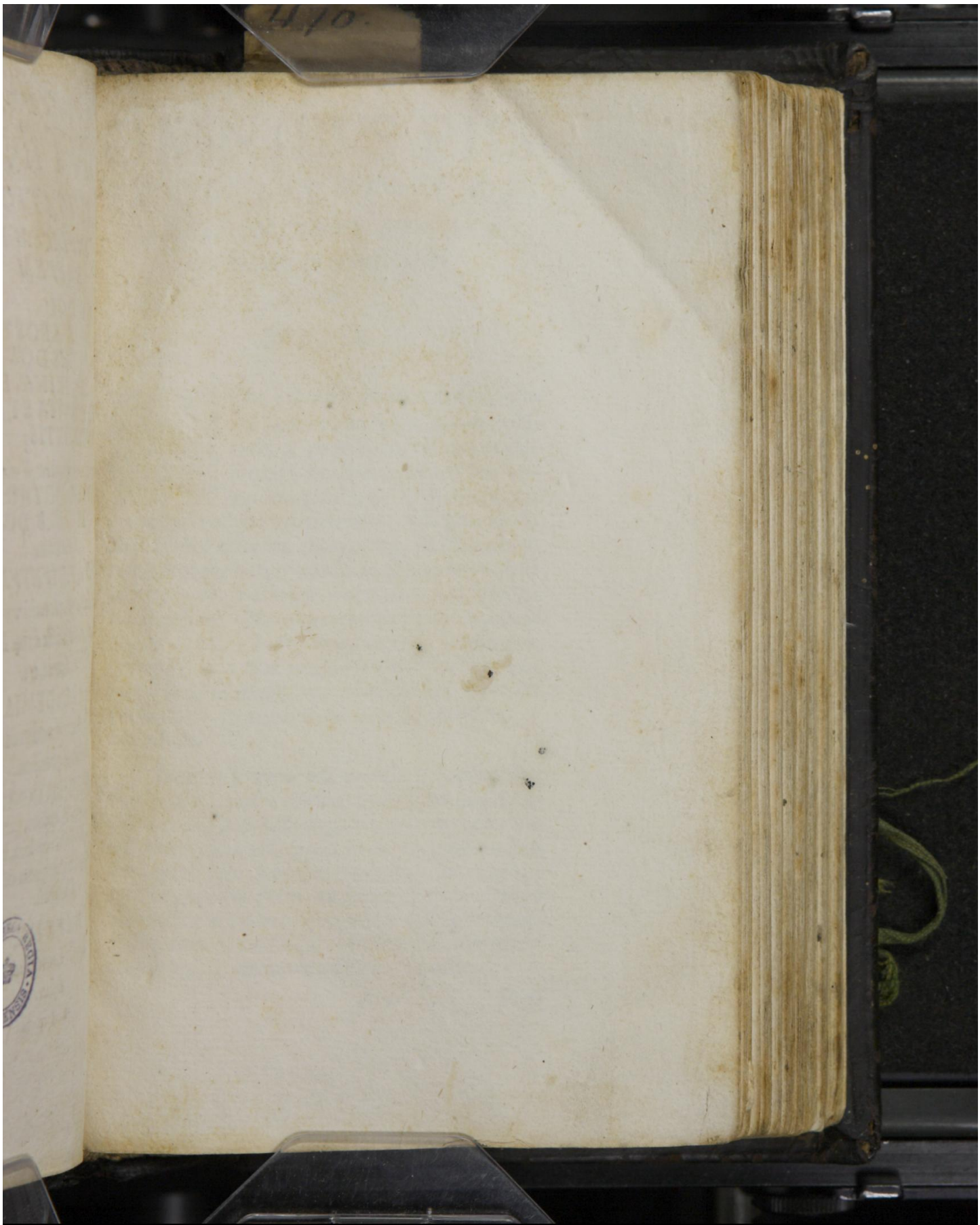

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

OMNIB
EDOCTIS
URNANTIB
inventutis in
rilib
S. P.

On est ali
dæ iuventu
endo a prin
mentis, ætat
butam, paul
prouehere ad altio
ia elementa ita prop
antur ab auditorib
tas ex præscripto r
ueſiant. Nam qui
n medias doctrinas
nis, aut qui ordin
fundamentis non
ter, & in conatibus
ſiant.

Imprimis vero ad
æ doctrinæ cœleſtis
da atq; acuenda ingu
ſurio nulla eſt, quam
, quaſi fida depoſita
Exploratis enim au
nadverti poteſt, qu
quantum intelligat
ero, & errantes

OMNIBVS PIIS ET DOCTIS VIRIS, GVBERNANTIBVS STVDIA *inventutis in Scholis puerilibus.*

S. P. D.

NOn est alia melior instituendæ iuventutis ratio, quam ordiendo a primis doctrinarum elementis, ætatem teneram his imbutam, paulatim ordine ceu per gradus prouehere ad altiora ac difficiliora: & illa ipsa elementa ita proponere, ut & dictata reposcantur ab auditoribus, & auditores ipsi ad certas ex præscripto responsionum formulas assuefiant. Nam qui turbato ordine protinus in medias doctrinas irruunt, initijs non perceptis, aut qui ordine inverso fastigia petunt, fundamentis non substructis, operam perdunt, & in conatibus medijs fathiscentes concidunt.

Inprimis vero ad tuendam conservandamq; doctrinæ cœlestis puritatem & ad excitanda atq; acuenda ingenia, accommodatior institutio nulla est, quam cum ea, quæ tradita sunt, quasi fida deposita repetuntur & exiguntur. Exploratis enim auditorum profectibus animadverti potest, quantum quisq; retinuerit, quantum intelligat, ubi hæreat, ubi aberret a vero, & errantes admoneri possunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Prodeſt & hoc: unam quandam ſimplicem & certam ſequi doctrinæ formam ἀνάλογον fidei, & canoni doctrinæ Propheticæ atq; Apoſtolicæ conformem: Imo & certos loquendi modos uſurpare, qui nihil habeant ambiguitatis aut obſcuritatis, & conſentanei ſint Scripturæ, quod & Paulum meminimus præcipere Timotheo, ut conſeruet ὑποτύπωσιν τῶν ὑγιαινόντων λόγων, id eſt, Idæam & formam certam. Nam diſſimiles, perplexi, ambigui, noui, a canone Scripturæ & teſtimonijs orthodoxis, quæ gravi authoritate recepta & comprobata ſunt, diſcrepantes modi loquendi, inuoluunt & obſcurant dogmata, conſenſum de doctrina dirimunt, erroribus feneſtram aperiunt, voluntates diſiungunt, operas & ſtudia diſtrahunt, & licentiam audaciamq; quidvis fingendi in levibus ac petulantibus ingenijs confirmant. Veriſsimum eſt enim non de politicis negotijs tantum, ſed multo magis de religionibus, quod apud Thucydidem dicitur: ἐν ᾧ δὲ διαλάπτουσι γνώμης διαφοραὶ ἔργων καθίσανται, id eſt, Diſſidentibus opinionibus & voluntatibus fiunt opera diverſa.

Hæc mala ut auerterentur, & conſenſus de doctrina, quaſi per manus ab Apoſtolis propagatus, ut ad poſteros tranſmitteretur, prima Eccleſia non Epiſcopis ſolis & Paſtoribus docendi curam commendavit, ſed ijſdem adiunxit & κατηχητὰς, quorum munus erat erudire novitios, qui fidem Chriſtianam recens amplexi erant, & ad Eccleſiæ ſocietatem ſeſe aggregarant.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

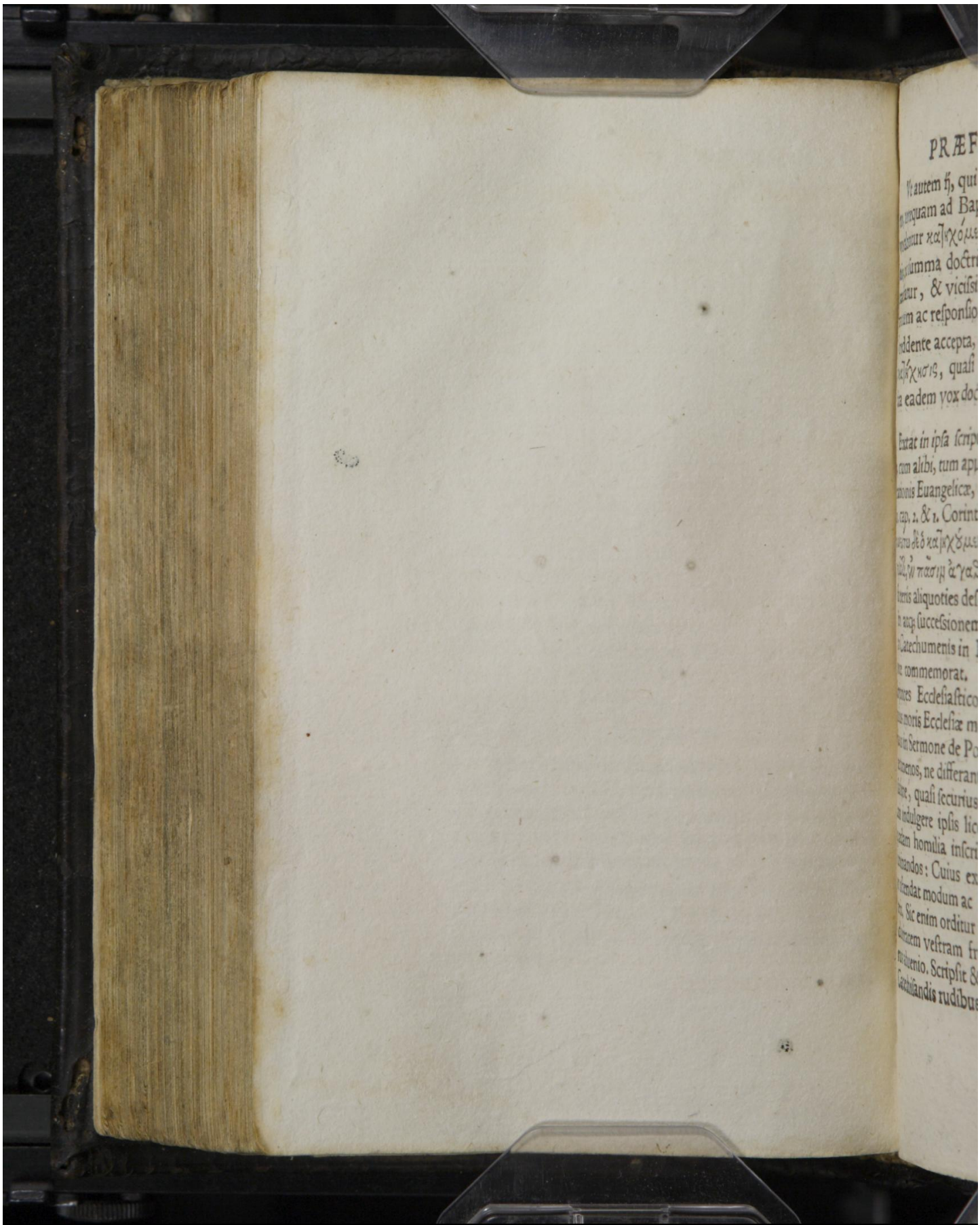

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Vt autem ἦ, qui hoc modo instituebantur, antequam ad Baptismum admitterentur, vocabantur κατηχόμενοι: Sic ipsa docendi ratio, qua summa doctrinæ Ecclesiæ compendio tradebatur, & vicissitudine quadam interrogationum ac responsionum, auditore ceu κατ' ἠχῶ reddente accepta, exercebatur: nominata fuit κατήχησις, quasi per reciprocum sonum reddita eadem vox doctrinæ.

Extat in ipsa scriptura nomen Catecheseos, cum alibi, tum apud Lucam in exordio narrationis Euangelicæ, & in Epistola ad Roman. cap. 2. & 1. Corinth. 14. & ad Galat. 6. Κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι, ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. Et morem Ecclesiæ veteris aliquoties describit Eusebius, qui & seriem atq; successionem eorum, qui præfuerunt Catechumenis in Ecclesia Alexandrina, ordine commemorat. Fit & apud cæteros Scriptores Ecclesiasticos crebra vetustissimi huius moris Ecclesiæ mentio. Nam & Tertullianus in Sermone de Pœnitentia hortatur Catechumenos, ne differant Baptismum, hac persuasione, quasi securius ante Baptismum peccatis indulgere ipsis liceat: Et Chrysostomi quædam homilia inscribitur Catechesis ad illuminandos: Cuius exordium etiam tale est, ut ostendat modum ac formam doctrinæ veteris. Sic enim orditur: Prius dictorum apud charitatem vestram fructus a vobis repetiturus aduenio. Scripsit & Augustinus librum de Catechisandis rudibus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Hanc veteris Ecclesiæ consuetudinem superstitiosorum rituum cultu & observationibus in regno Pontificio sublatam atq; deletam, ut reverendus Pater ac Præceptor noster, & sincerioris religionis instaurator Doctor Martinus LVTHERVS revocaret in Ecclesiam, præcipua doctrinæ Christianæ capita, methodo Catechetica interrogationibus & responsionibus distincta explicavit, quæ primæ ætati a teneris privatim & publice in Ecclesijs & Scholis harum regionum, magna cura inculcantur, eadem observata lege institutionis, ut cogantur auditores quasi sono reflexo imitari & reddere interpretationum verba.

Qui vero aliquo usq; progressi & adultiores sunt, quorum iudicium ætate auctum paulatim matureſcit, ijs uberiores & aliquanto altius ex fonte doctrinæ sacræ depromptæ ac pluribus roboratæ testimonijs explicationes proponuntur, methodo tamen non diversa. Atq; id quidem in templis hactenus, quam in Scholis observatum est accuratius, quod Pædagogorum alij alias usurpaverint uberioris Catecheticæ doctrinæ formas, nec ordine nec interrogationum aut responsionum forma, nec loquendi modis congruentes. Quin etiam nonnulli ex dissidijs, quibus flagrant atq; concutiuntur Ecclesiæ, & ex confusione tetra dogmatum recte explicatorum, ausi sunt aspergere multa minime convenientia teneris ingenijs, sicut experimur, cum profectus discentium exploramus, inter quos non pauci offeruntur Catecheticæ doctrinæ aut rudes prorsus, aut de interrogatis aliena vel ambigua respondentes,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

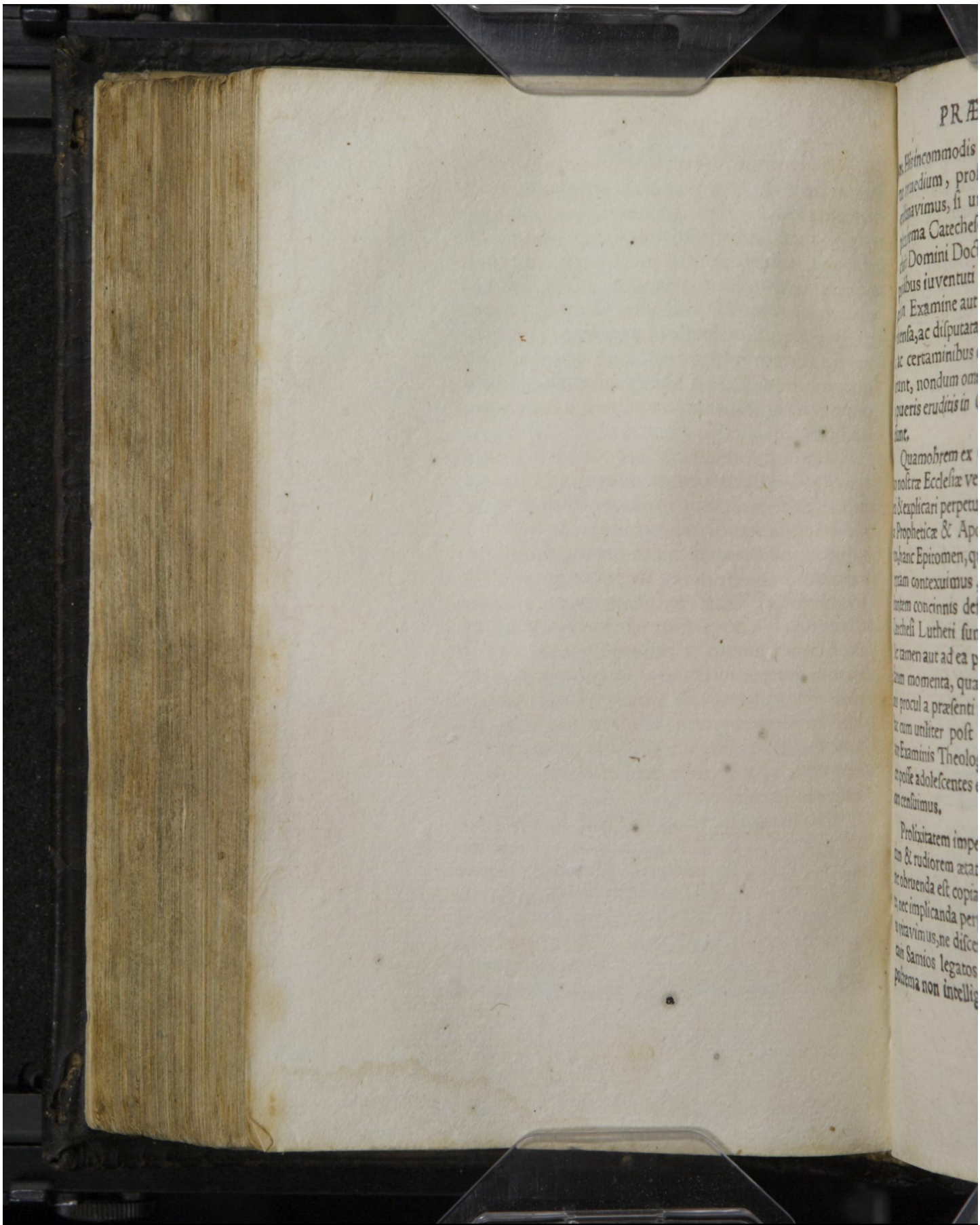

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

tes. His incommodis ut aliquomodo inveniretur remedium, profuturum esse magnopere existimavimus, si una ederetur certa & simplex forma Catecheseos, quæ post initia Catechismi Domini Doctoris Lutheri, in Scholis puerilibus iuventuti proponi posset. Nam capita in Examine aut Locis Theologicis comprehensa, ac disputata, quæ in Ecclesiæ doctrina ac certaminibus exercitatum lectorem requirunt, nondum omnia commode & e vestigio pueris eruditis in Catechesi Lutheri tradi possunt.

Quamobrem ex Corpore Doctrinæ, in quo nostræ Ecclesiæ vere & recte statuunt repeti & explicari perpetuum consensum doctrinæ Propheticæ & Apostolicæ, ac Symbolorum, hanc Epitomen, quantum fieri potuit, excerptam contexuimus, declarantem atq; illustrantem concinnis definitionibus illa, quæ in Catechesi Lutheri summatim indicata sunt: Nec tamen aut ad ea penetrantem controversiarum momenta, quæ alibi agitantur, aut nimis procul a præsenti scopo excurrentem. In hac cum utiliter post Lutheri Catechesin & ante Examinis Theologici enarrationem exerceri posse adolescentes existimemus, edendam eam censuimus.

Prolixitatem impedituram operas discentium & rudiorem ætatem remoraturam, quæ nec obruenda est copia, nec turbanda varietate, nec implicanda perplexitate rerum, consulto vitavimus, ne discentibus idem, quod Spartanis Samios legatos audientibus, accidat, ut postrema non intelligant, priorum obliviscantur:

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

tur: τὰ μὲν πρῶτα λεχθέντα ἐπιλελῆσθαι, τὰ δ' ὕστατα οὐ σιωπέναι. Oportet enim eorum, quæ tenere ætati traduntur, modum esse, ut memoria comprehendi & animis infigi possint. Locupletior tractatio alterius loci est & occasionis. Interdum tamen aliqua uberioris declarationis causa addidimus, quæ ad altiora atq; maiora accessuris viam quandam præparant. Sed ea typis exilioribus excudi curavimus, ut ab alijs, quæ memoriæ mandari necesse est, facilius discerni possent.

Fruantur sane his laboribus quicunq; volunt: Sed res ipsas in hoc libello traditas, & loquendi formas, nec nostras nec novas esse sciant. Ea enim recensuimus, quæ nostræ Ecclesiæ unanimi consensu, & constantia ac fide religiosa semper hucusq; eodem modo sonuerunt. Quare si qui erunt boni & pij, & coniunctionis Ecclesiarum amantes, hi ut speramus, cum gratiarum actione his fruentur. Quos hortamur, ne recte tradita alienis & commenticijs interpretationibus deprauari aut contaminari, neve peregrina assui permittant. Sed hæc ut a Præceptoribus nobis tradita sunt recte intelligere adolescentes suæ fidei commissos assuefaciant, & τὴν καλὴν παραταθήκην posteris conservare integram & illibatam studeant, & Deum toto pectore precentur, ut repurgatæ doctrinæ lucem nobis incorruptam conseruet, ac reprimat conatus eorum, qui manifestæ veritati malicioſe & petulanter, aut veteratorie & fraudulenter illudunt. Te Fili Dei, Domine Iesu Christe, oramus, ut asseras & vin-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

& vindices gloriam tuam, & de doctrina, quam ex ore ac patefactione tua sonamus, testificeris posteritati, Sanes vulnera Ecclesiæ, reprimas Sophistas, Sycophantas, Tyrannos, architectos artificiorum & consiliorum Sinoniorum, tuearis consensum inter nos de veritate tua, ut uno spiritu, una fide, uno ore, te celebremus in hac vita & in omni æternitate, Amen.

VVitebergæ Calendis Ianuarij, inchoantibus annum Christi Seruatoris M. D. LXXI.

Decanus, Senior, & Doctores Theologicæ Facultatis in Academia VVitembergensi.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

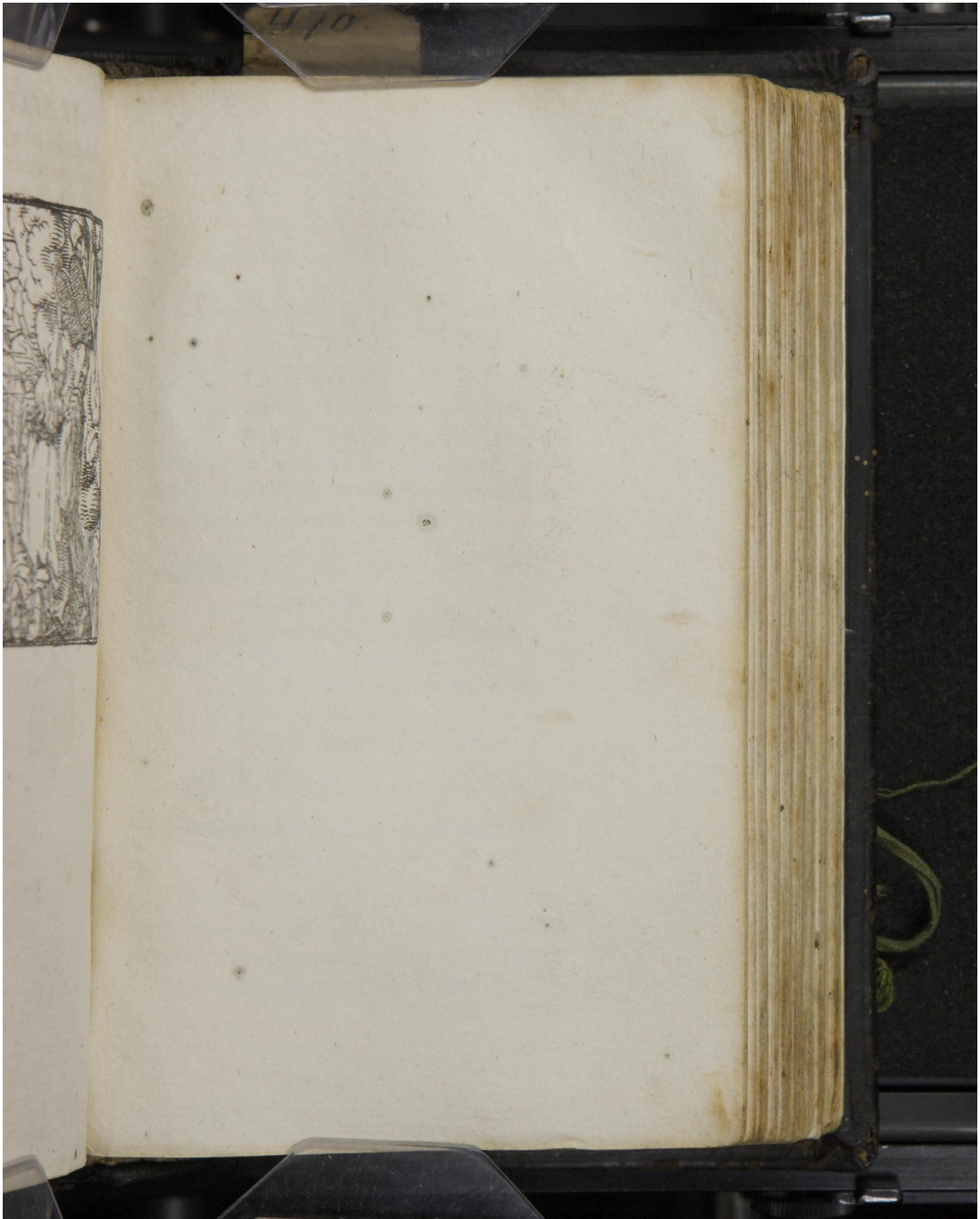

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

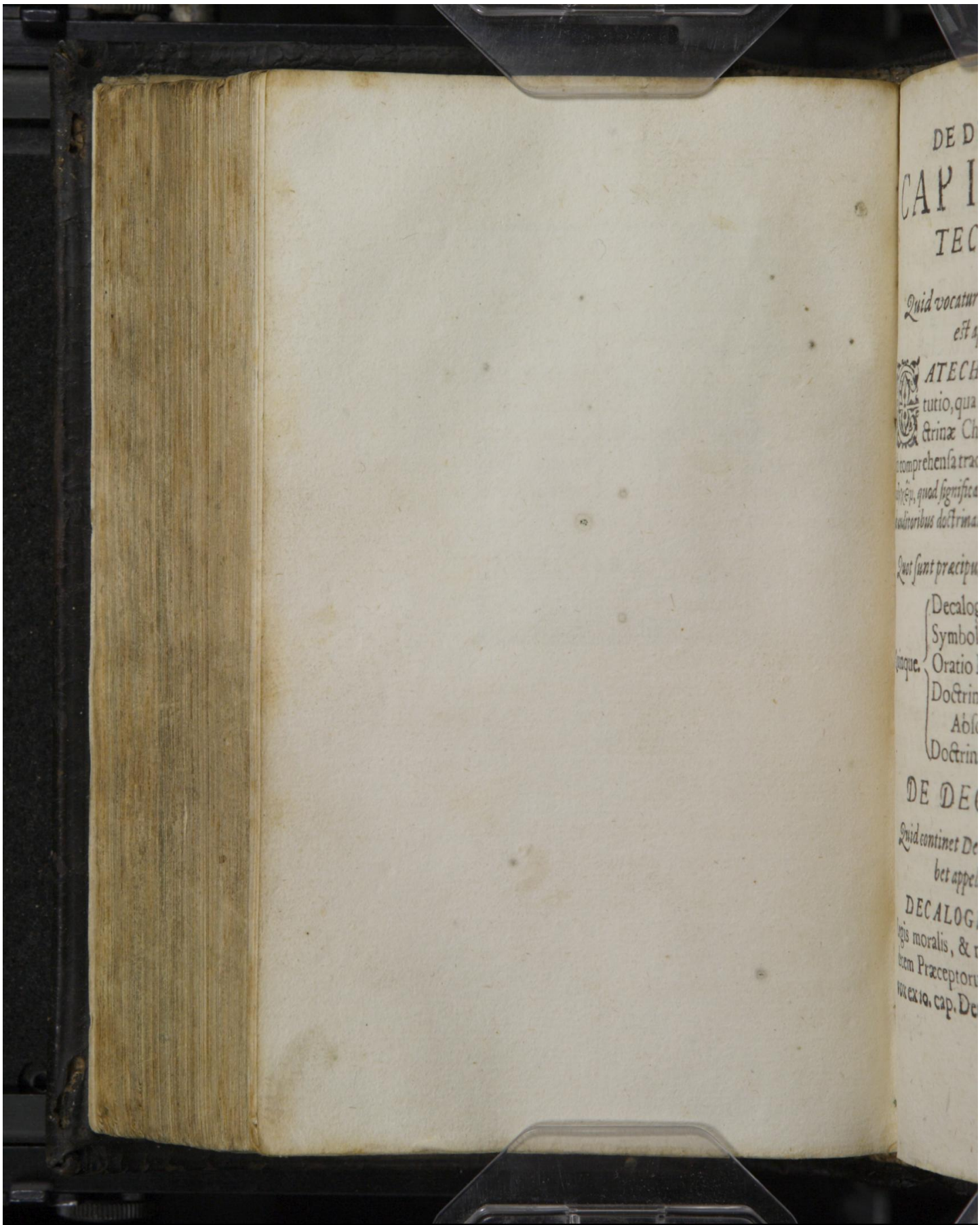

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

CAPITA CATECHISMI.

Quid vocatur Catecheſis, & unde eſt appellatio?

CATECHESIS eſt prima inſtitutio, qua rudioribus ſumma doctrinæ Chriſtianæ, certa methodo comprehenſa traditur. *Nomen eſt* ἀπὸ τῆς κατηχέω, *quod ſignificat viva voce erudire, & ab auditoribus doctrinam repoſcere.*

Quot ſunt præcipua capita Catechiſmi?

Quinque.
- Decalogus.
- Symbolum Apoſtolicum.
- Oratio Dominica.
- Doctrina de Pœnitentia & Abſolutione.
- Doctrina de Sacramentis.

DE DECALOGO.

Quid continet Decalogus, & unde habet appellationem?

DECALOGVS continet ſummam Legis moralis, & nomen habet à numero decem Præceptorum. Sumpta eſt autem vox ex 10. cap. Deuteronomij, ubi Dominus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

nus dicitur ſcripſiſſe decem verba, quæ locutus erat de medio ignis, in monte Sina.

Quomodo diuiditur Decalogus?

In duas tabulas: *PRIOR* tabula docet de cultibus, qui immediatè Deo præſtandi ſunt. *POSTERIOR* tabula præcipit de officijs erga proximum. Vtriuſq; tabulæ ſummam & ordinem Chriſtus complexus eſt Matthæi 22. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua. Hoc eſt primum & magnum mandatum. Secundum ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota Lex conſiſtit & Prophetæ.

Quæ Præcepta pertinent ad primam Tabulam?

Tria priora Præcepta: *Quorum PRIMVM concionatur de agnitione DEI in mente, & de motibus ſeu affectibus in voluntate & corde erga Deum. SECVNDVM præcipit de illius agnitionis & affectuum profeſsione, quæ fit ſermone. TERTIVM ſancit totum miniſterium, quo fit propagatio doctrinæ cœleſtis & cultuum externorum, quos Deus inſtituit.*

Quæ Præcepta referuntur ad ſecundam Tabulam?

Septem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

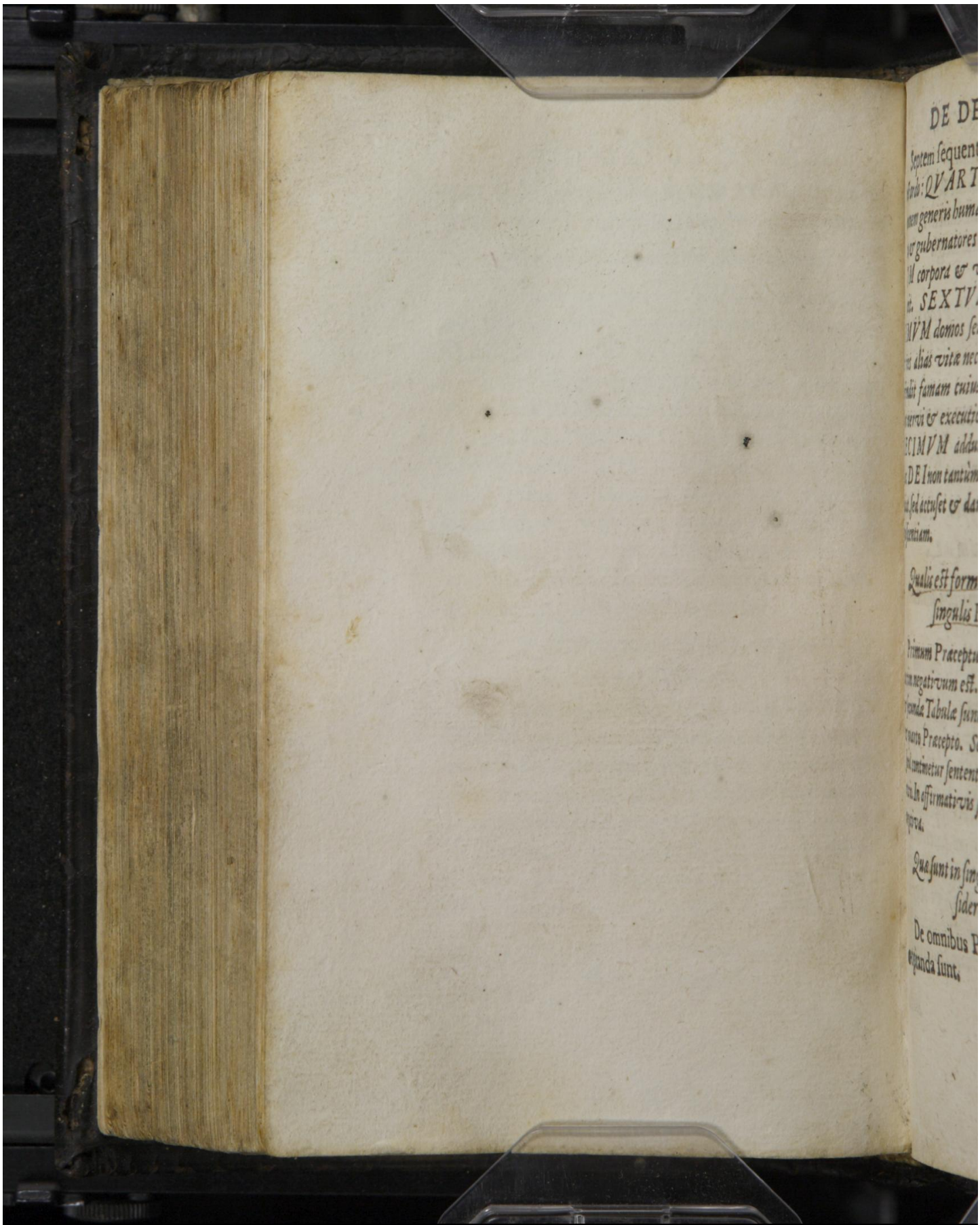

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Septem ſequentia Præcepta: *Quorum hic eſt ordo: QVARTVM munit ſocietatem communem generis humani, ad quam homo eſt conditus, & gubernatores illius conſtituit. QVINTVM corpora & vitam ſingulorum hominum munit. SEXTVM tuetur coniugia. SEPTIMVM domos ſeu nidos ſingulorum munit, & res alias vitæ neceſſarias. OCTAVVM defendit famam cuiusq; & iudicia ordinat, quæ ſunt nervi & executio iuſticiæ. NONVM & DECIMVM addunt declarationem, quòd Lex DEI non tantùm de externis operibus præcipiat, ſed accuſet & damnet etiam pravam concupiſcentiam.*

Qualis eſt forma enunciationis in ſingulis Præceptis?

Primum Præceptum partim affirmatiuum, partim negativum eſt. Reliqua Præcepta primæ & ſecundæ Tabulæ ſunt negativa, excepto tertio & quarto Præcepto. Semper autem in negativis ſimul continetur ſententia affirmativa & è contrario. In affirmativis ſimul continetur ſententia negativa.

Quæ ſunt in ſingulis Præceptis conſideranda?

De omnibus Præceptis hæc quinque cogitanda ſunt.

I. Quæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE DECALOGO.

I. Quæ opera flagitentur.
II. Quomodo fieri posſint & placeant.
III. Quæ peccata prohibeantur.
IIII. Promiſsiones additæ Legi.
V. Comminationes.

Ex his quædam ad ſingula Præcepta pertinent. Aliqua vero ad univerſam Legem referenda ſunt.

DIC I. PRÆCEPTVM.

Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te ex Ægypto. Non habebis Deos alienos coram me.

Quid continet affirmativa ſententia huius Præcepti?

Hæc verba: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te ex Ægypto, confirmant *PRIMVM* totius Legis authoritatem, monſtrato Deo authore. *DEINDE* oſtendunt, quis ſit verus Deus, & quomodo agnoſcendus ſit. Nam appellatio *IEHOVÆ* diſcernit Deum patefactum in Eccleſia ab omnibus commenticijs numinibus, & mentio eductionis ex Ægypto monet ingentibus miraculis verbum, quod à Deo traditum eſt Eccleſiæ, confirmatum eſſe.

Recita

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

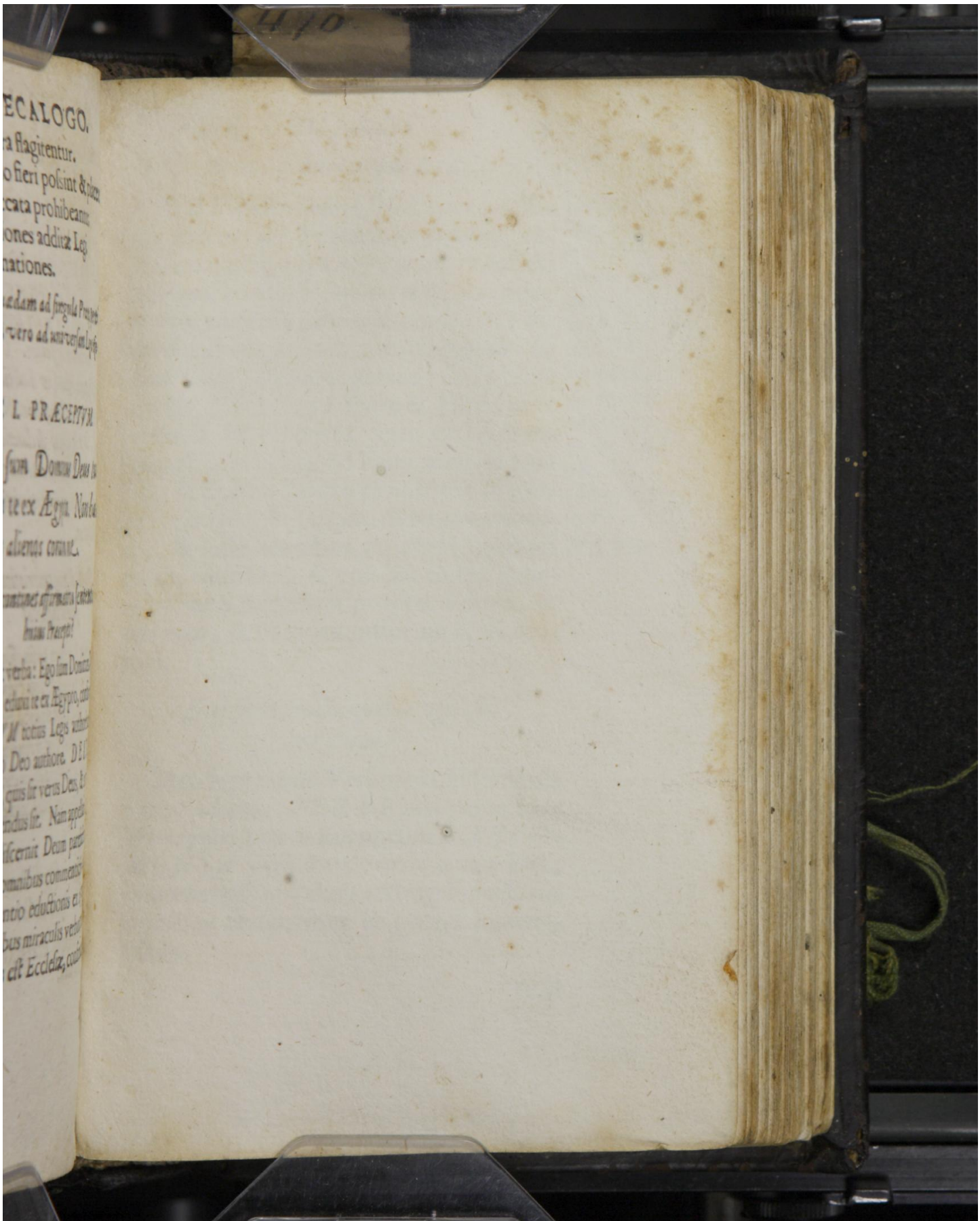

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE DE

Recita de

DEVS eſt el
os, æterna, alia
bona, iuſta, ca
rima, immenſ
ens peccatis
imaginem ſua
us imago Patr
ctus procedens
ncta eſt divin
monijs divinis, qu
lio & Spiritu San
vet cœlum & ter
r. & adſit omnib
nſervationem, &
humano Eccleſia
e eum, & ſit iud
ia.

Qui ſunt mo

tu

Duo ſunt modi.
rebo addita. *V*
incipales Lex &
MONIA verò ſ
eq; ad confirman
nnibus tempori
tiuit.

Recita definitionem Dei.

DEVS eſt eſſentia ſpiritualis, intelligens, æterna, alia à creaturis omnibus, verax, bona, iuſta, caſta, miſericors, benefica, liberrima, immenſæ ſapientiæ & potentiæ, iraſcens peccatis: Pater æternus, qui Filium imaginem ſuam ab æterno genuit: & Filius imago Patris coæterna: & Spiritus Sanctus procedens à Patre & Filio, ſicut patefacta eſt divinitas, certo verbo & teſtimoniis divinis, quòd Pater æternus cum Filio & Spiritu Sancto condiderit & conſervet cœlum & terram, & omnes creaturas, & adſit omnibus creaturis, quo ad conſervationem, & colligat ſibi in genere humano Eccleſiam propter Filium, & per eum, & ſit iudex iuſtorum & iniuſtorum.

Definitio Dei arroſa a Veſtphalo extatin libello Definitionum Philippi, Corpore doctrinæ iuxta Lipſienſem editionem in Folio pag. 863.

Qui ſunt modi, quibus agnoſcitur Deus?

Duo ſunt modi. Verbum & Teſtimonia verbo addita. *VERBI* Dei partes ſunt principales Lex & Euangelium. *TESTIMONIA* verò ſunt omnia opera Dei, quæ ad confirmandum verbum ſuum Deus omnibus temporibus in genere humano edidit.

Sunt

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Sunt ne diuersa doctrinarum genera Lex & Euangelium?

Diligenter hæ duæ partes Verbi discernendæ sunt, & tamen sciendum est, nunquam à se invicem hæc genera doctrinarum divellenda esse. Ac universaliter ex Euangelio sumendame esse Legis declarationem. Sic autem Lex & Euangelium differunt.

LEX Dei, quæ nominatur Lex moralis, est sapientia æterna & immota in Deo, & norma iusticiæ in voluntate Dei discernens bona & mala, quæ est patefacta rationali creaturæ in creatione, & postea sæpe repetita & sancita voce diuina in Ecclesia, ostendens, quòd sit Deus, & qualis sit, & quòd sit iudex, obligans omnes rationales creaturas, ut sint conformes illi normæ Dei, & damnans omnes, ac denuncians horribilem destructionem omnibus, qui non congruunt ad illam normam Dei, nisi sit facta reconciliatio propter Mediatorem, iuxta dictum: Maledictus, qui non manet in omnibus quæ scripta sunt in Lege. Item in Psalmo: Non Deus volens peccatum tu es. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem, &c.

Definitio Euangelij arrosa a Ienēsibus Theologis extat in li-

EVANGELIVM est prædicatio Pœnitentiæ & promissio, quam non novit ratio naturaliter, sed reuelata diuinitus, in qua Deus affirmat se gratis, non propter ulla nostra merita, aut dignitatem nostram, sed propter obedientiam

Filij

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

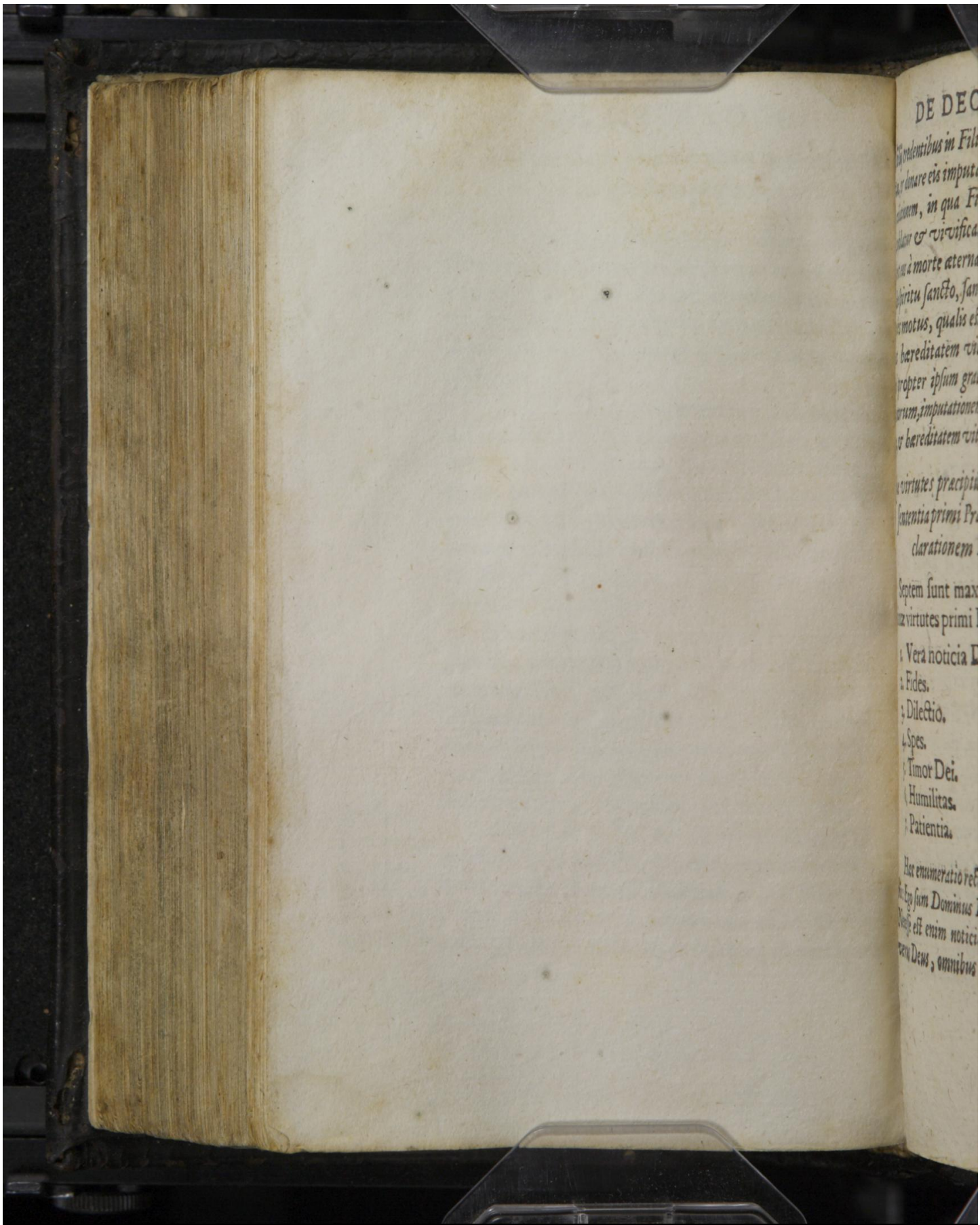

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Filij credentibus in Filium certò remittere peccata, & donare eis imputationem iusticiæ & reconciliationem, in qua Filius Dei voce Euangelij consolatur & vivificat corda credentium, & liberat eos à morte æterna, & facit eos templa Dei, dato Spiritu sancto, sanctificante eos, & accedente tales motus, qualis est ipse Spiritus sanctus, & donat hæreditatem vitæ æternæ credentibus, quod propter ipsum gratis habeant remissionem peccatorum, imputationem iusticiæ, reconciliationem, & hæreditatem vitæ æternæ.

bello Definitionū Philippi, Corpore doctrinæ, fol. 865. & alibi passim.

Quæ virtutes præcipiuntur in affirmatiua sententia primi Præcepti, iuxta declarationem Euangelij?

Septem sunt maximè insignes & conspicuæ virtutes primi Præcepti.

1. Vera noticia Dei.
2. Fides.
3. Dilectio.
4. Spes.
5. Timor Dei.
6. Humilitas.
7. Patientia.

Hæc enumeratio rectissimè sumitur ex verbis: Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes. Necesse est enim noticiam monstrantem quis sit verus Deus, omnibus affectibus voluntatis &

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

cordis erga Deum prælucere. Quia ignoti nulla cupido. Hanc veram noticiam comitantur affectus in voluntate & corde. Quia enim initia proponitur dulcis & grata consolatio, non obscurum est postulari fidem, quæ & hanc consolationem amplectitur, & omnibus partibus doctrinæ à Deo traditæ assentitur. Cùm autem mens statuit comminationem Legis esse veram, oritur timor Dei Et quia cum fide coniuncta est lætitia, orta ex agnitione misericordiæ, beneficiorum & præsentiæ Dei, existit in corde dilectio. Postea ut fidei cognata est spes: Sic timori vicinæ virtutes sunt, Humilitas & Patientia. Harum virtutum hæ sunt descriptiones.

VERA NOTICIA DEI est Deum sic agnoscere, sicut se patefecit, eundemq; à commenticijs numinibus discernere, nec aliud de essentia Dei, aut de voluntate, aut de cæteris articulis fidei asseverare, quàm quòd ipse tradidit in scriptis Propheticis & Apostolicis.

FIDES est noticia, qua firmo assensu amplectimur totam doctrinam, à Deo traditam Ecclesiæ, & in hanc etiam promissionem reconciliationis, quam apprehendentes accipimus remissionem peccatorum fiducia Filij Dei, & hac fiducia acquiescentes accedimus ad Deum, & nos recipi & exaudiri statuimus.

SPES est expectatio vitæ æternæ propter Filium Dei certa, & expectatio auxilij & miti-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

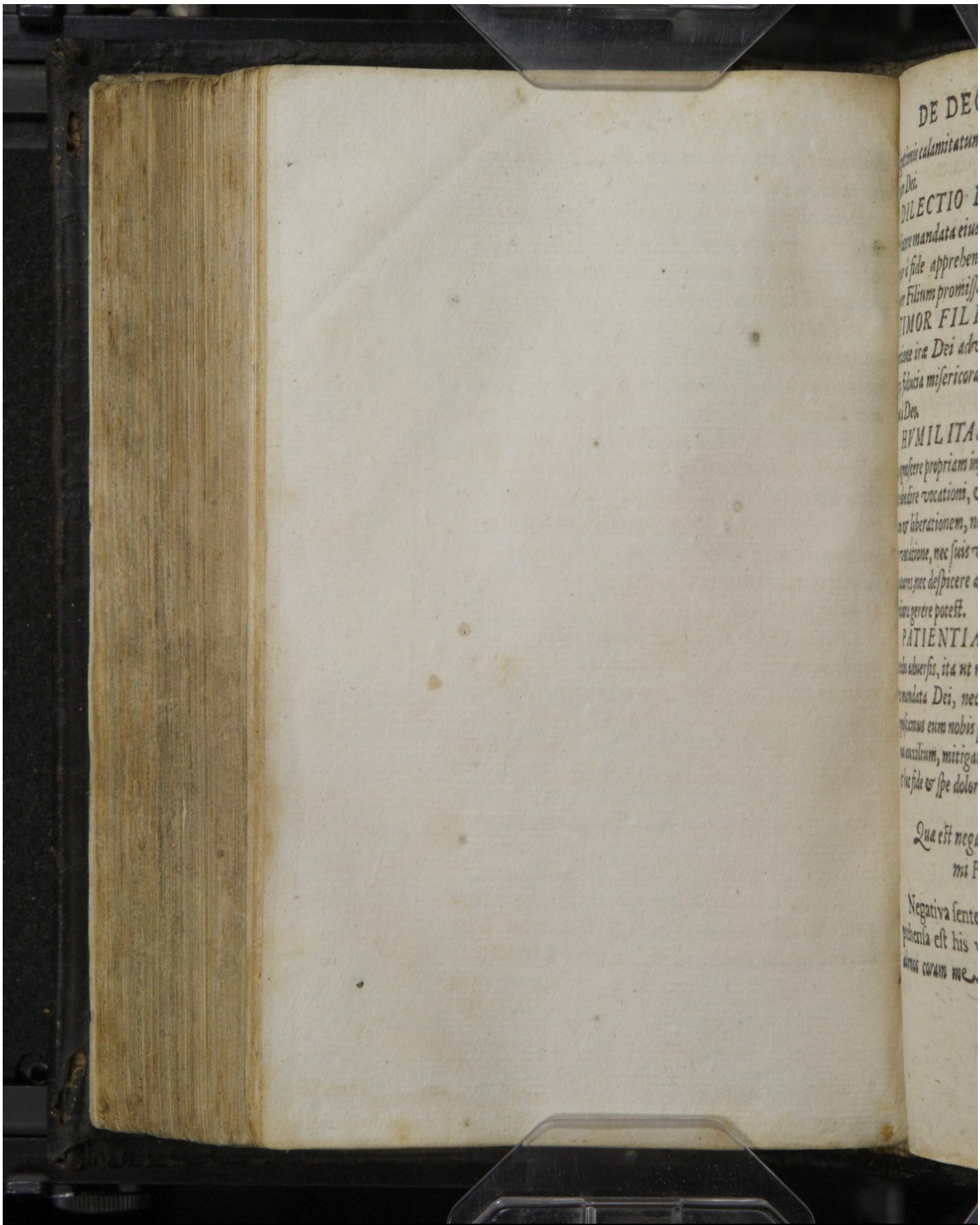

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

tigationis calamitatum in hac vita iuxta consilium Dei.

DILECTIO DEI est subijcere se Deo, & facere mandata eius cum quadam lætitia, quæ oritur à fide apprehendente misericordiam Dei propter Filium promissam.

TIMOR FILIALIS est expavescere agnitione iræ Dei adversus peccatum, & simul erigi fiducia misericordiæ, ne in pavore deficiamus à Deo.

HVMILITAS est verè timere Deum & agnoscere propriam infirmitatem, & tamen in fide obedire vocationi, & expectare à Deo auxilium & liberationem, nec appetere maiora quam provocatione, nec suis viribus tribuere eventus salutares, nec despicere alios, per quos Deus etiam utiliora gerere potest.

PATIENTIA est obedire Deo in tolerandis aduersis, ita ut non faciamus aliquid contra mandata Dei, nec Deo irascamur, sed fide agnoscamus eum nobis propitium esse, & expectemus auxilium, mitigationem, aut liberationem, & hac fide & spe dolorem leniamus.

Quæ est negativa sententia primi Præcepti?

Negativa sententia seu antithesis comprehensa est his verbis: *Non habebis Deos alienos coram me.* Sunt autem Dñi alieni,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

non tantùm commenticia Ethnicorum numina, ſed omnia, quibus præter verum Deum confidunt corda hominum. Itaq; habere Deos alienos eſt creaturis tribuere ea, quæ ſolius Dei ſunt. *ut cùm rebus creatis confidimus, & in eis præſidia & ſalutem noſtram collocamus, easq; Deo anteferimus, id eſt, plus diligimus & timemus quàm Deum ipſum.*

Quæ ſunt peccata pugnantia cum primo Præcepto?

Quinque gradus maximè inſignium peccatorum conſtitui poſſunt, quæ horribiliter pugnant cum primo Præcepto.

Primus gradus eſt *EPICVRÆVS FVROR, contemnens Deum, & Academica dubitatio de Deo.*

Secundus eſt *IDOLATRIA, cùm autem fingitur aliquid eſſe DEVS, quod non eſt Deus, aut cùm alligatur Deus ad aliquam rem, cui ſe non alligauit ſuo verbo. Aut cum tribuitur creaturæ honos ſoli Deo competens. Aut cùm excogitantur opiniones de Deo, & cultus ſine verbo Dei. Ad hunc gradum referatur & SVPERSTITIO, quæ tribuit cuicunq; rei aliquam vim ſine ordinatione divina, & ſine cauſis naturalibus.*

Tertius gradus eſt *HÆRESIS, id eſt, pertinax aſſeueratio alicuius dogmatis pugnantis*

cum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DECALOGO,

ommenticia Ethnicorum

nia, quibus præter

nt corda hominum. Ita

lienos est creaturis

Dei sunt. ut cum

in eis præsidia & spes

eamq; Deo anteferamus

r timemus quam Deum.

e sunt peccata pugnantia cu

primo præcepto?

inque gradu minimè inf

rum, confirm pœne, qux

pugnant cum primo præcepto,

rimus gradus est INCVR

R, conscientem Deum, & dum

ia de Deo.

Secundus est IDOLATRIA

fingitur aliquid esse DEVS, pro

mus cum alligatur Deus ad aliqua

alligamus suo verbo. Ita cum tri

homas soli Deo competens. Ita q

opiniones de Deo, & cultus

Ad hunc gradum referun

TITIO, qua tribuit creatu

ne operationem divinam, & pr

radus est HÆRESIS,

ratio alicujus dogmatis pug

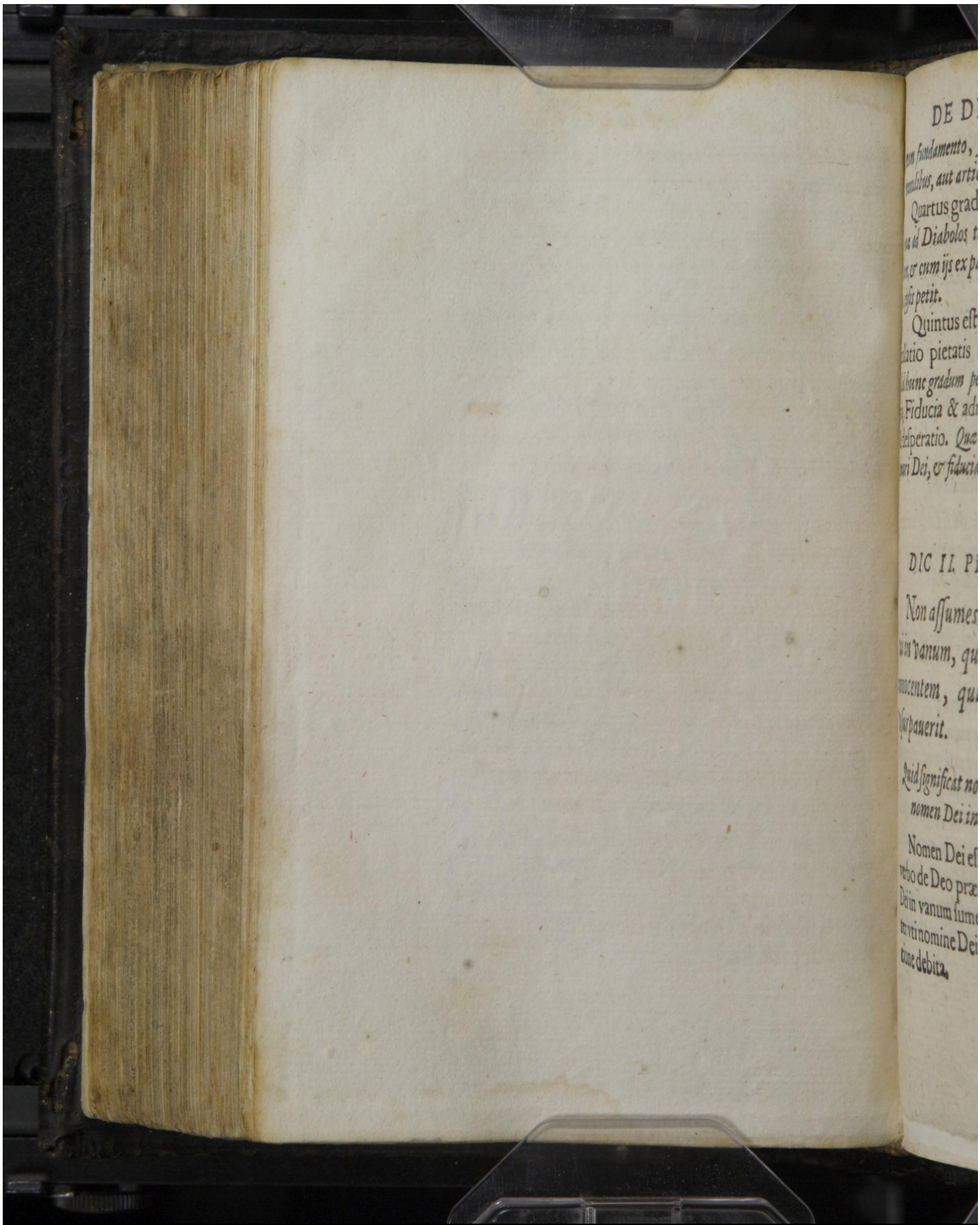

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

cum fundamento, seu cum perspicuis Præceptis moralibus, aut articulis fidei.

Quartus gradus appellatur *MAGIA, quæ ad Diabolos transfert fiduciam Deo debitam, & cum ijs ex pacto societatis iungit, & opem ab ipsis petit.*

Quintus est *HYPOCRISIS* seu simulatio pietatis sine timore Dei & fide. *Ad hunc gradum pertinent* Securitas, Superbia, Fiducia & admiratio sui, Impatientia & desperatio. *Quæ vicia propriè sunt opposita timori Dei, & fiduciæ auxilij diuini.*

2.

DIC II. PRÆCEPTVM.

Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, quia non habebit Deus innocentem, qui nomen ipsius vane vsurpauerit.

Quid significat nomen Dei, & quid est nomen Dei in vanum sumere?

Nomen Dei est, quicquid ex reuelato verbo de Deo prædicatur. Nomen autem Dei in vanum sumere, significat irreuerenter vti nomine Dei, sine honore & veneratione debita.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ ſunt virtutes ſecundi Præcepti?

Quatuor ſunt præcipuæ virtutes, in quibus conſiſtit verus uſus nominis diuini: Inuocatio Dei, Gratiarum actio, Confeſsio, & Iurisiurandi religio.

INVOCATIO DEI eſt virtus, qua à verò Deo patefacto in promiſsione Euangelij & miſſo Filio petit bona æterna & præſentia, & repugnans dubitationi certò ſtatuit nos exaudiri, & bona optata impetrare iuxta ipſius promiſsiones propter Chriſtum Mediatorem.

GRATIARVM ACTIO eſt teſtificatio animi, qua agnoſcimus & profitemur, quòd non caſu, non humanis præſidijs, ſed à Deo ſeruati ac defenſi ſimus: & quòd verè nos reſpiciat, nobis adſit, & opitulctur etiam tum, quando deſtituimur à cauſis ſecundis.

CONFESSIO eſt verè & conſtanter coram Deo, & hominibus veram Euangelij doctrinam profiteri, neq; abijcere eam propter terrores, odia, ſupplicia, aut alia quæcunq; pericula.

IVRAMENTVM eſt aſſeueratio de re poſsibili & licita, facta cum inuocatione Dei, quem petimus, ut ſit teſtis dictorum, & puniat fallentem, & nos ipſo teſte ad pœnam obligamus, quaſi arguentes eum mendacij, ſi non puniat fallentem.

Quo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DECALOGO.

e sunt virtutes secundi
Præcepti?

uor sunt præcipuæ virtutes
nsistit verus usus rectus
atio Dei, Gratiarum
Iurisiurandi religio.

VOCATIO DEI est
Deo patefacto in promissione
Filio petit bona æterna &
ne dubitationis certò statuat
ma opera imputare incipiat
propter Christum Mediatorem.

RATIARUM ACTIO
nis, qua agnoscimus & profite
ii, non humanis præsidiis, sed
quis sumus: & quòd vere ea ipsis
e, & omnibus eiusmodi, quæ
ii secundi.

ONFESSIO est veri &
m, & hominibus coram Ecclesia
fiteri, nec abjicere eam propter
ctoria, aut alia quæcunq; pericula.

RAMENTVM est signum
& licita, facta cum promissione
mus, ut sit testis & signum, &
ut nos ipsos recte ad patrem Deum
tes eius mandata, & nos pro

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

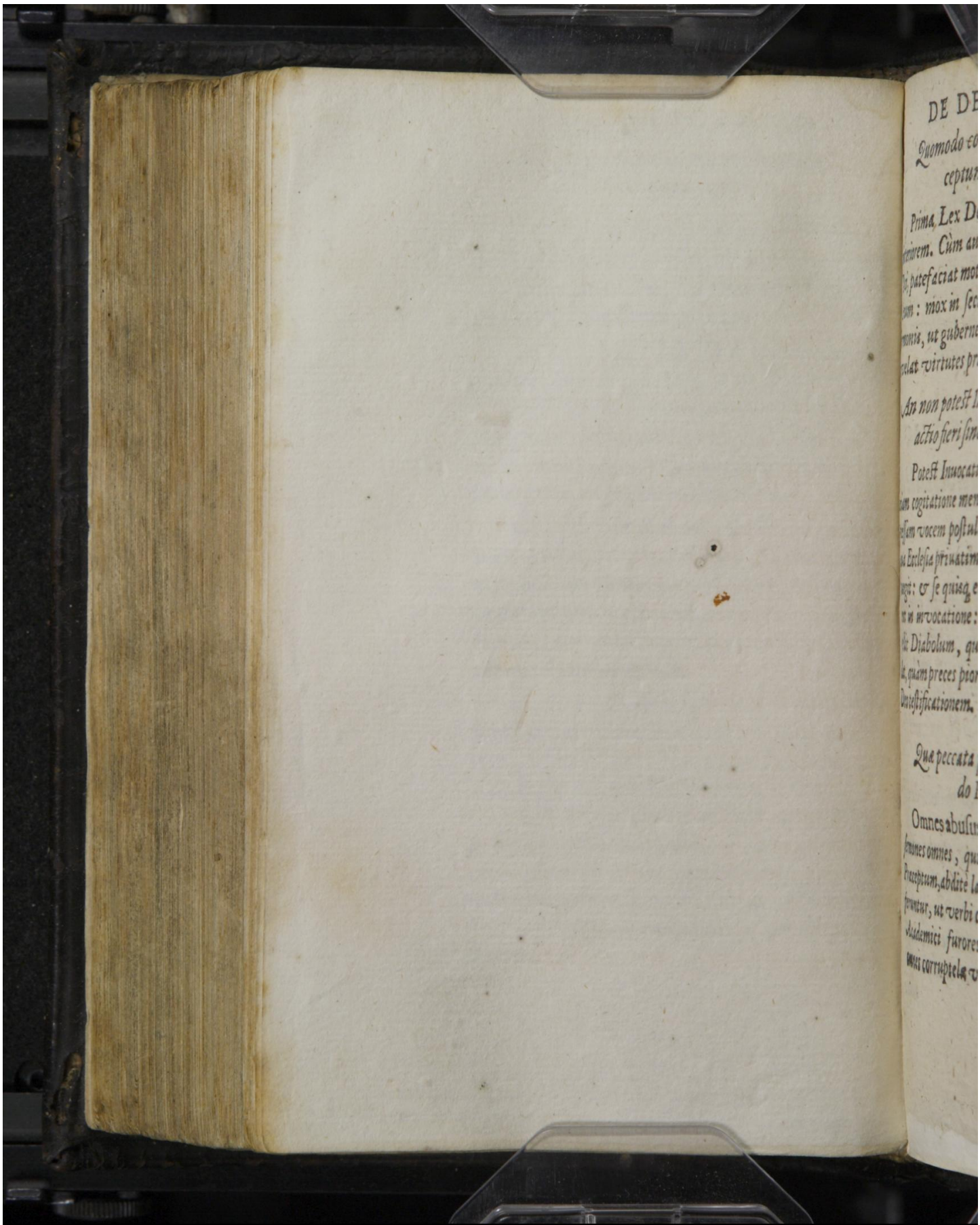

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quomodo cohæret secundum Præceptum cum primo?

Prima Lex Decalogi præcipit cultum cordis interiorem. Cùm autem cor ardens luce & amore Dei, patefaciat motus interiores voce celebrante Deum: mox in secundo Præcepto dicitur de usu sermonis, ut gubernetur lingua, quæ exprimit & revelat virtutes primi Præcepti.

An non potest Inuocatio & Gratiarum actio fieri sine recitatione oris?

Potest Inuocatio & Gratiarum actio fieri etiam cogitatione mentis. Sed tamen Deus expressam vocem postulat, tanquam confessionem, qua Ecclesia priuatim & publicè sese ab idolis seiungit: & se quisq; erudit: & excitat ad ardorem in invocatione: & hac tanquam Gorgone pellit Diabolum, qui nulla tela magis reformidat, quàm preces piorum, & illam expressam de Deo testificationem.

Quæ peccata pugnant cum secundo Præcepto?

Omnes abusus nominis divini, *ut sunt sermones omnes, quibus peccata contra primum Præceptum, abditè latentia in corde, in lucem proferuntur, ut verbi causa. Epicuræi, Stoici, & Academici furores, omnes falsæ invocationes, omnes corruptelæ veræ doctrinæ, Magicæ incantatio-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

tationes, omnia periuria, omnes blasphemiæ. Præterea neglectio invocationis, ingratitudo aduersus Deum, abiectio veritatis in Confessione aut iniustum silentium. Denique prætextus gloriæ & nominis Dei, quibus teguntur pravæ cupiditates, *ut multi prætexunt Euangelium priuatæ ambitioni, avaritiæ, odio & similibus morbis animi.*

3.

DIC III. PRÆCEPTVM.

Memento ut diem Sabbathi sanctifices.

Quid significat vox Sabbathi?

Sabbathum significat Hebræis quietem, *à verbo* Sabboth, *quievit. Et cum eadem dictione congruunt duæ priores literæ vocis*, Sabbà, *quæ numerum septenarium significat.*

Quot sunt species Sabbathi, quarum fit mentio in Scriptura?

Quinque species Sabbathi sunt, de quibus sacræ literæ concionantur.

Primum est *SABBATHVM CREATIONIS: de quo dicitur Genes. 2. Sex diebus fecit Deus cœlum & terram, & requievit die septimo, non quòd postea desierit Deus adesse suo operi, quod ad sustentationem & conseruationem:*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

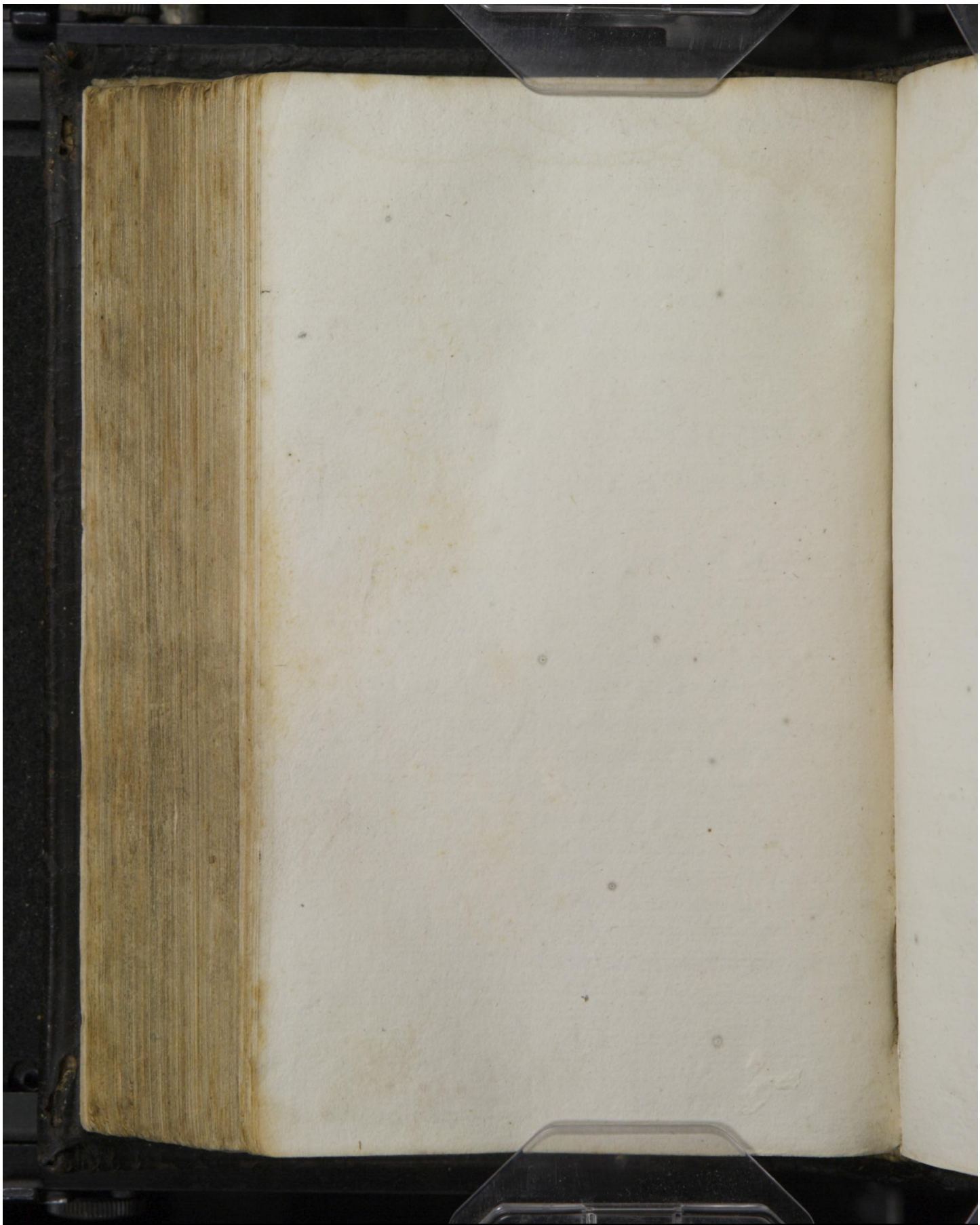

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

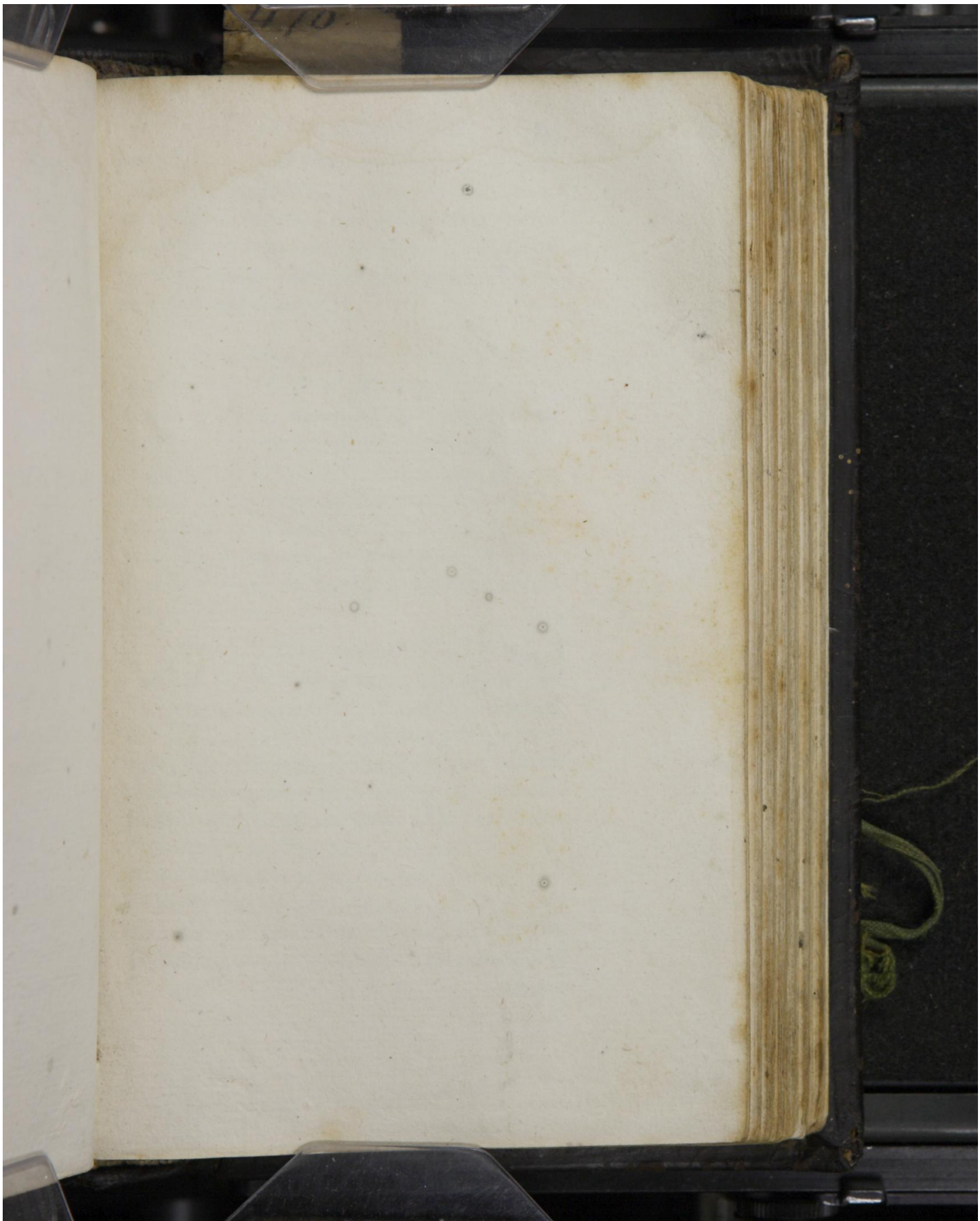

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

nem: Sed quia post hominem conditum cessavit Deus alias res condere. Non enim novos mundos aut novas Elementorum & animantium species creare deinceps voluit, ut ostenderet hominem esse extremum & summum opus, quo delectetur, ac in quo velit acquiescere.

Secundum *SABBATHVM* est *PÆDAGOGICVM*, videlicet Cæremonia externa, ordinata ad diem certum, quo conceditur corporibus quies ab operibus servilibus. *Sicut dicitur Deuter. 5. Non facies in Sabbatho quidquam operis, tu & filius tuus, & filia, servus & ancilla, bos & asinus, & omne iumentum tuum, & peregrinus, qui est intra portas tuas, ut requiescat seruus & ancilla tua, sicut & tu.*

Tertia species est *SPIRITVALE SABBATHVM* animæ, de quo Lex Dei inprimis præcipit, quod est, deditum esse studio doctrinæ cœlestis, & quietem agere à peccatis seu malis operibus. *De hoc Sabbatho commonefactio erat externa quies corporum: Idq; significant Leges toties repetitæ de Sabbatho, ut in Exod. cap. 31. dicitur: Videte, ut Sabbathum meum custodiatis, quia signum est inter me & vos, in generationibus vestris, ut sciatis, quòd ego sum Dominus, qui sanctifico vos. Custodite Sabbathum. Sanctum est enim vobis,*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

& pactum est sempiternum inter me & filios Israël signumq; perpetuum.

Quarta species est admiranda *QVIES FILII* Dei in passione: *De qua Paulus inquit: Exinaniuit se, factus Patri obediens usq; ad mortem crucis. Et Irenæus lib. 3. dulcissimè inquit: Sicut homo erat, ut tentaretur: Sic & verbum erat, ut glorificaretur, requiescente quidem verbo, ut posset tentari, crucifigi & mori.*

Quinta species est *SABBATHVM ÆTERNVM*, quod promittitur Ecclesiæ resuscitatæ ex morte, *ut Esaiæ ultimo. Erit Sabbathum ex Sabbatho, videlicet, cùm Deus erit omnia in omnibus.*

Quid significat Sabbathum sanctificare?

SANCTVM proprijssimè loquendo tribuitur Deo, & rebus diuinis. Opponitur enim ei quod prophanum est. Ideò sæpè significat aliquid dicatum Deo seu usibus diuinis. Ita SANCTIFICARE usurpatur de actionibus, quibus & Deus se nobis communicat, & quibus nos vicissim ornamus gloriam Dei. Est igitur *SANCTIFICARE SABBATHVM* idem, quod Deo & rebus divinis destinare, quod fit docendo & discendo verbum Dei, & exercendis officijs, quibus ornatur & propagatur ministerium Euangelij.

Quo-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

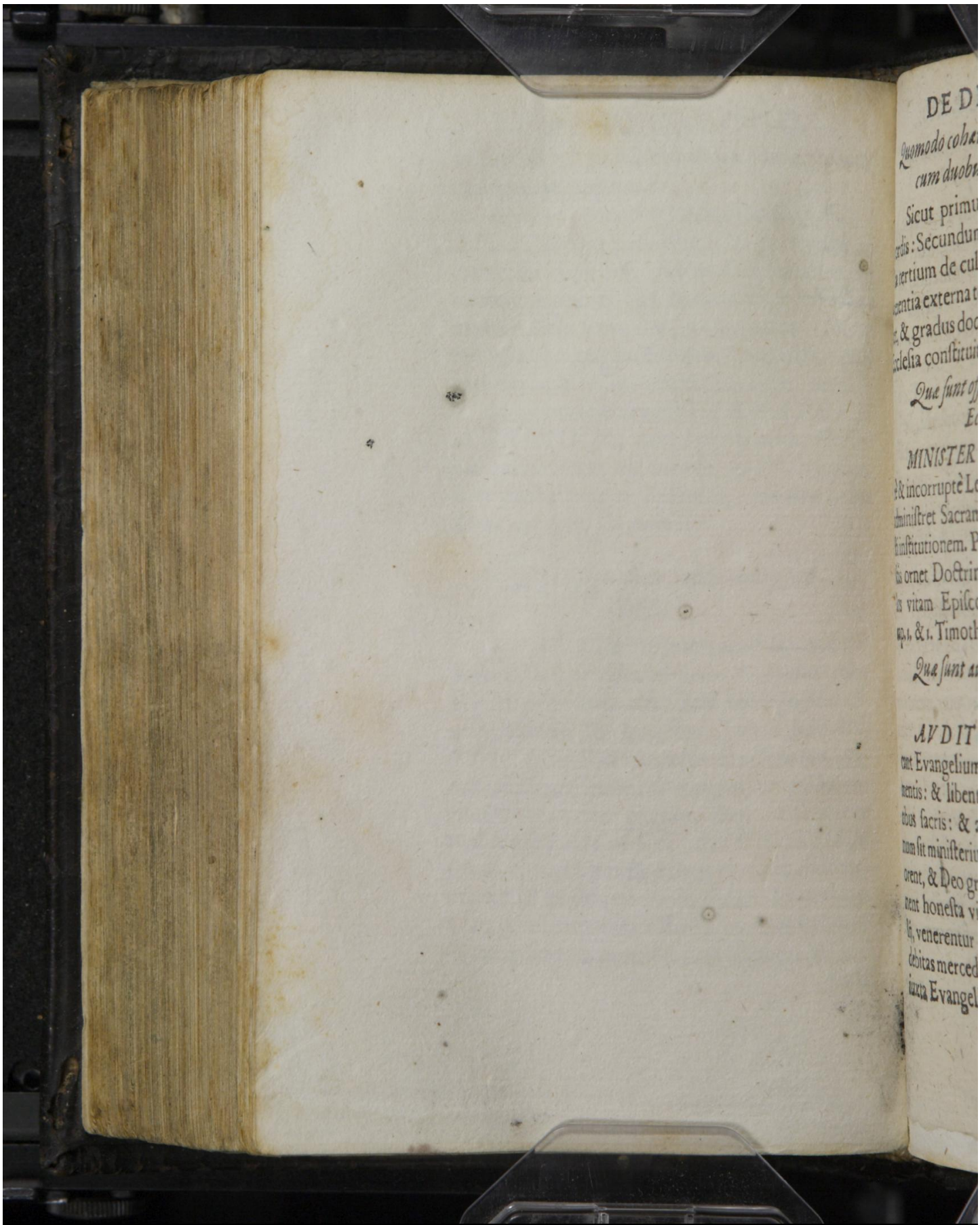

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quomodo cohæret tertium Præceptum cum duobus præcedentibus?

Sicut primum Præceptum de cultu cordis: Secundum de cultu oris præcipit: Ita tertium de cultu cæremoniarum, & reverentia externa toti ministerio debita docet, & gradus docentium & discentium in Ecclesia constituit.

Quæ sunt officia docentium in Ecclesia?

MINISTER Evangelij doceat purè & incorruptè Legem & Euangelium, & administret Sacramenta secundum Christi institutionem. Præterea moribus honestis ornet Doctrinam, sicut prolixè Paulus vitam Episcopi describit ad Titum cap. 1. & 1. Timoth: 3.

Quæ sunt auditorum Evangelij officia?

AVDITORES diligenter discant Evangelium, & piè utantur Sacramentis: & libenter intersint publicis cœtibus sacris: & agnoscant quantum bonum sit ministerium publicum: & pro hoc orent, & Deo gratias agant: Præterea ornent honesta vita professionem Evangelij, venerentur pios ministros, solvant eis debitas mercedes: Denique & obediant eis iuxta Evangelium.

Quæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ ſunt peccata pugnantia cum tertio Præcepto?

Pugnant cum tertio Præcepto omnia ſcandala, quibus corrumpitur doctrina, & prophanantur Sacramenta, & deformatur miniſterium & Eccleſia. Item, neglectio, contemptus & odium miniſterij, videlicet, doctrinæ & Sacramentorum, & perſonarum ſervientium Eccleſiæ perſecutio. Item, ludi prophani, & labores ſerviles, quibus impeditur miniſterium. Deniq; helluationes & commeſſationes diebus feſtis, quibus turbatur intentio animi, & meditatio rerum divinarum.

Cur mutato die ſeptimo Chriſtiani prima die celebrant Sabbathum?

Iudæi mandato Dei celebrarunt Sabbathum die ſeptimo, qui eſt dies Saturni, ut vulgò nominatur, propter memoriam creationis rerum omnium. Sed Apoſtoli & horum diſcipuli, propter memoriam reſurrectionis Chriſti, & ut oſtenderent Exemplum Chriſtianæ libertatis, in abrogandis cæremonijs, pertinentibus ad politiam Moſaicam, elegerunt primum diem, quæ vocatur Dominica, ſeu dies Solis, abolitis ſimul ritibus ſacrificiorum, quæ apud Iudæos uſitata fuerunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

peccata pugnantia

tertio Præcepto?

nt cum tertio Præcep

quibus corrumpi do

manantur Sacram &

inisterium & Ecclæ

contemptus & odium

cet, doctrinæ &

rsonarum servientium

. Item, ludi prohibi

les, quibus impedire

nisq; hellationes &

bus festis, quibus turba

i, & mediocriorum

tata die septimo Christian

die celebrant Sabbathum?

bi mandato Dei celebra

n die septimo, qui est die

go nominem, propter

nis rerum omnium, Sed

n discipuli, propter

nis Christi, & ut ostende

Christianæ libertatis, et

remoniis, pertinentibus

ticam, elegerunt primi

ur Dominica, seu die

el ritibus sacrificiorum

ublata fuerunt.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE DEC

4

DIC IIII. P

Honora patr

tuam, ut s

um.

Quid signi

Verus *HO N*

quisquis tribu

reverenter se ei sub

aliquod bonum

honoris, bonum alic

ua aliqua. Grad

IMVM, Honesta o

, quod di-vinitus

SECVNDO, vera

æterna, quibus o

tum di-vinum.

Quid complect

tris &

Parentum app

mur. PRIMVM

ginem secundum

DEINDE omnes

rentum, & in no

potestate tenent

gratus, Patresfa

ros, &c. Bonus e

parenon differt,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

4.

DIC IIII. PRÆCEPTVM.

Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut ſis longæ vus ſuper terram.

Quid ſignificat honor?

Verus *HONOR* eſt comprobatio rei cuiiuſcunq; tribuens ei præſtantiam, & reverenter ſe ei ſubñciens propter divinum aliquod bonum. *Eſt enim fundamentum honoris, bonum aliquod divinum in re aut perſona aliqua. Gradus verò honoris ſunt: PRIMVM, Honeſta opinio in mente de perſona aut re, quod divinitus ordinata, & per ſe bona ſit. SECVNDO, vera cordis ſubiectio, & officia externa, quibus oſtendimus nos venerari ordinem divinum.*

Quid complectitur appellatio Patris & Matris?

Parentum appellatione comprehenduntur. *PRIMVM* ñ, à quibus ortum & originem ſecundum naturam ducimus: *DEINDE* omnes, qui nobis ſunt loco parentum, & in nos imperium ex ſuperiori poteſtate tenent, ut Præceptores, Magiſtratus, Patresfamilias, Tutores, Curatores, &c. Bonus enim gubernator à bono patre non differt.

Cur

Cur quartum Præceptum primum locum obtinet in ſecunda Tabula?

Cùm ſecunda Tabula ordinet ſocietatem humanam: pulcherrimo ordine primum conſtituuntur gubernatores, & perſonæ atq; officia in communi ſocietate aptè diſtribuuntur. Et ordi-
tur vox di-
vina à primo gradu gubernationis,
-videlicet à parentibus, qui debent eſſe regula aliorum gubernatorum. Conſtitutis autem gubernatoribus, qui ſunt cuſtodes diſciplinæ in communi ſocietate, poſtea ſeq-
-uuntur præcepta ſingulorum, quæ arcent ſingulorum iniurias.

Quæ ſunt virtutes pertinentes ad quartum Præceptum?

Virtutes quarti Præcepti ſunt: Pietas parentum & liberorum mutua. Iuſticia univerſalis in gubernatoribus, & in ſubditis: Iuſticia coniugum inter ſeſe: ſedulitas.

Quæ ſunt officia parentum?

Paulus ad Epheſeos 6. inſigne præceptum tradit de officijs parentum: Educate liberos veſtros in doctrina & diſciplina Domini. *Vult igitur Patresfamilias ſuæ familiæ præſtare non ſolùm nutritionem & defenſionem, ſed etiam communicationem doctrinæ de Deo, & aſſuefactionem ad exercitia honeſtæ gubernationis -vitæ & morum.* Quæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

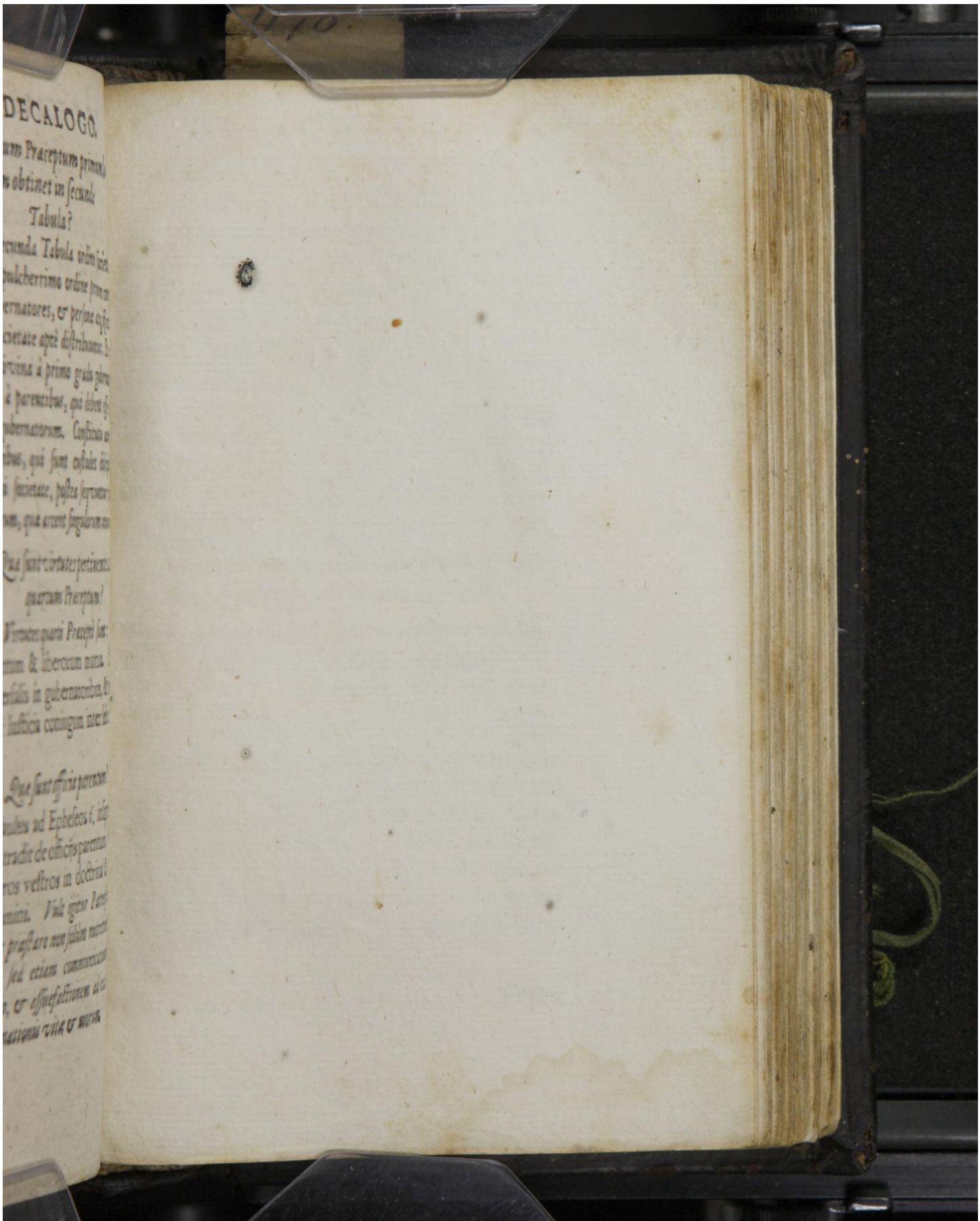

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

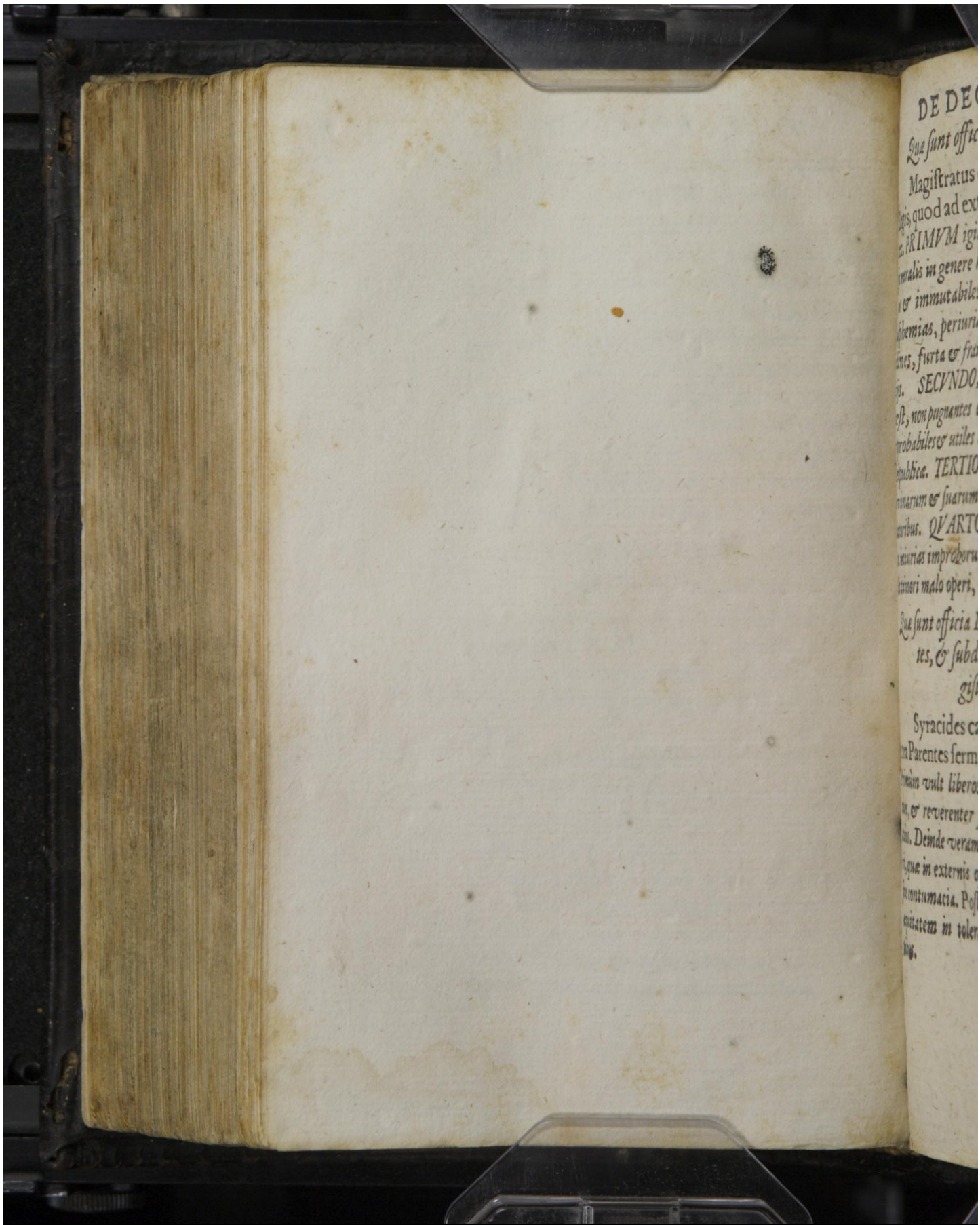

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ ſunt officia Gubernatorum?

Magiſtratus debet eſſe cuſtos totius Legis, quod ad externam diſciplinam attinet. *PRIMVM igitur debet ſonare vocem Legis moralis in genere humano, & proponere ſummas & immutabiles Leges, prohibentes idola, blaſphemias, periuria, iniuſtas cædes, vagas libidines, furta & fraudes in contractibus & judicijs. SECVNDO, ſuas quaſdam Leges ferre poteſt, non pugnantes cum iure naturæ, quæ ſint & probabiles & utiles ad conſervandum ſtatum Reipublicæ. TERTIO ſit Magiſtratus executor divinarum & ſuarum Legum in puniendis violatoribus. QVARTO defendat obedientes contra iniurias improborum, iuxta Pauli dictum: Sit timori malo operi, & honori bono operi.*

Quæ ſunt officia Liberorum erga Parentes, & ſubditorum erga Magiſtratus?

Syracides capite tertio inquit: Honora Parentes ſermone, opere & patientia. *Primùm vult liberos agnoſcere ordinem divinum, & reverenter ſentire & loqui de Parentibus. Deinde veram cordis ſubiectionem requirit, quæ in externis officijs præſtet obedientiam ſine contumacia. Poſtremo poſtulat* ἐπιείκειαν *ſeu æquitatem in tolerandis Parentum infirmitatibus.*

Eadem

Eadem debent ſubditi & Magiſtratibus. *Primùm ut agnoſcant ordinem politicum eſſe opus Dei, & ſciant Magiſtratus maximorum bonorum cuſtodes eſſe in genere humano, & perſonas diligendas eſſe propter Deum. Deinde ut præſtent obedientiam legibus Magiſtratuum, & non ſolùm precentur pro gubernatoribus, ſed etiam ſtipendia debita non grauatim perſolvant. Poſtremo, ut tolerent quaſdam infirmitates gubernatorum: Quia nulla eſt tàm felix gubernatio, in qua non multa errata accidant.*

Quæ ſunt officia Coniugum inter ſeſe?

Primum eſt amor mutuus. Alterum eſt fides Coniugalis. Tertium eſt ſocietas bonorum & ærumnarum. Quartum eſt defenſio, quam maritus debet vxori.

Quid à ſingulis hominibus præſtari debet in vocatione?

Cùm DEVS neminem velit ignavo ocio torpere, & ſingulos in certam vocationem collocet, neceſſaria eſt virtus omnibus ſedulitas, de qua Paulus inquit: Hoc requiritur in miniſtro, ut ſit fidelis, hoc eſt, Singuli homines conſtanter & firmiter debent propter Deum & communem ſalutem facere labores vocationi propriæ convenientes.

Quæ ſunt peccata pugnantia contra quartum Præceptum?

In

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

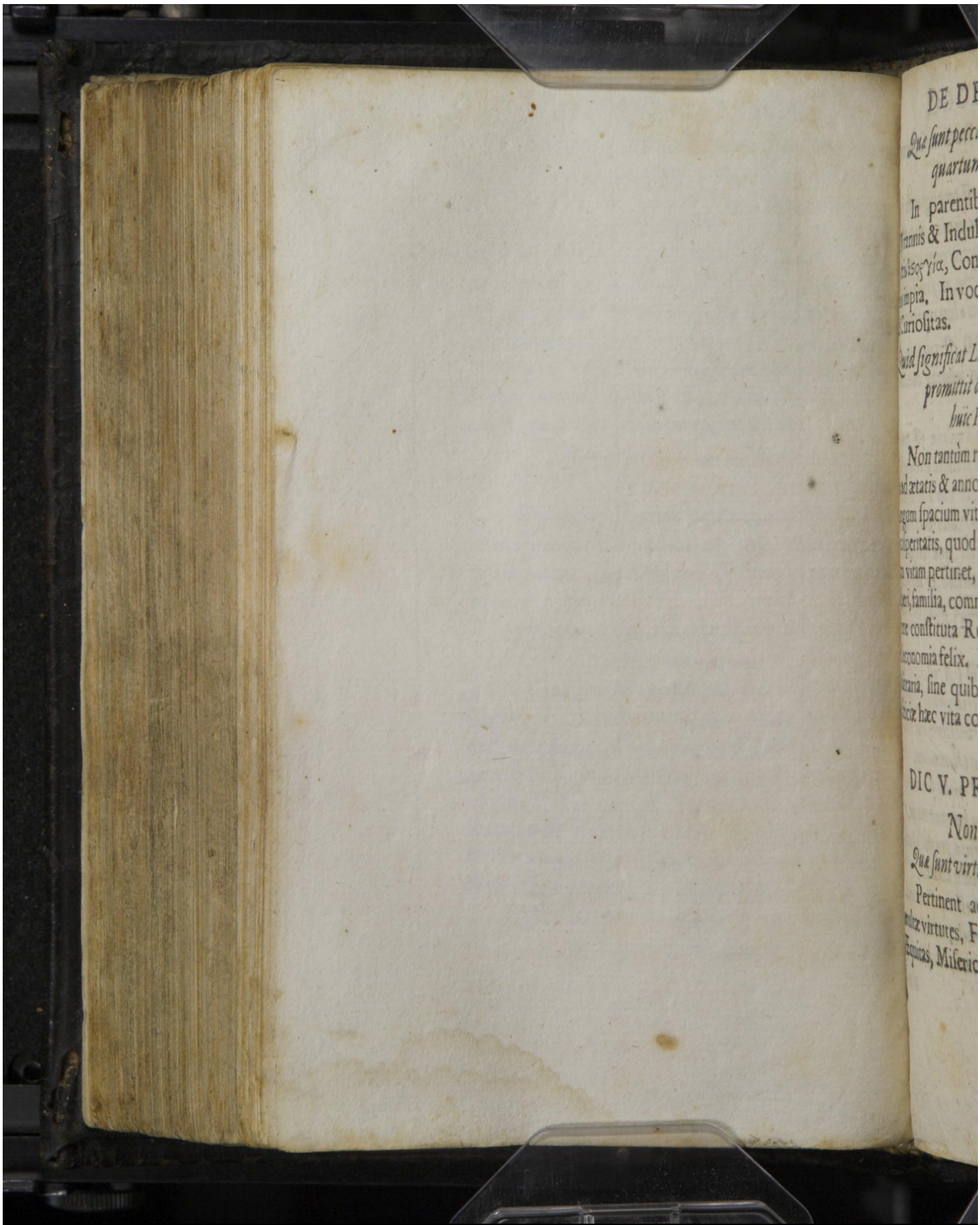

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ sunt peccata pugnantia contra quartum Præceptum?

In parentibus & gubernatoribus Tyrannis & Indulgentia. In liberis & subditis ἀσοξγία, Contumacia, Seditio, Servitus impia. In vocatione cuiiusq; : Ignavia & Curiositas.

Quid significat Longævitas, quam Deus promittit obtemperantibus huic Præcepto?

Non tantùm referenda est longævitas ad ætatis & annorum numerum, seu ad longum spacium vitæ, sed ad omne genus prosperitatis, quod ad felicem & tranquillam vitam pertinet, Vt sunt sanitas, uxor, liberi, familia, commodæ functiones, pax, bene constituta Respublica, bonæ leges, Oeconomia felix. Deniq; omnia præsidia salutaria, sine quibus nihil voluptatis aut læticiæ hæc vita corporalis habet.

5.

DIC V. PRÆCEPTVM.

Non occides.

Quæ sunt virtutes quinti Præcepti?

Pertinent ad quintum Præceptum multæ virtutes, Fortitudo, Mansuetudo, Æquitas, Misericordia, Amicitia, Humanitas,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

nitas, Clementia, Zelus, ſtudium Concordiæ.

FORTITVDO eſt propugnatrix iuſticiæ, videlicet depellens pericula, quæ recta ratio iubet depellere, & ita perferrens ærumnas, quas recta ratio iubet perferre, ne fracti dolore faciamus contra iuſticiam aut alias virtutes.

MANSVETVDO eſt virtus, quæ moderatur iram, & multas iniurias condonat tranquillitati publicæ.

ÆQVITAS ſeu ἐπιείκεια eſt probabilis mitigatio ſummi iuris in aliqua circumſtantia, præſertim in eo caſu, de quo non loquitur Lex principaliter. Inter priuatos verò æquitas nominatur etiam lenitas illa, quæ verſatur in tolerandis aliorum infirmitatibus, & in tegendis erratis, imò etiam in ſanandis manifeſtis delictis ante contumaciam.

MISERICORDIA eſt affici ſenſu alienæ calamitatis, præſertim iniuſtæ, & opitulari iniuſtè oppreſſis, pro vocatione aut probabili ratione mitigare iuſtam calamitatem.

AMICITIA eſt virtus pro vera benevolentia reddens veram benevolentiam, & præſtans mutua quædam officia, pro modo facultatum, liberali pectore, virtutis amore.

HVMANITAS eſt copulatio multarum virtutum ſecundæ tabulæ, videlicet iuſticiæ, manſuetudinis, æquitatis, beneficentiæ, comi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

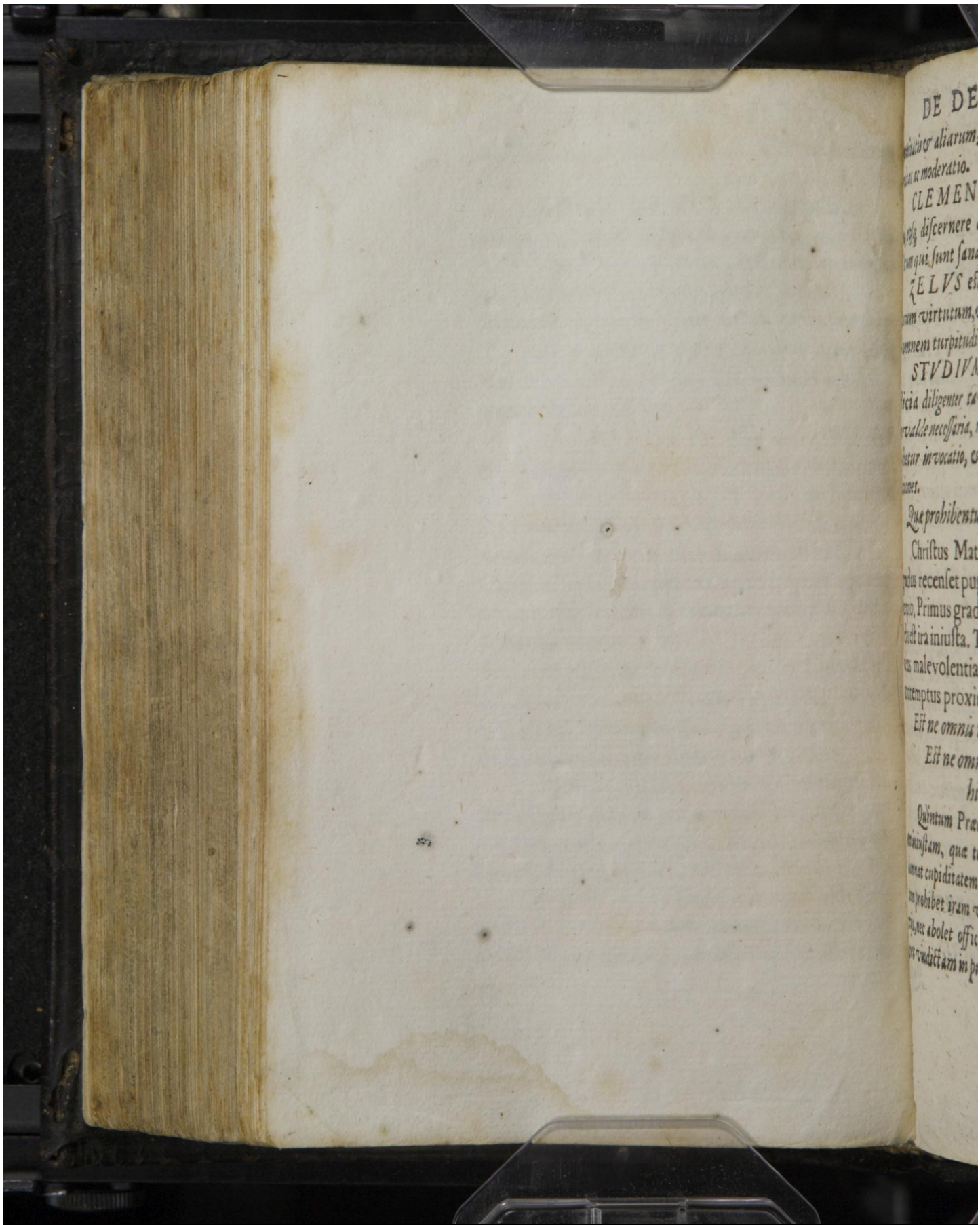

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

comitatis & aliarum, in quibus ſumma eſt ſuavitas ac moderatio.

CLEMENTIA eſt benefacere bonis, eoſq; diſcernere à malis, & moderari pœnas illorum qui ſunt ſanabiles.

ZELVS eſt ardens amor iuſticiæ, & aliarum virtutum, & indignatio ardens adverſus omnem turpitudinem & ſcelera.

STVDIVM CONCORDIÆ eſt iuſticia diligenter cavens, ne pugnet de ulla re non valde neceſſaria, ne Eccleſia diſtrahatur, aut turbetur invocatio, & ſequantur bella & vaſtationes.

Quæ prohibentur in hoc Præcepto?

Chriſtus Matthæi quinto, quatuor gradus recenſet pugnantes cum hoc Præcepto. Primus gradus eſt violentia. Secundus eſt ira iniuſta. Tertius eſt geſtus oſtendens malevolentiam, *Racha*. Quartus eſt contemptus proximi, *Fatuus*.

Eſt ne omnis ira peccatum? Item,
Eſt ne omnis vindicta prohibita?

Quintum Præceptum prohibet iracundiam iniuſtam, quæ temerè iraſcitur proximo, & damnat cupiditatem privatæ vindictæ. Non autem prohibet iram vocationis, quæ iraſcitur vitijs, nec abolet officium Magiſtratus, qui exercet vindictam in puniendis delictis congruentem

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

cum mandato DEI, & neceſsariam ad conſervationem ſocietatis humanæ.

6.

DIC VI. PRÆCEPTVM.

Non mœcaberis.

Quæ ſunt virtutes ſexti Præcepti?

Duæ virtutes ſunt ſexti Præcepti: Caſtitas & Temperantia. *Caſtitas non tantum in Coniugio, ſed etiam in vita cœlibe vitat omnes libidines ſeu contaminationes corporum prohibitas. Temperantia ſervat mediocritatem in cibo & potu convenientem naturæ, & non impedientem exercitia in vocationis, & aliarum virtutum.*

Quæ ſunt peccata prohibita in ſexto Præcepta?

Non modo adulteria, ſtupra, incœſti concubitus, ſed etiam ſpurcæ & impudicæ cogitationes, obſcœni ſermones. laſciui geſtus, deniq; omnes illicitæ flammæ libidinum. Item ebrietas, crapula, helluationes, intemperantia, Quærere occaſiones & illecebras, quibus accenduntur aut foventur fœda animorum incendia.

7.

DIC VII. PRÆCEPTVM.

Non furtum facies.

Quid

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DECALOGO.

DEI, & necessarium

ciatis humanæ.

6.

VI. PRÆCEPTV

Non mœchaberis.

sunt virtutes sexti

æ virtutes sunt seni

& Temperantia. Castit

nonia, sed etiam in vita

tionis seu contaminatio

ia. Temperantia servat

s pia conversionem

entem exercitia mortificat

ctum.

nae sunt peccata prohibita

Præcepto?

Non modo adulteri, stup

mentorum, sed etiam spurca

cogitationes, obscœni sermo

ctus, denique omnes illicit

ium. Item ebrietas, crapul

intemperantia, Quæret

tenebras, quibus accendun

fœda animorum incend

7.

VII. PRÆCEPTV

Non furtum facies.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quid nominatur furtum in genere?

Furtum est contrectatio rei alienæ, quæ fit invito Domino sine compensatione.

Quæ sunt virtutes hujjus Præceptj?

Sicut sextum Præceptum Coniugia sancit: Ita septimum approbat contractus legitimos, dominia distingvit, proprietam rerum ordinat, & rectum usum facultatum præcipit.

Sunt igitur virtutes septimi Præceptj, Iusticia commutativa, Liberalitas, Parsimonia, Gratitudo.

IVSTICIA COMMVTATIVA est, quæ in commutatione rerum servat æqualitatem, ne altera pars exhauriatur.

LIBERALITAS est virtus, quæ communicat facultates & operas non debitas obligatione civili, sed naturali, & efficit mediocritatem inter sordes & profusiones.

PARSIMONIA est virtus, quæ res proprias custodit & utiliter collocat, vitat sumptus non necessarios, & tamen ubi ratio iubet, expendit quantum convenit.

GRATITVDO est virtus mixta, Constat enim partim ex veritate, quæ profitetur, quæ & quanta beneficia acceperit: partim ex iusticia, quæ studet reddere æqualitatem pro facultate suo benefactorj.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ peccata prohibentur in ſeptimo Præcepto?

Non tantum manifeſta furta & rapinæ, fraudes & impoſturæ in contractibus; ſed etiam avaritia, cupiditas iniuſti lucri. Item, profuſiones & ſumptus non neceſſarij Tenacitas in communicandis bonis. Ingratitudo erga benè meritos.

8.

DIC VIII. PRÆCEPTVM.

Non loqueris falſum teſtimonium contra proximum tuum.

Quid nominatur falſum teſtimonium?

Falſum teſtimonium eſt oratio, qua aliter loquimur, quàm habet veritas, & quam nos novimus & ſentimus, Idq; in proximi noſtri damnum ac perniciem.

Quas virtutes præcipit octavum Præceptum?

Octavi Præcepti virtutes ſunt: Veritas, Candor, docilitas, recta Appetitio gloriæ, Modeſtia. Eſt & vicina virtus verecundia ſeu pudor, qui cum omnes homines, tùm in primis ætatem puerilem decet.

VERI-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E DECALOGO.

ccata prohibentur in septim

Præcepto?

n tantum manifesta ira &
les & impostura in contrac
n avaritia, cupiditas nihil l
ofusiones & sumptus non re
ciras in communicanda bon
do erga benè meritos.

§.

DIC VIII. PRÆCE
PTVM.

Non loqueris falsum tes
contra proximum tuum.

Quid nominatur falsum
simonium?

Falsum testimonium est cum
e loquimur, quin habe ver
n nos novimus & fatemur, i
imi nostri damnum ac pericu

Quæ virtutes præcipiuntur
præceptum?

Hæc Præcepti virtutes im
ndor, docilitas, recta ju
Modestia, Est & vicina vir
ius pudor, qui cum omnes
primis ætatem puerilem d

Præcepti finis scopus est: Quod sit sanctio & conser-
vatio Veritatis inter Does. Prohibetur ergo falsi-
testimonium & quæcunq; sunt cognatæ species

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Cum Veritate pugnant in defectu 1 Modestiam qui tamen ejus
3 fraudes, simulationes, Calumnia, obtrectationes &c.
2 Vanitas seu Levitas. In Excessu Veritatis intempestiva ostentatio

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

VERITAS est virtus, quæ inclinat voluntatem, ut veras sententias amemus, vera constanter dicamus, & tueamur, & in gestis ac omni vita vitemus simulationes & occultationes.

CANDOR est virtus vicina veritati, quæ propter rationem probabilem approbat alienas voluntates, & non habet malevolentiam, quædam etiam ambigua flectit in meliorem partem: ac benè quidem sperat, sed tamen ut de rebus mutabilibus cogitans posse mutari voluntates, & posse hominem errare de aliena voluntate, cùm non penitus aspiciantur latebræ humani pectoris.

DOCILITAS est virtus, vicina modestiæ & veritati, qua frenantur animi, ne sentiant de sese arroganter, ne admiratione propriæ sapientiæ contemnant aliena iudicia, & convicti veris sententijs cedant.

GLORIA est testimonium conscientiæ rectè iudicantis, & approbatio aliorum rectè iudicantium de virtute.

MODESTIA est virtus, qua in opinione de nobis & in sermone & gestu, servamus conuenientiam, videlicet, ne nobis in opinione aut in sermone maiora imbecillitate nostra tribuamus, neve appetamus maiora, neve in gestu discedamus à natura & personarum ac locorum ordine.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ peeccata prohibet?

Pugnant cum octavo Præcepto, Mendacium, Calumnia, Suspicio, Adulatio, Pertinacia in falsis sententijs, Præstigiæ sophismatum, in religione, in artibus & iudicijs, Maledicentia, Scurilitas, Obtrectatio, Levitas, Violatio pactorum & fœderum, Ambitio, Impudentia.

Est ne omnis occultatio peccatum?

Duplex est occultatio. Alia insidiosa, quæ ex studio nocendi oritur. Alia officiosa, quæ est figura sermonis, qua aliquando sancti & sapientes cum magna laude utuntur, ad tegenda quædam, quæ non necesse est patefieri. Vetustas sic destinxit: Mendacium dixit aliud esse Perniciosum, aliud Officiosum, aliud Iocosum.

9.

DIC IX. PRÆCEPTVM.

Non concupisces domum proximi tuj.

10.

DIC X. PRÆCEPTVM.

Nec desiderabis uxorem proximi tui, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, nec omnia quæ illius sunt. Cur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Mendacia officiosa, vocatur occultatio quib. ꝙs Innocuam Carpsam
alterius utilitatem vel aliqs legitur quod dicere non ē necesse:
vel figurate aliud factum quam Verba sonant.

Jocosa, ut falsi dicta, Ironia, allegoria, Apologi, Fabule q.
quæ sunt picturæ et ornamenta Veritatis, imaginibus veritatis
expressa. Et hæc dno genera impropriè Mendacia nominantur.

Pernitiosa v. cum studio nocendi aliqd dicimus, quod scimus falsum ē
vel id quod dici debuit depravamus.

Itaq prioza dno genera falsa non significant, ideoq nec
mendacia sed Veritatis vestimenta sunt judicanda.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

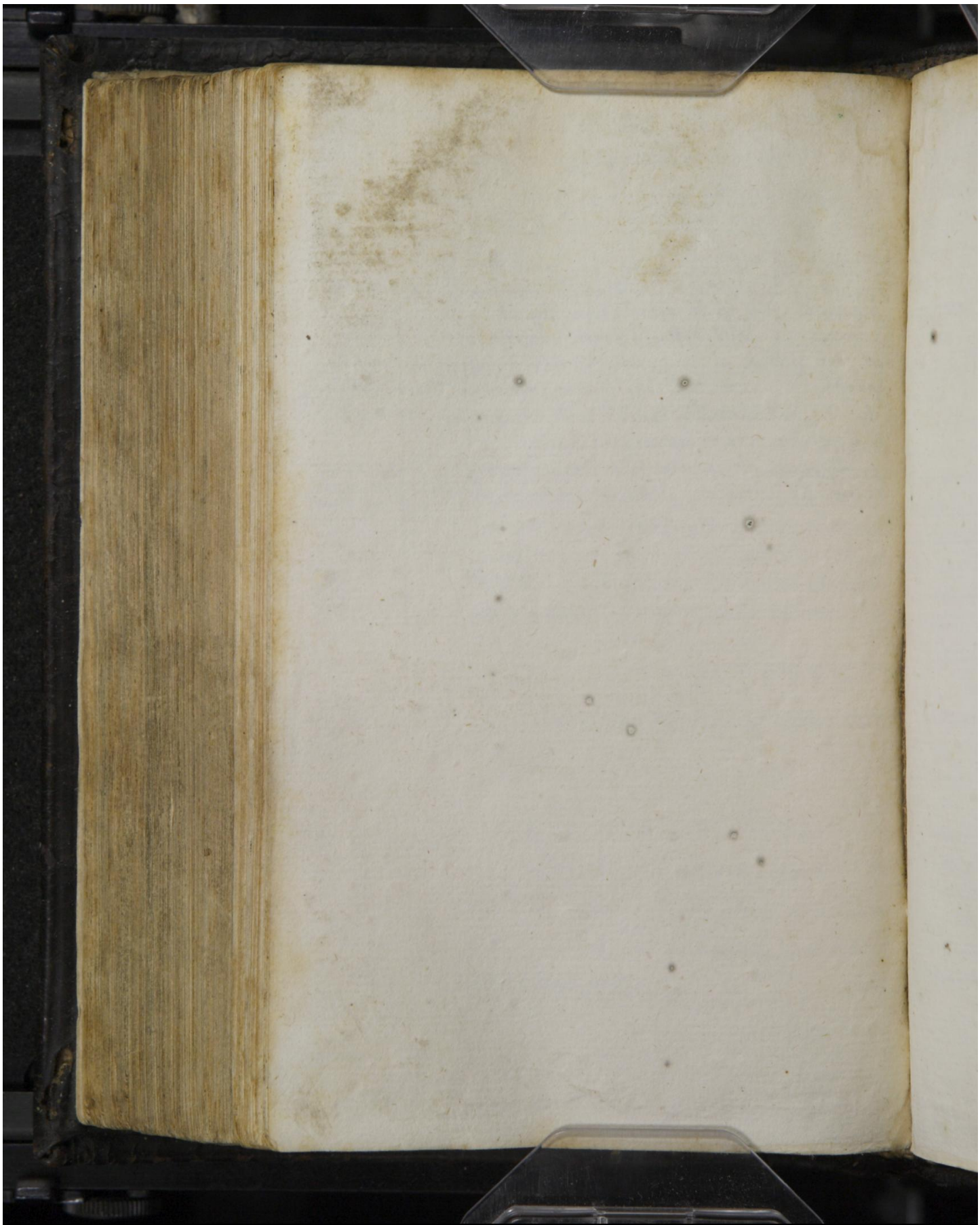

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

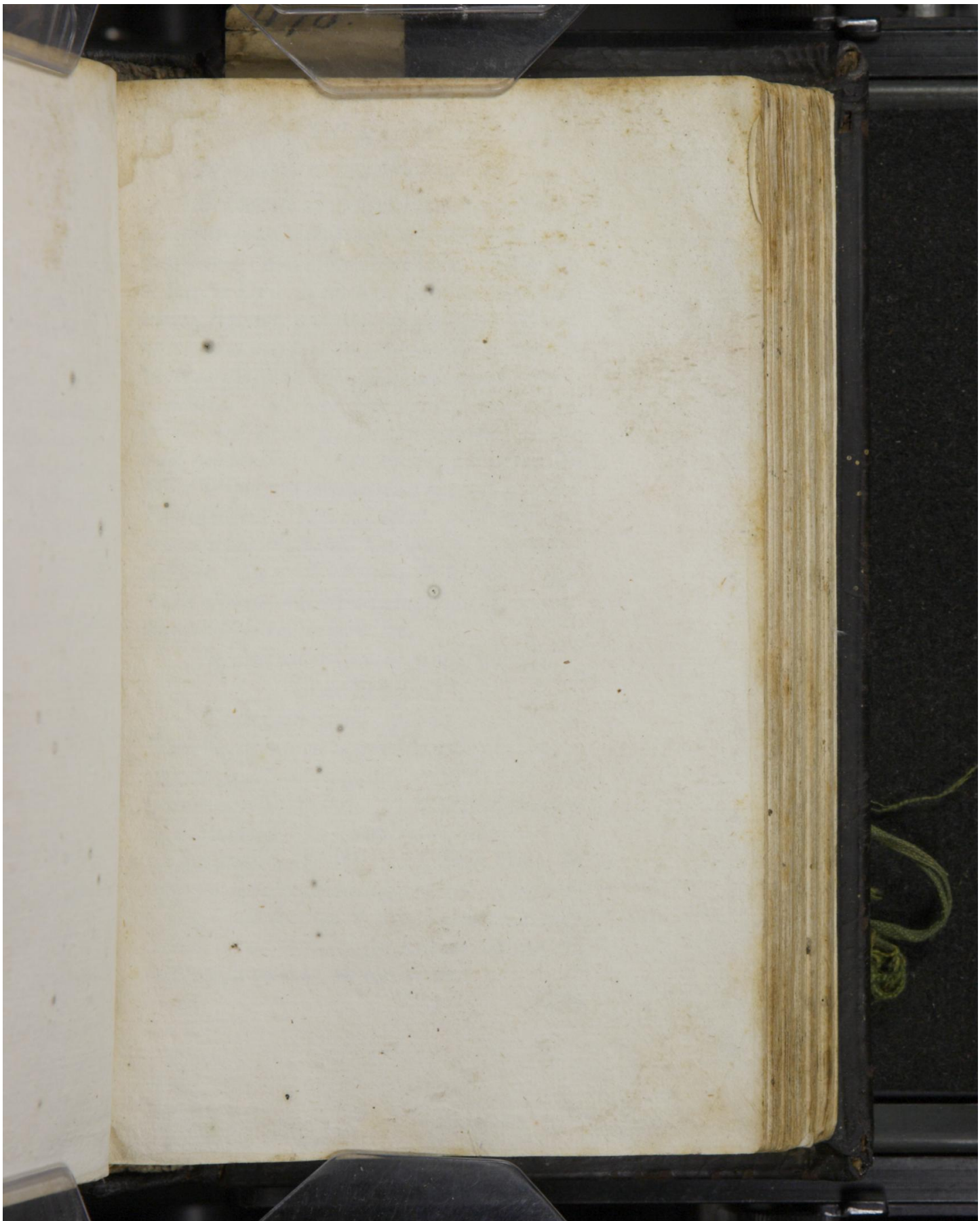

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Cur adduntur hæc duo Præcepta?

Postrema duo Præcepta sunt interpretatio præcedentium mandatorum, & monstrant discrimen inter leges politicas, & legem Dei. *Nam leges politicæ sunt qualecunq; frenum, quo externa disciplina regitur, & tantùm accusant externa delicta atrocia, ut verbi caussa, seditiones, cædes, adulteria, furta, mendacia. At Lex Dei requirit interiorem mundiciem, & integram conformitatem: & accusat non tantùm externa delicta, sed etiam defectus & pravas inclinationes in corde. Ideo Paulus inquit: Non novissem, quod concupiscentia sit peccatum, nisi Lex dixisset: Non concupisces. Sic & Christus inquit Matth: 5. Qui videt alterius uxorem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo.*

Quid vocatur Concupiscentia in doctrina Ecclesiæ?

Concupiscentia phrasi recepta in Ecclesia, significat horrendam depravationem & ἀταξίαν omnium virium in natura hominis post lapsum. *Vt in mente est caligo & dubitationes: In voluntate aversio à DEO, esse sine timore, sine fide, & dilectione Dei: In corde contumacia, immundicies, pravæ inclinationes, è quibus oriuntur incendia malorum affectuum, invidentia, iniustæ flammæ, irarum, libidinum, avariciæ, mendaciorum.*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quis vocatur proximus?

Proximus est quilibet homo, sive benè sive malè meritus sit de nobis. Item, sive peregrinus sit, sive domesticus, ut parabola de Samaritano ostendit.

Quæ sunt Promissiones & comminationes additæ Decalogo?

Summa promissionum & comminationum legalium addita est primo Præcepto, Exodi 20. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis zelotes, visitans iniquitatem patrum in Filios, in tertiam & quartam generationem, eorum, qui oderunt me, & faciens misericordiam in multa millia his, qui diligunt me & custodiunt Præcepta mea. Sic Levit. 18. generalis promissio traditur: Qui fecit hæc viuet in eis. Generalis verò comminatio pertinens ad omnia præcepta est, Deuterono: 27. Maledictus qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in lege.

Postea speciales, tùm promissiones, tùm comminationes de singulis Præceptis multæ passim extant, ut 1. Reg: 2. Glorificantes me glorificabo, contemnentes me erunt ignobiles. Iere: 17. Si Sabbathum sanctificabitis, Reges & Principes intrabunt per has portas. Alioqui succendam ignem in portis, qui non delebitur.

Pro-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Proverb: 30. *Oculum, qui subsannat patrem, effodient corvi torrentis.*

Genes: 9. *Qui fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis eius.*

Hebre: 13. *Scortatores & adulteros iudicabit Deus.*

Beati mundi corde, quoniam ipsi Deum videbunt. Matth. 5.

Lucæ 6. *Qua mensura mensi fueritis, eadem reddetur vobis.*

Proverb: 22. *Qui iniuriam facit pauperi, egebit.*

Proverb: 12. *Abominatio Deo sunt labia mendacia.*

An non Lex Mosi est abrogata, iuxta dictum: Lex & Prophetæ usq; ad Iohannem?

Discernendæ sunt partes legis Mosaicæ: Alia est Lex Moralis, cuius summa est comprehensa in Decalogo, Hæc non potest aboleri, & manet æterna & immota obligatio ad obedientiam in omnibus hominibus. Aliæ verò sunt Leges forenses & cæremoniales, quæ fuerunt latæ, ut durarent ad certum tempus, donec mansura erat politia Mosaica: Quare deleta politia Mosaica hæ leges simul sunt abolitæ, & prorsus sunt extinctæ, nisi in quantum aliquæ ex his habent aliquid morale aut naturale.

Quæ

Quis eſt ergo uſus Decalogi, cùm non poſsit aboleri?

Triplex eſt uſus. Primus eſt *POLITICVS* ſeu *PÆDAGOGICVS*, videlicet regere diſciplinam in omnibus hominibus etiam non renatis & Ethnicis.

Secundus uſus eſt *SPIRITVALIS*, videlicet accuſare omnia peccata in hominibus, interiora & exteriora, & totam depravationem.

Tertius uſus eſt, in renatis docere, qui *CVLTVS* placeant Deo.

Poteſt ne hæc infirma natura hominum ſatisfacere Legi?

Si non fuiſſet Adam lapſus, fulſiſſet in tota hominis natura conformitas cum lege Dei. Nunc verò poſtquam depravata eſt natura hominum per peccatum, nequaquam homo poteſt ſatisfacere legi Dei. Ideo Paulus inquit Rom: 3. Omnes declinaverunt, ſimul inutiles facti ſunt. Non eſt, qui faciat bonum, non eſt uſq; ad unum Item, Omnes peccaverunt, & carent gloria Dei.

Eſt ne Diſciplina poſsibilis?

Nominatur *DISCIPLINA* gubernatio locomotivæ, id eſt, externorum geſtuum, id eſt obedientia externa, iuxta man-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

. DECALOGO.

rgo usus Decalogi, cum n
possit aboleri?

ex est usus. Primus est P
eu PÆDAGOGICVS, v
re disciplinam in omnibus
am non renatis & Ethnicis
undus usus est SPIRITV
t accusare omnia peccata
interiora & exteriora, & in
ominem.

Tertius usus est, in renatis
VLTVS placeant Deo.

Quæstio hæc infirma natura hom
satisfacere Legi?

Si non fuisset Adam lapsus
ura hominis natura conform
Deo. Nunc verò postquam pe
natura hominum per peccatu
n homo possit satisfacere p
Paulus inquit Rom. 3. Omn
nes, simul inutiles facti sun
i faciat bonum, non est usq
Omnes peccaverunt, & ege

Quæstio Est me Disciplina possibil
minatur DISCIPLINA
motivæ, id est, externæ
est obedientia exter

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

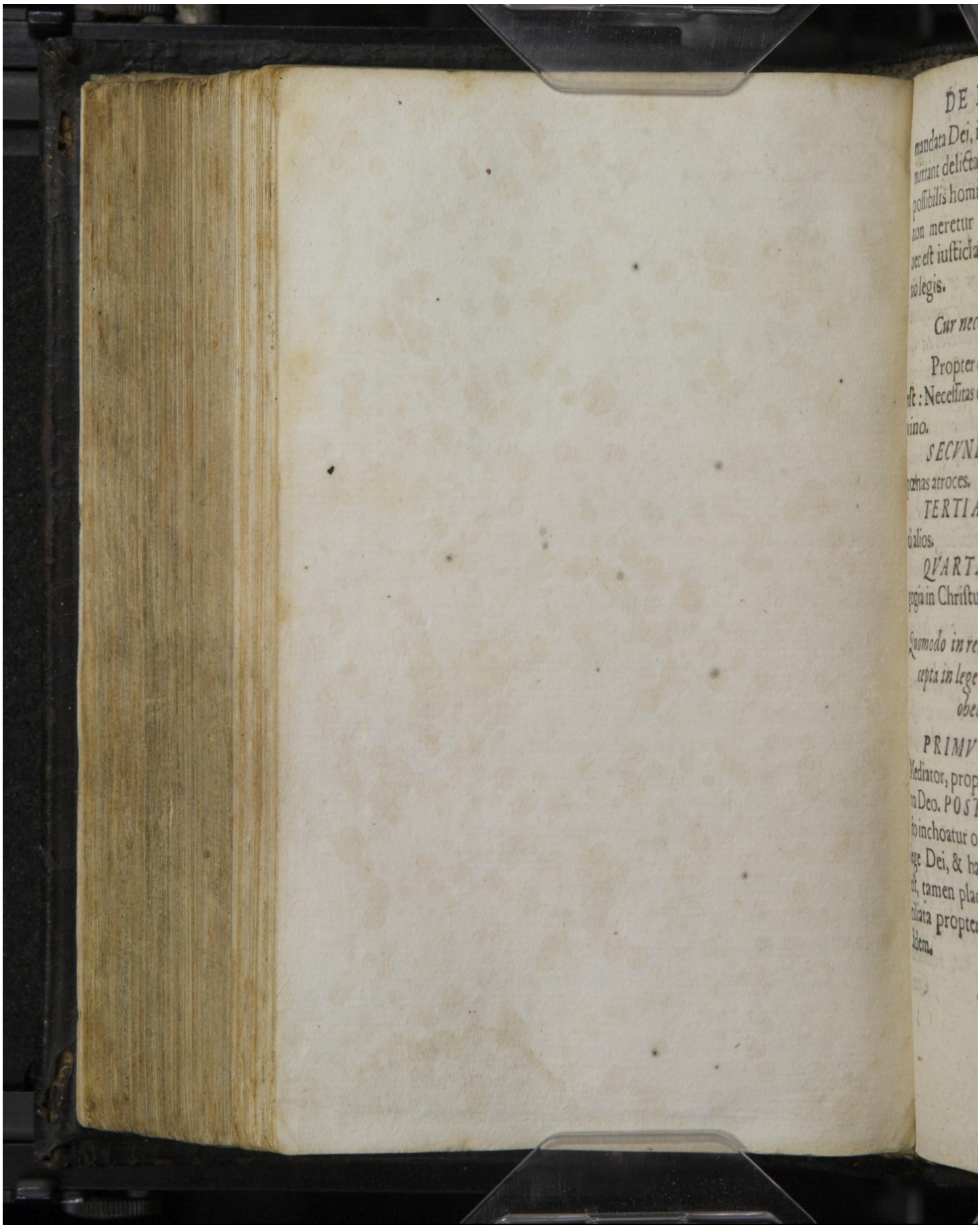

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

mandata Dei, ita ne externa membra committant delicta prohibita lege Dei. Estq; possibilis hominibus etiam non renatis, sed non meretur remissionem peccatorum, nec est iusticia coram Deo, nec est impletio legis.

Cur necessaria est Disciplina?

Propter quatuor caussas, *PRIMA* est: Necessitas obtemperandi mandato divino.

SECVNDA: Necessitas vitandi pœnas atroces.

TERTIA: Necessitas non turbandi alios.

QVARTA: Vt disciplina sit pædagogia in Christum.

Quomodo in renatis inchoantur opera præcepta in lege: & placet ne inchoata obedientia Deo?

PRIMVM fide agnoscendus est Mediator, propter quem persona sit accepta Deo. *POSTEA* accepto Spiritu sancto inchoatur obedientia congruens cum lege Dei, & hæc quanquam imperfecta est, tamen placet Deo in persona reconciliata propter Filium Mediatorem, per fidem.

Quo-

Caussæ, propter quas disciplina præstanda sit, arrosa a Ihenensibus extat in Examine Theologico, titulo de Iustificatione; Corpore doctrinæ, pagina 766. & alibi passim.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quomodo interpretatur Evangelium comminationes & promissiones legales?

I. *Æternæ maledictioni legis Evangelium opponit prædicationem pœnitentiæ & promissionem universalem & gratuitam de remissione peccatorum, & de acceptatione coram Deo ad vitam æternam, propter Filium Dei Mediatorem.*

II. *Sic & comminationes pœnarum corporalium legi additæ habent exceptionem ex Euangelio de conversione, qua impetratur aut liberatio aut mitigatio pœnarum corporalium.*

III. *Omnes promissiones legales etiamsi additam habent in lege conditionem integræ obedientiæ, quæ in hac vita à nemine præstari potest. Tamen fiunt ratæ & firmæ credentibus in Filium Mediatorem, iuxta Pauli dictum: In Christo omnes promissiones sunt Amen.*

IIII. *Promissiones bonorum corporalium intelligendæ sunt cum exceptione crucis & castigationis, & ne bona corporalia rapiantur nostris consilijs sine vocatione.*

Quid est peccatum?

PECCATVM est, quicquid est contra Legem Dei. Vel: *PECCATVM* est defectus vel inclinatio, vel actio contra Legem Dei, offendens Deum, & commerens iram æternam, nisi fiat remissio propter filium Mediatorem. Quæ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DECALOGO.

terpretatur Evangelium
ationes & promissiones
legales?

ne maledictionis legis Evang
dicationem penitentiæ & p
versalem & gratuitam & re
, & de acceptatione eorum Dei
um, propter Filium Dei Media
tiæ & comminationes pœnæ
gis addita habent exceptionem
universæ, qua impetrat ac
remissionem pœnarum corporalium.

Omnes promissiones legales ea
habent in lege conditionem impl
, quæ in hac vita à nemine præ
ta sunt tota & firma credentibus
Mediatorem, nostra Paulo dicente: I
omnes promissiones sunt Amen.

Promissiones bonorum corpo
mnia sunt cum exceptione crucis
, & in bona corporalia reparatio
sine exactione.

Quid est peccatum?

PECCATUM est, quicq
legem Dei. Vel: PECCA
tus vel inclinatio, vel actio
Dei, offendens Deum, &
m æternam, nisi sit re
um Mediatorem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ est prima divisio peccati?

Peccatum aliud nominatur *ORIGINALE* aliud *ACTVALE.*

Quid est peccatum Originale?

Peccatum *ORIGINALE* est reatus propter Adæ lapsum, & propter privationem lucis divinæ, & firmæ agnitionis Dei in mentibus hominum, & propter aversionem voluntatis à Deo, & propter contumaciam cordis, quæ mala secuta sunt lapsum Adæ in natura hominum, & sunt inimicitiæ adversus Deum, & damnata à Deo.

Quid est peccatum Actuale?

Peccatum *ACTVALE* est omnis actio pugnans cum Lege, tum in mente, ut dubitationes de Deo, tum in voluntate & corde, ut incendia malorum affectuum, tum in membris externis, ut externæ actiones pugnantes cum lege Dei.

Quæ est secunda divisio peccati?

Secunda divisio peccati tantùm ad renatos pertinet. Nam in non renatis omnia peccata originalia & actualia sunt mortalia, sed in renatis alia peccata sunt *MORTALIA* seu *REGNANTIA.* Alia *VENIALIA* seu *NON REGNANTIA.* Pecca-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Peccatum *MORTALE* in renatis est cùm is qui fuerat renatus, assentitur errori in fundamento, aut labitur contra conscientiam, Tunc enim amittit gratiam, Spiritum sanctum & Fidem.

Peccatum *NON REGNANS* quod nominatur *VENIALE*, est in renatis in hac vita malum originis & dubitationes, & incendia malorum affectuum, quibus tamen repugnant renati, ne ruant contra conscientiam, & dolent propter has sordes, & credunt se propter Mediatorem Deo placere, tegi has sordes, & gratiam exuberare supra peccatum.

REGVLÆ duæ de Decalogo.

I. Semper prima tabula anteferenda est secundæ tabulæ. Quia primus est ordo hominis ad Deum conditorem, & gloria Dei anteferenda est omnibus rebus humanis.

II. Primum Præceptum includendum est cæteris omnibus. Nam propter Deum præstanda est obedientia in omnibus præceptis. Et contra. In violatione uniuscuiusq; Præcepti inest contemptus Dei in primo Præcepto.

Cur assiduè meditandus est Decalogus?

Medi-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

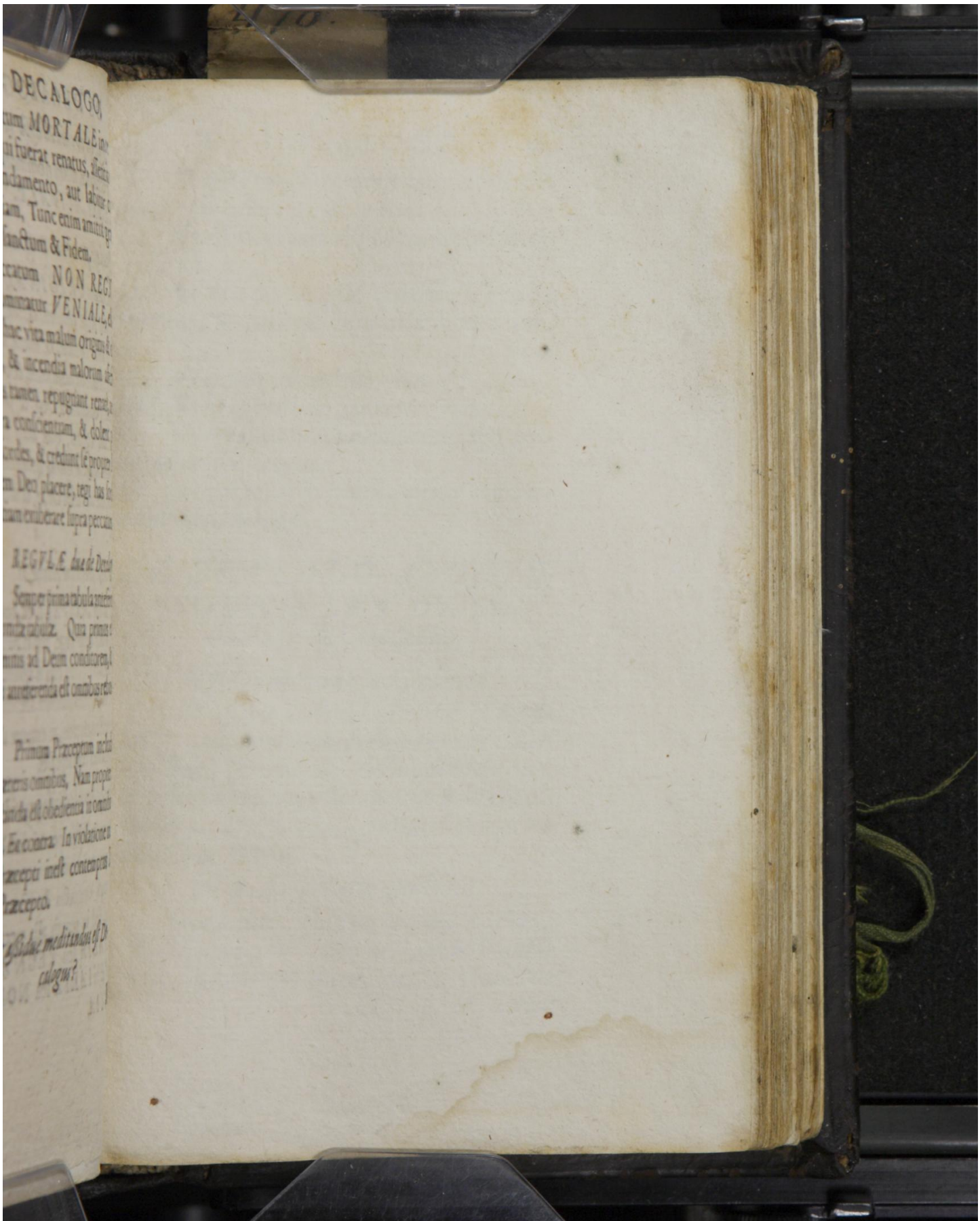

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

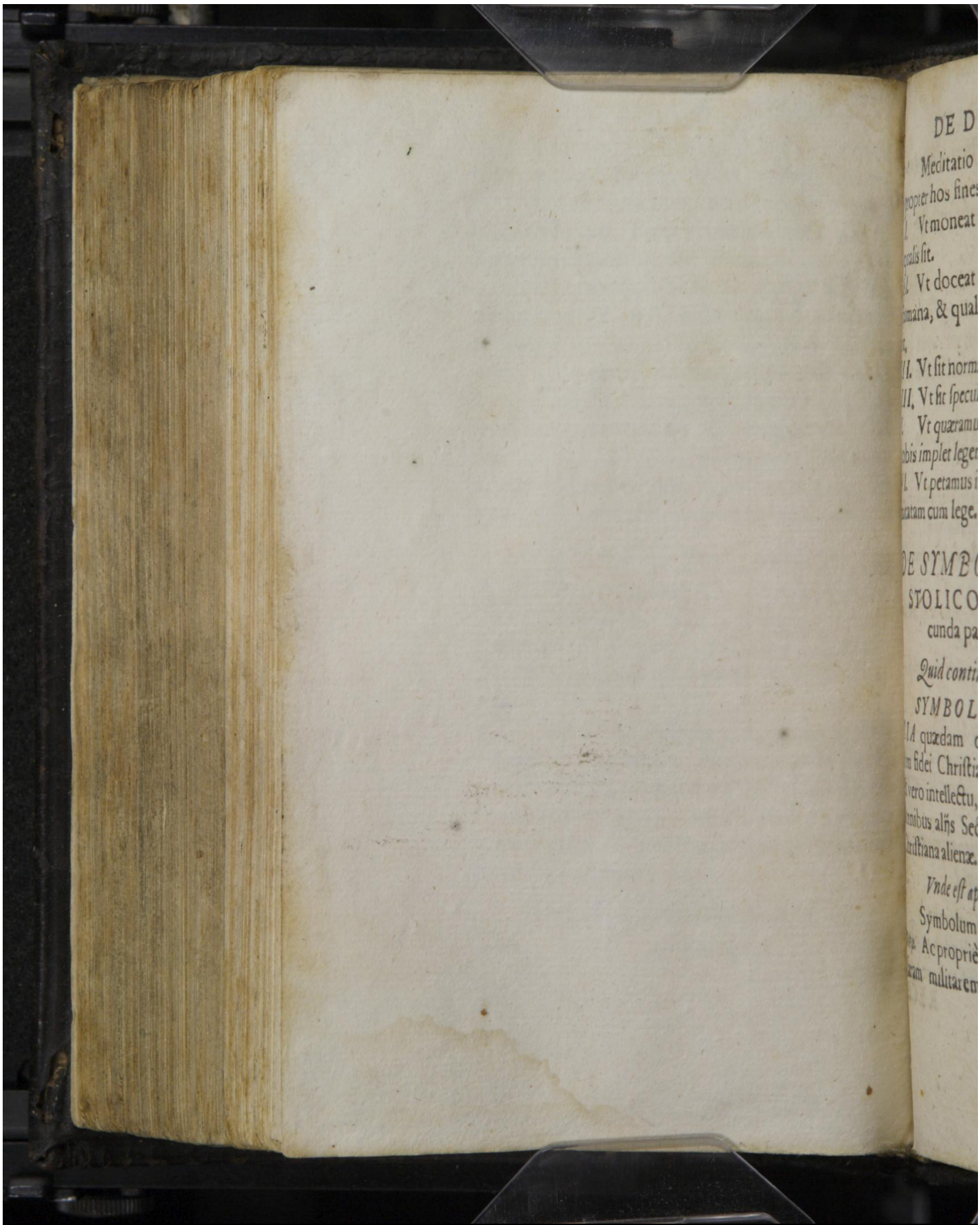

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Meditatio Decalogi neceſſaria eſt propter hos fines præcipuos:

I. Vt moneat nos de Deo, quod ſit, & qualis ſit.

II. Vt doceat ad quid condita ſit natura humana, & qualis ante lapſum homo fuerit.

III. Vt ſit norma rectrix vitæ.

IIII. Vt ſit ſpeculum peccati.

V. Vt quæramus Mediatorem, qui pro nobis implet legem.

VI. Vt petamus in nobis reſtitui conformitatam cum lege.

DE SYMBOLO APOSTOLICO SEV DE SECUNDA PARTE CATECHISMI.

Quid continetur in Symbolo?

SYMBOLVM eſt *SVMMARIA* quædam comprehenſio articulorum fidei Chriſtianæ, cuiius profeſsione, & vero intellectu, diſtinguitur Eccleſia ab omnibus alijs Sectis, quæ ſunt à religione Chriſtiana alienæ.

Vnde eſt appellatio Symboli?

Symbolum dicitur ἀπὸ τοῦ συμβάλλειν. Ac propriè ſignificat ſignum ſeu teſſaram militarem, quam duces militibus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

dare ſolent, unde ab hoſtibus diſcernantur.

Cur nominatur hoc Symbolum Apoſtolicum?

Quia vel ab Apoſtolis compoſitum, & quaſi per manus traditum eſt Eccleſiæ, ut vetuſtas ſemper exiſtimavit: vel quia Apoſtolica doctrina tanquam fundamento firmiſsimo nititur.

Cur quotidie facienda eſt recitatio Symboli?

Symbolum Apoſtolicum propter quinq; cauſſas graviſsimas quotidie recitandum eſt.

I. Quia eſt commonefactio de præcipuis Dei operibus ac beneficijs.

II. Quia in hac recitatione, ſi mens eſt pia, fit applicatio beneficiorum filij Dei.

III. Quia dulcis conſolatio eſt in ſummis periculis.

IIII. Quia confeſsio eſt contra Diabolos.

V. Quia aſſuefacit nos, ut cogitemus doctrinæ teſtimonia, videlicet patefactiones Dei & miracula.

In quot articulos uſitatè diſtribuitur Symbolum?

In tres. { Primus eſt de Creatione.
Secundus eſt de Redemptione.
Tertius de Sanctificatione.

RECI

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E SYMBOLO

unde ab hostibus dife

inatur hoc Symbolum Ap
stolicum?

a vel ab Apostolis comp
per manus traditum est
tas semper existimavit
ora doctrina tanquam
simo mititur.

ur quotidie facienda est recit
Symboli?

ymbolum Apostolicum propter
rissimas quotidie recitandum

Quia est communis actus de pr
bus ac beneficijs.

Quia in hac recitatione, fimu
natos beneficiorum filij Dei.

Quia debita completa est in pr

Quia confessio est omnes Diabo

Quia Apostoli sic nos, ut oppor
dos, exhibere possimus Deo

nent articulos ejusdem distribu
ter Symbolum?

Primus est de Creatione
Secundus est de Redem
Tertius de Sanctificatione

A

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

RECITA I. ARTICVLVM.

Credo in Deum: Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.

Cur dicis: CREDO IN DEVM?

Hac forma verborum primùm discernitur fides á noticia intuitiva, quæ res subiectas oculis contemplatur, Est enim FIDES *certitudo non apparentium.*

DEINDE *refutatur dubitatio Academica, quæ nullam certam assensionem de Deo reti-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

retinet. Nam vox credendi πληροφορίαν *significat.*

TERTIO, Quia præpositio εἰς Θεόν *additur, significatur discrimen inter fidem historicam & fidem Christianam. Fides historica est tantùm nosse historiam. Fides autêm Christiana est noticia, & assentio in mente, & fiducia in voluntate & corde.*

QVARTO hac voce CREDO, quam unusquisq; recitat, discernitur fides specialis seu propria à fide generali. Fit enim applicatio ad singulos.

QVINTO, Reijciuntur hac verborum forma omnia idola, quæ sunt nihil, 1. Corinth: 8. & fit testificatio, nos omnem fiduciam collocare in Deum nobis patefactum in ipsius verbo, nobis ad credendum proposito. Nam fides habet se correllativè ad verbum, seu ad promissionem.

Est ne unus Deus, An verò sunt plures Dij?

VNVS est tantùm *DEVS* iuxta dictum Deut: 6. Audi Israël, *IEHOVA DEVS* noster *IEHOVA* unus est, 1. Corinth: 8. Scimus, quod non sit Deus, nisi unus.

Pertinet ne appellatio Dei tantùm ad personam Patris?

DEVS

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

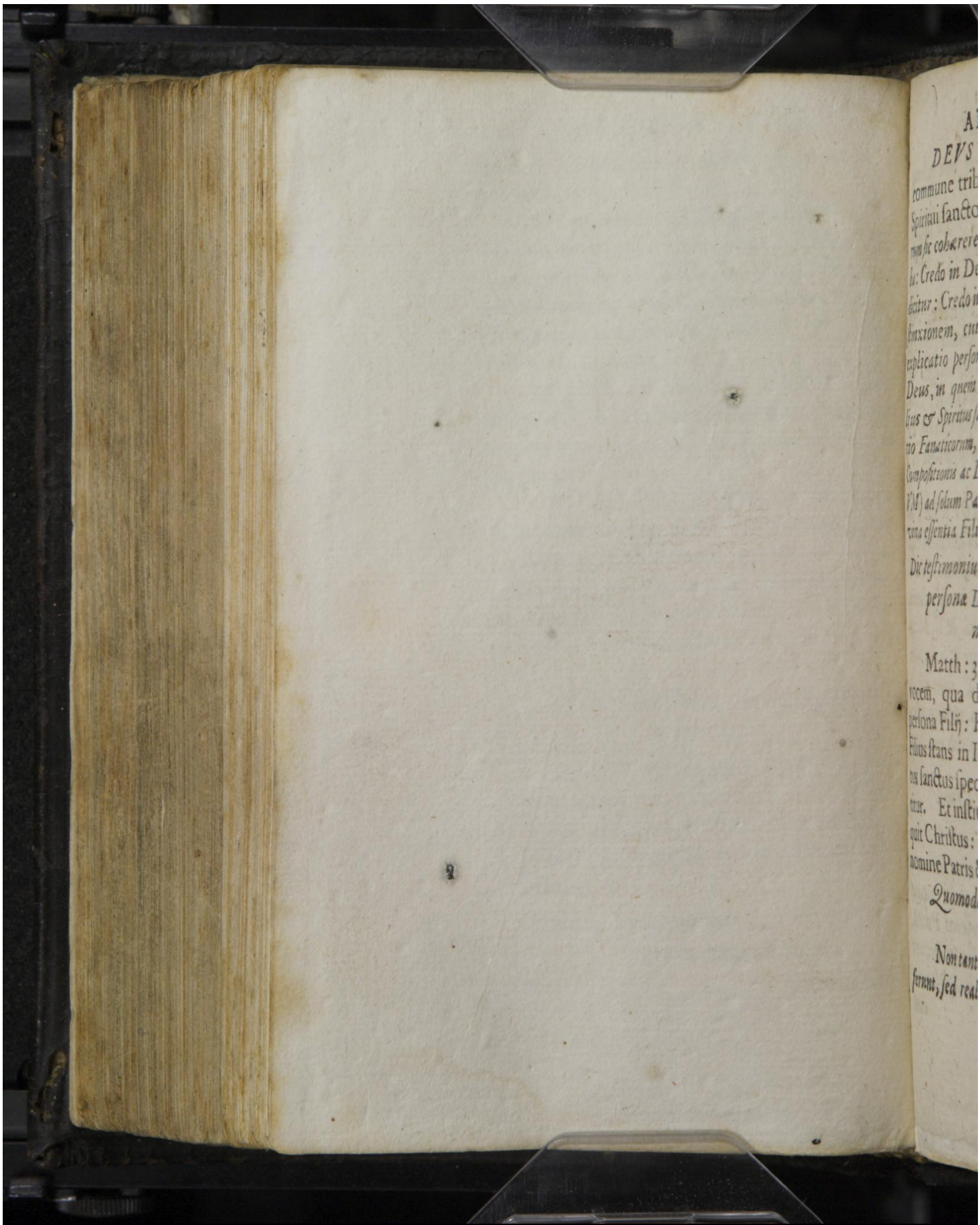

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DEVS est nomen *ESSENTIÆ* commune tribus personis, Patri, Filio, & Spiritui sancto. *Ideo Ecclesia ordinem articulorum sic cohærere semper docuit: ut post hæc verba: Credo in Deum, vel ut in Symbolo Niceno dicitur: Credo in unum Deum: usurpaverit distinxionem, cui mox enumeratione subijciatur explicatio personarum, ut constet, quis sit ille Deus, in quem credimus, videlicet Pater, Filius & Spiritus sanctus. Ac falsa est interpretatio Fanaticorum, qui per sophisticam fallaciam Compositionis ac Divisionis hanc vocem (DEVM) ad solum Patrem restringunt, excluso à divina essentia Filio & Spiritu sancto.*

Dic testimonium scripturæ, quod tres sint personæ Divinitatis, non plures nec pauciores.

Matth: 3. Pater æternus sonat hanc vocem, qua discernit personam suam à persona Filij: Hic est Filius meus dilectus, Filius stans in Iordane conspicitur. Spiritus sanctus specie visibili columbæ demittitur. Et institutione Baptismi nostri inquit Christus: Baptizate omnes gentes in nomine Patris & Filij, & Spiritus sancti.

Quomodo discernuntur personæ Divinitatis?

Non tantum appellationes seu nomina differunt, sed realiter ac destinctis proprietatibus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

discernuntur tria ὑποστάσεις in una eademq; divina essentia.

PROPRIETATES sunt duplices. Aliæ *INTERNÆ*. Aliæ *EXTERNÆ*.

INTERNÆ sunt Gignere, Nasci Procedere. *Nam Pater est persona gignens Filium imaginem suam: Filius est integra & substantialis imago Patris, genita à Patre: Spiritus sanctus est amor & lætitia substantialis & coæterna inter Patrem & Filium, procedens à Patre & Filio.*

EXTERNÆ PROPRIETATES sunt quæ sumuntur à beneficijs erga Ecclesiam, ut Pater non mittitur. *FILIVS* mittitur, ut patefaciat Evangelium, & assumat naturam humanam, & sit Mediator, Redemptor, Iustificator & Salvator. *SPIRITVS SANCTVS* mittitur in corda credentium, ut tales motus, amorem & læticiam in eis accendat qualis est ipse.

Quæ sunt cogitanda de Creatione?

Quinq; circumstantiæ considerandæ sunt de Creatione. Prima est, quòd creatio sit *COMMVNE OPVS*, æterni Patris, Filij & Spiritus sancti. *Vt Psalmo 33. dicitur: Verbo Domini cœli creati sunt, & Spiritu oris eius*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E SYMBOLO

PRIETATES sunt

INTERNÆ. Aliæ EX

TERNÆ sunt Gigne

Nam Pater est perso

imaginem suam: Filius est

alis imago Patris, genita a Pa

stitas est amor & lætitia substa

inter Patrem & Filium, pa

& Filio.

EXTERNÆ PROPR

sunt quæ sanctam Trinitatem

Patrem non extrinsi

nitatem, ut præscivit Evan

sumat naturam humanam, & fi

Redemptor Iustificator & Sa

RITVS SANCTVS mit

credentium, ut tales mun

lætitiam in eis accendat qu

Quæ sunt cognoscenda de Cre

atione?

circumstantiæ consid

ratione. Prima est, quod

VNE OPVS, creatio

ritus sancti. *Vt Psalmus*

ni enim creati sunt, & ipse

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

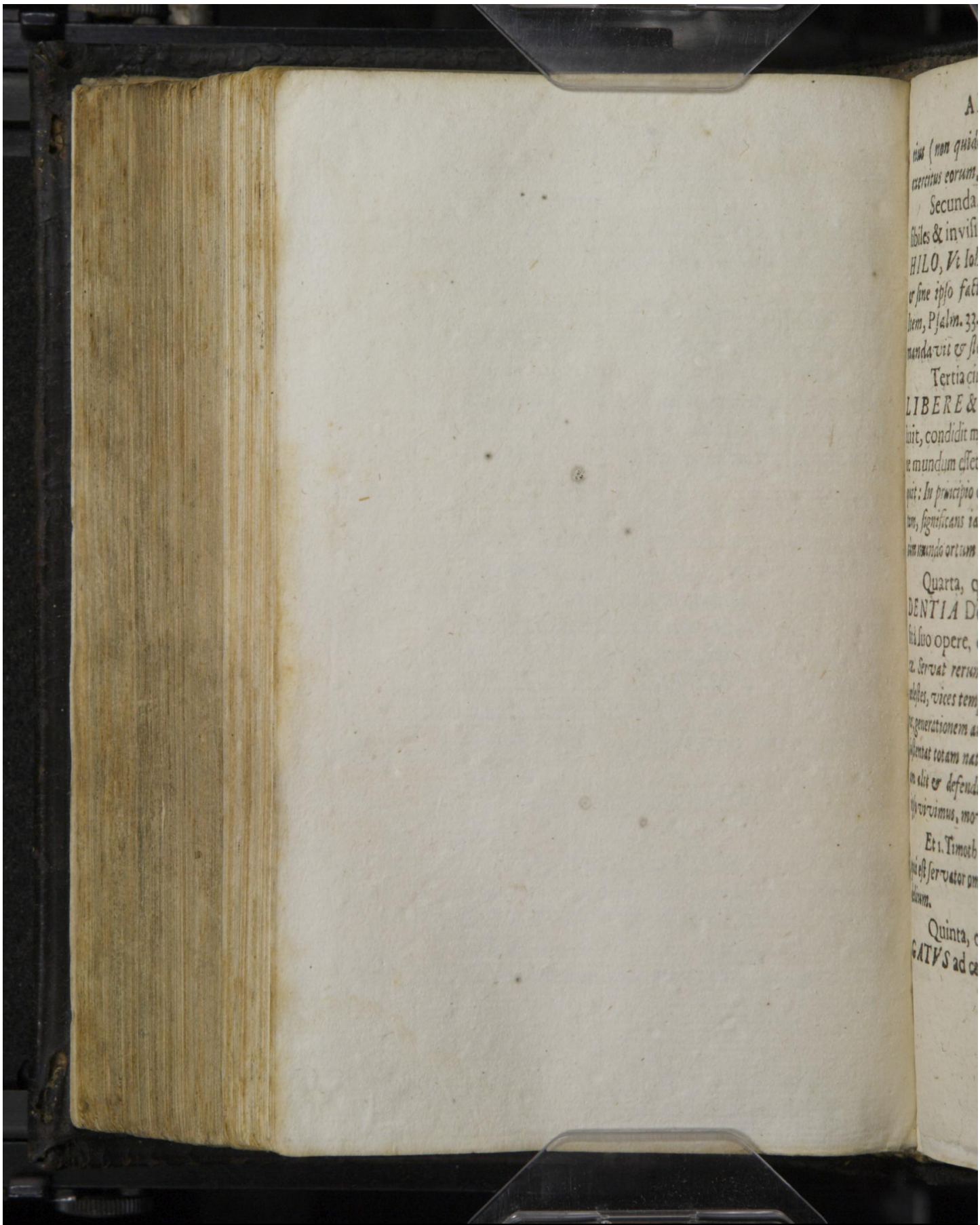

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

eius (non quidem creato, sed creante) omnis exercitus eorum.

Secunda, quod omnes res creatæ visibiles & invisibiles conditæ sint *EX NIHILO, Vt Ioh. 1. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. Item, Psalm. 33. Ipse dixit, & factum est, Ipse mandavit & stetit.*

Tertia circumstantia est, quod Deus *LIBERE & VOLENS*, tunc cùm voluit, condidit mundum. Cùm quidem ante mundum esset ab æterno, *Sicut Moses inquit: In principio creavit Deus cœlum & terram, significans iam tum eum fuisse ab æterno, cùm mundo ortum atq; originem dedit.*

Quarta, quòd verè sit *PROVIDENTIA* Dei. Quia Deus non discessit à suo opere, & adest universæ creaturæ. *Servat rerum substantias gubernat motus cœlestes, vices tempestatum, fœcunditatem terræ, generationem animantium. Denique fovet & sustentat totam naturam, maximè verò Ecclesiam alit & defendit, ut Actor: 17. dicitur: In ipso vivimus, movemur & sumus.*

Et 1. Timoth: 4. Speramus in Deo vivo, qui est servator omnium hominum, maximè fidelium.

Quinta, quòd *NON* sit *ALLIGATVS* ad causas secundas. *Sed sua omnipoten-*

Hæc circumstantia arrosa a Ienensibus. Theologis extat in Examine Theologico, titu. de Deo Corp: doctri: pag; 752. Item, in explicatione Symboli Niceni. Tomo ope: Philippi 2. folio 231. & 232. & alibi passim.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

potentia & libertate propter ſalutem Eccleſiæ, aut ad puniendos impios, moderetur cauſſas ſecundas, aut mutet, aut impediat, ut Pſal: 114. inquit: DEVS noſter in cœlo, omnia quæcunq; voluit, fecit. Et Lucæ 1. Omnia apud Deum ſunt poſſibilia.

Cur Deus condidit naturam?

Deus condidit hoc pulchrum opificium, ut ſe patefaceret: ut teſtimonia de ſe oſtenderet: ut bonitatem ſuam impertiret multis: ut ex humano genere condito ad ſuam imaginem colligeret ſibi Eccleſiam, cui lucem, ſapientiam & lætitiam ſuam communicaret, & ab ea agnoſceretur, & celebraretur in omni æternitate.

Quare Creatio tribuitur Patri, cùm ſit opus commune Divinitatis?

PRIMVM ideo hoc fit, quia cæteræ perſonæ alias habent notas incurrentes in oculos, per quas agnoſci poſſunt, ut Filius aſſumpſit naturam humanam, Spiritus ſanctus apparet die Pentecoſtes ſpecie flammarum. Tribuitur ergo creatio Patri, tanquàm ſignum & nota monſtrans Patrem. Deinde etſi per Filium omnia facta ſunt, & Spiritus ſanctus fovet omnes creaturas: tamen ut Pater eſt fons divinitatis, ſic voluntate Patris omnia extiterunt. Monſtratur ergo ordo creationis, qui talis eſt. Pater vult creationem & totum ordinem rerum: Hanc voluntā-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E SYMBOLO

bertate propter salutem En

ndas imponi, moderetur cau

mutet, aut impediat, ut fili

E V S nuster in cælo, omnia qu

it. Et Lucæ 1. Omnia apud

tia.

ur Deus condidit mundum

Deus condidit hoc pulcherrimu

lucem: ut potissimum de se ipsum

rum suam imperitura mitte: ut

nere omnia ad suam imaginem

Filiolum, cui lucem, sapientiam

suam communicare, & ab eo glo

celebrantur in omni æternitate.

Quare Creatio tribuitur Patri a

quia communis Deitatis

PRIMUM idea hæc sit, qu

Deus alia habere non inveneri

mas æquales possint, ut Filius qu

ur humanum, Spiritus sanctus q

tantibus ignea flammarum, Tribu

in Patri, tanquam fonti & p

Patrem. Deinde est per Filium

, & Spiritus sanctus procedi

tamen ut Pater est finis divi

ne Patris omnia existerent. D

ructionis, qui talis est. P

s & totum ordinem rerum.

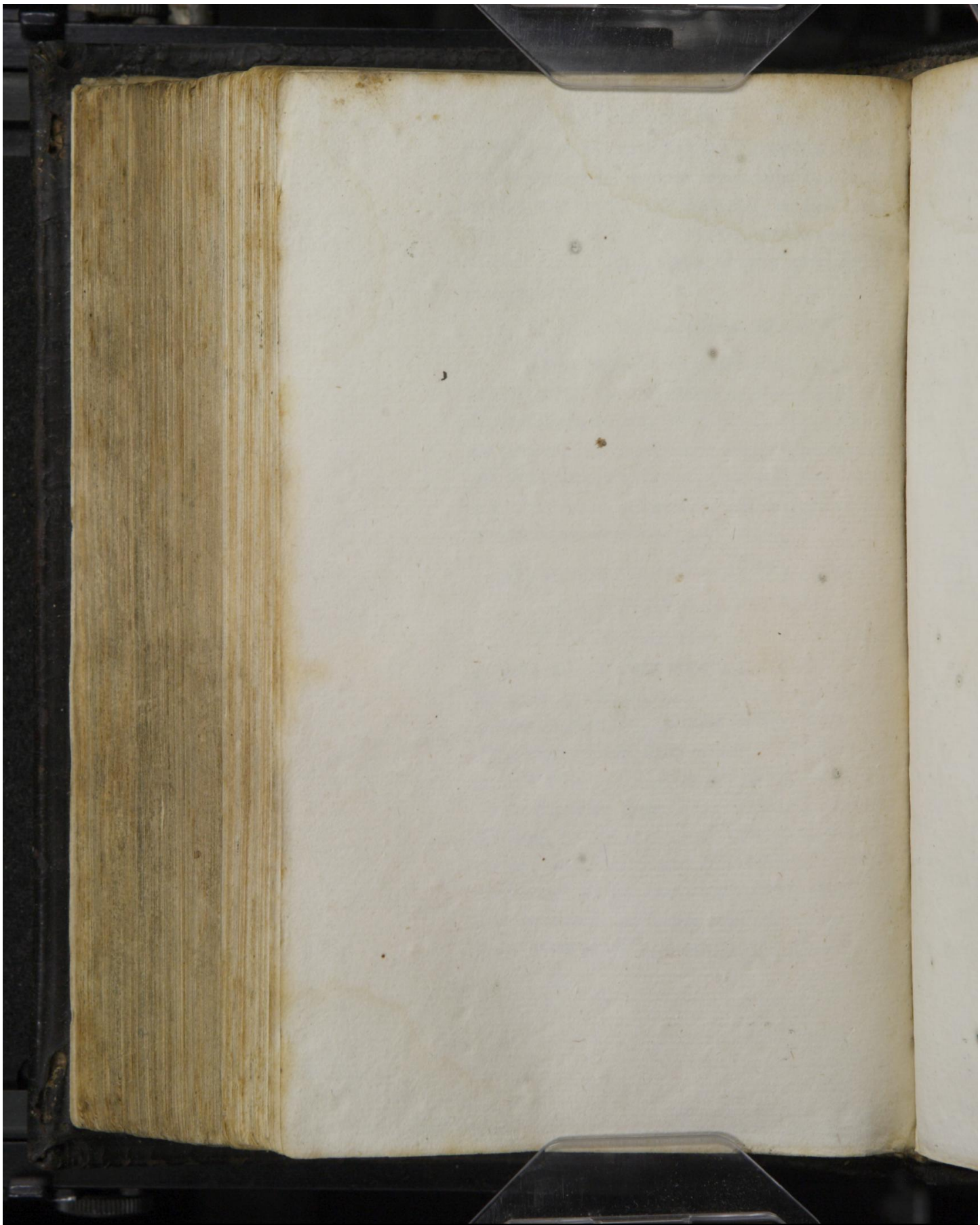

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

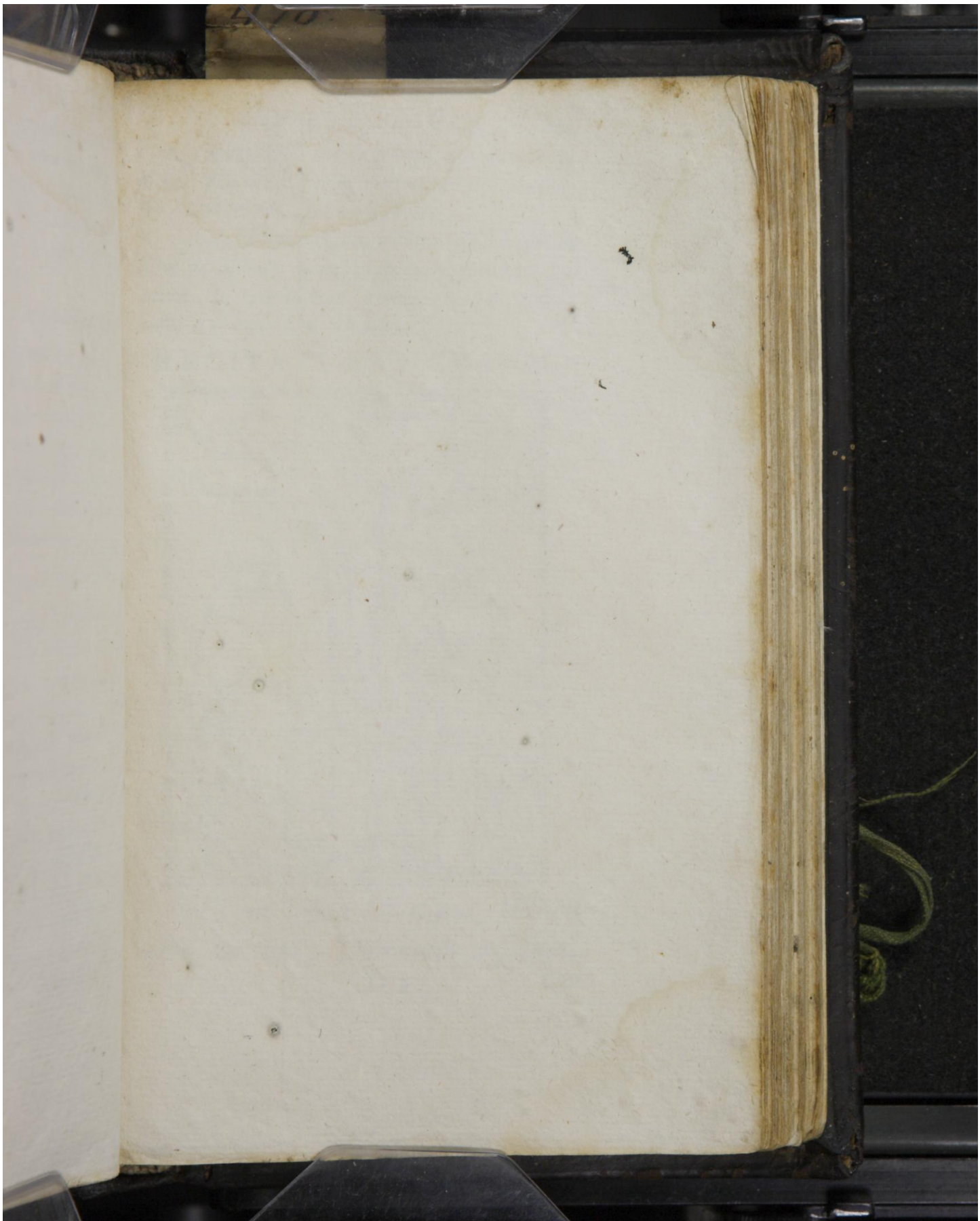

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

luntatem exprimit per verbum, quo dicente res fiunt, & ordine distinguuntur, & Spiritu sancto simul creante, foventur res.

Adultiores Basily dictum considerent in libro de Spiritu sancto, cap. 6. προκαταρκτικὴ αἰτία τῶν γενομένων πατήρ. Δημιουργικὴ ὁ υἱός. Τελειωτικὴ τὸ πνεῦμα.

RECITA II. ARTICVLVM.

Et in Iesum Christum, Filium ejjus unicum, Dominum nostrum,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Qui conceptus est de Spiritu sancto, Natus ex Maria virgine, Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, mortuus & sepultus, Descendit ad inferna, Tertia die resurrexit à mortuis, Ascendit ad cœlos, Sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis, Inde venturus est, iudicare vivos & mortuos.

Quæ continentur in hoc Articulo?

Duo præcipuè: PRIMVM descriptio personæ Christi. ALTERVM beneficia seu opera pertinentia ad officium hujjus redemptoris. Ea verò in triplici sunt discrimine: Alia sunt PRÆTERITA: ut Incarnatio, Passio, Mors, Sepultura, Descensus ad inferos, Resurrectio, Ascensio ad cœlos. Alia PRÆSENTIA, ut Sessio ad dexteram Patris. Alia FVTVRA, ut reditus ad universale iudicium.

In quibus consistit vera agnitio Christi?

In duobus. In agnitione PERSONÆ, & in agnitione OFFICII. De utroq; inquit Esaias cap. 53. Noticia servi mei iusti iustificabit multos.

Que

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

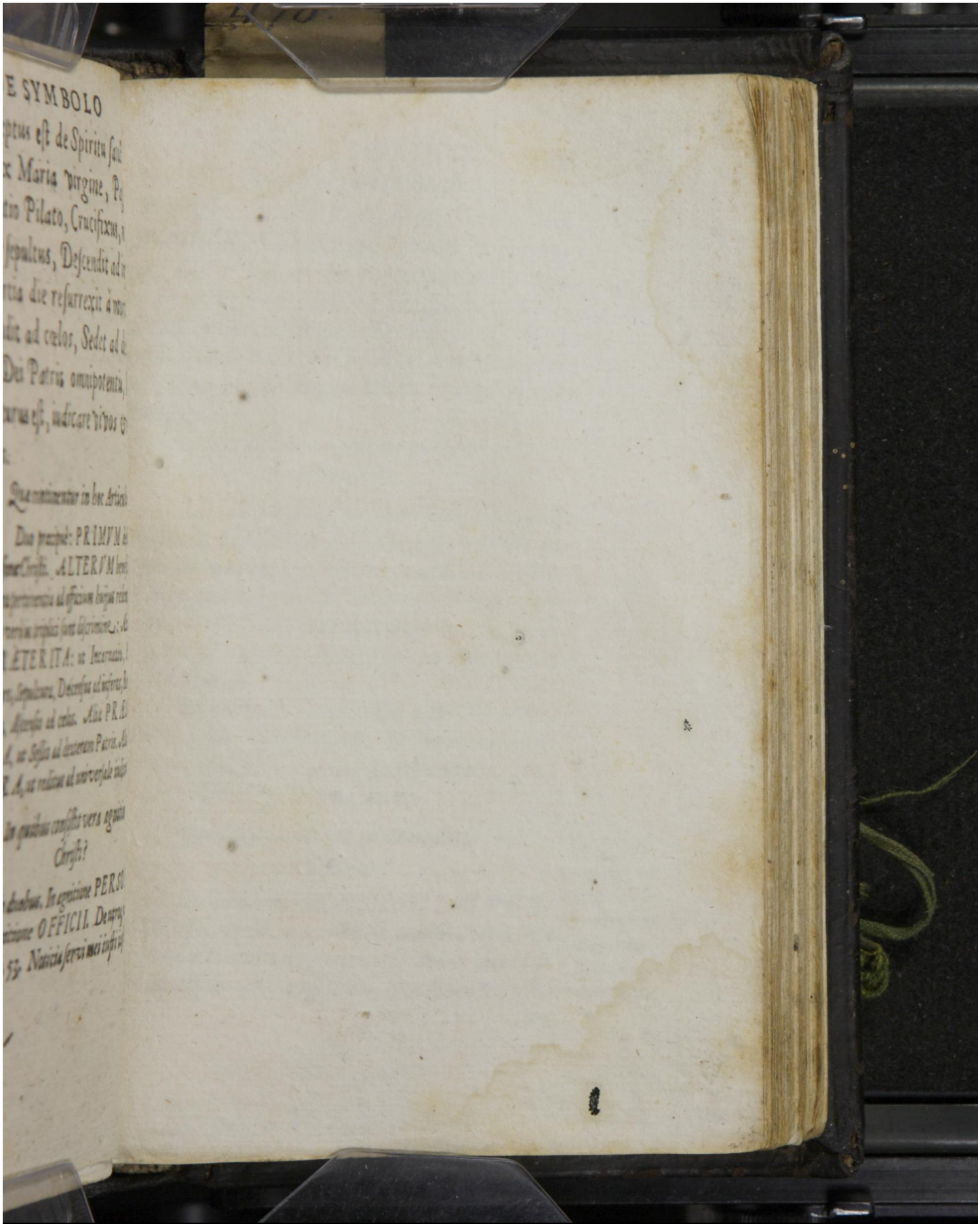

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

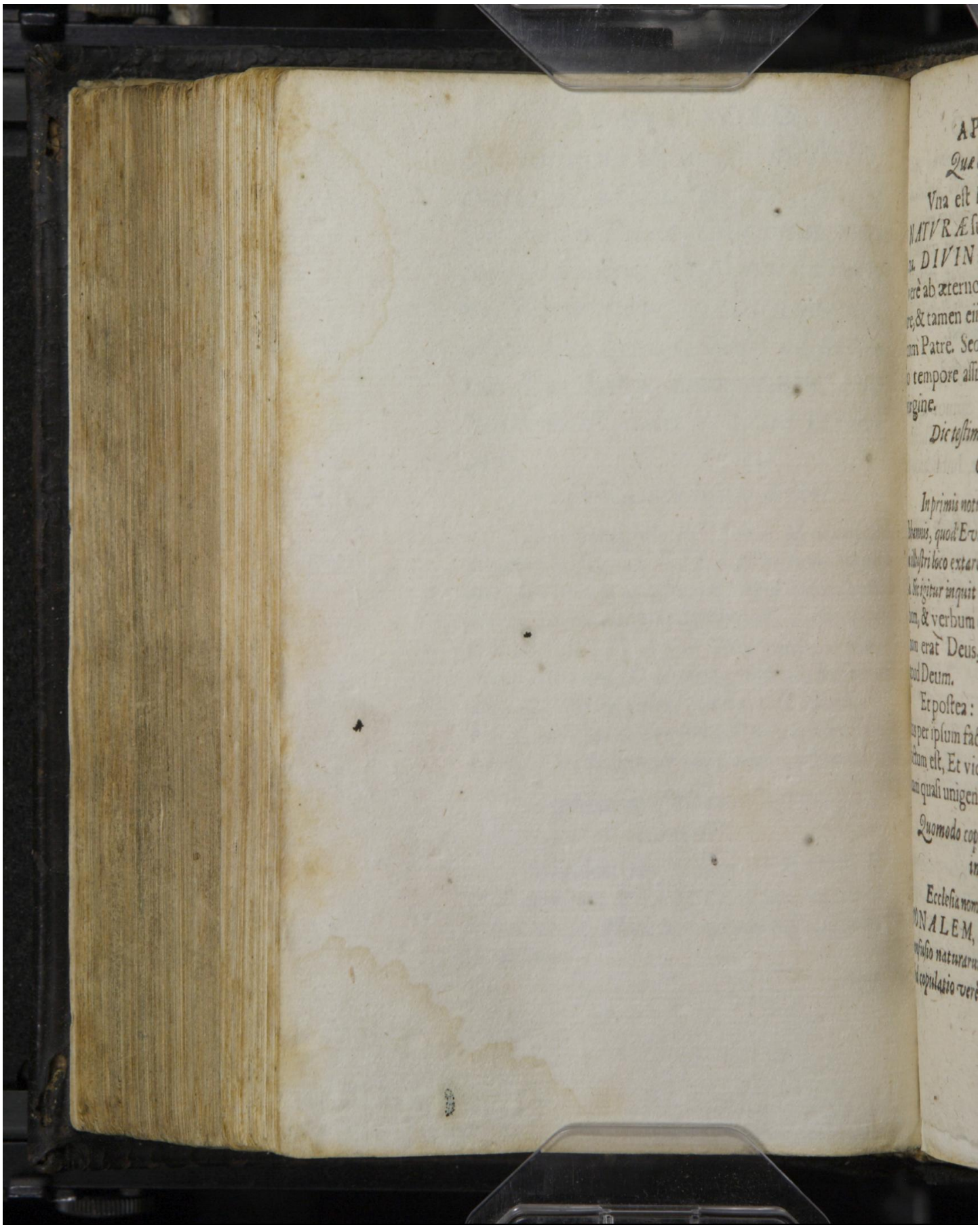

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ est persona Christi?

Vna est *PERSONA* Christi, sed *NATVRÆ* sunt duæ: Divina & Humana. *DIVINA* λόγος nominatur, quæ verè ab æterno persona est distincta à Patre, & tamen eiiusdem essentiæ (ὁμοούσιος) cum Patre. Sed *HVMANA* natura certo tempore assumpta est ex matre Maria virgine.

Dic testimonium de persona Christi?

In primis notum sit exordium Evangelij Iohannis, quod Evangelista ideo sic scripsit, ut in illustri loco extaret testimonium de hoc articulo. Sic igitur inquit: In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & verbum erat Deus, Hoc erat in principio apud Deum.

Et postea: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, Et verbum caro factum est, Et vidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti à Patre.

Quomodo copulatæ sunt naturæ duæ in Christo?

Ecclesia nominat VNIONEM PERSONALEM, quæ non est transmutatio nec confusio naturarum, aut proprietatum inter sese sed copulatio verè ineffabilis, qua secunda perso-

In descriptione unionis personalis vocabulum (sustentándi) exagi-

na

tatum a Chemnicio, extat in Examine Theologico, Corpore doctri: pag: 755. Et in utraq; Enarratione Symboli Niceni titu: de Filio Dei. Tomus 2. ope: Philippi, pagina 322. et alib. passim.

na divinitatis massam certam ex genere humano in utero virginis à Spiritu sancto sanctificatam assumit, & sibi copulat, non solum inseparabiliter, sed etiam secundum hypostasin, videlicet ut una in Christo persona sit ac maneat, ipsius nimirum verbi propria, quæ humanam naturam assumptam gestet, sustentat ac foveat.

Quod est officium Christi?

Commodissimè his quatuor appellationibus exprimitur officium: Christus est Mediator, Redemptor, Iustificator & Salvator.

MEDIATOR est respectu perpetuæ intercessionis, qua & initio deprecatus est progenere humano post lapsum, & se ad pœnam sustinendam obligavit, & adhuc pro Ecclesia assiduè interpellat.

REDEMPTOR dicitur respectu satisfactionis, qua λύτρα seu precium æquivalens æterno Patri pro peccatis generis humani persolvit, & iusticiæ Dei satisfecit, & iram placavit, præstita obedientia & pœnis in se translatis.

Quomodo Christus sit iustificator noster seu iusticia nostra, ar-

IVSTIFICATOR respectu applicationis sui meriti. Quia propter ipsius passionem & mortem iustificamur coram Deo, id est, accipimus remissionem peccatorum, reconciliationem cum Deo, imputationem iusticiæ & acceptationem ad vitam æternam. Deinde & respectu effica-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

...ias ma∫∫am certam ex gener...
...virginis a Spiritu ſancto ſa...
...ne, & filio copulat, non ſolum ...
...etiam ſecundum hypoſtaſin, ...
...Chriſto perſona ſit ac maneat, ...
...verbis propriis, quæ humanam ...
...quam gubet, ſuſtenet ac ſervet.

Quale eſt officium Chriſti?

Commodiſsimè his quatuor ...
...nibus exprimitur officium: ...
...Mediator, Redemptor, Iuſti...
...ficator.

MEDIATOR eſt reſpectu ...
...orſum, qua ſe inter deprecan...
...ter humanum genus ſapium, & ſe ultro ...
...ſalem obſequens, & ultro pro Eccle...
...ſuſcipiat.

REDEMPTOR dicitur ...
...ditionis, qua ſervos ſeu priſcos ...
...æterna Patris pro peccatis gener...
...ſalvos, & multitudo Dei ſanctorum ...
...rum, præſtita obedientia & p...
...ſione.

IVSTIFICATOR reſpectu ...
...dei meriti. Quia propter ipſius ...
...eum juſtificamur coram Deo, ...
...remiſſionem peccatorum, remo...
...ſanctificationem juſtitiæ & ...
...ſalutem æternam. Deinde & ...

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

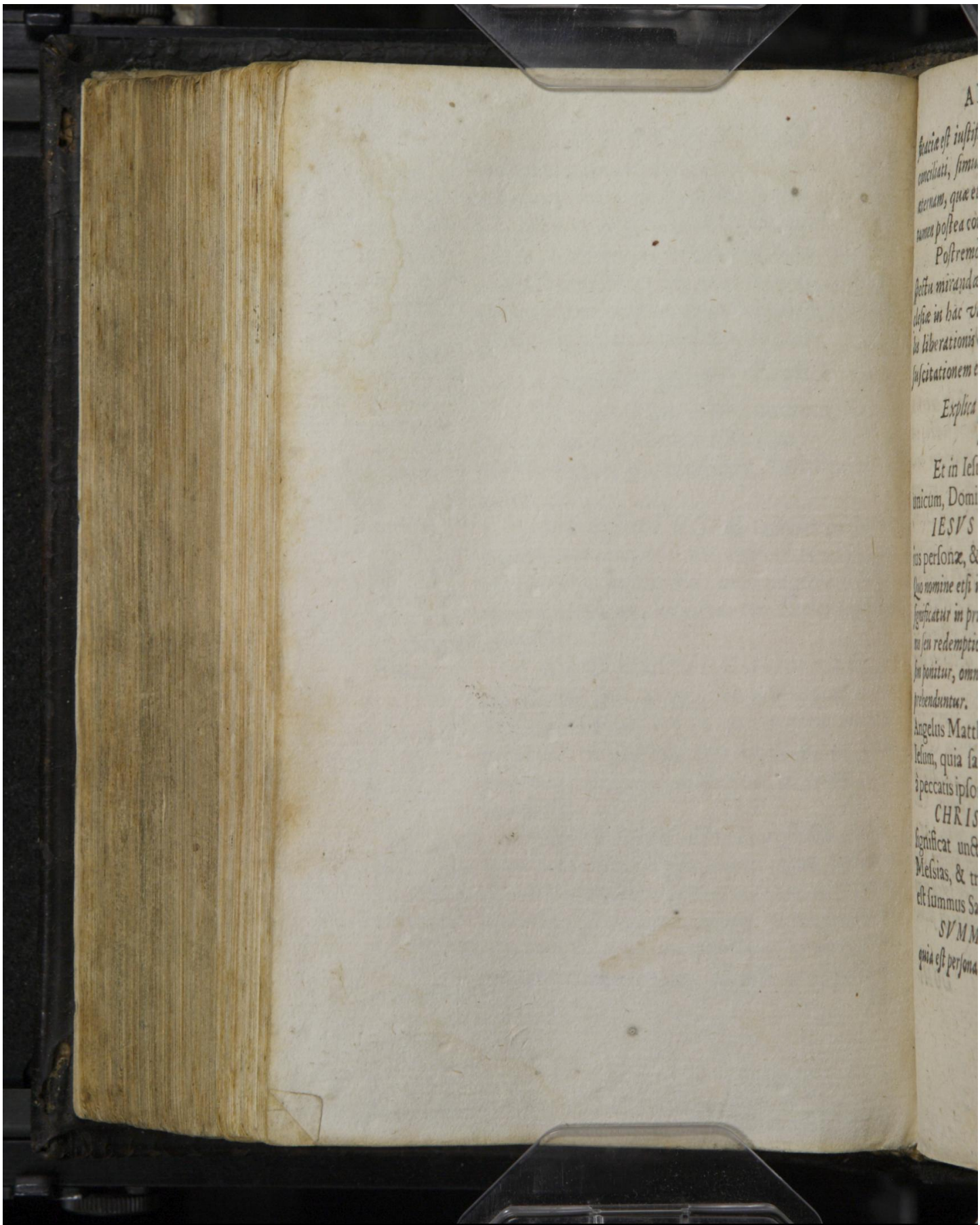

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ficaciæ est iustificator, quia in his, qui sunt reconciliati, simul restituit iusticiam & vitam æternam, quæ etsi in hac vita tantùm inchoatur, tamen postea consummabitur in altera vita.

Postremò SALVATOR dicitur respectu mirandæ gubernationis ac defensionis Ecclesiæ in hac vita. In primis vero respectu finalis liberationis & glorificationis Ecclesiæ post resuscitationem ex mortuis.

Explica pondera vocabulorum in his verbis.

Et in Iesum Christum Filium eius unicum, Dominum nostrum.

IESVS est nomen proprium huius personæ, & significat Salvatorem. *Quo nomine etsi in collatione aliorum nominum significatur in primis respectus finalis liberationis seu redemptionis Ecclesiæ: Tamen cum seorsim ponitur, omnia beneficia hujjus personæ comprehenduntur.* Sic etymologiam exponit Angelus Matth: 1. Vocabis nomen eius Iesum, quia salvum faciet populum suum à peccatis ipsorum.

CHRISTVS est nomen officij, & significat unctum: congruit cum voce Messias, & tribuitur huic personæ, quia est summus Sacerdos & Rex Ecclesiæ.

SVMMVS SACERDOS EST, quia est persona immediatè missa à Deo ad patefacti-

rosum a Chemnicio, extat in Enarratione Epistolæ ad Romanos Capite 3. Tomo 4. ope: Philippi, pagina 92. Et in Enarrati. Symboli Niceni, Tomo 2. operum Philippi, pagi. 327. Præcipue vero Tomo 4. op. Philippi, pag. 454.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

factionem Evangelij, ad placandam iram Dei, suo sacrificio, & ad precandum pro nobis, habens testimonium, quod exaudiatur, per quam & exhibentur bona promissa in novo Testamento. Hæc descriptio sumitur ex officijs Sacerdotis, quæ sunt quatuor: Docere, Sacrificare, Orare, Benedicere.

REX verò est, quia colligit sibi Ecclesiam per ministerium Evangelij omnibus mundi temporibus: & liberat eam à peccato & æterna morte, & sanctificat eam dato Spiritu sancto, ut sit æterna ipsius hæreditas: & mirabiliter eam defendit, & regit in hac vita, ut vere invocet & agnoscat exaudiri preces, ac celebret Deum, & resuscitat ex morte ad vitam & gloriam æternam. Hæc descriptio sumitur ex definitione regni Christi, & alludit ad officia regum quæ sunt: liberare subditos ex potestate hostium, regere populum certis legibus, & defendere bonos à malorum iniurijs.

FILIVS VNICVS. Hæc appellatio describit naturam divinam Christi. Ideo autem vocatur Filius, quia ab æterno genitus est de essentia æterni Patris. Vnicus (*Idem est quod unigenitus, Iohan. 1. & 3. & proprius Roma. 8.*) discernit Filium Dei adoptione. *Vt Iohan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Christus enim natura est filius. Nos gratia.*

DOMI-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

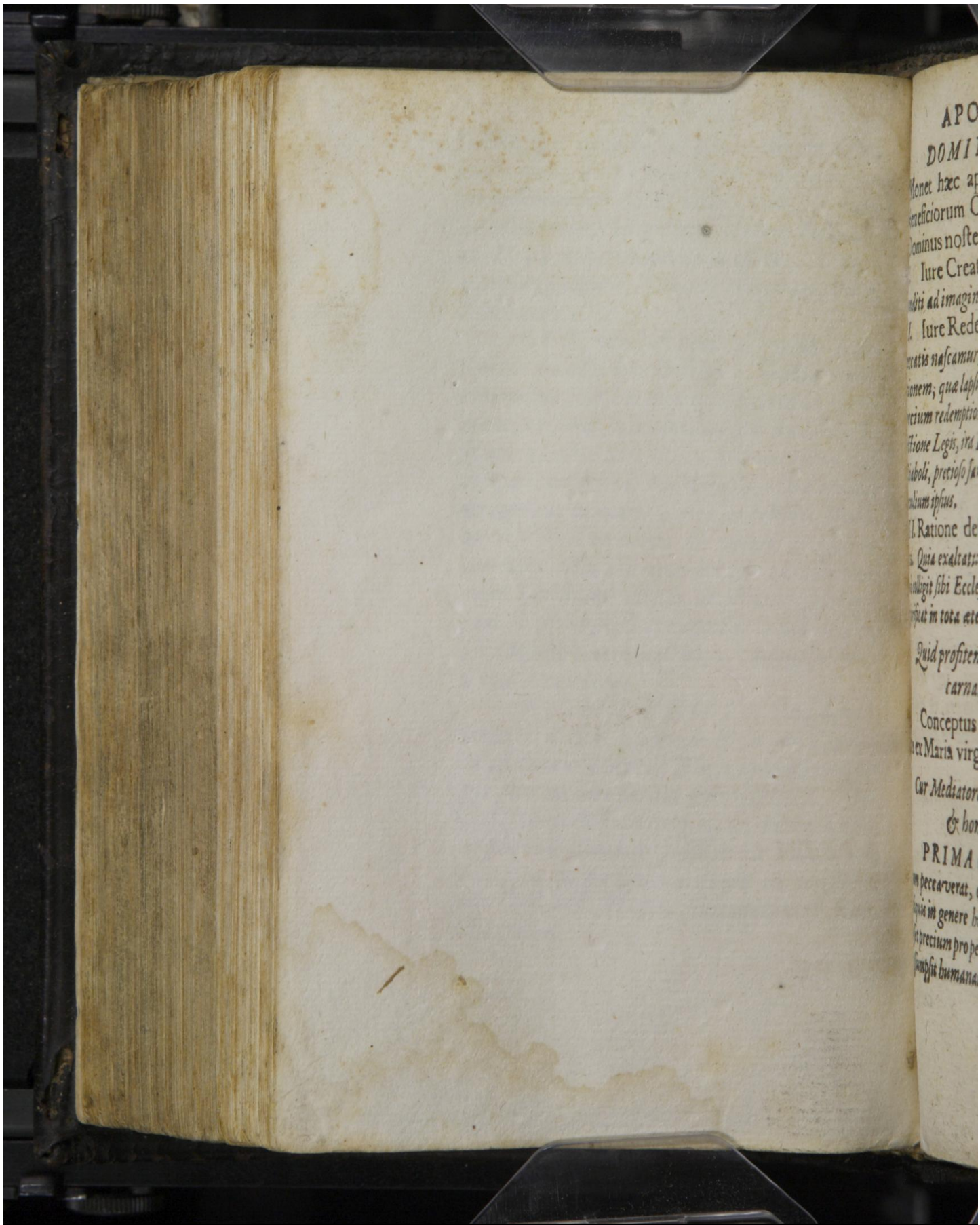

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DOMINVM NOSTRVM:
Monet hæc appellatio de applicatione beneficiorum Christi. Est enim Christus Dominus noster.

I. Iure Creationis. *Quia per ipsum sumus conditi ad imaginem Dei.*

II. Iure Redemptionis. *Quia cùm nos in peccatis nascamur, propter naturæ nostræ corruptionem, quæ lapsum Adæ secuta est, ipse se dedit precium redemptionis pro nobis, & nos à maledictione Legis, ira Dei, peccato, morte, & regno Diaboli, pretioso sanguine suo redemit, ut simus peculium ipsius.*

III. Ratione defensionis & glorificationis. *Quia exaltatus ad dexteram Patris, perpetuò colligit sibi Ecclesiam, gubernat, defendit, & glorificat in tota æternitate.*

Quid profitemur in Symbolo de Incarnatione Christi?

Conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine.

Cur Mediatorem congruebat Deum & hominem esse?

PRIMA caussa est, Quia genus humanum peccaverat, congruebat ordini iusticiæ, ut aliquis in genere humano pœnam solveret, quæ esset precium pro peccatis. Ideo Filius intercessor assumpsit humanam naturam.

SE-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

SECVNDA causſa, Nulla creata potentia ſola potuiſſet ſuſtinere iram Dei, & in tanta magnitudine dolorum, Deo verè tribuere laudem iuſticiæ. Neceſſe eſt autem in pœna, quæ debet eſſe placatio, punienti tribui laudem iuſticiæ. Eſt ergo Mediator etiam Deus.

TERTIA cauſſa, Peccati infinita malicia eſt. Vt igitur eſſet precium infinitæ bonitatis & æquivalens, etiam ideo Mediator eſt.

QVARTA, Creatura non eſt vivificatrix, Sed ut Iohan. 1. ſcriptum eſt: In ipſo erat vita. Ideò hic Redemptor Deus eſt, ut vincat mortem, & reſtituat vitam. Nam ut initio in creatione λόγος fuit vivificator: Ita & nunc credentes ei inſerti, rurſus per eum vivificantur.

QVINTA, Hic Mediator aſſiduè interpellat pro Eccleſia, & ſemper & ubiq; adeſt Eccleſiæ, eamq; ſervat & protegit. Quæ beneficia etſi fiunt à Filio in natura aſſumpta, & toti perſonæ tribuuntur, tamen ſunt actiones divinæ naturæ & omnipotentis.

Vbi deſcribitur hiſtoria Conceptionis & Nativitatis Chriſti?

De Conceptione inquit Angelus ad Mariam Luc. 1. Spiritus ſanctus veniet ſuper te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Et ad Ioſeph: Quod in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt. Nativitatis Hiſtoria deſcri-

Hæc verba arroſa a lenenſibus, extãt expreſſe in Enarration: Epiſt. ad Rom. cap 3. Tomo operũ Philip. 4. pagina 88. Hæc clauſula de diſtinctis proprietatib. et actionibus naturarũ in Chriſto, a Chemnicio & Theologis in ducatu Iuneburg. extat in Enarratio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E SYMBOLO

VND A causſa, Nulla ex

pauiſſet. Juſtiuere tam D

cundine dolorum, Deo vere

ficia. Neceſſe eſt autem in p

dlatio, pannentis tribus lau

go Mediator etiam Deus.

ERTIA causſa, Peccati ni

Vt igitur eſſet pretium reſur

quæ videns, etiam idea Media

QVARTA, Creatura non

, Sed ut habeat. i. ſcriptum eſt: h

Ideirhic Redemptor Deus ſ

em, & reſtituat vitam. Non

tauine Verbo fuit verificatur

e vrnbentes ea inferis, rurſus per

ant.

QVINTA, Hic Mediator d

ue pro Eccleſia, & ſemper & ubiq

ſia, cum, ſerua & præſtit. Qu

ſtauit à Filio in natura aſſumpta, q

ntribuantur, cum ſint ſanctificati

& omnipotentia.

ſio deſcribitur hiſtoria Concep

& Nativitatis Chriſti?

De Conceptione inquit An

Luc. 1. Spiritus ſanctus ſu

Virtus Altiſſimi obumb

Ioſeph: Quod in ea nat

ſancto eſt. Nativitas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

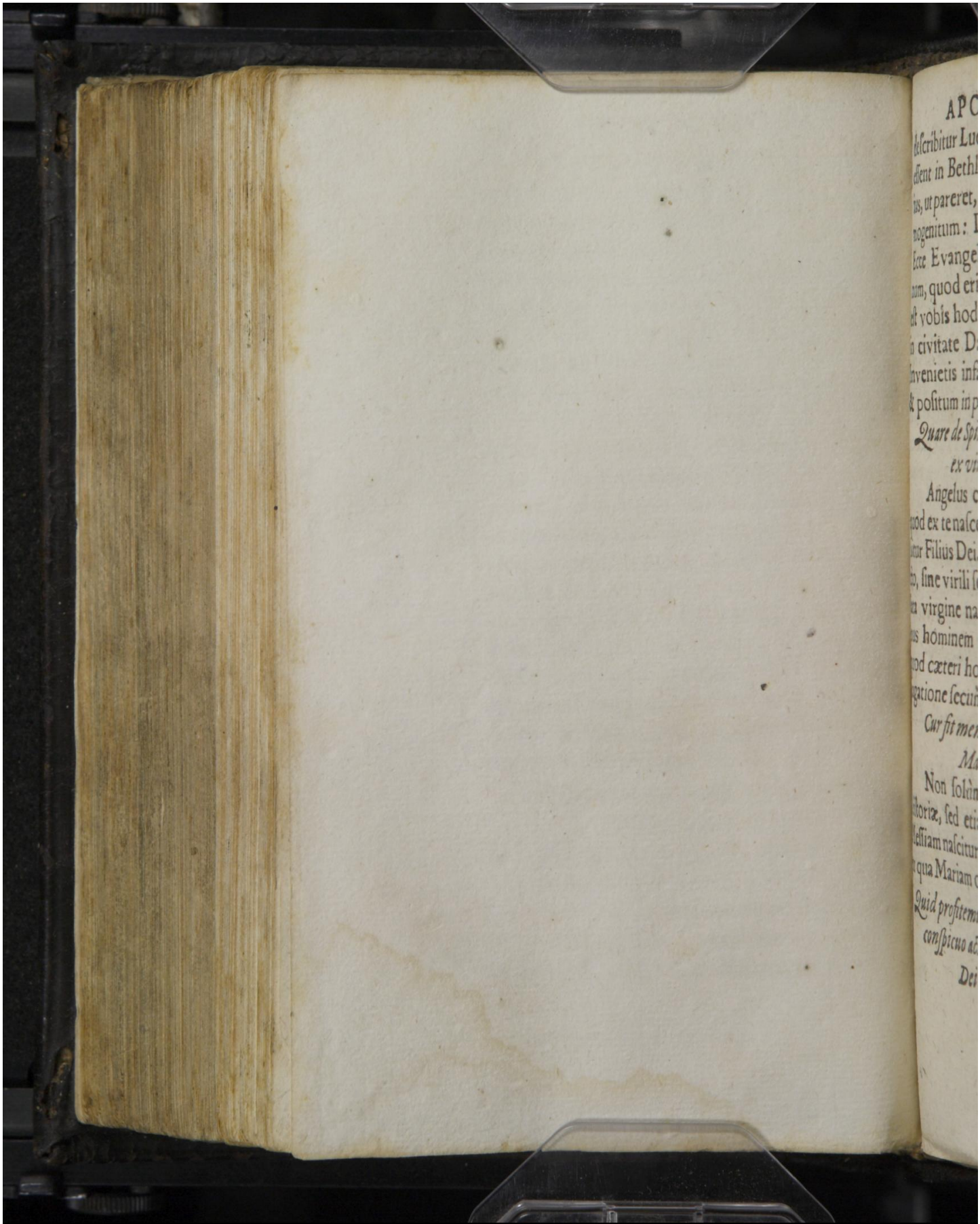

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

describitur Lucæ 2. Cùm Ioseph & Maria essent in Bethlehem, impleti sunt dies eius, ut pareret, & peperit filium suum primogenitum: De quo Angeli annunciant: Ecce Evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, Quia natus est vobis hodie Salvator, qui est Christus in civitate David, & hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis obvolutum, & positum in præsepio.

ne Epistolæ ad Roma: cap. 3. Tom. operum Philippi 4. pag. 88. Item, 327. 354. 576. 591. & alibi passim. In primis vero in Enarratione Symboli Nicæni. Tomi 2 operum Philippi, 223. 318. & 323.

Quare de Spiritu sancto conceptus, & ex virgine natus est?

Angelus causſam exprimit Lucæ 1. quod ex te nascetur *SANCTVM*, vocabitur Filius Dei. Ideo enim de Spiritu sancto, sine virili semine, de pura & immaculata virgine natus est Filius Dei, ut sciamus hominem factum esse sine peccato, quod cæteri homines nati ex carnali propagatione secum in hanc lucem afferunt.

Cur fit mentio expressa Mariæ Matris Christi?

Non solùm propter certitudinem historiæ, sed etiam quia prædictum erat, Messiam nasciturum esse ex stirpe David, ex qua Mariam ortam fuisse certum est.

Quid profitemur in Symbolo de maxime conspicuo actu humiliationis Filij Dei in passione?

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus, Mortuus & sepultus.

Quid vocas passionem?

PASSIO Christi est obedientia admiranda & inenarrabilis, quam Christus Dominus noster sciens, volens, libensq; præstitit in tolerandis animæ & corporis acerbissimis cruciatibus, ut iusticiæ divinæ hac vera reverentia & subiectione æquivalens precium pro peccatis totius generis humani persolveretur, & Pater placatus hoc sacrificio reciperet confugientes ad ipsum fiducia huius Mediatoris & victimæ, & liberatis à maledictione Legis, à Tyrannide Diaboli, & à morte æterna gratis donaret, propter Filij meritum & intercessionem, iusticiam & vitam æternam.

Quotuplex est meditatio passionis Christi?

Triplex. Pædagogica, Spiritualis, Exemplaris seu Paradigmatica.

PÆDAGOGICA MEDITATIO est sæpe legere narrationes, quæ apud quatuor Evangelistas extant de historia passionis Christi. Easq; conferre cum vaticinijs Prophetarum, ut hæc collatio historiæ & prædictionum confirmet in animis assensum, quo hunc articulum amplectimur.

Pueris

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE SYMBOLO

s sub Pontio Pilato, C
tus & sepultus.

Quid vocas passionem?

SSIO Christi est obedie
& inenarrabilis, quam
s noster sciens, volens
in tolerandis animæ &
mis cruciatibus, ut infirm
ra reverentia & subiectio
s pretium pro peccatis tot
manis persolveretur, & Pa
hoc sacrificio reciperet com
ssum fiducia huius Media
m, & liberatis à maledictio
rannide Diaboli, & à morte æ
donaret, propter Filii merita
ationem, iustitiam & vitam æ

Quotuplex est meditatio pas
nis Christi?

Triplex. Pædagogica, Spiritual
seu Paradoxica.

PÆDAGOGICA MED
est sæpe legere narrationes, qua
Evangelistæ extant de historia
Evangelia conferre cum Catechis
hæc collecta historia & præ
in animis affectum, qui bon
sectemur.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Pueris in primis nota sit prima promissio. Genes: 3.

Psalmus 22. Esaiæ cap. 53. & Danielis cap. 9.

SPIRITVALIS MEDITATIO est, cogitare caussas passionis Christi, magnitudinem peccati & iræ Dei adversus peccata generis humani: Temperamentum misericordiæ & iusticiæ in Deo: Amorem filij Dei, & illam inenarrabilem humilitatem filij. Et in tantarum rerum cogitatione exuscitare timorem Dei & fidem.

EXEMPLARIS MEDITATIO est, imitari humilitatem & patientiam Christi, & considerare imagines pingentes statum Ecclesiæ quam Deus vult fieri conformem imaginis Filij sui, Roman. 7.

Cur fit mentio Pilati?

Pilatus fuit Præses Iudææ, sub Imperatore Tyberio. Huius mentio fit in Symbolo propter circumstantiam temporis, quæ monet nos de Messia exhibito, iuxta vaticinium Patriarchæ Iacob: Non auferetur Sceptrum de Iuda, neq; Magister de pedibus eius, donec venerit Siloh.

Quale genus supplicij fuit Crucifixio?

Crucifixio fuit supplicium Iudaicum, quam postea à Iudæis acceptam, ut videtur,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

usurparunt Orientales populi, sed aliter Iudæi, aliter gentes hac usi sunt. Iudæi non solebant vivos homines in crucem tollere: sed lapidatione interfectos, quorum postea cadavera cruci alligabant, non clavis per manus & pedes adactis affigebant.

Gentes verò & vivos crucis supplicio afficiebant, & clavis affigebant, non alligabant.

Ad hæc discrimina administrati supplicij hujjus inter Iudæos & Gentes alias accessisse videtur & fractio crurum in mortuis, cuius meminit historia Evangelica, quod & ipsum appareat fuisse moris Ethnici. Modus igitur Crucifixionis, quam Christus pertulit, non fuit Iudaicus, sed externus. Nam illo tempore iudicia capitalia non habebant amplius Iudæi, sicut ipsi de se proclamant, Non licet nobis interficere quenquam. Quare Christus traditus à Iudæis Ethnico præsidi, non Iudaico, externo etiam & Ethnico modo crucifixus est, quem tunc ibi gentes in hoc supplicio servabant. Scribitur autem & hoc contra blasphemos & idolatras à Iudæis crucifixionem usurpatam, ut hac de causa Christum etiam crucifigi postularent, quem & summus Pontifex blasphemiæ damnaverat: & cui alterum quoq; crimen læsæ dignitatis & quasi majjestatis sacerdotalis intentabant, quod contra templum & iudices Israel locutus esset.

Tales autem tribus tantum festis ijs, quibus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

bus populus omnis conveniebat, tollere publicè supplicio solebant, ex eo quod scribitur Deute. 17. Tollendos tales, ut omnis populus audiat &c. Ideo Christi etiam supplicium, ut ad Paschatis tempus fieret, laborarunt. Hæc adultioribus prodesse fortè poterunt, & ut considerentur, necessaria sunt, Quia ex Iudæis impijs, incogitantiores aliqui, contra historiam Evangelicam negant Christum vivum crucifixum, sed tanquam blasphemum more gentis Iudaicæ lapidatione interfectum. Id quod omnino etiam de Christo feciſſent Iudæi, si penes ipsos tunc fuissent supplicia capitalia. Non igitur memimerunt, eo tempore hæc ipsis erepta esse, cuius non tantum ex Evangelica historia, sed ipsorum etiam popularium scriptis convinci possunt.

Cur hoc abominabili genere supplicij Deus voluit interfici Filium, ut tolleretur in crucem?

Paulus Galat. 3. cauſſam exponit, inquiens: Chriſtus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum. Quia ſcriptum eſt. Maledictus omnis, qui pendet in ligno. *Typus autem crucifixionis Christi fuit ſerpens æneus exaltatus in deſerto. Num. 21. Iohan. 3.*

Cur mori oportuit Chriſtum?

Roma. 4. inquit Paulus: Chriſtus mortuus eſt propter peccata noſtra. Et

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Oseæ 13. O mors ero mors tua, Vnde versus in Scholis factus est: Mors mortis morti mortem, mors morte redemit. *Typi mortis Christi fuerunt mactationes victimarum, quæ occisæ offerebantur in sacrificijs.*

Cur sepultus est Christus?

SEPELIRI Christus voluit, ut certum esset testimonium, quod verè fuerit mortuus, & ut una secum peccata nostra sepeliret: & nostra sepulchra sanctissimi corporis sui contractu consecraret.

Quomodo intelligis Articulum de Descensu Christi ad inferos?

Simpliciter & sine allegoria intelligendus est hic articulus: sicut Paulus ad Ephesios 4. interpretatur: Descendit ad inferiores partes terræ. *Fatemur autem hoc articulo destructam esse Tyrannidem Diaboli & inferorum, hoc est, liberatos omnes, qui credunt in Christum, à potentia Diaboli & inferis, ut Oseæ 13. Ero pestis tua inferne, Et hanc victoriam certo modo Filius Dei Diabolis ostendit. Nec dubium est Diabolos sensisse suam potentiam ab hoc victore fractam esse: & verè caput serpentis à semine mulieris contritum esse.* Est igitur simplicissima sententia, Quòd Christus ostenderit suam victoriam Diabolis,

& eos

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

& eos terruerit. Sed quomodo hoc ſit factum, non ſcrutemur. *Cyprianus ſcribit in Eccleſia Romano Symbolo, & in aliquibus Orientis Eccleſijs non fuiſſe hunc articulum additum.*

Dic teſtimonium de Reſurrectione Chriſti?

Pſal: 16. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Matth. 12. Sicut Ionas fuit triduum in ventre Ceti, Ita oportet Filium hominis tribus diebus, ac tribus noctibus eſſe in corde terræ. Hiſtoria reſurrectionis deſcribitur ab Evangeliſtis. De fructu inquit Paulus Rom. 4. Reſuſcitatus eſt propter iuſticiam noſtram. Et 1. Corinth: 15. Si Chriſtus reſurrexit, etiam nos reſurgemus. Roma. 6. Reſurrexit, ut & nos in novitate vitæ ambulemus.

Quare dicimus in Symbolo Reſurrexit tertia die?

Quia die Paraſceves deponitur à cruce, & ſepelitur, paucis horis ante Sabbati initium. Iudæi enim diem à veſpera inchoant. Toto autem Sabbatho quieſcit in ſepulchro. Et die prima Sabbathorum, quæ nobis eſt dies Dominica, circa auroram reſurgit ex mortuis.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Vbi extat confirmatio Articuli de ascensione Christi ad cælos?

Actorum primo describitur historia ascensionis. Videntibus illis, elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum. Et Actor: 3. Oportet Christum cœlo capi, usq; ad tempora restitutionis omnium. Vel, ut reverendi Patris D. Lutheri versio Latina habet: Oportet Christum cœlo suscipi, quod in Græco est: ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι. χρόνων, ἀποκαταστάσεως πάντων. Ne quis suspicetur, certo cœli loco Christum tanquam captivum aut affixum teneri, ut quo suo verbo se alligavit, aut ubi velit, esse non possit.

Intelligatur autem Ascensio, ut sonat litera, & de Corpore & de corporali locatione. ASCENSIO fuit visibilis & corporalis, & semper ita scripsit tota antiquitas, Christum corporali locatione in aliquo loco esse, ubicunq; vult, & ascensio corporalis facta est sursum.

Cur Christus ascendit ad cœlos?

PRIMVM ut refutaret somnia Iudæorum de politico regno Messiæ. SECVNDO, ut pararet nobis aditum ad cœlos, quo & nos aliquando traducet, iuxta dictum: Pater, volo ut ubi ego sum, ibi & illi sint. TERTIO, ut hoc velut triumpho testificaretur de victoria adver-

Passiua interpretat. huius dicti extat etiam apud Nazianzenum orat. 2. de filio, & apud Oecumenium pagina 19. & 20. Hæc explicatio arrosa a Sebastiano Boetio, in Salinis Saxonicis, Chemnicio, Selnecero, Ienensibus & Theolog. in Ducatu Luneburgensi, extat in Commentario Philippi, in Epist: ad Colos: Tom: 4. ope. folio 558.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

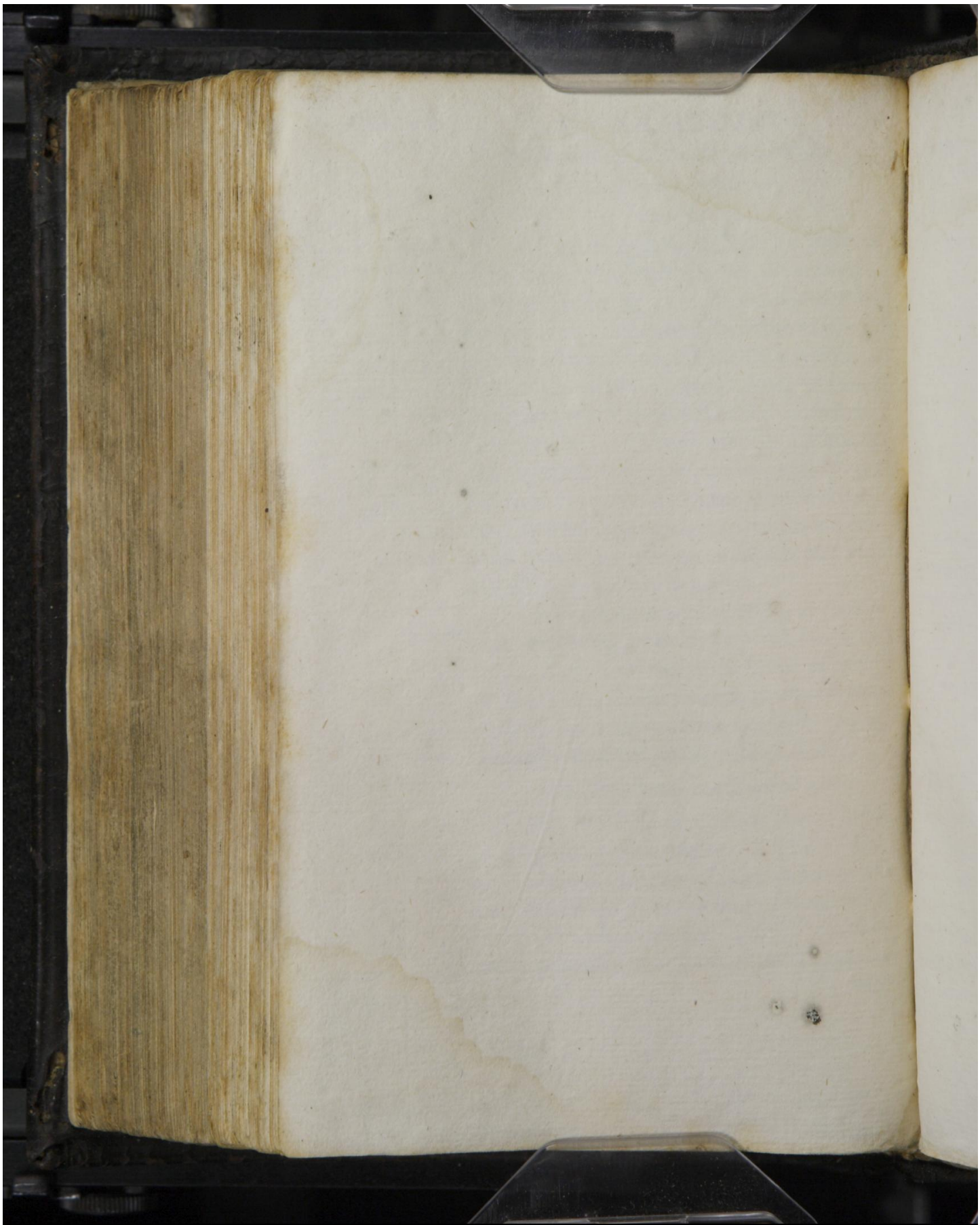

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

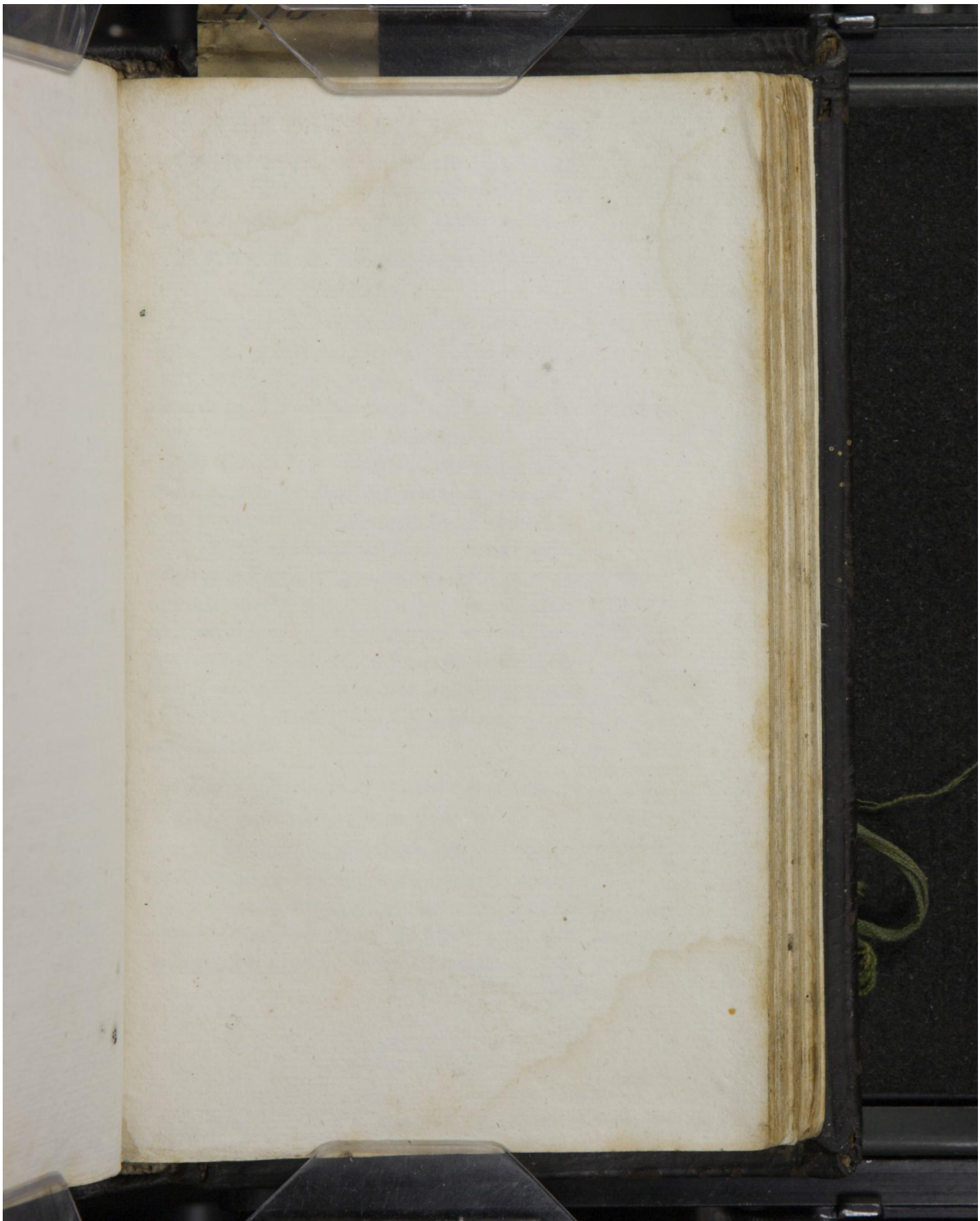

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

versus regnum peccati & mortis. Coloss. 2. & Psal: 68. Pertinet ad fructus ascensionis etiam sequens articulus de sessione ad dexteram Dei.

Quid est sedere Christum ad dexteram Patris?

Simplicissimè intelligatur de exaltatione Christi ad regnum & Sacerdotium, sicut concionatur totus Psal: 110. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, &c. *Monet enim hic articulus de gloria Christi, superante omnium creaturarum gloriam. Beati Angeli & homines etiam in cœlo sunt, quia fruuntur luce & conspectu Dei visibili. Sed Christus exaltatus est in illa arcana luce regnans cum Patre, & est caput Ecclesiæ, omnia in omnibus perficiens, & quanquam manet discrimen naturarum in Christo, nec confunduntur proprietates, tamen etiam humana natura Christi post glorificationem accepit dona seu ornamenta, seu prærogativas, quæ superant omnium creaturarum dona.*

Quod articulus de sessione ad dexteram Dei simul cõprehendat glorificationẽ naturæ humanæ in Christo, In qua accepit dona superantia omniũ Creaturarum dona arrosum a Theolog. in Ducatu Luneburgensi, extat in refutatione

Dic Testimonia de reditu Christi ad iudicium universale.

Actor. 1. inquiunt Angeli, Hic Iesus, qui sursum receptus est à vobis in cœlum, ita veniet quemadmodum conspexistis eum euntem in cœlum. Et Matth. 25. non solum adventus Christi, sed etiam proces-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Schvenckfeldñ. To. 2. operum Phili. 203. & in Enarnatio. Epistol: ad Colossen: Tom. 4. Operum Phili: 358.

sus seu forma iudicñ copiosè describitur.

Quæ opera efficiet Christus, cum in fine mundi rediturus est?

PRIMVM voce sua resuscitabit omnes homines, quotquot ab initio mundi mortui sunt, & animas ipsorum copulabit denuò cum resuscitatis corporibus. Eos verò, quos viventes adhuc in terra reperiet, in momento immutatos, unà cum excitatis è morte, in occursum sibi rapiet.

DEINDE visibile & universale iudicium exercebit, in quo bonos discernet à malis, & pronunciabit sententiam super pios & impios. Nam Pater omne iudicium dedit Filio, Iohan. 5. PRÆTEREA pios introducet in possessionem æternæ beatitudinis, quam in hac vita fide & spe expectarunt. SIMVL etiam impios abijciet cum damnatis Spiritibus in æternos cruciatus, ubi ignis eorum non extinguetur, vermis non morietur, opprobrium non desinet, Esaiæ ult. DENIQVE igne purgabit cœlum & terram, & novam mundi formam efficiet, quæ erit sancta & munda habitatio omnium beatorum angelorum & hominum,

2. Pet. 3.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

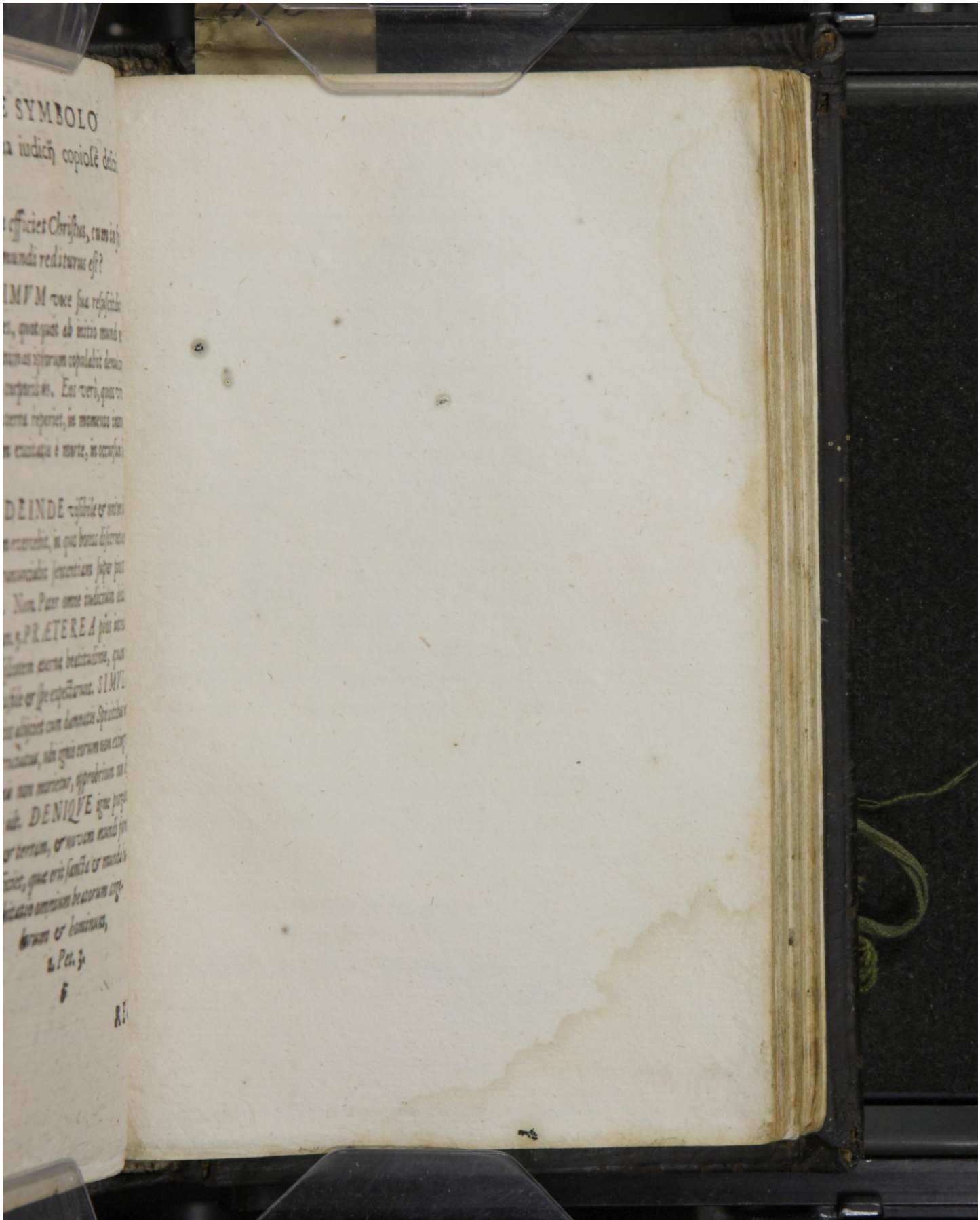

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

RECITA TERTIVM ARTICVLVM.

Credo in Spiritum ſanctum, ſan-
ctam Eccleſiam Catholicam: Sancto-
rum communionem. Remiſſionem pec-
catorum, Carnis reſurrectionem, &
vitam æternam.

Quid continetur in hac parte
Symboli?

Confeſſio Eccleſiæ de Spiritu ſancto, de
Eccle-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Ecclesia & beneficijs Dei præcipuis, ad quæ superiores Articuli principaliter referendi sunt.

Quæ sunt discenda de Spiritu sancto?

Persona & beneficia ipsius.

Proba, quod Spiritus sanctus sit persona seu ὑφεστώς:

Quòd Spiritus sanctus sit persona distincta à Patre & Filio, id confirmat illustris patefactio in Baptismo Christi. Ibi enim conspicitur Spiritus sanctus specie columbæ alas pandens super Mediatorem. POSTEA in Pentecoste visibiliter apparet Spiritus sanctus specie flammarum. Tertio in formula Baptismi ab ipso Filio Dei tradita iubentur baptizari homines in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Constat autem Patrem & Filium, personas distinctas esse. Quare & nomine Spiritus sancti, persona distincta significatur. De processione Spiritus sancti inquit Christus Iohan. 15. Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus veritatis, qui à Patre procedit.

Quæ sunt beneficia Spiritus sancti?

Beneficia ostendit appellatio. Vocatur enim Sanctus non solum, quia ipse sanctus est, sed quia credentes sanctificat, hoc

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

neficijs Dei præcipuis, ad
cendi principaliter referendi

ę sunt discendæ de Spiritu
sancto?

Personæ & beneficia ipsius

bus, quod Spiritus sanctus p
sona seu ὑπόστασις.

Quod Spiritus sanctus sit per
à Patre & Filio, id confirmat ex
tio in Baptismo Christi. Ubi omn
ritus sanctus specie columbæ ad
Mediatorem. POSTEA in Pen
liter atque Spiritus sanctus per
m. Tertio in formula Baptismi
bi multis iubemur baptizari in
ne Patris & Filij & Spiritus sanc
rum Patris & Filium, propt
E. Quare & nomine Spiritus sa
beneficia significatur. De præcip
tis inquit Christus Ioan. 15. Cu
raclitus, quem ego mittam vob
tus veritatis, qui à Patre proc

Quæ sunt beneficia Spiritus s

Beneficia ostendit appellati
us Sanctus non solum,
est, sed quia credentes sa

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

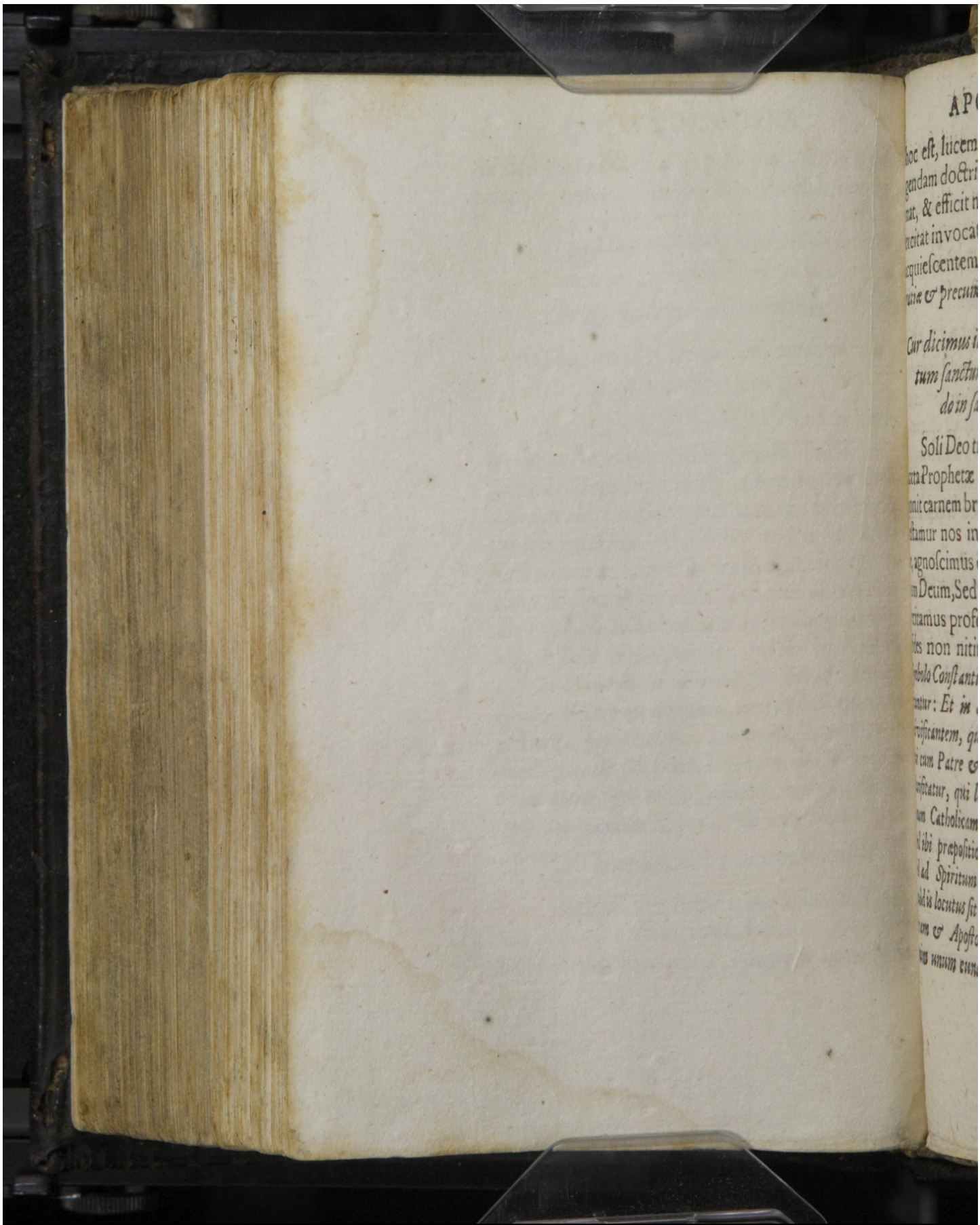

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

hoc eſt, lucem in eis accendit ad intelligendam doctrinam, & aſſenſionem confirmat, & efficit motus congruentes Deo, & excitat invocationem, & læticiam in Deo acquieſcentem: Zacha: 12. *vocatur Spiritus gratiæ & precum.*

Cur dicimus in Symbolo: Credo in Spiritum ſanctum, & non dicimus, Credo in ſanctam Eccleſiam?

Soli Deo tribuendus eſt cultus fidei, iuxta Prophetæ dictum: Maledictus qui ponit carnem brachium ſuum. Cum ergo teſtamur nos in Spiritum ſanctum credere, agnoſcimus & confitemur eum eſſe verum Deum, Sed omittitur præpoſitio, cum recitamus profeſsionem de Eccleſia: Quia Fides non nititur Eccleſia ſed Deo. *In Symbolo Conſtantinopolitano verba hoc modo recitantur: Et in Spiritum ſanctum, Dominum vivificantem, qui ex Patre, Filioq; procedit, qui cum Patre & Filio ſimul adoratur & conglorificatur, qui locutus eſt per Prophetas, IN unam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Sed ibi præpoſitio IN, non ad verbum credo, ſed ad Spiritum ſanctum refertur, videlicet, quòd is locutus ſit per Prophetas, in unam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Significatur enim unum eundemq; Spiritum, omnia egiſſe in veteri*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

veteri & novo Testamento: contra eos, qui confinxerunt duos sibi quasi contrarios Spiritus. Significatur etiam Ecclesiam non esse unius temporis, sed omnium ætatum inde usq; ab initio mundi propter unum eundemq; Spiritum.

Quid est Ecclesia?

ECCLESIA VISIBILIS in hac vita est cœtus visibilis amplectentium Evangelium, & rectè utentium Sacramentis, in quo cœtu Filius Dei est efficax, & voce Evangelij & Spiritu sancto multos regenerat ad vitam æternam, suntq; in eo cœtu multi non sancti, sed tamen de doctrina consentientes.

Quæ sunt signa monstrantia veram Ecclesiam?

Tria sunt: *I. CONSENSVS* in doctrina Evangelij incorrupta, quod ad fundamentum attinet. *II. LEGITIMVS VSVS* Sacramentorum. *III. OBEDIENTIA* ministerio debita iuxta Evangelium.

Cur Ecclesia dicitur sancta?

ECCLESIA vocatur sancta in hac vita per Synecdochen. Qui multa sunt membra sanctificata Spiritu sancto & electa. *Fit autem à principali nuncupatio, & membra sanctificata usitatè nominantur viva membra*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E SYMBOLO

rvo Teſtamento: contra

dunt ſibi quaſi contraria,

etiam Eccleſiam non eſſe

ntrium etiam inde ſig

ter unam eandemq; Spiritu

Quid eſt Eccleſia?

ECCLESIA VISIBI

a eſt cœtus viſibilis omni

gelium, & rectè utentium

quo cœtu Filius Dei el

e Evangelij & Spiritu ſan

neratos ad vitam æternam,

em nullis non ſanctis, ſed cu

ina conſentientes.

Quæ ſunt ſigna manifeſta

tam Eccleſiam?

Tria ſunt: I. CONF

Abſolutum Evangelij incorrup

fundamentum animæ. II.

UUS PURUS Sacramentorum

DENTIA miniſterio debita

ſtum.

Cur Eccleſia dicitur ſanc

ECCLESIA vocatur

per Synecdochen. Qu

ora ſanctificata Spiritu ſa

autem à principali munere

ſignata ſpiritali nominatur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

bra Ecclesiæ. *Alij non sancti vocantur mortuæ membra si tamen de doctrina consentiant.*

Quomodo est Ecclesia sancta, cum in hac vita in omnibus sit peccatum, & sordes multiplices?

VIVA MEMBRA Ecclesiæ sunt sancti in hac vita, partim imputatione, partim inchoatione. *IMPVTATIONE, quia propter Mediatorem teguntur in eis sordes, & imputatur eis iusticia Christi, quam fide accipiunt. INCHOATIONE vero, quia inchoatur in eis per Spiritum sanctum novitas Spiritualis, quæ consummata erit in altera vita.*

Quid significat vox Catholica?

καθολικὸν idem est, quod universale. Ideo autem Ecclesia sic vocatur, quia non est alligata ad personas, loca & ordinariam successionem Episcoporum, sed est ubicunq; sonat vox Evangelij. Deinde quia omnibus ætatibus mundi colligitur ex genere humano. Postremo, quia amplectitur totum corpus doctrinæ Propheticæ & Apostolicæ.

Quid significant hæc verba: Credo sanctorum communionem?

Hæc verba sunt expositio seu interpretatio prioris Articuli. Sunt enim velut descri-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

descriptio per Appositionem, ut vocant Grammatici, addita, qua declaratur, quid sit Ecclesia. *Nempe* ἁγίων κοινωνία, *id est, cœtus talis, in quo sancti, hoc est, abluti sanguine Filij Dei (Ephe: 5.) & sanctificati per Spiritum sanctum, quocunq; loco & tempore vixerint, societatem seu communionem inter se habent, non modo ejjusdem doctrinæ, sed etiam omnium beneficiorum spiritualium, cùm sint membra unius corporis, & unum caput habeant Christum, qui per Spiritum suum in eis est efficax. Ita Iohannes inquit: Quod vidimus & audivimus, annunciamus vobis, ut & vos societatem habeatis nobiscum, & societas vestra sit cum Patre & Filio ejjus Iesu Christo. Et Paulus Ephe. 4. Vnum corpus, unus Spiritus, sicut & vocati estis in una spe. Apud Cyprianum & Augustinum hic Articulus non habetur, neq; ab eis exponitur.*

Explica pondera vocabulorum in Articulo: Credo remissionem peccatorum?

PRIMVM, testificatio est de fide, qua unusquisq; firmiter statuere debet, quod sibi in hac vita credenti certò detur remissio peccatorum contra dubitationem Pontificiam.

DEINDE, cùm peccata nominantur plurali numero, confirmatio est dulcissimæ con-

sola-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

per Appositionem, u

, addita, qua declaran

. Nempe ἁγιαζω κα

in quo sanctis, hoc est, abdu

is (Ephe: 5.) & sanctifica

ctum, quocunq; loco & temp

ne autem seu communionem

modo eiusdem doctrina, fid

nctificatorum spiritualium, tan

ua corpora, & unum caput ha

qui per Spiritum suum in

dinemus manet: Quod enim

as, omnia omnia vobis, ut u

habeatis mihi cum, & socia

Patre & Filio ejus Iesu Chri

Ephe. 4. Vnum corpus, unus Sp

vocatis estis in una spe. Aqui

Augustinum hic Articulus

ig. ab eo exponitur.

Explica postrem vocabulorum

culo: Credo remissionem

catorum?

PRIMVM, sanctificatio

nis, firmiter statuere debe

ita credentis certò detur remis

rorum absolutionem Pontifica

DEINDE, cùm peccatum

manet, confirmatio est dubij

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

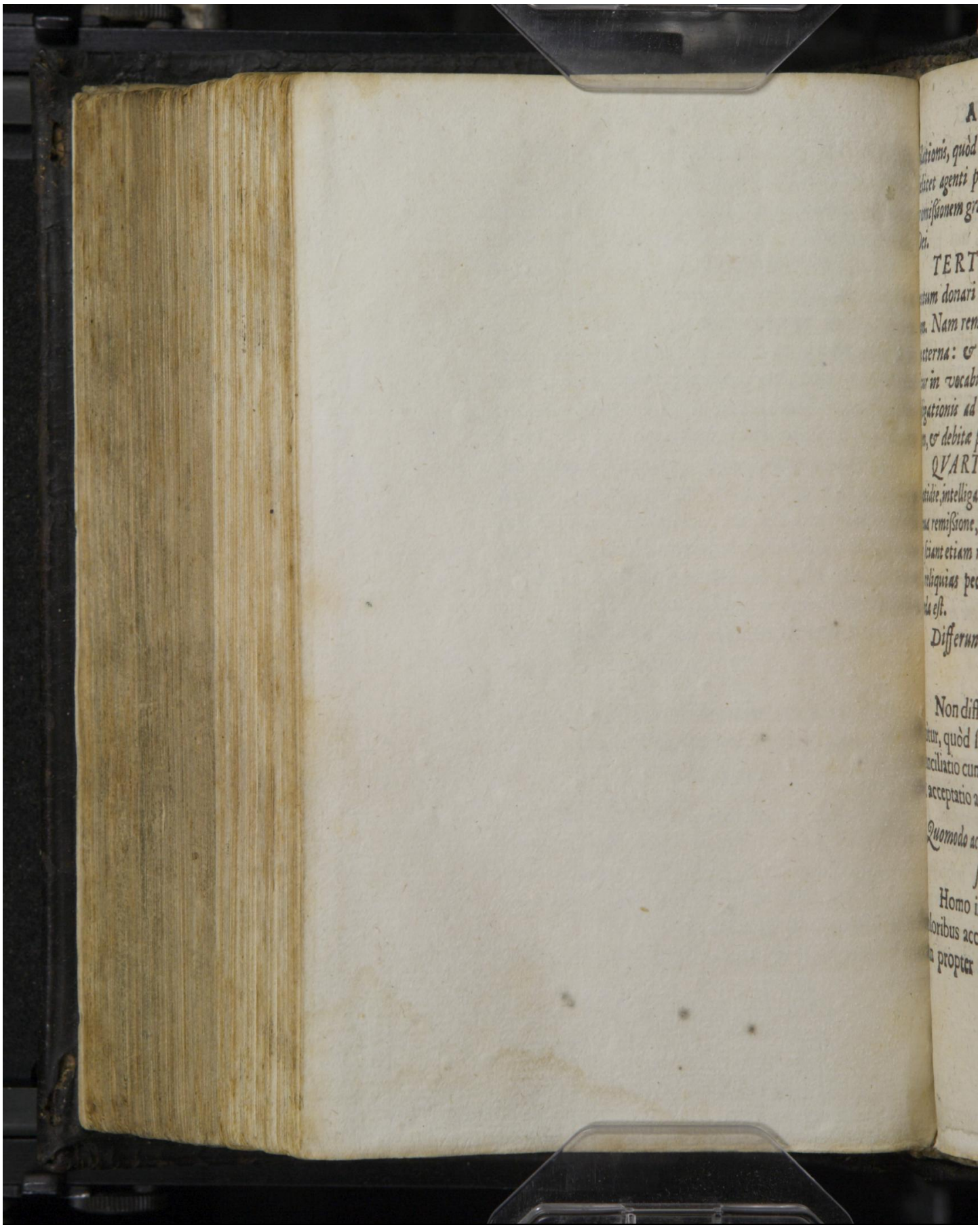

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

olationis, quòd omne peccatum remittatur, vi-delicet agenti pœnitentiam & fide amplectenti romissionem gratiæ, certo ratam propter Filium Dei.

TERTIO, vox remittendi docet non antum donari culpam, sed etiam pœnam æter-am. Nam remittere est liberare à culpa & pœ-a æterna: & hæc relatio præcipuè comprehen-litur in vocabulo remissionis, videlicet solutio bligationis ad æternam mortem & damnatio-em, & debitæ pœnæ condonatio.

QVARTO, Quia Symboli recitatio fit uotidie, intelligatur remissio peccatorum de con-inua remissione, etiam postquam renati sumus, & sciant etiam renati semper in hac vita mane-e reliquias peccati, quarum remissio à Deo pe-enda est.

Differunt ne remissio peccatorum & iustificatio?

Non differunt. Ideo iustificatio de-nitur, quòd sit remissio peccatorum, re-onciliatio cum Deo, imputatio iusticiæ, acceptatio ad vitam æternam.

Quomodo accipitur remissio peccatorum seu iustificatio?

Homo in conversione seu in veris oloribus accipit remissionem peccato-m propter Mediatorem Filium Dei,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Deum & hominem *GRATIS*, ſola fide, non propter propriam dignitatem, ſeu propter virtutes proprias, aut propria opera ſeu merita.

Dic teſtimonium de hoc Articulo?

Actorum 10. (Huic Chriſto) omnes Prophetæ teſtimonium dant, remiſsionem peccatorum accipere per nomen eius omnes, qui credunt in eum, Rom. 3. Iuſtificamur gratis gratia ipſius, per redemptionem, quæ facta eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propiciatorem in ſangvine eius per Fidem.

Quomodo intelligenda eſt hæc Propoſitio: Fide ſumus iuſti, aut: Fide accipimus remiſsionem peccatorum?

Propoſitio hæc: Fide ſumus iuſti: intelligitur correllativè, videlicet per miſericordiam ſumus iuſti propter Filium Dei. Ideo autem fit mentio fidei, Quia fide oportet accipi beneficium gratuitum. *Vſitatè ſic dicitur. Non propter noſtrum credere, ſed propter eum, in quem credimus iuſtificamur. Item: Vt annulus magni æſtimatur propter gemmam: ſic fides iuſtificat, non quia qualitas eſt in nobis, ſed quia Mediatorem apprehendit.*

Cui

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE SYMBOLO

n nostrum Iesum Christ

ominem GRATIS, (

opter propriam digna

r virtutes proprias, su

ien merita.

Duo testimonia de hac Art

Actorum 10. (Huic Chri

phetæ testimonium dant, r

remissionem accipere per nom

em, qui credunt in eum, Rom.

mur gratis gratia ipsius, per r

tem, quæ facta est in Christ

proposuit Deus propiciatore

ne eius per Fidem.

Quomodo intelligenda est ha

Fide formaliter ipsa, aut: Fid

mas remissionem pec

rum?

Propositio hæc: Fide

intelligitur correlative, videl

fiducialem summi ipsius pro

Dei. Ideo autem fit mentio hu

possimus accipi beneficium pr

sed sic dicimus. Non propter ipsius

ter eum, in quem credimus

m: Vi animalia magis æstimant

r: sic fides iustificat, non quia

, sed quia Mediatorem appre

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

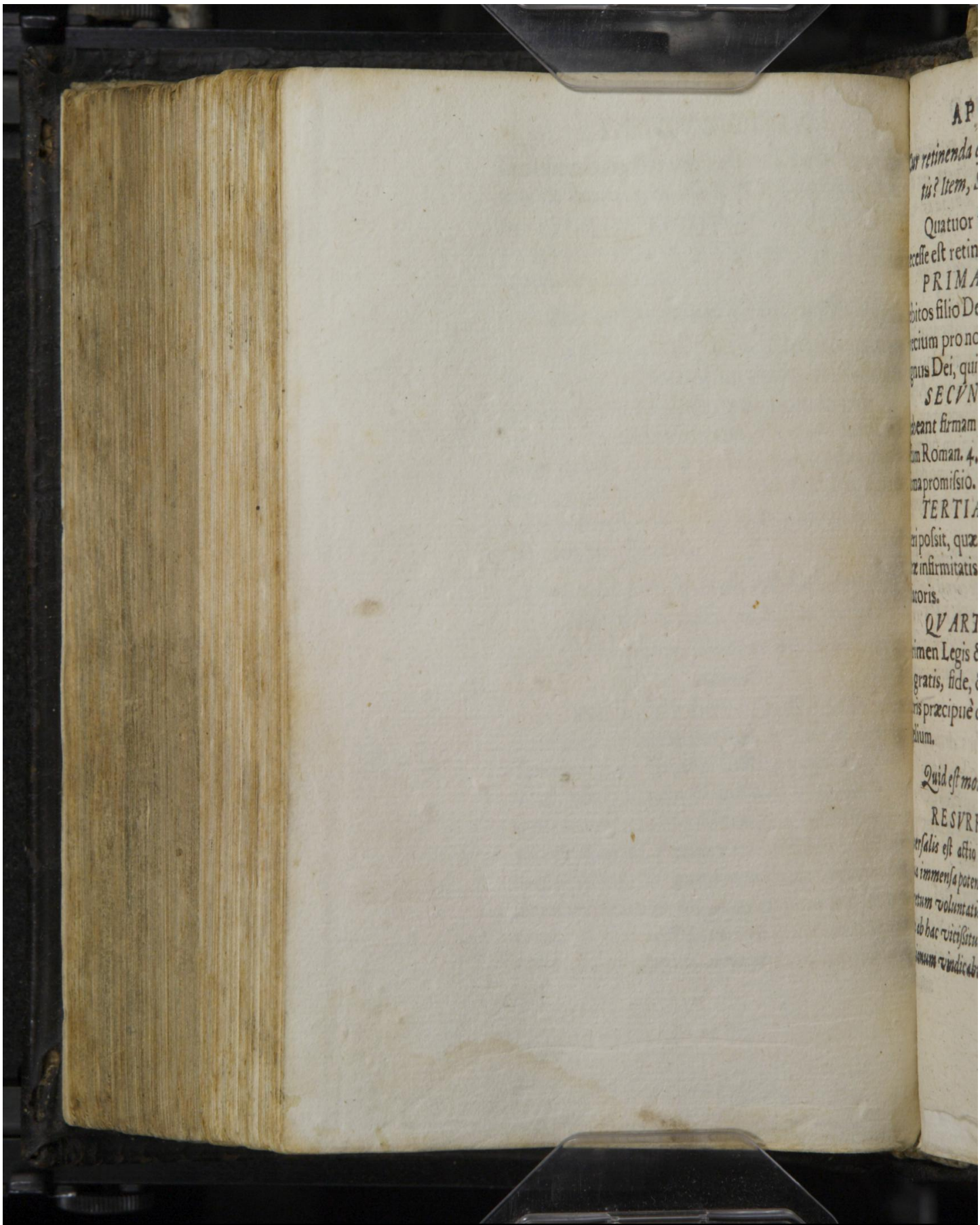

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Cur retinenda eſt particula excluſiva Gratis? Item, Sola fide iuſtificamur?

Quatuor ſunt cauſſæ, propter quas ıeceſſe eſt retineri excluſivam.

PRIMA eſt, ut tribuatur honos lebitos filio Dei, quod hæc ſola hoſtia ſit ›recium pro nobis, iuxta dictum: Hic eſt Agnus Dei, qui tollit peccata mundi.

SECVNDA eſt, ut conſcientiæ habeant firmam conſolationem, Iuxta dictum Roman. 4. Ideo ex fide gratis, ut ſit irma promiſsio.

TERTIA cauſſa eſt, ut invocatio ieri poſsit, quæ impeditur conſpectu noſtræ infirmitatis, niſi erigamur fiducia Mediatoris.

QVARTA eſt, ut conſpiciatur discrimen Legis & Evangelij: Quia particula gratis, fide, & expreſſa mentio Mediatoris præcipuè diſcernunt Legem & Evangelium.

Quid eſt mortuorum Reſurrectio?

RESVRRECTIO mortuorum univerſalis eſt actio Dei externa, qua Deus pro ua immenſa potentia, & iuxta liberrimum decretum voluntatis ſuæ omnium hominum corpoa ab hac viciſsitudine generationum & corruptionum vindicabit, & rurſus cum animis copu-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

labit, ut ad omnem æternitatem, aut pœnas scelerum una cum Diabolis persolvant, aut communicatione lucis sapientiæ, iusticiæ & vitæ divinæ fruantur.

Cur expresse dicitur: Credo resurrectionem CARNIS?

Quia sicut corpus mortificatur propter peccatum, Anima non moritur: Sic corpora quidem resuscitabuntur, Animæ verò resurrectione non habent opus, cùm maneant superstites, postquam discedunt ex corporibus: At in novissimo die rursus copulabuntur cum resuscitatis corporibus.

Cyprianus scribit in aliquot Orientis Ecclesiis, articulum de resurrectione carnis δεικτικῶς *fuisse pronunciatum: Credo HVIVS carnis resurrectionem. Sicut & Paulus* δεικτικῶς *loquitur. Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem.*

Dic testimonium de hoc Articulo?

Nota sit pueris historia visionis Ezechielis capite 37. Et concio Pauli 1. Corin. 15. & 1. Thessallo. 4. ubi sedes & præcipua confirmatio est huius articuli.

Quotuplex est Resurrectio?

Iohan. 5. inquit Christus: Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt audien

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE SYMBOLO

ad omnem eternitatem, exp
na cum Diabolis perfolven
ione lucis sapientiæ, iustifi
ificantur.

Cur expresse dicitur: Credo
rectionem CARNIS

Quia sicut corpus morti
& peccatum, Anima non m
corpora quidem resuscitabun
non resurrectione non habe
manent imperfectæ, postqua
ex corporibus: At in novis
sus copulabuntur cum reſur
ribus.

Cyprianus scribit in disput
sio, eruditum de resurrectione m
posse promissum: Credo H
resurrectionem. Sicut & Paul
gustus. Quare corruptibile hæc
putationem.

Die resurrectionis de hac

Nota in pueris hilloris
chiis capiuntur. Et concio Ba
19. de 2. Thessalo. 4. ubi dicit
confirmatio est huius articuli

Quamplex est Resurrec

Iohan. 5. inquit Christus
in qua omnes, qui in monum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

udient vocem Filij Dei, & procedent, ui bona fecerunt, ad resurrectionem vi- æ: Qui vero mala egerunt in resurrectio- em iudicij.

Hæc asseveratio Filij Dei discernit resur- ectionem piorum à resurrectione damnatorum. uia etsi immortalitas utrisq; communis erit: umen finis, ad quem utriq; resuscitabuntur, in- ens discrimen facit. Nam vita æterna erit por- us, in quo boni acquiescent. Supplicium æter- um erit stipendium peccati regnantis, quod non gitur umbraculo Filij Dei.

Quid nominatur vita æterna?

VITA ÆTERNA vocatur status eatorum, post hanc vitam, in qua Deus los in universum liberatos à peccato, & iorte coràm perfundet sua luce & sapien- a, & implebit sua iusticia & læticia, & in ota æternitate omnia erit in omnibus.

Huic opponitur mors æterna, quæ st perpetua abiectio omnium damnato- im à Deo, & animæ ac corporis crucia- is nunquam finiendi.

Dic testimonium de hoc Articulo?

Iohan. 3. inquit Baptista: Qui credit Filium, habet vitam æternam. Qui non otemperat Filio, non videbit vitam, sed a Dei manet super eum.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Iohan. 10. Oves meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis.

Cur postremo loco recitatur hic Articulus?

Vt doceat, quis sit finis omnium bonorum, seu quod sit summum & ultimum bonum, *quod præcipuè ab omnibus hominibus expetendum est.* DEINDE, *ut monstret finalem caussam creationis, redemptionis, & sanctificationis nostræ.* POSTREMO, *ut confirmet nos de immortalitate, quæ discrimen facit inter homines & pecudes: & de fine seu cessatione omnium miseriarum, quibus hæc mortalis vita est obnoxia. Non enim ad hanc vitam mortalem, ut pecudes, nec ad perpetuas miserias nati sumus, sed ut immortalitate & beatitudine æterna fruamur, cuius nemo erit particeps, nisi in hac vita accensa in eo fuerint initia vitæ æternæ.*

Quomodo in hac vita inchoatur in nobis vita æterna?

VITA ÆTERNA inchoatur in nobis in hac vita, cùm ex verbo patefacto agnoscimus Deum, & acquiescimus in eius misericordia promissa propter Filium, & cùm corda sentiunt consolationem Spiritus sancti, qua simul accenditur nova lux, iusticia & lætitia, quæ est gustus vitæ æternæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

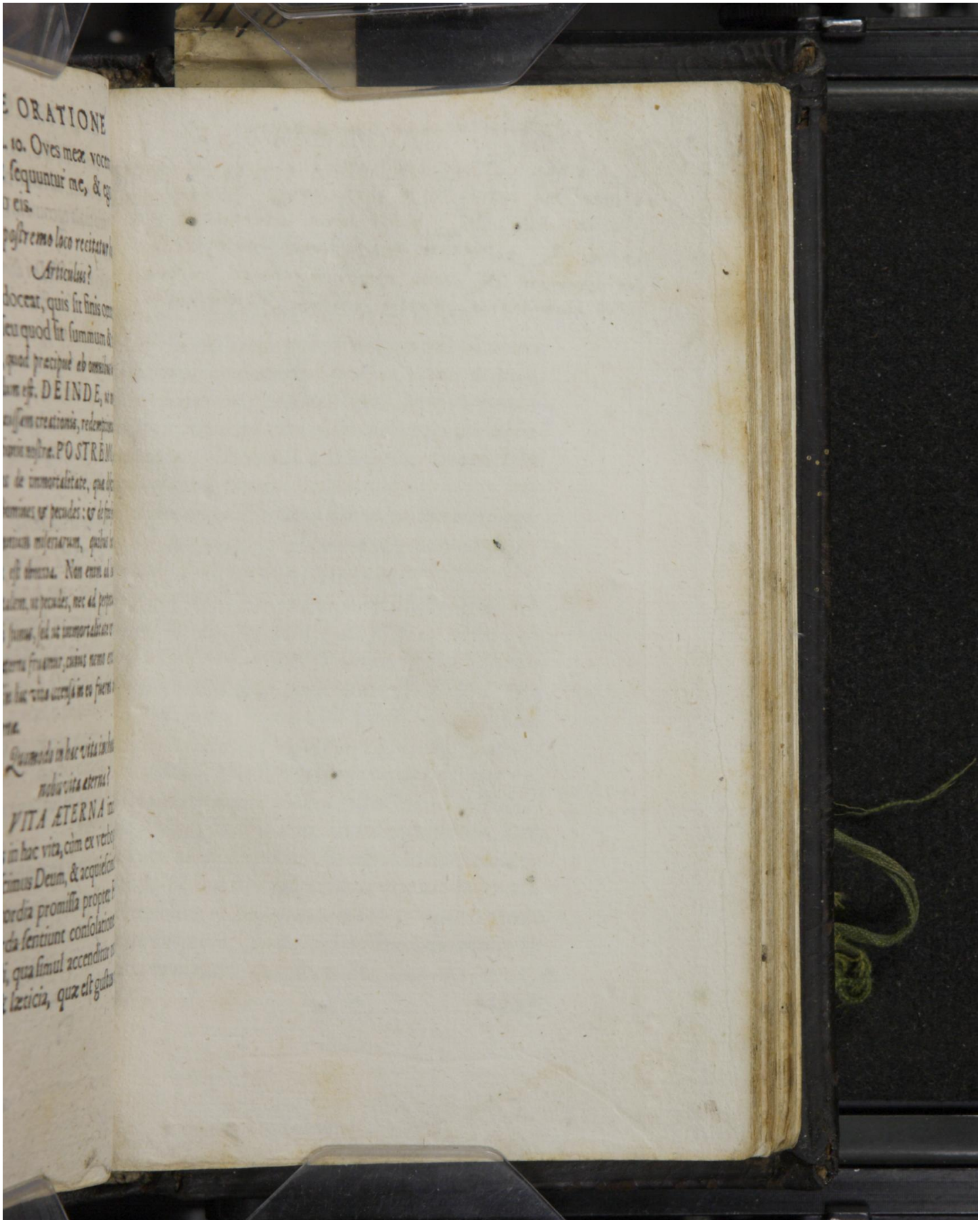

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Definitio vera Invocationis

Vera Dei invocatio e virtus qua
à vero deo patefacto in promissione Evangelij
& misso filio, & petit bona æterna & præ-
sentia & respondens dubitationi certo statuit
nos exaudiri & bona optata impetrare juxta
ipsius promissiones propter Christum Mediatorem.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE ORATIONE DOMINICA, QVÆ EST TERTIUM caput Catecheſeos Chriſtianæ.

Quid continet Oratio Dominica?

Continet optimam & perfectiſsimam formam precandi, præſcriptam à Filio Dei Domino noſtro Ieſu Chriſto, qua & brevitate admirabili, & ordine ſapientiſsimo complexus eſt omnes res, quas à Deo petere debemus.

Quod eſt diſcrimen veræ invocationis in Eccleſia, & aliarum impiarum invocationum?

Duæ ſunt præcipuæ differentiæ. Altera de *ESSENTIA DEI*, Altera de *VOLVNTATE*. Primum enim Ethnici & alij impij negant hunc eſſe Deum, qui eſt æternus Pater, Filius & Spiritus ſanctus. Deinde ignorant promiſsiones & Mediatorem. Eccleſia verò alloquitur verum Deum patefactum illuſtribus teſtimonijs, & agnoſcit eum ſicut ſe patefecit. Scit etiam promiſsiones, & agnoſcit Mediatorem, & ſcit Deum velle invocari & exaudire fiducia Mediatoris: ſicut ipſe Dominus inquit: Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joh. 14. 13.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Sunt 6 hæ partes veræ invocationis.

1 Compellatio veri Dei Patris Dni nri Iesu Chri, illustribus testimoniis ei Scripturæ patefacta.

2 Cognitatio mandatorum dei quæ invocationem præcipiunt.

3 Pœnitentia seu confessio propriæ indignitatis & peccatorum.

4 Considerationis promissionis de remissione peccatorum & de exaudtione propter Christum Mediatorem.

5 Fides certo statuens se remitti peccata & se deo placere & preces suas exaudiri propter Christum.

6 Considerationis petitionum quæ ab ipso Christo proponuntur petitiones vitæ & salutis.

Quæ requiruntur ad veram invocationem?

In omni invocatione necessaria est præcipuè sex rerum consideratio.

I. Cogitandum est, *QVID & QVEM DEVM*, & ubi patefactum invoces. *Io. 4. Nos adoramus quod scimus.*

II. Considerandum est præceptum de Invocatione, ut Psalm. 50. Invoca me in die tribulationis.

III. Singuli cogitent, an verè sint conversi ad Deum. Nam sine conversione precatio non est efficax, Iohan. 9. Peccatores Deus non exaudit.

IIII. Cogitandæ sunt promissiones de exauditione. Matth. 7. Petite, & dabitur vobis. Lucæ 11. Quanto magis Pater vester dabit Spiritum sanctum petentibus.

V. Excitanda est Fides, quæ in promissionem intuens, certo statuat nos exaudiri propter Mediatorem.

VI Sexta consideratio est rerum petendarum, ne Oratio inanis βαττολογία sit.

Quod est discrimen in petitione bonorum corporalium & spiritualium?

Cùm petimus *BENEFICIA SPIRITVALIA*, ut remissionem peccatorum, reconciliationem, vitam æternam, gubernationem animæ, fides simpliciter

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ORATIONE

arruntur ad veram in

cationem?

ii invocatione neces

x rerum consideratio

andum est, QVID &

ubi perfectum invoc

as quod sirmat.

sideranda est praec

one, ut Psalm. 50. Invoc

lationis.

gulis cogitent, an ver

Deum. Nam sine conver

on est efficax, Iohan. 9. Pe

eum exaudit,

Cogitandæ sunt promissi

one. Matth. 7. Petite, & ac

uram. Quanto magis Pa

Spiritum sanctum peremp

Exercitatio est Fidei, qua

n imagen, certo statuam

er Mediatorem.

Secta consideratio est rer

ne Oratio inanis per

ost diffirmen in petitio

rporalium & spiritualiu

n petimus BENE

VALIA, ut remissio

reconciliationem, viv

rationem animæ, fide

Nos adoramus

Totus versus sic habet: Vos adoratis quod nescitis: Nos adoramus quod scimus, nam salus ex Judæis.

Ignari essentiæ & voluntatis Dei sine verbo & impia opinione expiationis peccatorum.

Adorantibus se ipsum commemorat qui cum Patre & Spiritu S. non tam ab angelis quam a nobis adoratur. Cum n. servi formam assumserit, servo etiam conveniens ministerium susceperit, nec amiserit, ne ut Deus & dignus adorabilis sit.

Deum patefactum verbo cognoscentes essentiam & voluntatem ejus.

Salvator mundi, pacificator inter Deum & hoes ex Judæis natus e & ex Sion h.e. e regione Judæorum exivit Evangelium ejus inter Gentes.

Antequam viva & vera fides ex qua fit conversio in corda hois concipiatur, quatuor in hoe precedant necesse e: 1. Peccati cognitio in mente 2. Justa ira Dei, et meritæ damnationis in corde sensus 3. tristitia seu terror cum qua cruciatus in Conscientia pro peccatum commissum et poenas immineres ex justa Dei via, conjunctus e 4. Christi vera notitia et firma, in mente ex Evangelij prædicatione concepta.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

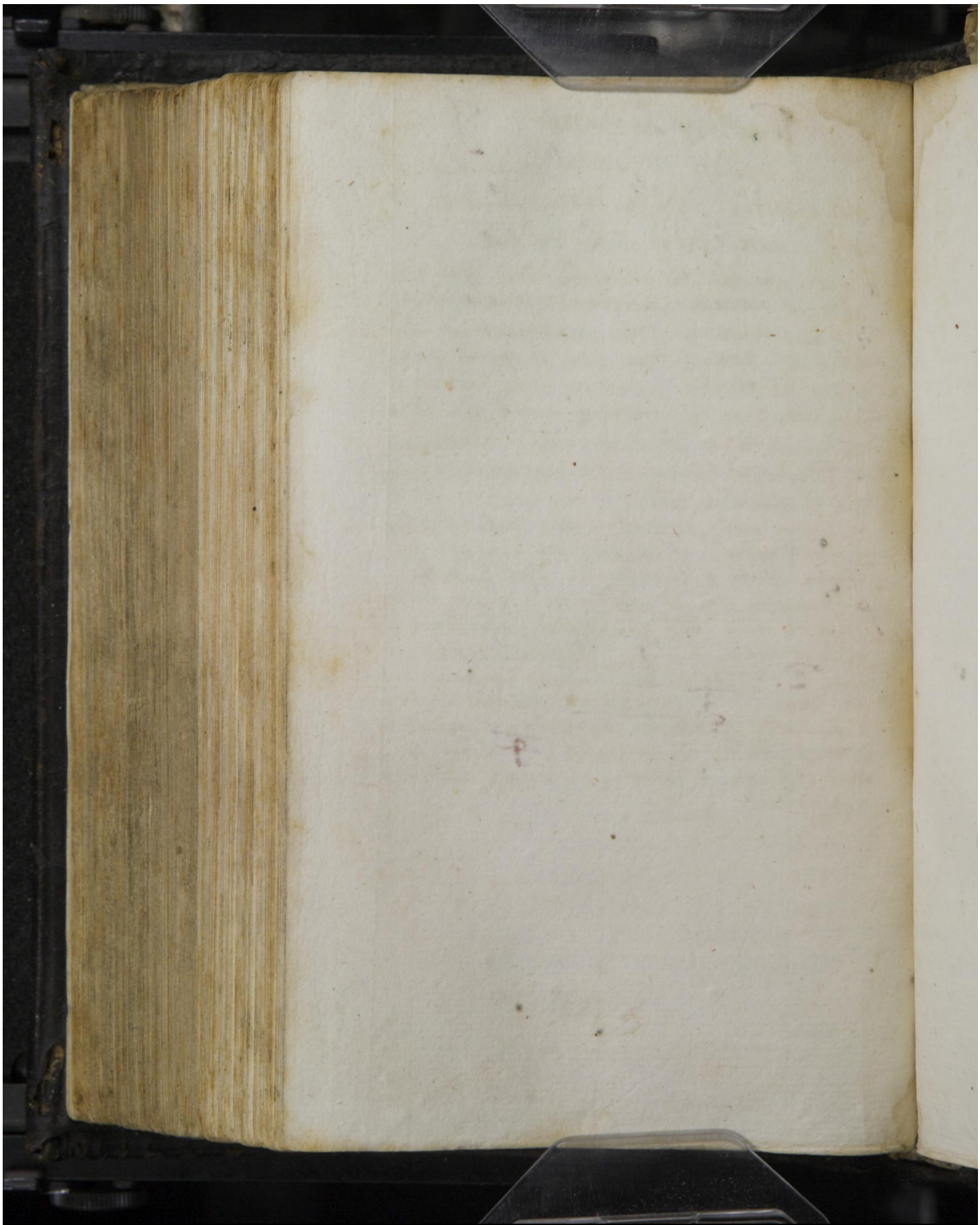

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

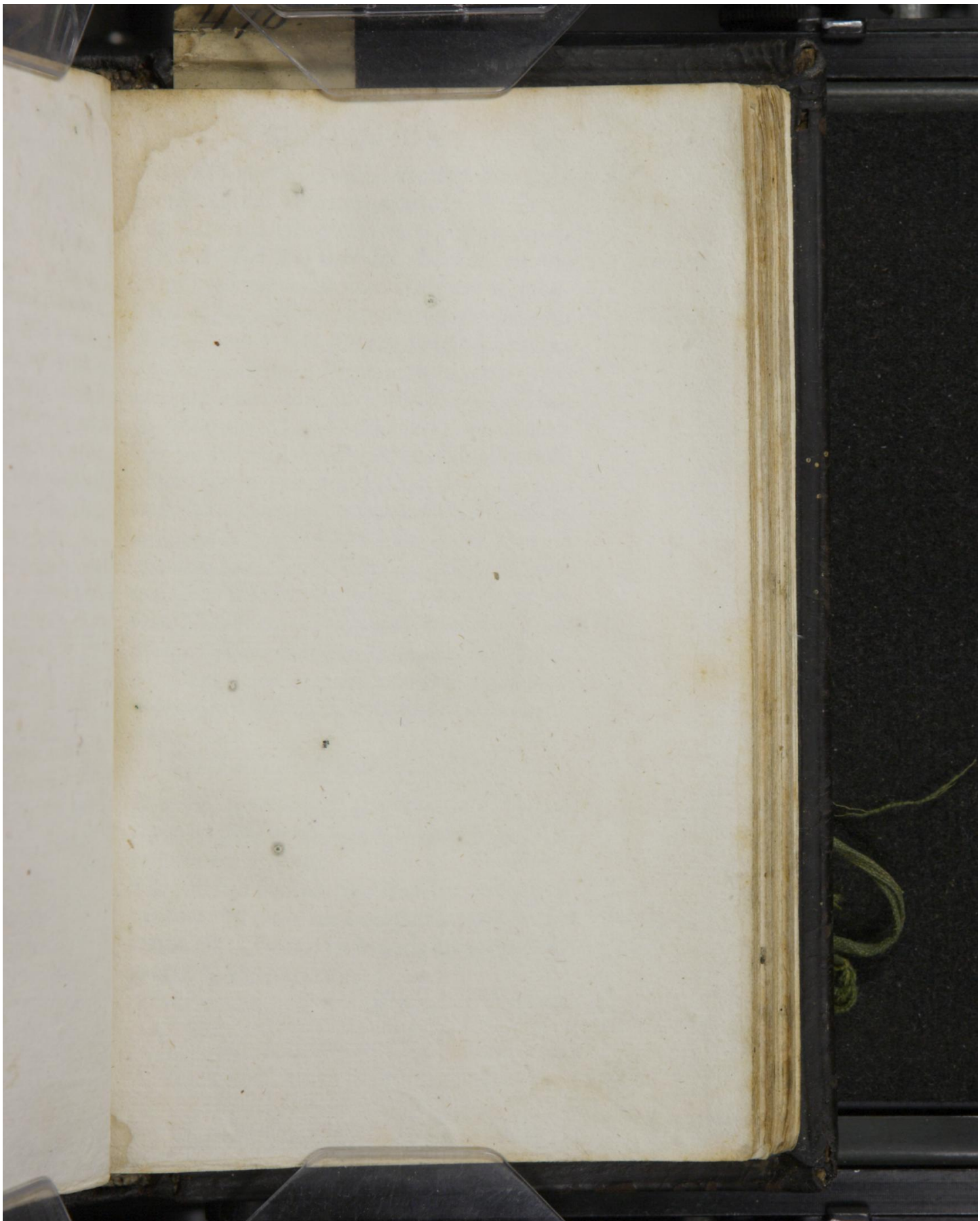

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

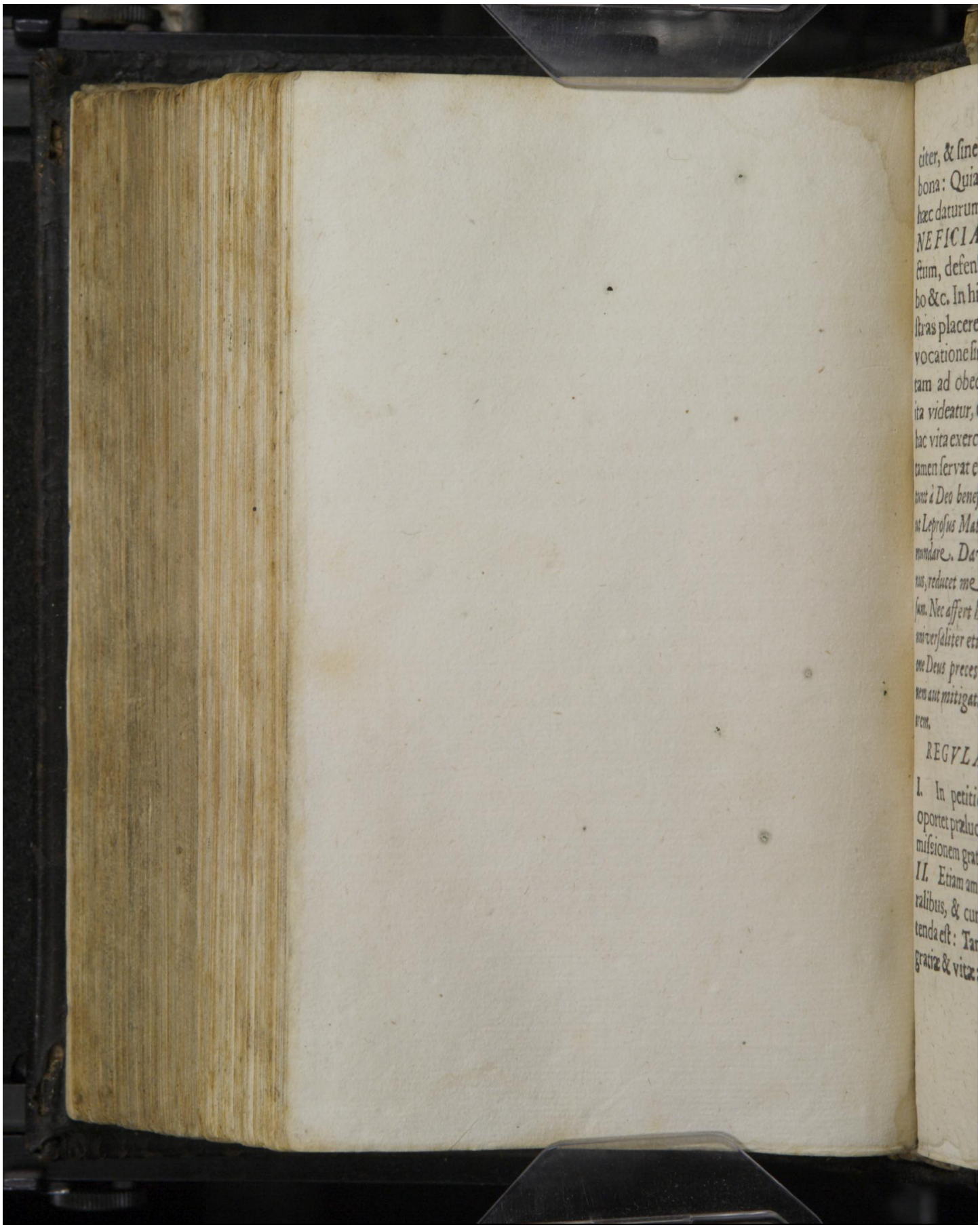

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

citer, & ſine ulla conditione expectet hæc bona: Quia Deus nominatim promiſit, ſe hæc daturum eſſe. Cùm vero petimus *BENEFICIA CORPORALIA*, ut victum, defenſionem, liberationem in morbo &c. In his fides certò ſtatuat preces noſtras placere Deo & exaudiri, ſed cum invocatione ſimul adferat voluntatem paratam ad obediendum in afflictione, ſi Deo ita videatur, Quia Deus vult Eccleſiam in hac vita exerceri cruce & afflictionibus, & tamen ſervat eam mirabiliter. *Ideo ſancti petunt à Deo beneficia corporalia cum conditione, ut Leproſus Matth. 8. Domine, ſi vis, potes me mundare. David 2. Reg: 15. Si volet Dominus, reducet me. Si dixerit, non places, præſto ſum. Nec affert hæc conditio dubitationem: Quia univerſaliter etiam in corporalium rerum petitione Deus preces exaudit, & dat aut liberationem aut mitigationem, aut conſolationem interiorem.*

REGVLÆ tres de Invocatione.

I. In petitione quarumcunq; rerum oportet prælucere fidem, quæ accipit promiſsionem gratiæ.

II. Etiam amiſsis omnibus bonis corporalibus, & cum vita corporis certò amittenda eſt: Tamen retinenda eſt promiſsio gratiæ & vitæ æternæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

III. Non est præscribendum Deo tempus aut modus liberationis.

Cur Invocatio sæpe multumq; est exercenda?

Primum propter gloriam Dei. II. Propter nostram & Ecclesiæ salutem. III. Propter eruditionem & sapientiam spiritualem augendam. IIII. Propter consolationem. V. Vt Diabolis hanc Gorgonem obijciamus. VI. Vt precatio sit confessio discernens Ecclesiam ab alijs Sectis.

RECITA FORMAM ORATIONIS DOMINICÆ.

Pater noster, qui es in cœlis, Sanctificetur nomen tuum: Adveniat regnum tuum: Fiat voluntas tua, sicut in

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ORATIONE,
præscribendum Deo
liberationis.

catio sæpe multum
exercenda?

am propter gloriam Dei. II.
Ecclesiæ salutem. III. Prop
r sapientiam spiritualem
propter consolationem. V. Vt
gnem sanctam. VI. Vt
ilesiarum Ecclesiam ab
CITA FORMAM
TIONIS DOMINICÆ

ter noster, qui es in cæl
nomen tuum: Ad
um: Fiat voluntas

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Justificatio & Gratia quomodo differant?

Justificatio, si nostri respectu accipiatur quia coram deo justificamur, proprie est ACCEPTIO remissionis peccatorum, reconciliationis cum deo, imputationis justitiæ, & acceptationis ad vitam æternam.

Gratia v. active, sive respectu dei ipsum remissionem peccatorum, & reconciliationem & imputationem justitiæ & acceptationem ad vitam æternam, ex misericordia gratis.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ut in cœlo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et remitte nobis debita nostra, sicut & nos remittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem. Sed libera nos à malo. Quia tuum est regnum & potentia, & gloria in secula seculorum, Amen.

Quis est Ordo seu dispositio Orationis Dominicæ?

Constat Oratio Dominica Exordio, Narratione & Epilogo.

Quid continet exordium?

Exordium discernit Deum à commenticijs numinibus, qualia sunt idola Epicuri & Stoicorum. Tribuit enim Deo & voluntatem & facultatem nos exaudiendi.

Quid continet Narratio?

Narratio petit à Deo *GRATIAS* ut veteres loquuntur, *POSITIVAS*, & *PRIVATIVAS* id est, donationem bonorum, & liberationem à malis.

Quæ sunt Gratiæ positivæ?

Duplices sunt *POSITIVÆ* gratiæ, aliæ Spirituales, aliæ Corporales.

SPI-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

SPIRITVALES sunt tres. *I.* Vera agnitio Dei, id est, Sanctificatio nominis divini. *II.* Consolatio & gubernatio Spiritus sancti, quæ vocatur regnum *DEI*. *III.* Obedientia nostra congruens cum voluntate Dei.

GRATIA POSITIVA CORPORALIS significatur appellatione panis quotidiani.

Quæ sunt Gratiæ privativæ?

PRIVATIVÆ gratiæ sunt tres. *I.* Remissio peccatorum. *II.* Depulsio Tyrannidis, Diaboli & mundi, Imò & carnis nostræ. *III.* Liberatio, id est, mitigatio calamitatum in hac vita, & integra liberatio.

Quid continet Epilogus?

Epilogus recitat impulsivas & finales causas, propter quas petimus nos exaudiri. Impulsivæ causæ sunt, Quia tuum est regnum & tua potentia.

Finalis causa significatur appellatione gloriæ Dei.

Tandem additur Epiphonema plenum fidei, *AMEN*, quod significat certò statuendum esse, nos propter Mediatorem exauditos esse.

Explica pondera verborum in exordio:
Pater noster qui es in cœlis.

PATER

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ORATIONE

LES sunt tres. I Ve
est, Sanctificatio nomi
nsolatio & gubernatio
quæ vocatur regnum
ientia nostra congruen
Dei.

ATIA POSITIVA
LIS significatur appellat
ationis.

Quæ sunt Gratiæ privativæ?

RIVATIVÆ gratiæ in
nsio peccatorum. II. Depu
is, Diaboli & mundi, Inc
æ. III. Libertatio, id est, mig
um in hac vita, & integra

Quid continet Epilogus?

Epilogus recitat impulsiva
ausas, propter quas petimus
Impulsivæ causæ sunt, Qu
quum & ma potentia.
Finalis causa significatur p
riæ Dei.
ndem addimus Epiphone
i, AMEN, quod signifi
ndum esse, nos propter Me
ctos esse.
anders verborum in exo
er noster qui es in cælis
P

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

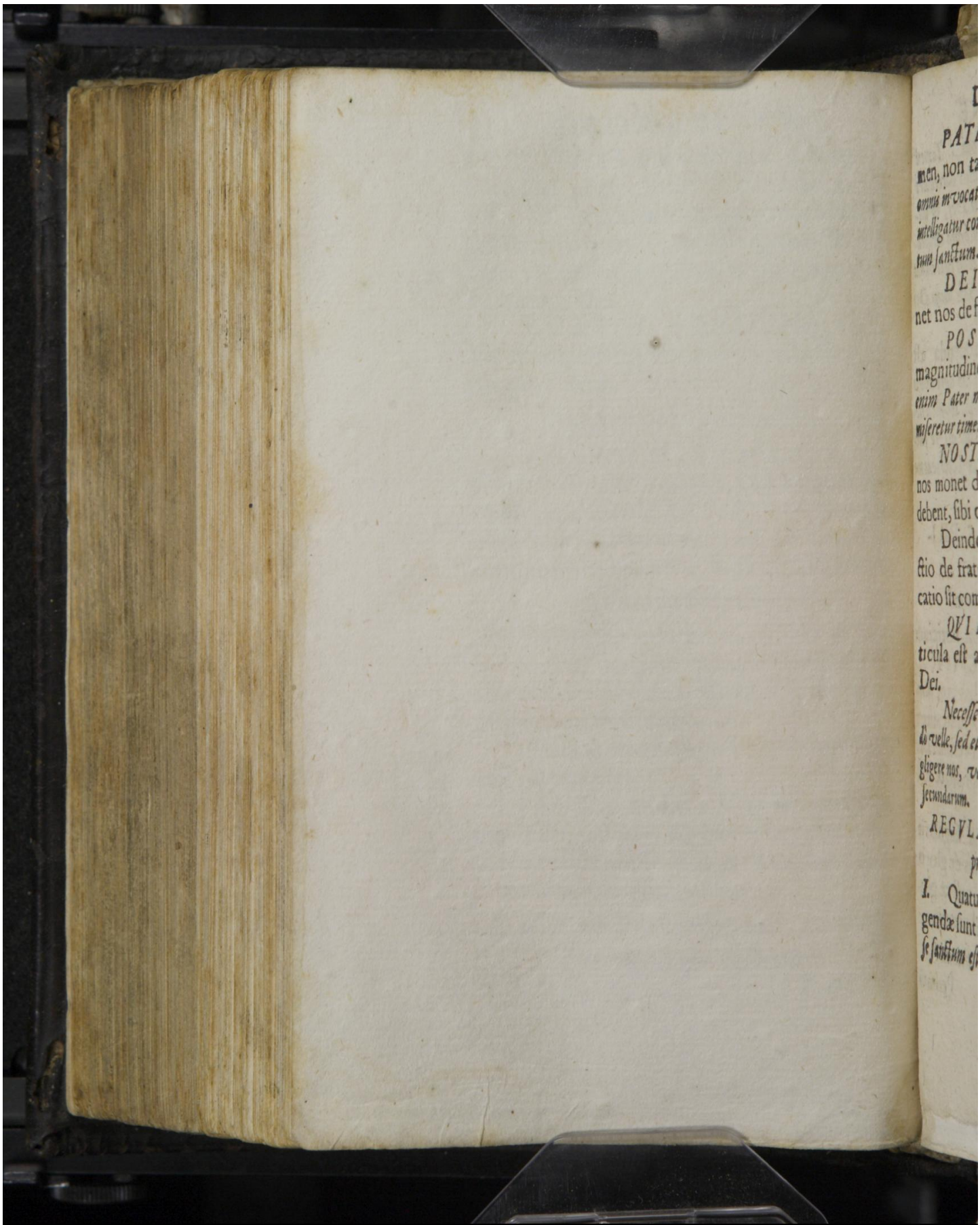

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

PATER hoc loco est essentiæ nomen, non tantùm unius Personæ. *Nam omnis invocatio vera, quæ fit ad Deum, semper intelligatur complecti Patrem, Filium & Spiritum sanctum.*

DEINDE appellatio Patris monet nos de fide & de promissionibus.

POSTREMO admonet nos de magnitudine amoris Dei erga nos. *Sicut enim Pater miseretur filiorum: Sic Dominus miseretur timentium se, Psal: 103.*

NOSTER. Hoc pronomen rursus nos monet de fide, qua singuli statuere debent, sibi quoq; Deum esse Patrem.

Deinde eadem vox est commonefactio de fraterna dilectione: & quod precatio sit commune bonum Ecclesiæ.

QVI ES IN COELIS, Hæc particula est asseveratio de Omnipotentia Dei.

Necesse est enim statuere, Deum non modò velle, sed etiam posse nos iuvare, neq; vel negligere nos, vel esse alligatum ordini causarum secundarum.

REGVLÆ de interpretatione quatuor priorum petitionum?

I. Quatuor priores petitiones intelligendæ sunt relativè. *Quia etsi nomen Dei per se sanctum est, & regnum ipsius, & voluntas perfi-*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

perficitur etiam ſine noſtra precatione. Tamen noſtrum eſt petere, ut nos quoq; ſimus Sacerdotes celebrantes Deum, & cives regni Dei, & miniſtri facientes grata Deo. Sic etſi bona corporalia etiam impijs ſuppeditantur, tamen petendum eſt, ut nos agnoſcamus panem quotidianum Dei donum eſſe.

II. Singulis petitionibus addenda eſt Antitheſis, *qua petamus, non ſolum dari nobis bona ſpiritualia, ſed etiam mala his oppoſita depelli ac removeri, ut D. Lutherus dicere ſolebat: non poſſum precari, quin ſimul oporteat me imprecari.*

EXPLICA VERBA PRIMÆ Petitionis?

Sanctificetur nomen tuum.

NOMEN Dei ſignificat noticiam & celebrationem Dei. *SANCTIFICARE* ſignificat ſacroſanctum habere, *ſumma cum veneratione colere.* Includit autem reſpectum ad doctrinam ſeu verbum Dei quod docet, quomodo & agnoſci & coli Deus velit.

In pronomine *TVVM* ſingularis Emphaſis eſt, Quia monet nos de gloria Dei anteferenda non ſolùm noſtræ gloriæ, ſed omnibus etiam rebus humanis.

Quæ eſt ſententia primæ Petitionis?

Petimus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ORATIONE

EXPLICA VERBA P

Sanctificetur nomen tuu

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

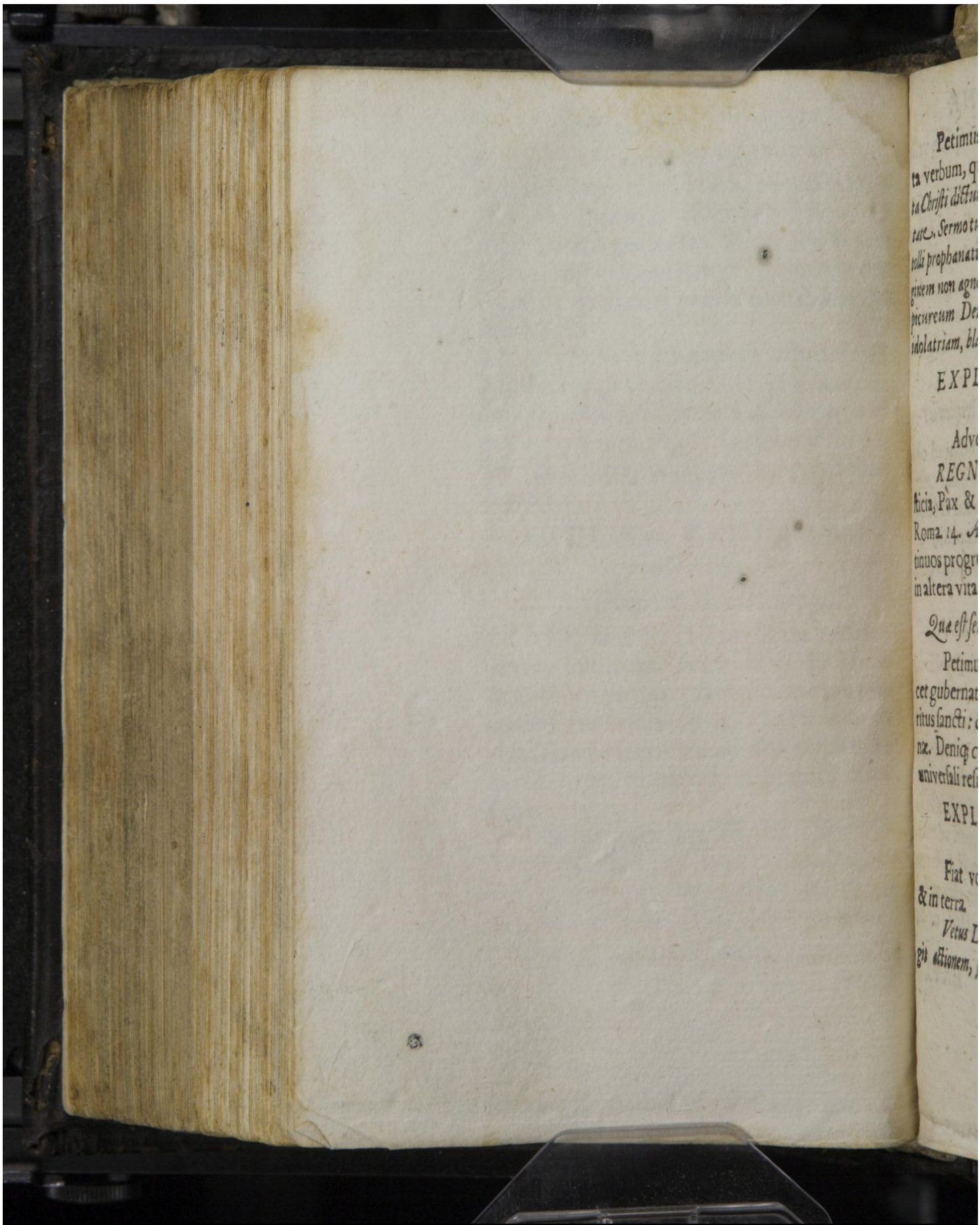

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Petimus veram Dei agnitionem iuxta verbum, quod ipse nobis tradidit, *iuxta Christi dictum*: *Sanctifica eos Pater in veritate. Sermo tuus est veritas. Deinde petimus tolli prophanationem nominis Dei, hoc est, caliginem non agnoscentem Deum, contemptum Epicureum Dei, corruptelas doctrinæ, errores, idolatriam, blasphemias, sectas, scandala.*

EXPLICA VERBA SE-
cundæ Petitionis.

Adveniat regnum tuum.

REGNVM Dei in hac vita est iusticia, Pax & gaudium in Spiritu sancto. Roma. 14. *ADVENIRE* est per continuos progressus augeri: donec tandem in altera vita integra fiat consummatio.

Quæ est sententia secundæ Petitionis?

Petimus effectum verbi Dei, videlicet gubernationem & consolationem Spiritus sancti: & destructionem regni Satanæ. Deniq; consummationem Ecclesiæ in universali resurrectione.

EXPLICA TERTIAM
Petitionem.

Fiat voluntas tua sicut in cœlo, sic & in terra.

Vetus Latina lingva voluntatem intelligit actionem, seu ipsum velle: Ita hic VO-

LVN-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

LVNTAS DEI significat ipsum velle Dei, seu hoc quod vult Deus.

Collatio addita: *SICVT IN COELO, SIC ET IN TERRA:* monet nos de exemplo sanctorum Angelorum, qui in cœlo & serviunt Deo magna cum lætitia, & sunt Spiritus casti, humiles, veraces & conformes voluntati seu Legi divinæ.

Quæ est sententia tertiæ Petitionis?

Petimus ut Deus nos flectat ad obedientiam congruentem cum ipsius voluntate: in vocatione: in privatis moribus, & in ærumnis: Deinde ut impediat omnes actiones publicas & privatas, repugnantes voluntati divinæ.

Quomodo fit voluntas Dei?

Voluntas Dei primum fit in singulis vocationibus, quando fideliter administrantur mandata officia, iuxta dictum Pauli: Hoc requiritur in ministro, ut sit fidelis. Deinde fit in vita privata, cùm unusquisq; suos mores regit piè erga Deum, castè erga seipsum, iustè erga alios. Sicut Paulus inquit ad Titum 2. Ambulemus in hoc seculo piè, iustè & castè. Postremo fit in ærumnis, quando iuxta Petri dictum, humiliamus nos sub potenti manu DEI, ut nos exaltet tempore oportuno.

EXPLI-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

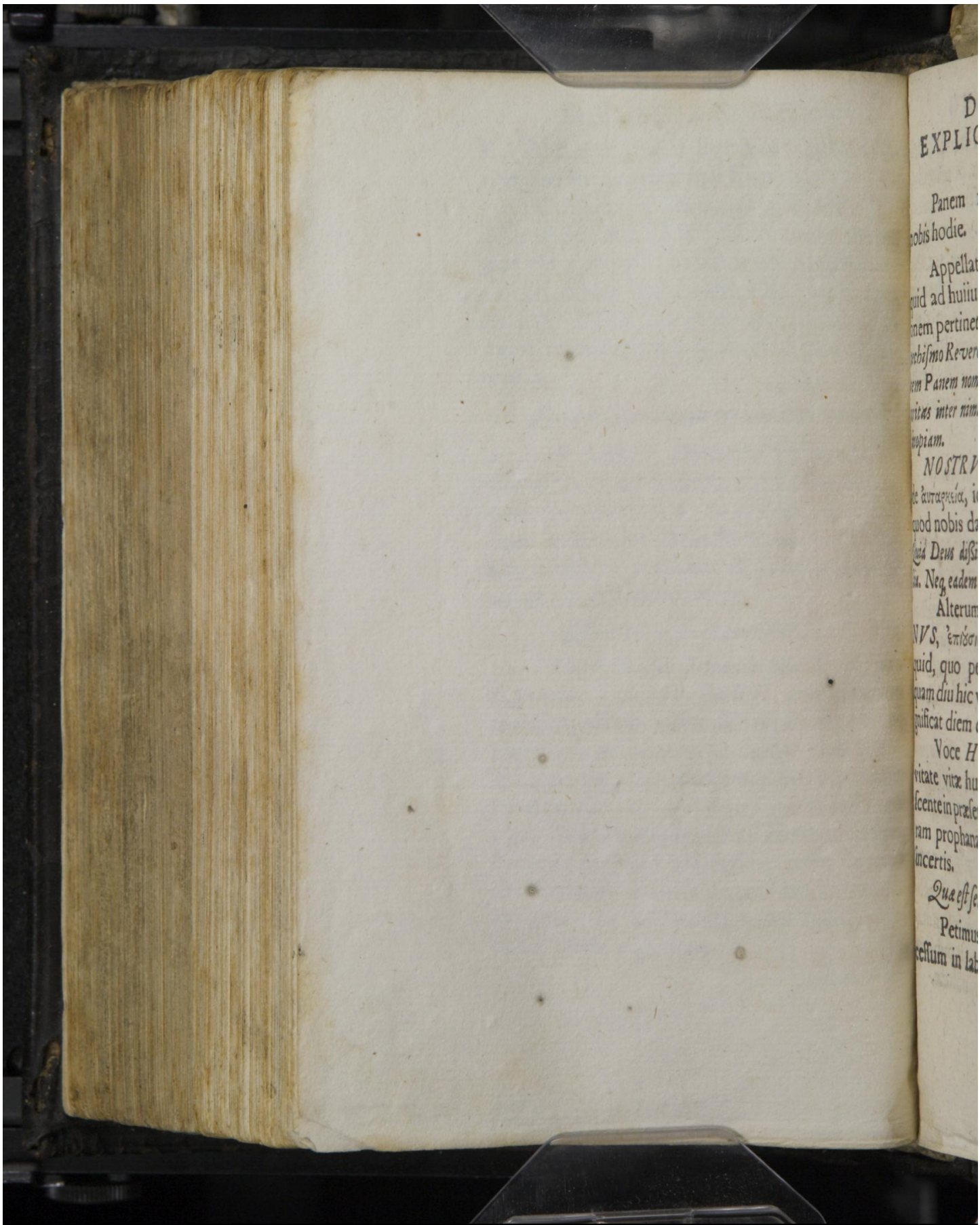

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

EXPLICA QVARTAM *Petitionem.*

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Appellatio *PANIS* ſignificat quicquid ad huius corporalis vitæ ſuſtentationem pertinet. *Enumeratio repetatur ex Catechiſmo Reverendi Doctoris Lutheri. Ideo autem Panem nominamus, ut ſignificetur mediocritas inter nimiam opulentiam, & extremam inopiam.*

NOSTRVM dicimus, ut moneamur de αὐταρκεία, id eſt, ut contenti ſimus eo, quod nobis datur, non inhiemus alienis. *Quia Deus diſſimiliter diſtribuit bona corporalia. Neq; eadem dat omnibus, neq; eodem modo.*

Alterum Epitheton *QVOTIDIANVS*, ἐπιόσιος, ſignificat continuum aliquid, quo per dies ſingulos indigemus, quam diu hic vivimus, ab ἐπιοῦσα, quod ſignificat diem craſtinam ſeu poſtridianam.

Voce *HODIE* monemur de brevitate vitæ humanæ, & de Fide acquiescente in præſentibus bonis, & vetante curam prophanam & Ethnicam de futuris incertis.

Quæ eſt ſententia quartæ Petitionis?

Petimus victum, valetudinem, ſucceſſum in laboribus, felicem gubernatio-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

nem, pacem, fœcunditatem terræ, felicitatem coniugñ & liberorum, & quæcunq; sunt vitæ & vocationis noſtræ adminicula. Deinde deprecamur ingratitudinem non agnoſcentem hæc dona Dei, aut abutentem ñs: avaritiam, curam prophanam, Tentationes & laqueos Diaboli, in quos incidunt, qui volunt diteſcere. Item, ut depellantur à nobis fames, peſtis, bella, morbi, noxiæ tempeſtates, infelicitas politiæ & œconomiæ.

EXPLICA QVINTAM *Petitionem.*

Remitte nobis debita noſtra ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.

DEBITA ſunt peccata, quibus Deum offendimus, & iram æternam meremur. *Quia ut debita civiliter obligant ad ſolutionem: Ita ſemper reatus coniunctus eſt cum peccato, niſi fiat remiſſio.*

Pronomen *NOSTRA* eſt vox perpetuæ confeſsionis omnium ſanctorum agnoſcentium ſe pollutos eſſe vitñs & peccatis multiplicibus.

Clauſula addita: *SICVT ET NOS REMITTIMVS*, monet nos de dilectione proximi, quæ tegit aliorum infirmitates, & multas iniurias condonat publicæ tranquillitati, Eccleſiæ & Reipublicæ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E ORATIONE

n, fœcunditatem terræ
iugij & liberorum, & qu
& vocationis noſtræ ra
inde deprecamur ingrat
ſcientem hanc dona De
bis: avaritiam, curam pro
nes & laqueos Diaboli
nt, qui volunt ditéſcere
ſcamur à nobis fames, pe
ſtis, nouæ tempeſtates, inc
& œconomiæ.

EXPLICA QVIN
Petitionem.

Remitte nobis debita no
remittimus debitoribus no

DEBITA ſunt pecc
tum offendimus, & iram æte
ne. *Quæ sunt debita ciuiliter loq*
rum: *In tempore reatus contr*
tum, niſi fiat remiſſio.

Pronomen NOSTRA
æ confeſſionis omnium
ſcentium ſe pollutos eſſe v
multiplicibus.
Clauſula addita: SICVT
ITTIMVS, monet nos de
nimi, quæ tegit aliorum in
ultas iniurias condonar
citati, Eccleſiæ & Reipub

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

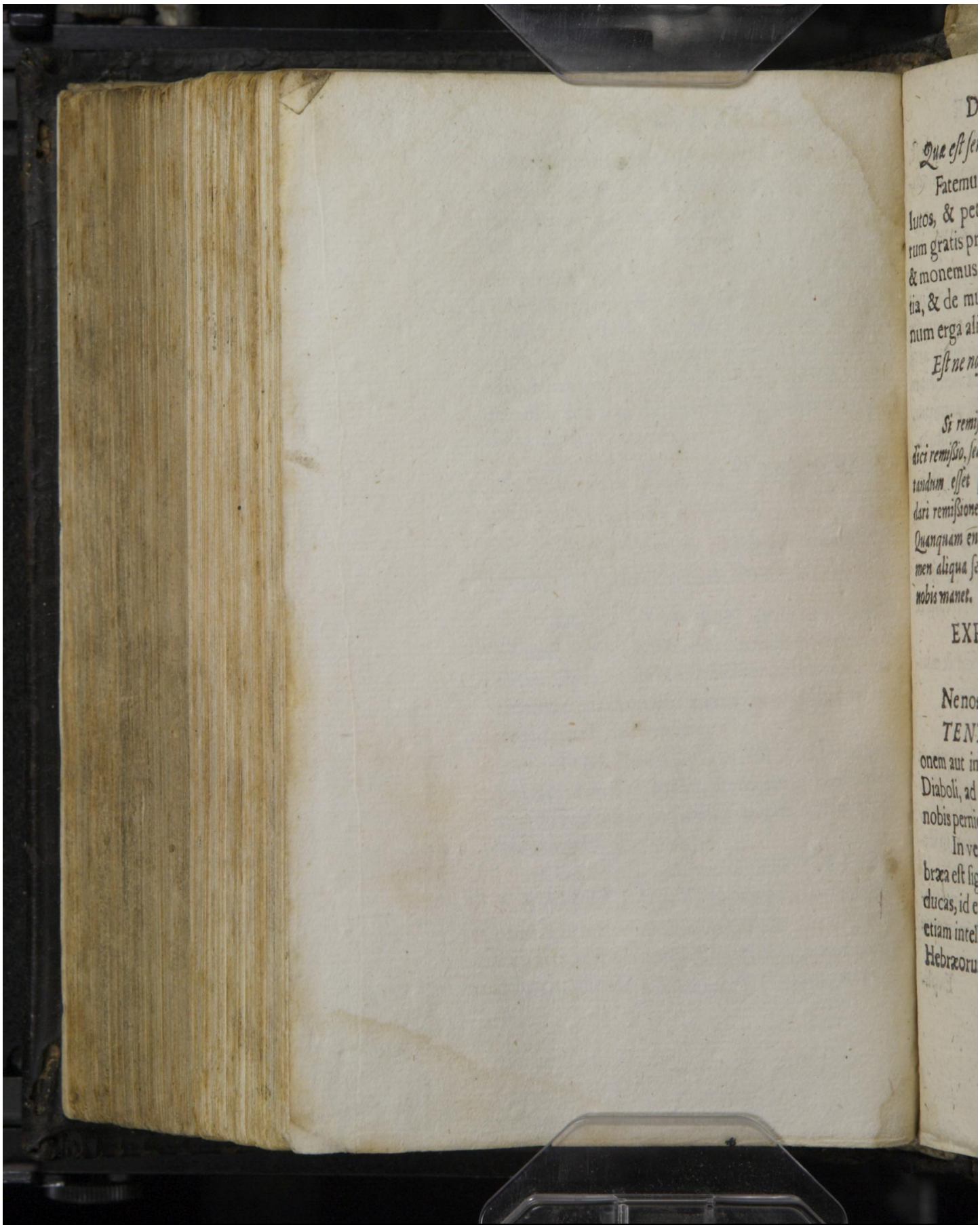

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quæ est sententia Quintæ Petitionis?

Fatemur omnes, nos esse reos & pollutos, & petimus remissionem peccatorum gratis promissam propter Filium Dei, & monemus nos ipsos de nostra pœnitentia, & de mutua condonatione offensionum erga alios.

Est ne nostra remissio caussa remissionis divinæ?

Si remissio non esset gratuita, non posset dici remissio, sed potius compensatio. Et si cogitandum esset propter nostram condonationem dari remissionem, fieret incerta reconciliatio. Quanquam enim conversi repugnant odijs, tamen aliqua semper cicatrix seu imbecillitas in nobis manet.

EXPLICA SEXTAM *Petitionem.*

Ne nos inducas in tentationem.

TENTATIO significat solicitationem aut impulsionem carnis, mundi & Diaboli, ad res quas Deus odit, & quæ nobis perniciem æternam afferunt.

In verbo, *INDVCAS* phrasis Ebræa est significans permissionem. Ne inducas, id est, ne sinas nos induci: Potest etiam intelligi secundum regulam: Verba Hebræorum intelligenda sunt, cum effe-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ctu. Non inducas in tentationem, id est, ne ita sinas induci, ut opprimamur tentatione.

Quæ est igitur sententia hujjus Petitionis?

Precamur, ut Deus non sinat nos everti opinionibus & affectibus corruptæ naturæ, aut Diaboli insidijs, aut minis atq; illecebris mundi. Sed det nobis victoriam adversus carnem, Diabolum & mundum, per Dominum nostrum Iesum Christum.

EXPLICA SEPTIMAM *Petitionem.*

Sed libera nos à malo.

MALVM intelligatur de malo pœnæ, id est, de calamitatibus privatis & publicis, præsentibus & æternis.

LIBERATIO significat & mitigationem & finalem liberationem.

Quæ est igitur sententia?

Petimus, ut Deus corripiat nos in iudicio, & non in furore, ne ad nihilum redigamur, ut in ærumnis det levationem, ostendat testimonia suæ præsentiæ in depellendis periculis, & concedat nobis liberationem in bona hora, seu migrationem ex hac valle lacrymarum in æterna tabernacula.

Expli-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E ORATIONE

ducas in tentationem, i

duci, ut opprimamur te

q est igitur sententia hujus Petitionis?

camur, ut Deus non in

pulsionibus & affectibus ca

, aut Diaboli inflictis, aut u

ris malis. Sed det nobis vi

tus carnem, Diabolum & u

Dominum nostrum Iesum C

EXPLICA SEPTIM

Petitionem.

Sed libera nos à malo.

MALVM intelligam

re, id est, de calamitatibus p

dicis, præsentibus & futuris.

LIBERATIO significa

tionem & finalem liberatione

Qua est igitur sententia

Petimus, ut Deus corripi

bo, & non in furore, ne at

mur, ut in arumnis det levam

dat refrigerium sive præsentia

is periculis, & concedat no

em in bona hora, seu mig

hac valle lacrymarum in

ia.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

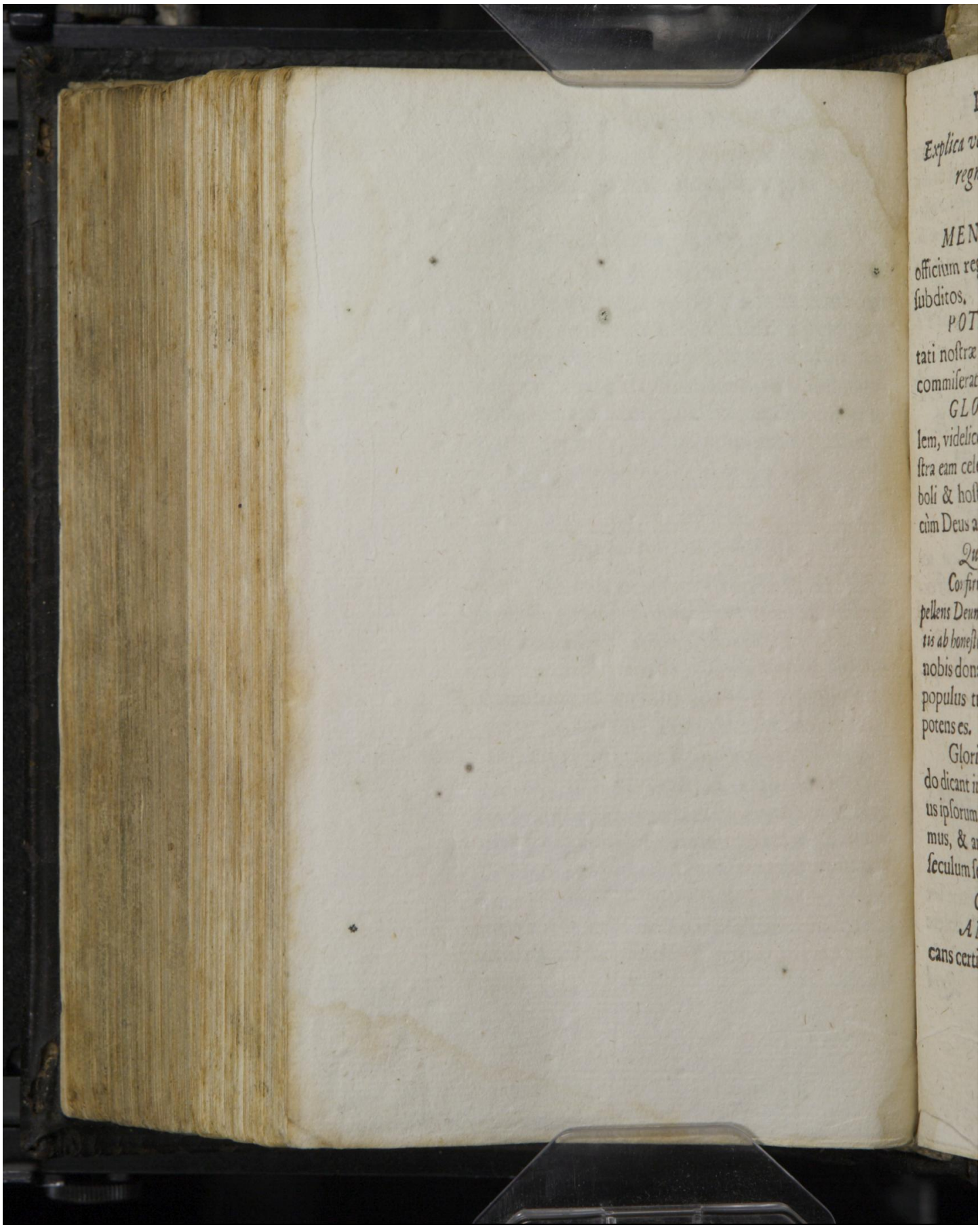

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Explica verba Epilogi: Quia tuum est regnum, tua potentia, tua gloria.

MENTIO REGNI alludit ad officium regis, qui debet tueri & fovere subditos.

POTENTIA opponitur infirmitati nostræ & indigentiæ, & Deum ad commiserationem exuscitat.

GLORIA significat caussam finalem, videlicet quia & nos confessione nostra eam celebraturi sumus, & quia Diaboli & hostes Dei blasphemi refutantur cùm Deus ad est & opitulatur Ecclesiæ.

Quæ est sententia Epilogi?

Confirmatio est παδητικη movens atq; impellens Deum ut nos exaudiat, sumptis argumentis ab honesto, à facili, & à caussa finali. Tu vis nobis dona dare, Quia rex noster es, Nos populus tuus, Nos infirmi & miseri, Tu potens es.

Gloria nominis tui agitur ne quando dicant inter Gentes, ubi nunc est Deus ipsorum? Nos vicissim gratias tibi agemus, & annunciabimus laudem tuam in seculum seculi.

Cur additur AMEN?

AMEN Hebræa vox est, significans certitudinem alicuius rei. Opponitur

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

autem hoc Epiphonema dubitationi, quæ disputat an nostri gemitus exaudiantur. *Estq; velut obsignatio precum, qua orans testatur se certa fide & spe pendere à Deo, & sine dubitatione expectare bona salutaria, iuxta promissionem, iuramento CHRISTI confirmatam: Amen, Amen. Quidquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.*

DE POENITENTIA ET ABSOLVTIONE, QVÆ *est Pars Quarta Christiana Catecheseos.*

Quid est Pœnitentia?

POENITENTIA significat totam conversionem ad Deum, quæ est expavescere & dolere agnitione iræ Dei adversus peccata nostra, & rursus erigi fide accipiente remissionem peccatorum fiducia Filij Dei, & in hac fide inchoare novam obedientiam.

Distinctio partium pœnitentiæ oppugnata a Ienensibus, extat in Examine Theologico, Corp. doctrinæ, fol: 793. et alibi passim.

Quæ sunt partes pœnitentiæ?

Tres, *CONTRITIO, FIDES, NOVA OBEDIENTIA.*

Quid est Contritio?

Est verè expavescere agnitione iræ Dei adversus peccata nostra, & dolere quod Deum offendimus.

Quid

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

E ORATIONE

Epiphonema dubitationis

nostri gemitus exaudi

indignatio precum, quas ores

fide et spe pendere à Deo, et

expectare bona salutaria, nis

sacramento CHRISTI no

men, Amen. Quidquid petier

nomine meo, dabit vobis.

POENITENTI

ABSOLVTIONE, QU

est Pars Quarta Christian

Catecheseos.

Quid est Paenitentia?

POENITENTIA Regia

conversionem ad Deum, qu

dolere & dolere agnitione pe

ta peccata nostra, & remissi

mine remissionem peccato

Filii Dei, & in hac fide incip

obedientiam.

Quae sunt partes poenitentia

Tres, CONTRITIO, FI

& OBEDIENTIA.

Quid est Contritio?

vere expavescere agnitio

clas peccata nostra, & d

a offendimus.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ET A

FIDE
Dei nobis tr
gratiæ: & el
diæ, qua cor
eum liberatu
accedit ad D
Abba Pater,
quiescit in D
sancto.

Quid

NOVA
prǐsimè est n
sitare bonam
bonam consc

Est ne prædi

Lege

POEN
est dimidium

Quid sine Ev
integra est pœni
dicatur.

EVAN
tur prædicatis
partium diffi
tate.

Quid igit
tia doc

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Quid est Fides?

FIDES est assentiri omni verbo Dei nobis tradito, & in hoc promissioni gratiæ: & est fiducia promiss. misericordiæ, qua cor propter Mediatorem & per eum liberatur ex doloribus inferorum, & accedit ad Deum, & invocat eum, clamans Abba Pater, & hac vera consolatione acquiescit in Deo per Filium, dato Spiritu sancto.

Quid est nova obedientia?

NOVA OBEDIENTIA propriissimè est iuxta Pauli definitionem, Militare bonam militiam, retinere fidem & bonam conscientiam.

Est ne prædicatio pœnitentiæ sumenda ex Lege, vel ex Evangelio?

POENITENTIA ex Lege tantùm est dimidium pœnitentiæ, inquit Lutherus. Quia sine Evangelij declaratione, nec vera, nec integra est pœnitentia, quæ tantum ex Lege prædicatur.

EVANGELIVM verò rectè dicitur prædicatio pœnitentiæ, videlicet servatæ partium distinctione & cuiusq; partis proprietate.

Quid igitur de singulis partibus Pœnitentiæ docet Lex, quid Evangelium?

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

In Lege proponitur accusatio omnium peccatorum, videlicet, quæ sunt violationes mandatorum Legis. Inde igitur ordiendæ sunt Conciones pœnitentiæ. Sed dolores, qui oriuntur ex Lege, tantùm servilem timorem efficiunt, Quare ut Contritio sit salutaris, & excitetur filialis timor, legis concionem, quæ simpliciter est vox condemnationis & maledictionis, temperare necesse est ex Evangelio, quod proponit spem veniæ peccatoribus, & monstrat ideo Deum concludere omnes sub peccatum, ut omnium misereatur.

De fide Lex nihil dicere potest, ante revelationem Evangelij, sed hæc pars pœnitentiæ tota est ex Evangelio. Quia Lex de Mediatore, quo fides tantùm nititur, sine Evangelio nihil docet. Ideo etiam Lex peccatum illud summum, maximum, ultimum, & nulla satisfactione piandum in tota æternitate, videlicet ignorationem Filij, incredulitatem, contemptum Filij, & desperationem, non arguit, sed hoc peccatum ex solo Evangelio patefit & arguitur.

Quod incredulitas in Filium Mediatorem arguatur proprie ab Evangelio, arrosum a Ienensibus extat in Enarratione Philippi 16. cap. Iohannis,

Postremo Lex perpetua norma est novæ obedientiæ, etiam in renatis ostendens, quæ opera sint facienda. Sed in Evangelio tantùm monstratur, quomodo fieri bona opera possint in tanta infirmitate naturæ nostræ, in tantis Diaboli insidijs, & in tanta periculorum mole, quæ vitæ & vocationis nostræ cursum impediunt. Deinde

quæ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

POENITENTIA

ge propenitur accusatio omnium
dulcitur, que sunt violatione
egis. Inde agitur ordinde sua
entie. Sed dolores, qui ori
ntum servilem timorem i
Contritio sit salutaris, et ex
mur, legis conciones, que sunt
dictionis et maledictionis,
sse est ex Evangelio, quod pro
a peccatoribus, et monstra iu
dicitur omnes sub peccatum, ut m
ur.

De fide Lex nihil docere p
dicionem Evangelii, sed hoc pe
est ex Evangelio. Quia Lex l
fidei tantum minitur, sive Evan
re. Item etiam Lex peccatum tol
cognitionem, ultionem, et nulla latis
dam in ista eternitate, videlicet
n Filii, mortalitatem, contempt
dominum, non agnit, sed hoc pe
Evangelio patefit et arguitur.

Postrema Lex perpetua mor
entie, etiam in renatis officium,
faciendo. Sed in Evangelio tan
quomodo fieri bona opera possint
ete nature nostre, in tantis De
in tanta periculorum mole, qu
mnia nostra cassum impedium

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

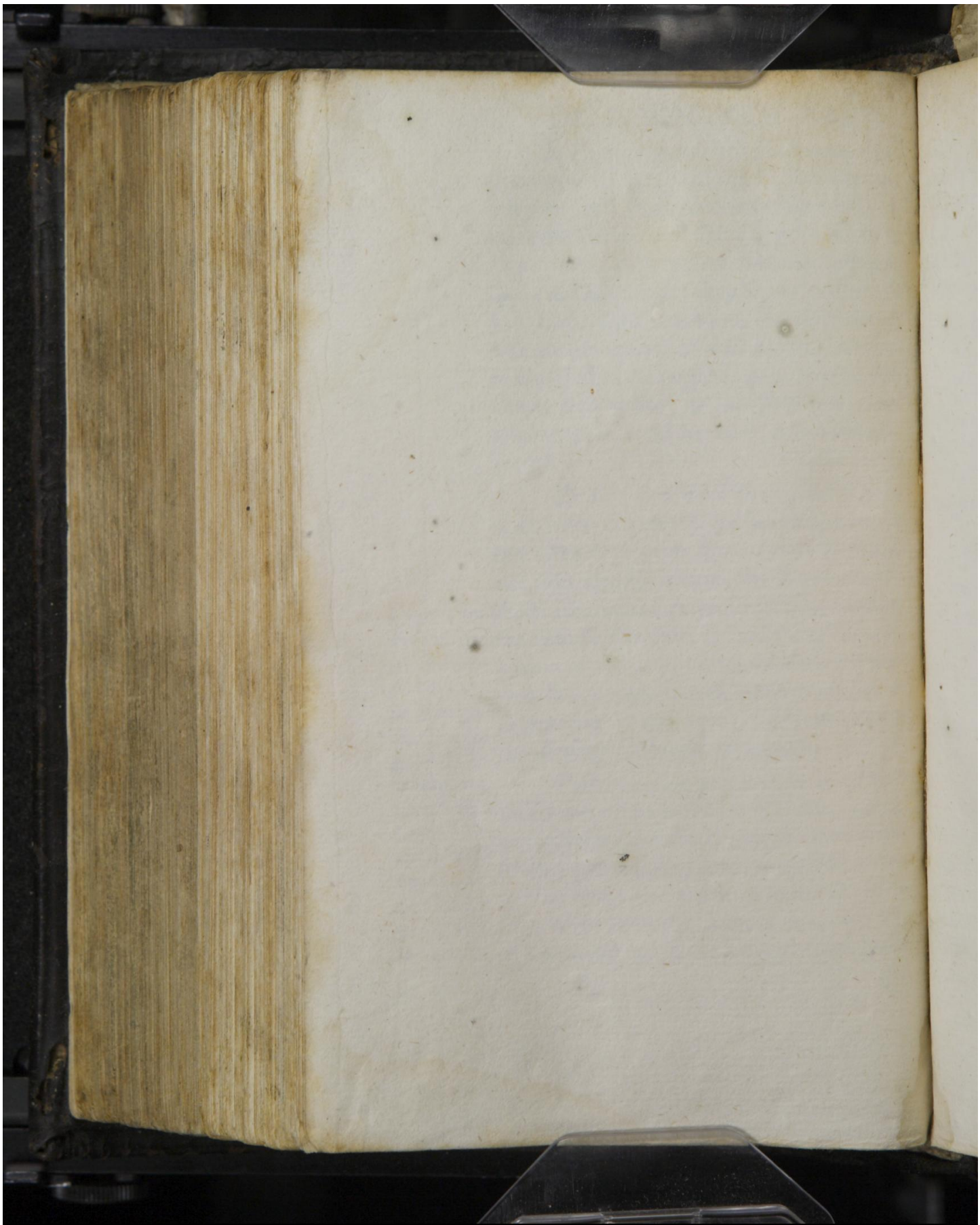

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

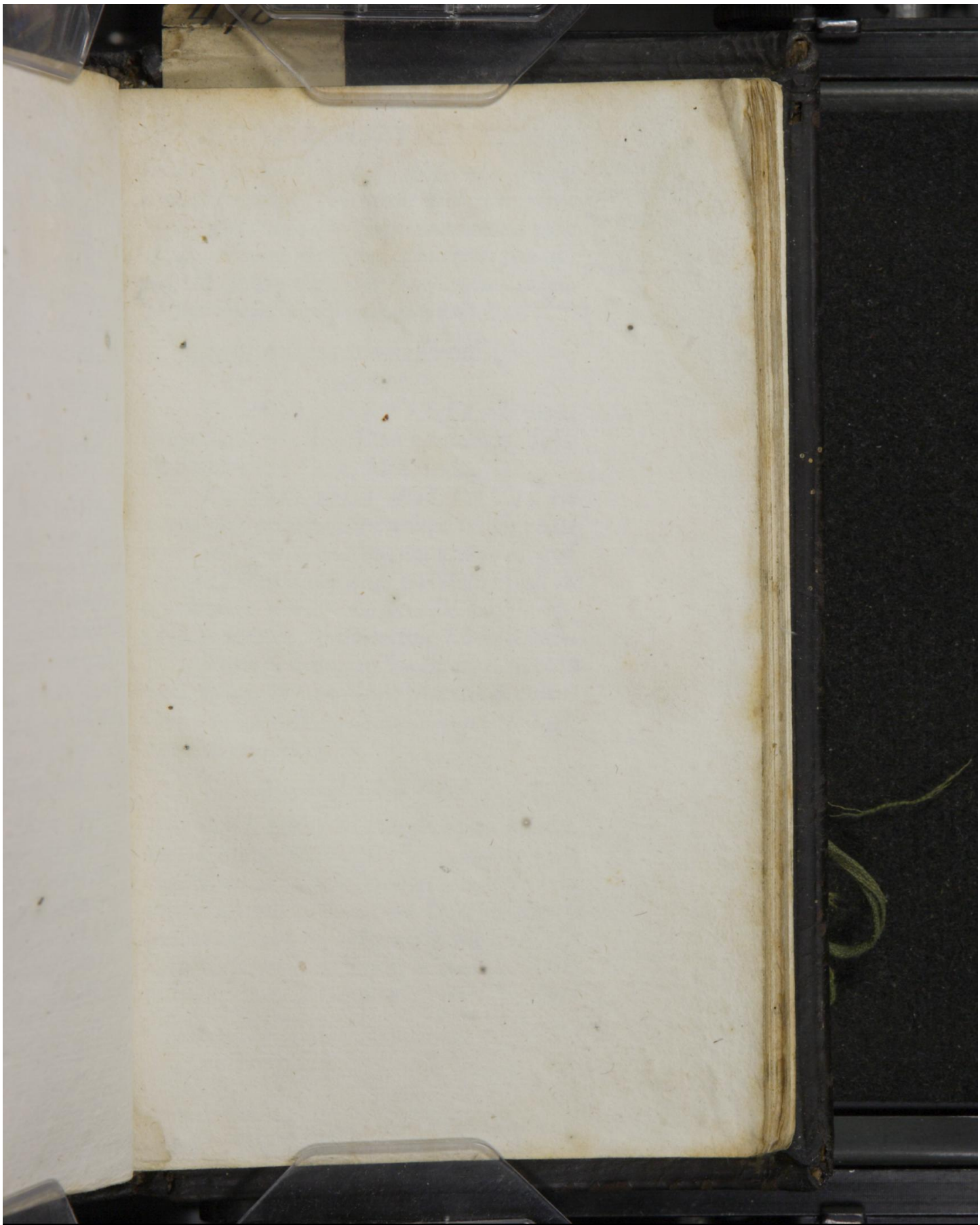

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

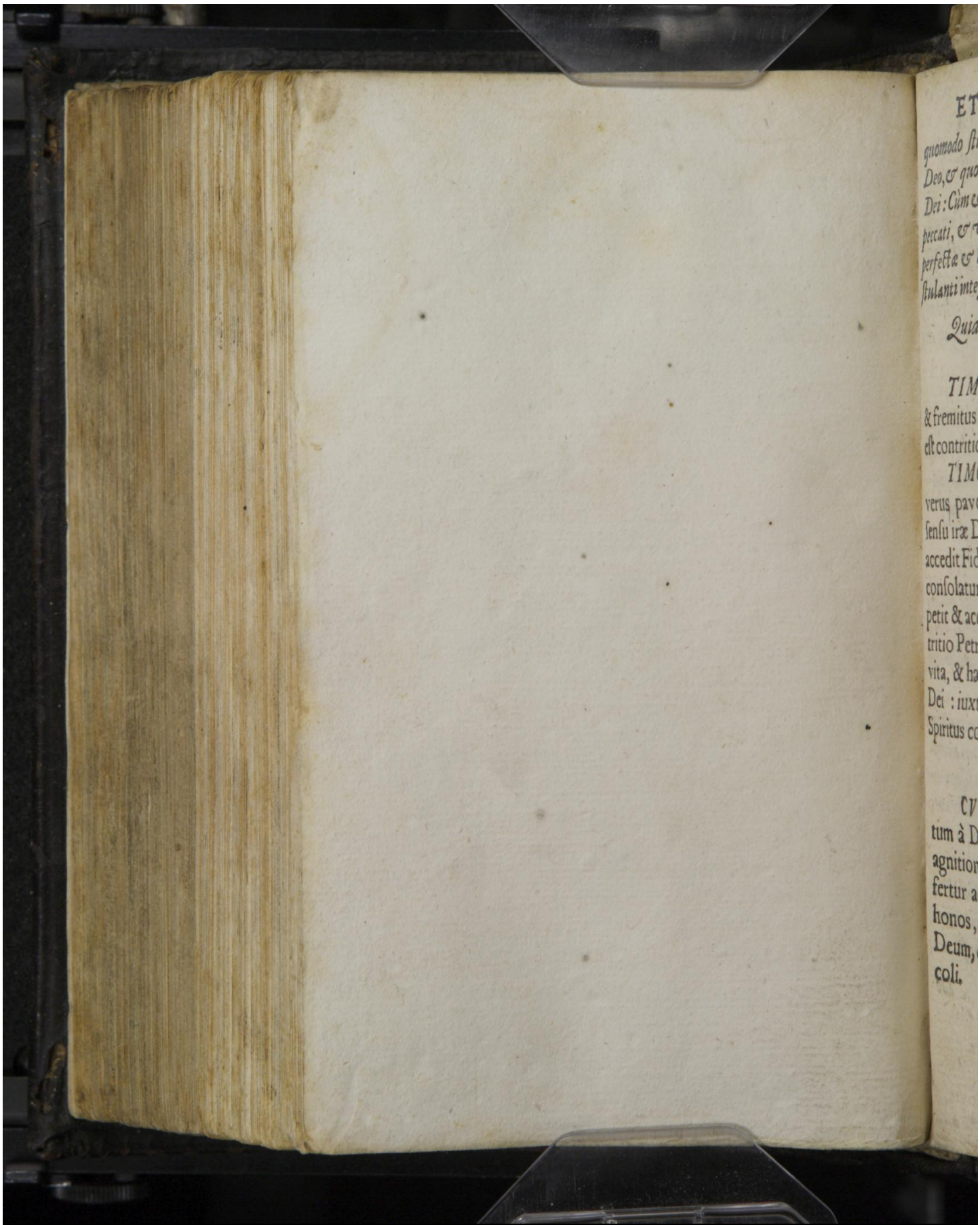

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

quomodo ſtudium inchoatæ obedientiæ placeat Deo, & quomodo inchoatæ virtutes fiant cultus Dei: Cùm & in ſanctis ſemper maneant reliquiæ peccati, & virtutes omnes in hac vita ſint imperfectæ & langvidæ, nec ſatisfaciant Legi poſtulanti integram conformitatem cum Deo.

editio. Argentoratē ſi, pagin. 706. & 708.

Quid differunt timor ſervilis & Filialis?

TIMOR SERVILIS eſt fuga, & fremitus adverſus Deum, ſine fide. Talis eſt contritio in Cain, Sául, Iuda.

TIMOR DEI FILIALIS eſt verus pavor & dolor animi conſternati ſenſu iræ Dei, & mœtu pœnarum, ad quē accedit Fides, quæ inter pavores erigit & conſolatur corda, & accedit ad Deum, petit & accipit remiſsionem. Talis eſt contritio Petri & omnium Sanctorum in tota vita, & hæc fit opus Deo placens & cultus Dei: iuxta dictum: Sacrificium eſt Deo Spiritus contritus.

Quid eſt cultus Dei?

CVLTVS DEI eſt opus mandatum à Deo, factum in Fide, id eſt, vera agnitione & fiducia Mediatoris, quod refertur ad hunc finem, ut Deo tribuatur honos, id eſt, ut teſtemur hunc verè eſſe Deum, quem ſic colimus, & cum ſic velle coli.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

DE POENITENTIA

Quid docent Papistæ de Pœnitentia?

Partes pœnitentiæ constituunt: Contritionem cordis, Confessionem oris, Satisfactionem operis, Omittunt igitur Fidem, quæ est præcipua pars veræ pœnitentiæ, & illis ipsis partibus, quas recensent, addunt horribiles errores, ut explicatur alibi copiosius.

Recita breviter præcipuos errores, quos habent Pontificij de pœnitentia: Cùm ij primam occasionem dederint emendationi doctrinæ Evangelij, quæ est facta per ministerium Reverendi viri D. Lutherj.

De contritione duos gravissimos errores habuerunt, Oportere contritionem sufficientem esse, Et hanc mereri gratiam, seu remissionem peccatorum.

De Confessione docuerunt, enumerationem singulorum delictorum, ac præsertim arcanorum, faciendum esse administrantibus Sacramenta, & tria horribilia mendacia addiderunt. I. Quod enumeratio mereatur Remissionem propter ruborem & verecundiam. II. Quòd recitatio sit necessaria, ut possit indici satisfactio. III. Quòd remissio pendeat ex conditione enumerationis quam dixerunt divinitus præceptam esse.

De

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

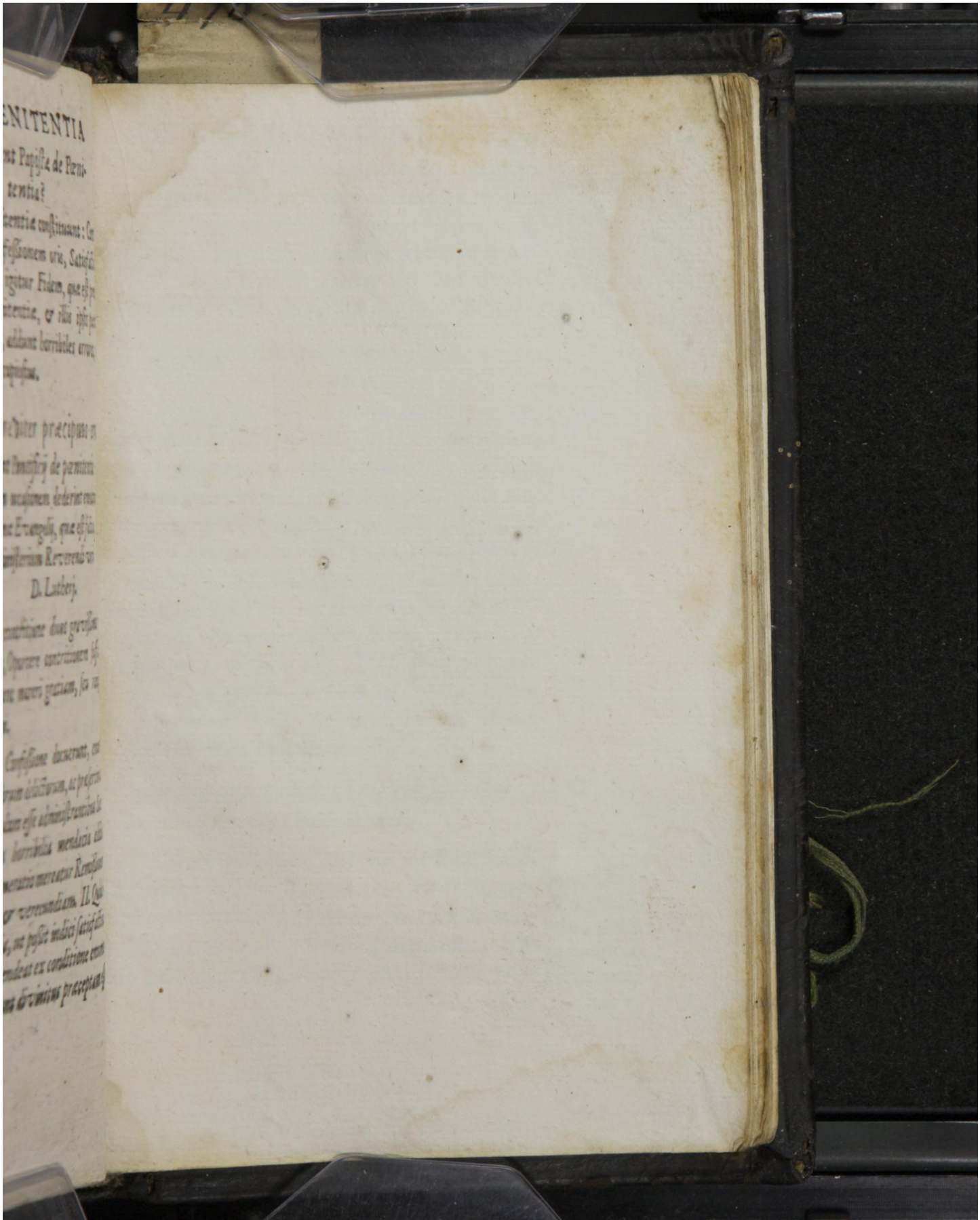

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

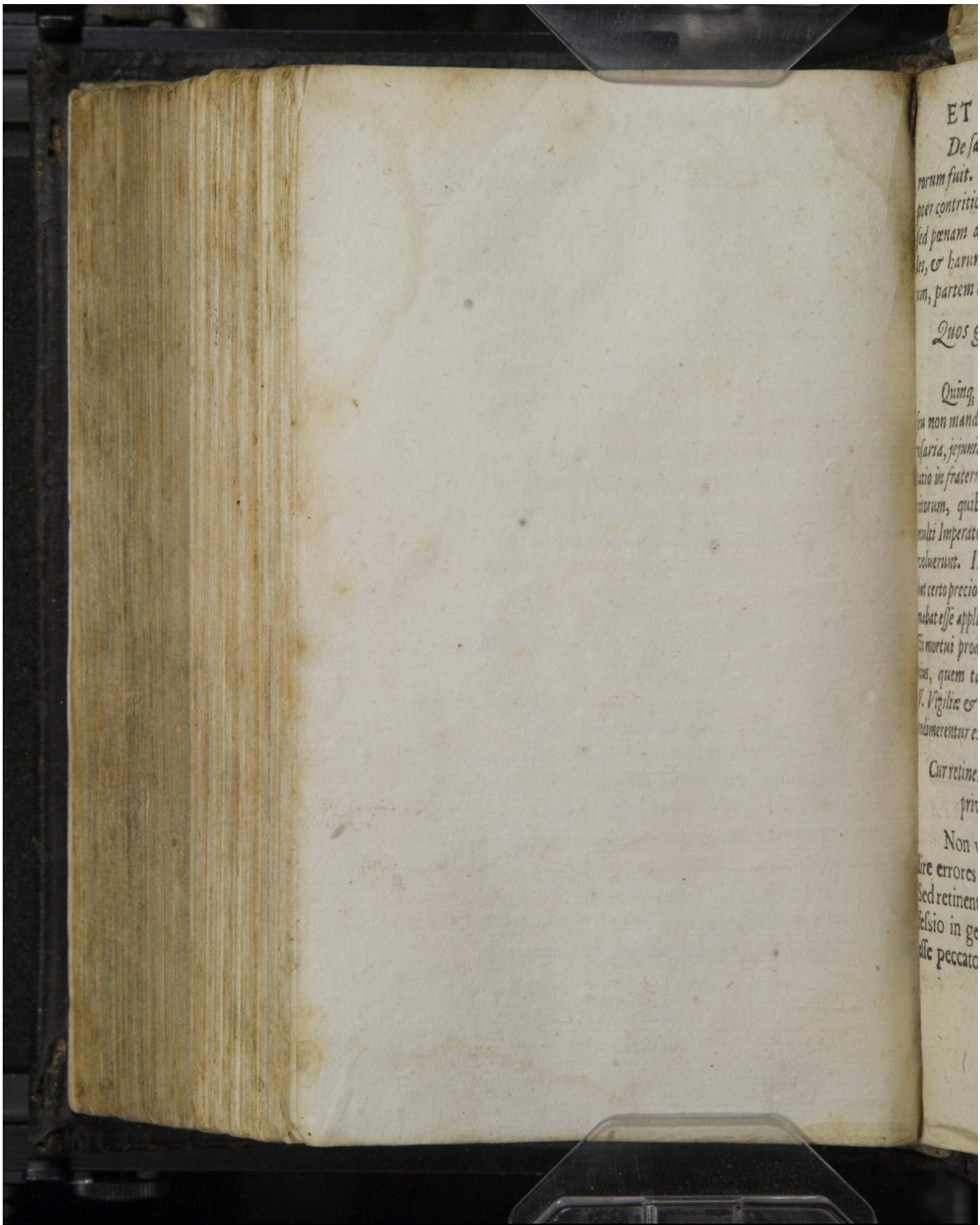

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

De ſatisfactionibus horrendum chaos errorum fuit. Affirmarunt culpam remitti propter contritionem, & confeſſionem ſufficientem, ſed pœnam æternam mutari in pœnas temporales, & harum partem remitti poteſtate clavium, partem redimendam eſſe ſatisfactionibus.

Quos gradus conſtituerunt ſatisfactionum?

Quinq; gradus. I. Erant opera indebita, ſeu non mandata Lege Dei, ut peregrinationes, roſaria, jejunia certorum dierum &c. II. Cooptatio in fraternitates, qua participes fiebant meritorum, quibus abundarent Monachj. Inde multi Imperatores in veſte franciſcana ſepeliri ſe voluerunt. III. Indulgentiæ, quas diſtribuebat certo precio Pontifex Romanus, & eas affirmabat eſſe applicationes meritorum, quibus ſancti mortui prodeſſent alijs. IIII. Ignis purgatorius, quem tamen dicebant non eſſe æternum. V. Vigiliæ & Miſſæ funebres, quibus animæ redimerentur ex purgatorio.

Cur retinetur in noſtris Eccleſijs ritus privatæ Confeſſionis?

Non volunt Eccleſiæ noſtræ ſtabire errores Papiſtarum de Confeſsione: ed retinent confeſsionem, in qua fit proeſsio in genere, quòd agnoſcamus nos ſſe peccatores, propter petitionem privatæ

Hæc arroſa a lenenſibus diſerte recitanturin locis

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Theologi: tit. de Confessio Corpore doctrinæ 594.

vatæ absolutionis, & ut in illo mutuo colloquio rudiores erudiantur, & explorentur, an intelligant doctrinam Ecclesiæ propriam.

Quid est Absolutio privata?

ABSOLVTIO PRIVATA est annunciatio & applicatio Remissionis peccatorum, quæ fit nomine & authoritate Christi per vocem hominis in ministerio. *Et hæc absolutio est testimonium, quod vox Evangelij & multis & singulis, qui ad*

Deum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

POENITENTIA

ionis, & ut in illo mun

ores erudiantur, & ex

telligant doctrinam

Quid est Absolutio privati

ABSOLVTIO PRI

ciatio & applicatio

orum, quæ fit nomine

Ei per vocem hominis

hæc absolutio est tes

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

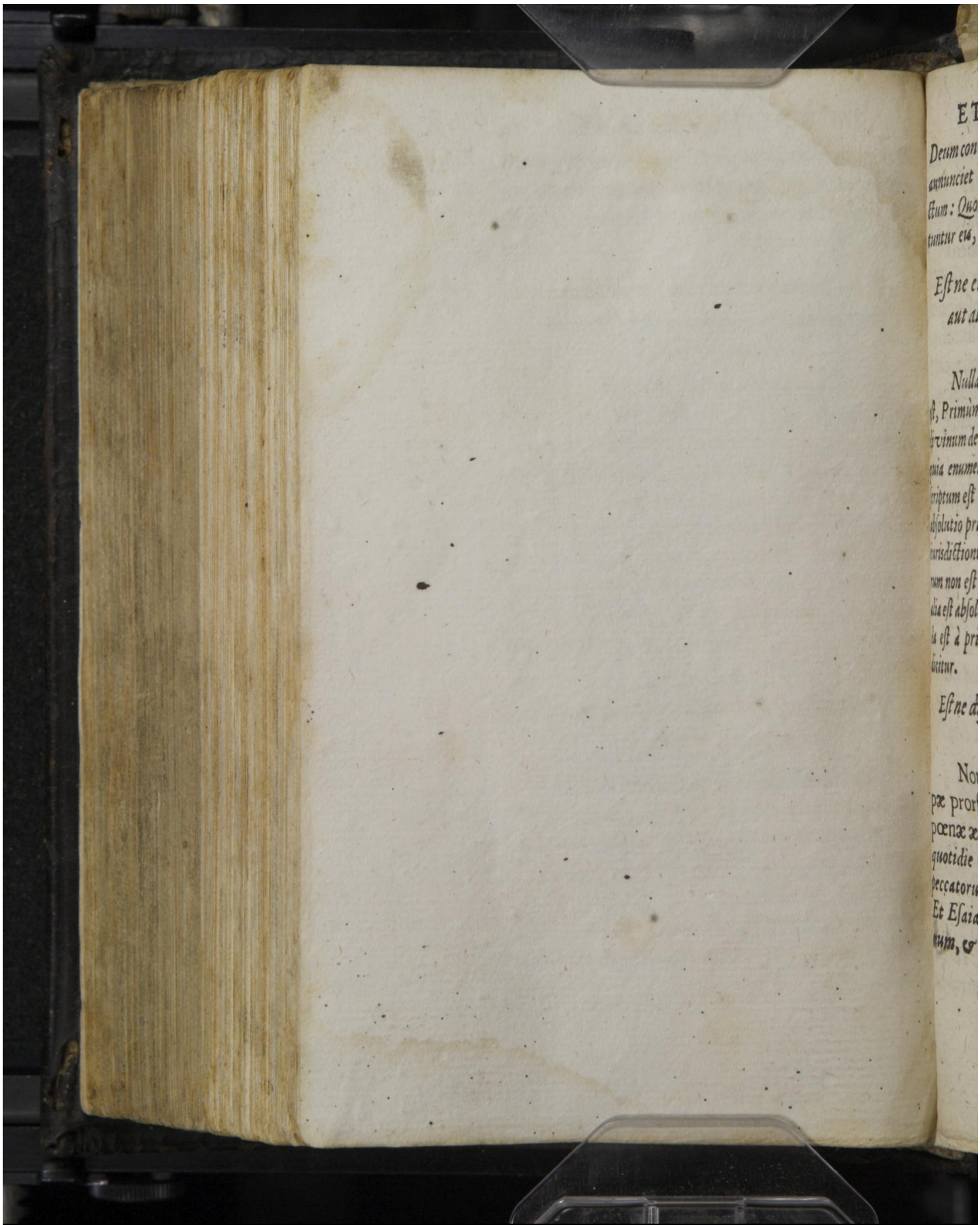

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Deum conuertuntur, & consolationem petunt, annunciet remissionem peccatorum, iuxta dictum: Quorumcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis, Iohan. 20.

Est ne enumeratio delictorum omnium aut aliquorum apud ministros Ecclesiæ necessaria?

Nulla enumeratio delictorum necessaria est, Primùm, quia nusquam extat præceptum diuinum de enumeratione singulorum. Deinde, quia enumeratio omnium est impossibilis, sicut scriptum est: Delicta quis intelligit? Fit autem absolutio priuata ratione ministerij, non ratione iurisdictionis. Ideo cognitio delictorum arcanorum non est necessaria ministro Euangelij. Sed alia est absolutio in criminibus, quæ distinguenda est à priuata absolutione, ut alibi copiosius dicitur.

Est ne distincta remissio culpæ à remissione pœnæ æternæ?

Non est distincta, sed remissio culpæ prorsus eadem est, quæ est remissio pœnæ æternæ, *iuxta dictum Esaiæ 45. Ego quotidie deleo iniquitates tuas coram me, & peccatorum tuorum non recordabor amplius. Et Esaiæ 1. Si peccata vestra fuerint ut coccinum, & ut vermiculus &c.*

Est

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Eſt ne diſtincta remiſsio culpæ à remiſsione pœnæ temporalis in hac vita?

Eſt diſtincta. Vt Adam, David, accipiunt remiſsionem culpæ, & tamen ſimul ſubñciuntur pœnis in hac vita: Sed hæ pœnæ nequaquam ſunt conpenſationes, aut merita pro pœna æterna, ut finxerunt Monachi, ſed habent prorſus alias cauſſas, quas omnes homines ſcire neceſſe eſt, propter doctrinam & conſolationem.

Cur igitur Eccleſia, & hi etiam, qui ſunt converſi ad Deum, exercentur calamitatibus, ſeu quæ ſunt cauſſæ calamitatum in Eccleſia?

Prima cauſſa eſt peccatum hærens in natura, *quod cùm contemnat mundus, Deus in Eccleſia vult conſpici iram ſuam, ut agnoſcamus peccata, & nos ſubijciamus iudicio ipſius.*

Secunda cauſſa eſt *ODIVM DIABOLI, qui rabioſius ſævit in Eccleſiam, quàm in alios.*

Tertia cauſſa eſt, ut in *CRVCE EXERCEANTVR* & creſcant pœnitentia, fides, invocatio, & tota novitas, *iuxta dictum: Bonum eſt mihi Domine, quòd humiliaſti me.*

Quarta, quia plurima ſunt in Eccleſia etiam *ACTVALIA DELICTA* atrocia,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

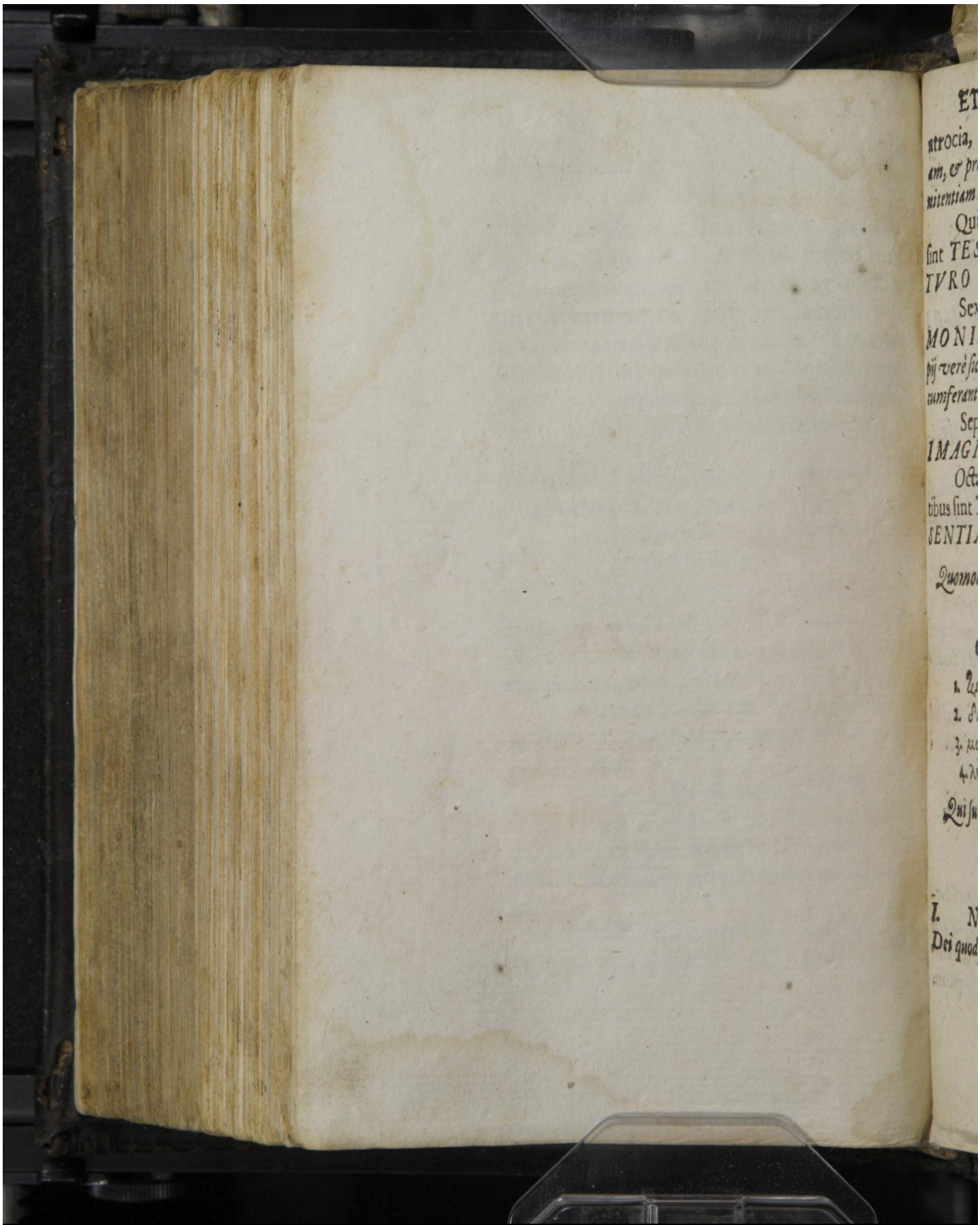

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

atrocia, *quæ Deus punit propter ſuam iuſticiam, & propter exemplum, & ut multos ad pœnitentiam revocet.*

Quinta ut afflictiones ſanctorum ſint *TESTIMONIVM DE SECVTVRO IVDICIO.*

Sexta, ut afflictiones ſint *TESTIMONIVM DE DOCTRINA quòd pij verè ſic ſentiant, nec ſui commodi cauſſa circumferant fictam doctrinam.*

Septima, ut ſiamus *CONFORMES IMAGINIS CHRISTI.*

Octava, ut liberationes in calamitatibus ſint *TESTIMONIA DE PRÆSENTIA DEI* in Eccleſia.

Quomodo diſcernuntur gradus afflictionum in Eccleſia?

Genera ſunt quatuor:

1. ἀμωρία, *ut exilium Davidis:*
2. δοκιμασία, *ut carcer Ioſeph.*
3. μαρτύρια, *ut mors Baptiſtæ, Pauli &.*
4. λύτρον, *ſolius Chriſti obedientia eſt.*

Qui ſunt fontes conſolationum in cruce & calamitatibus?

Decem ſunt loci.

I. *NECESSITAS, id eſt, Mandatum Dei quod præcipit patientiam.*

II. DI-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

II. *DIGNITAS VIRTVTIS, id est, fidei & spei, quæ non est abijcienda propter ærumnas.*

III. *BONA CONSCIENTIA, cum non attraximus nobis nostra culpa calamitates.*

IIII. *REMISSIO PECCATORVM.*

V. *Promißio PRÆSENTIÆ DEI & auxilij divini in ærumnis.*

VI. *SPES VLTIMÆ LIBERATIONIS, & æternæ salutis.*

VII. *EXEMPLA Filij Dei, & præcipuorum luminum Ecclesiæ.*

VIII. *CAVSSÆ FINALES, quia affligimur, non ut pereamus, sed ut crescat in nobis lux & novitas spiritualis.*

IX. *COLLATIO EVENTVVM, cùm coram Deo agnoscimus nos iustè puniri, & meritos esse atrociores pœnas, & tamen mitigari pœnas propter Mediatorem, & ne tota Ecclesia funditus deleatur.*

X. *DESIDERIVM CLARI CONSPECTVS DEI & liberationis à toto peccato.*

An non mittigantur calamitates his, qui vere ad Deum convertuntur?

Quod conversis ad Deum aut liberatio aut mitigatio pœnarum temporalium divinitus contingat, ostendit exemplum

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

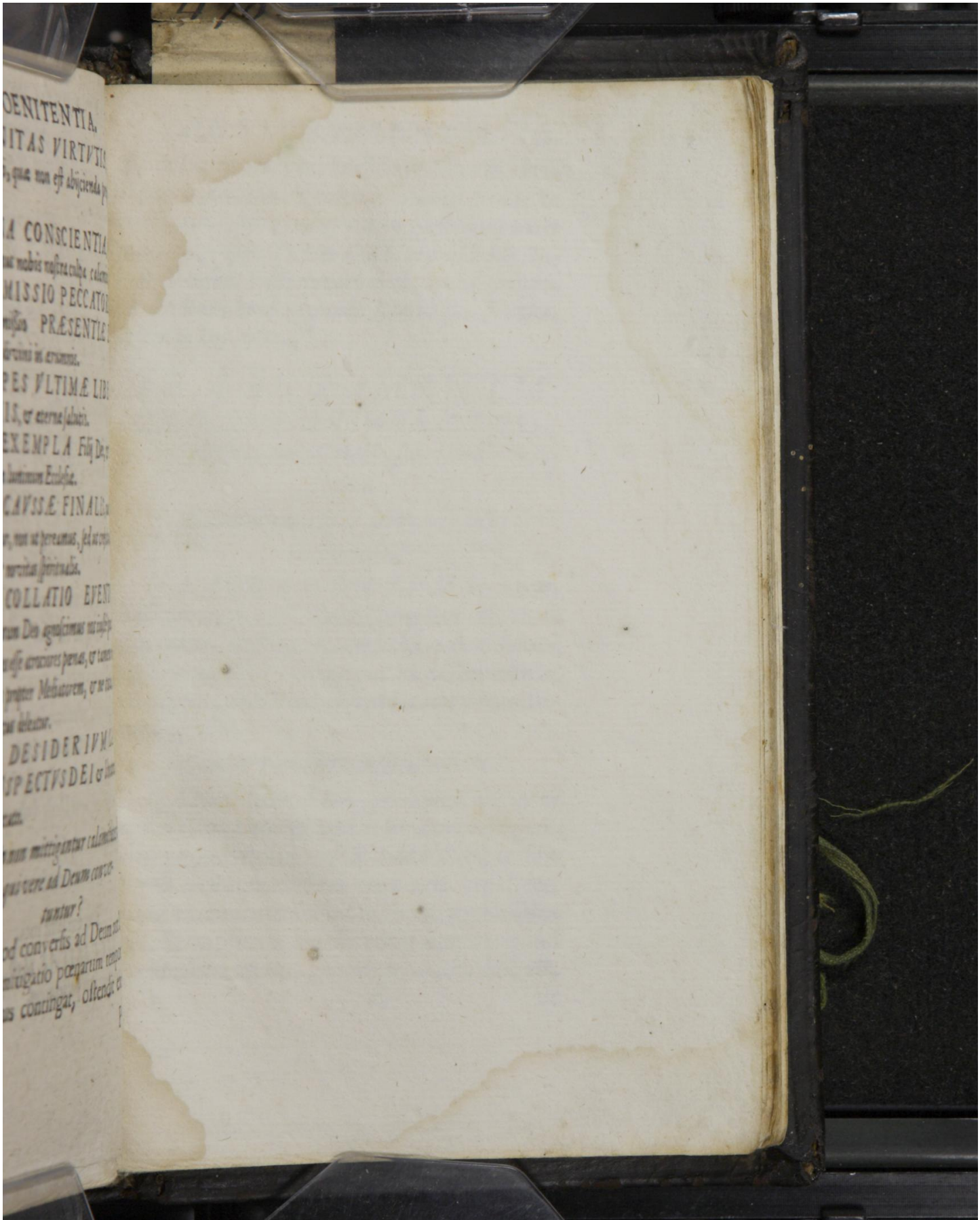

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

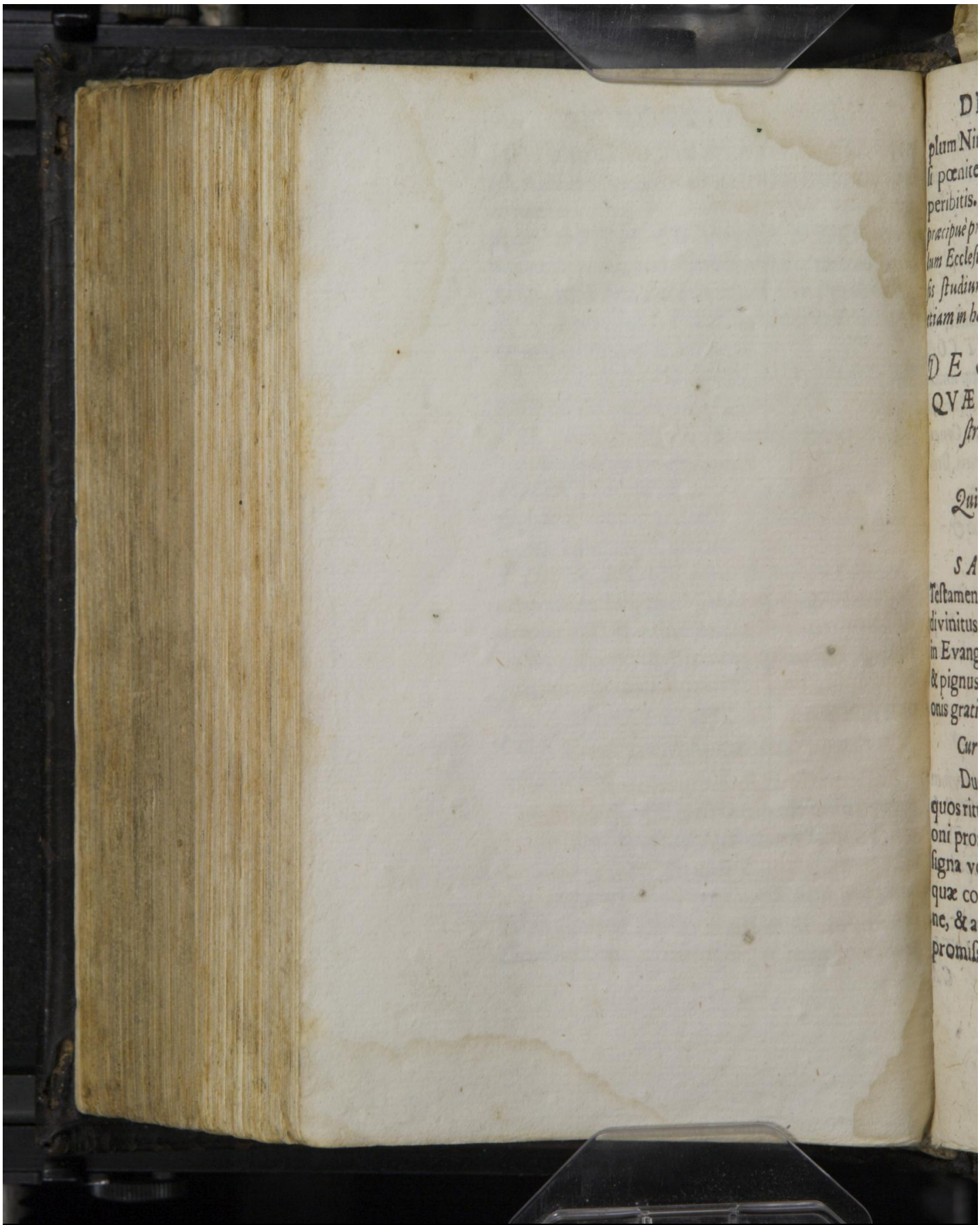

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

plum Ninivitarum, & dictum Christi: Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis. *Mitigantur autem pœnæ temporales præcipuè propter Filium DEI, qui est umbraculum Ecclesiæ. Postea verùm est, & in conversis studium benè operandi habere sua præmia, etiam in hac vita.*

DE SACRAMENTIS, QVÆ EST QVINTA ET POstrema pars Catecheseos Christianæ.

Quid nominatur Sacramentum in Ecclesia?

SACRAMENTVM in novo Testamento, ut Ecclesia loquitur, est ritus divinitus institutus, additus promissioni in Evangelio traditæ, ut sit testimonium & pignus exhibitæ & applicatæ promissionis gratiæ.

Cur Sacramenta instituta sunt?

Duo sunt fines potiores, propter quos ritus externi additi sunt promulgationi promissionis. *PRIMVS* est ut sint signa voluntatis Dei erga nos, videlicet, quæ commonefaciant nos de promissione, & applicent, id est, testificentur, quòd promissio ad nos pertineat, Alter finis est,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ut ſint ſigna confeſsionis, & diſtingvant Eccleſiam à cæteris Gentibus. *Ad hos fines accedunt poſtea alij fines ſubordinati, de quibus alibi prolixius dicitur.*

Quot ſunt Sacramenta novi Teſtamentj?

Auguſtinus duo tantùm recenſet, videlicet *BAPTISMVM ET COENAM DOMINI. Papiſtæ ſeptem numerarunt, ſine evidenti ratione, & ſine teſtimonio ſcripturæ ſacræ: Videlicet, Baptiſmum, Cœnam Domini, Pœnitentiam, Confirmationem, Ordinationem, Vnctionem, Matrimonium.*

Quid differunt Sacramentum & Sacrificium?

SACRAMENTA ſunt ritus ſacri, per quos Deus nobis exhibet, & applicat ſuas promiſsiones in Evangelio traditas. Sacrificia verò ſunt opera, quæ nos Deo reddimus, ut eum honore afficiamus.

Quot ſunt ſpecies Sacrificiorum?

Duæ ſunt ſpecies: Propiciatorium & Euchariſticum, *PROPICIATORIVM* ſeu ἱλαστικὸν, eſt tota obedientia Chriſti, quæ ſola meretur remiſsionem peccatorum hominibus.

Aliorum ſanctorum bona opera omnia facta in fide, ſunt *EVCHARISTICA*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

ACRAMENTIS

confessionis, & distinc

ceteris Gentibus. Ad

ita ab sunt subordinati, &

tui dicitur.

sunt Sacramenta nova

Sacramenti?

quissimus duo tantum recen

BAPTISMVM ET

DOMINI. Papistæ

sine evidenti ratione, q

sunt: Videlicet, Baptis

tiam, Pœnitentiam, Confirma

tum, Viaticum, Matrimon

Quid differunt Sacramen

Sacrificium?

SACRAMENTA sun

per quos Deus nobis exhib

tuas promissiones in Evang

tis. Sacrificia verò sunt ope

redimus, ut eum honor

Quot sunt species Sacrificii

Duæ sunt species. Propi

sacrificium, PROPICIA

ria Missæ, est vera obedien

& sola meretur remissionem

hominibus.

sanctorum bona op

in fide, sunt EVCHA

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

CA & non merentur remissionem peccatorum. *Et hæc pertinent etiam Typica, qualia erant in veteri Testamento. Quia facienti in fide erant exercitia confessionis & gratiarũ actionis.*

DE BAPTISMO.

Quid est Baptismus?

BAPTISMVS est instituta à Filio Dei mersio in aquam cum pronuncia- Definitio Baptismi,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

oppugnata a Boetio, Vestphalo, & Ienèsibus. extat in Examini Theologi. Corpore doct. folio 787.

tione verborum: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, testificans eum, qui cum hac pronunciatione verborum mergitur, reconciliari cum Deo propter Christum, & sanctificari Spiritu sancto ad vitam æternam, & obligari ad agnitionem & celebrationem huius veri Dei.

Vbi extat mandatum de Baptismo?

Matthæi ultimo: Euntes, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Vbi traditur promissio de Baptismo?

Marci ultimo: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit, Qui non crediderit, condemnabitur.

Quis debet esse usus Baptismi in tota vita?

PRINCIPALIS, *usus huius Mersionis est, In omni vera conversione ad Deum & in tota vita testificatio, qua confirmatur ille qui sic mersus est, se recipi in gratiam à vero Deo, qui est æternus Pater, Filius & Spiritus sanctus, & recipi se propter Filium & sanctificari Spiritu sancto.*

DEINDE *accedunt & fines alij, Quòd baptizatus recipitur ab Ecclesia, tanquam eius membrum. Testatur suam confessionem, discernit se ab omnibus alijs Sectis. Admonetur*

per

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

BAPTISMO.

Patris,

Sch̃ qui ex abundantia suæ misericordiæ eum qui sic bapt. tizatur ut orationi suæ receptæ & pp Christum misericors & hæredem vitæ æternæ adoptat.

Filij

Sch̃ qui sanguine suo eum qui sic baptizatur à peccato ablúit & justitia suâ indutum membrum Corporis sui facit.

Spiritus sancti

Sch̃ qui eum qui sic baptizatur regenerat & sanctificat ad vitam æternam.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

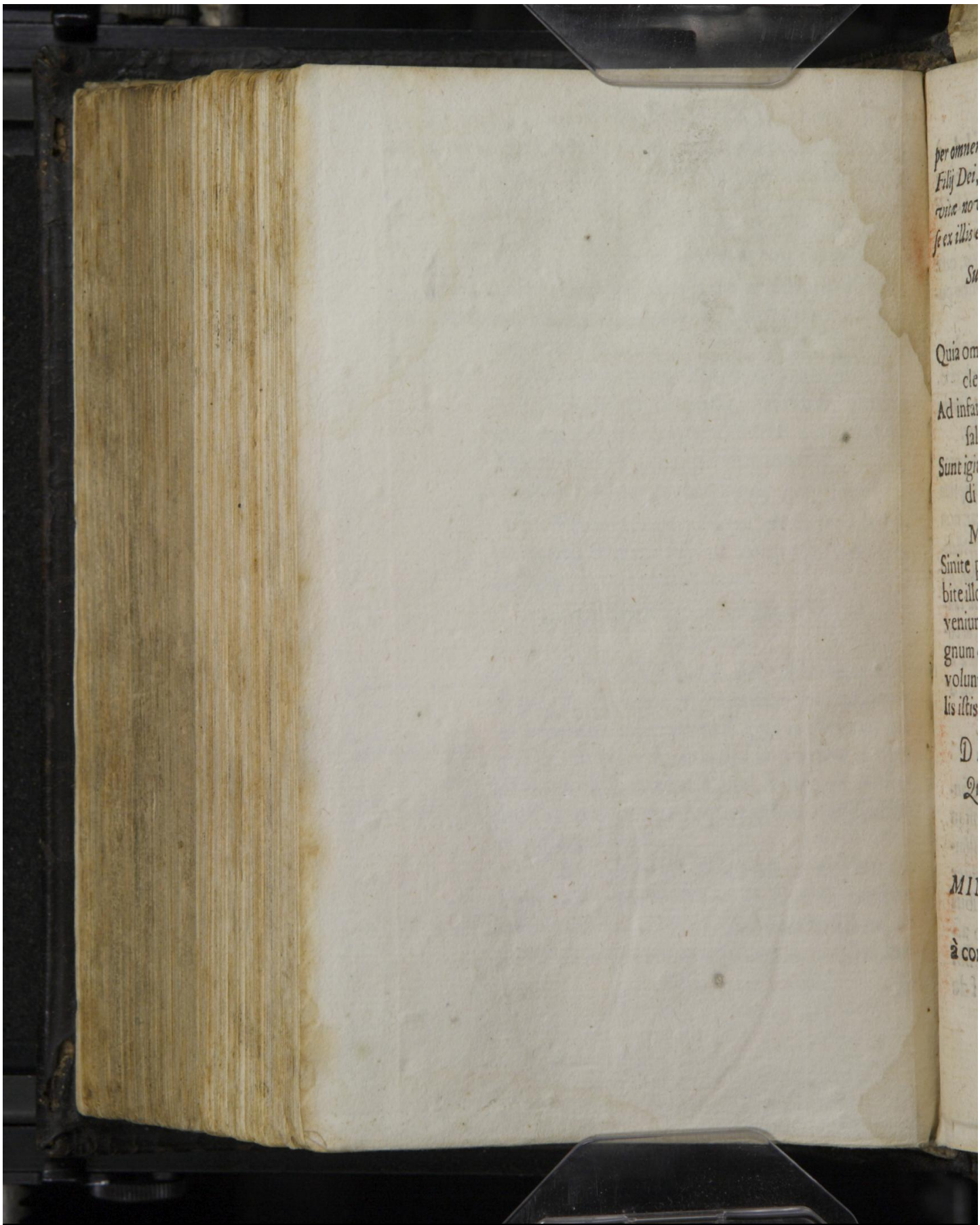

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

per omnem vitam hoc ritu, se ablutum sanguine Filij Dei, & Spiritu sancto obligatum esse ad vitæ novitatem, mergi in afflictiones, & certò se ex illis emersurum esse.

Sunt ne infantes Baptizandi?

Sunt Baptizandi.

Quia omnes salvandos oportet inseri Ecclesiæ.

Ad infantes pertinet promissio gratiæ & salutis æternæ.

Sunt igitur infantes baptizandi & inserendi Ecclesiæ.

Minor manifesta est ex his dictis: Sinite parvulos ad me venire, nec prohibite illos, Talium enim (scilicet, qui ad me veniunt, seu, qui mihi offeruntur) est regnum cœlorum, Marc. 10. Item, Non est voluntas Patris, ut pereat unus de parvulis istis, qui credunt in me, Matth. 18.

DE COENA DOMINI.

Quæ sunt præcipuæ appellationes publici ritus Cœnæ Dominj?

Prima appellatio est *COENA DOMINI*, 1. Corinth. 11.

Altera appellatio est *SYNAXIS*, à conventu seu congregatione publica.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Tertia est *EVCHARISTIA*, à gratiarum actione. *Quia certissimum est in hoc ritu DEO & Domino nostro IESV CHRISTO gratias agendas esse.*

Quarta appellatio est λειτουργία, quæ significat simpliciter administrationem publici muneris.

Quinta à distributione Eleemosynarum Cœna *DOMINI* nominatur ἀγάπη. *Quia olim simul afferebantur ad Cœnam Domini panes & aliæ res distribuendæ pauperibus.*

Postremò, Romani usi sunt nomine *MISSÆ*, quod an ab Hebræis sumptum sit, an verò Latinam originem habeat, non certò scitur. *Visitatum est autem hac appellatione complecti, non solum Cœnam Domini, sed totum hoc, quod in publico congressu agitur cantilenas, concionem, distributionem Cœnæ, invocationem & gratiarum actionem. Papistæ ad idolatricas oblationes & sacrificia pro vivis & mortuis detorquent vocabulum.*

Quid est Cœna Domini?

Est communicatio corporis & sanguinis Domini nostri Iesu Christi, sicut in verbis Evangelij instituta est, in qua sumptione Filius Dei verè & substantialiter adest, & testatur se applicare credentibus sua beneficia. Testatur etiam se ideo assumpsisse humanam naturam, ut nos sibi

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

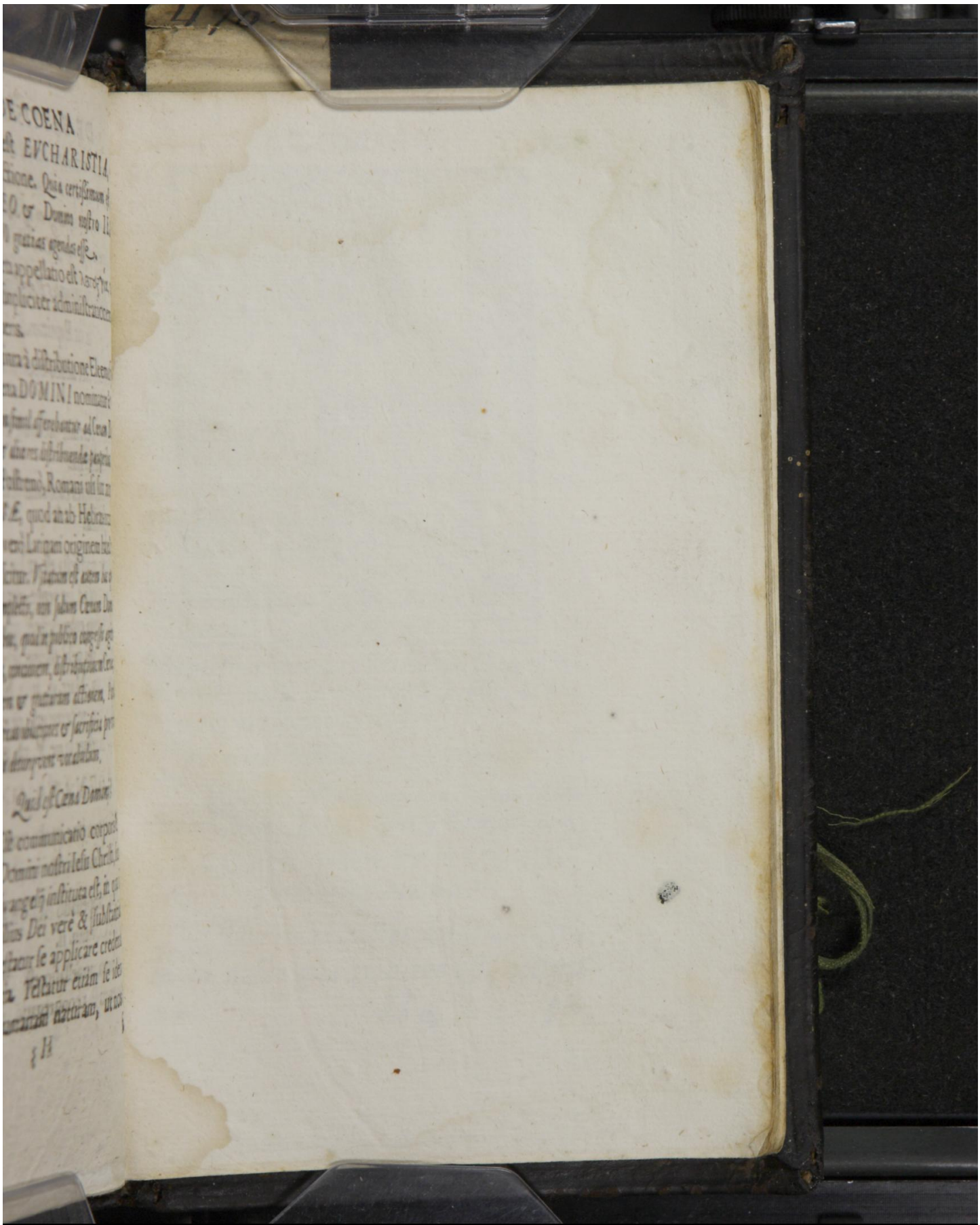

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

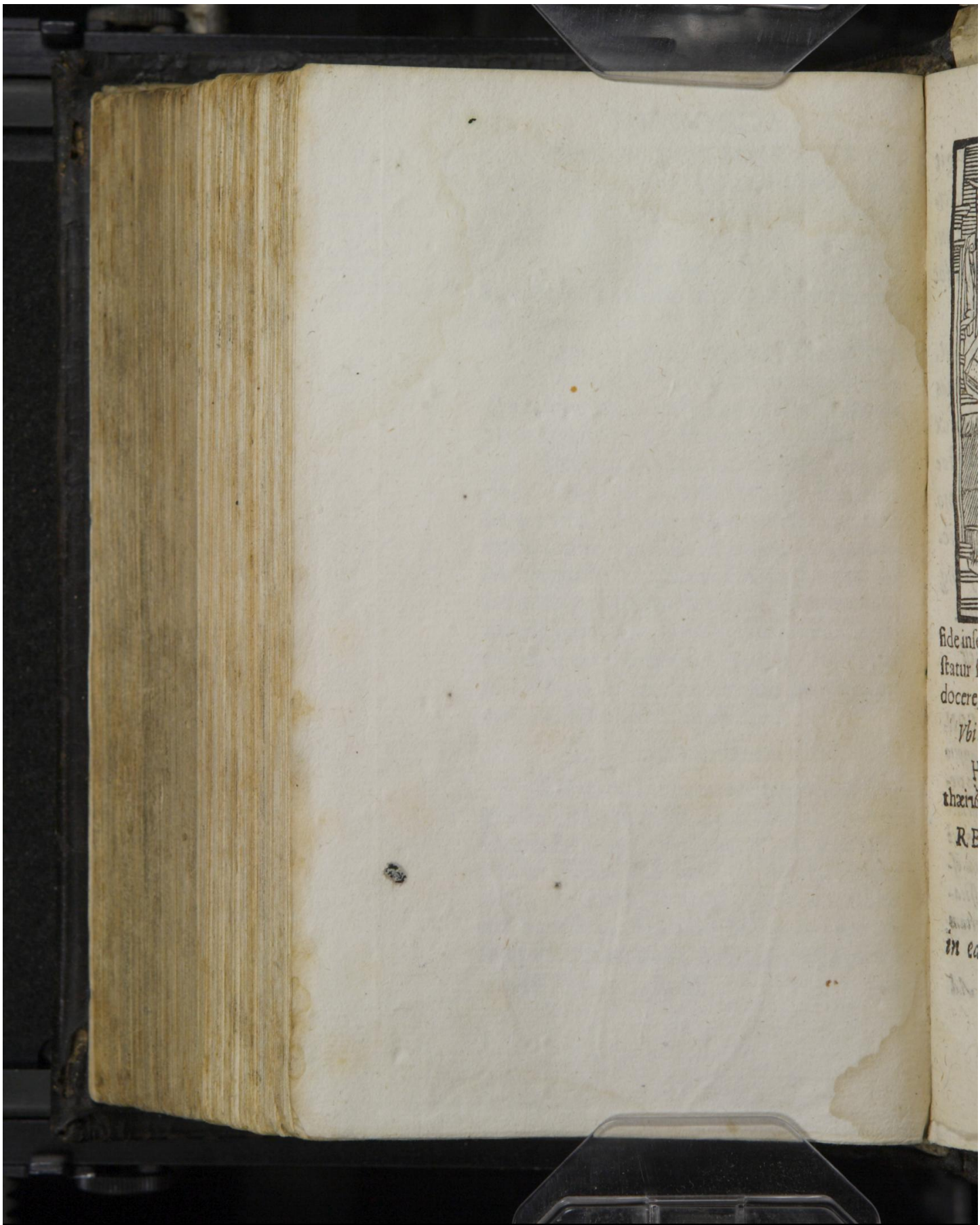

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

fide inſertos membra ſua faciat. Denicq; teſtatur ſe velle in credentibus eſſe, & eos docere, vivificare ac regere.

Vbi extat inſtitutio Cœnæ Dominj?

Hiſtoria inſtitutionis recitatur Matthæi 26. Mar. 14. Luc 22. & 1. Corint. 11. 23.

RECITA VERBA SEV HI-
ſtoriam inſtitutionis?

Dominus noſter Ieſus Chriſtus in ea nocte qua traditus eſt, accepit

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

panem, & cum gratias egisset, fregit ac dedit discipulis suis, dicens: Accipite & comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur, Hoc facite ad mei commemorationem.

Similiter & Calicem accepit, postquam cœnavit, & cum gratias egisset, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite, quotiescunq; biberitis in mei commemorationem.

Qui sunt fines ad quos referendus est usus Cœnæ Dominj?

Primus & principalis finis est *CONFIRMATIO FIDEI. Nam hæc sumptio est pignus, quo Filius Dei testatur, se nobis credentibus applicare beneficia, quæ morte sua meruit: ut hoc pignore confirmati, credamus verè nos esse & fieri membra Filij Dei, & ablutos esse sanguine Filij, & ipsum velle in nobis efficacem esse, & nostram miseram massam insertam sibi velle servare & vivificare.*

Ad

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

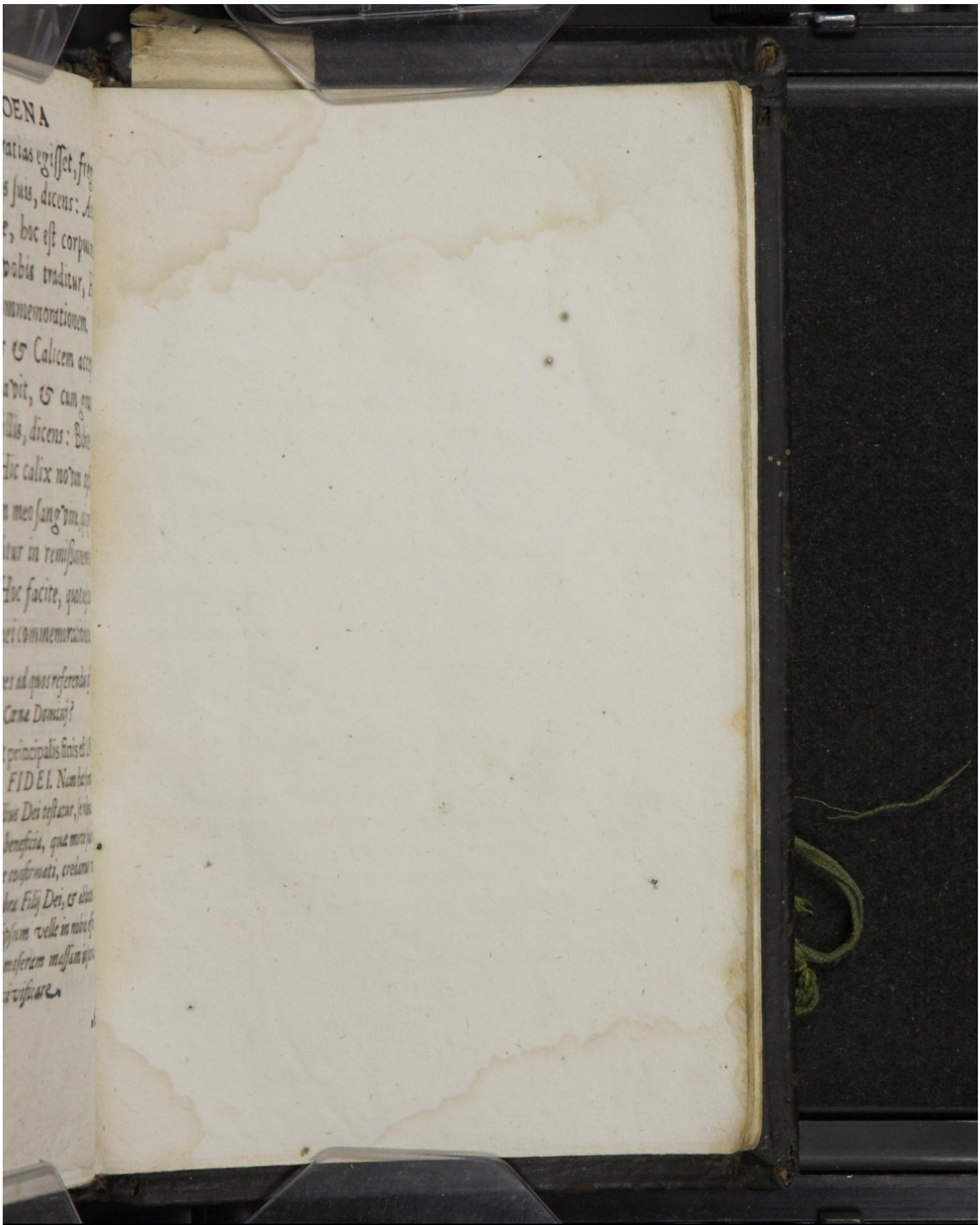

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

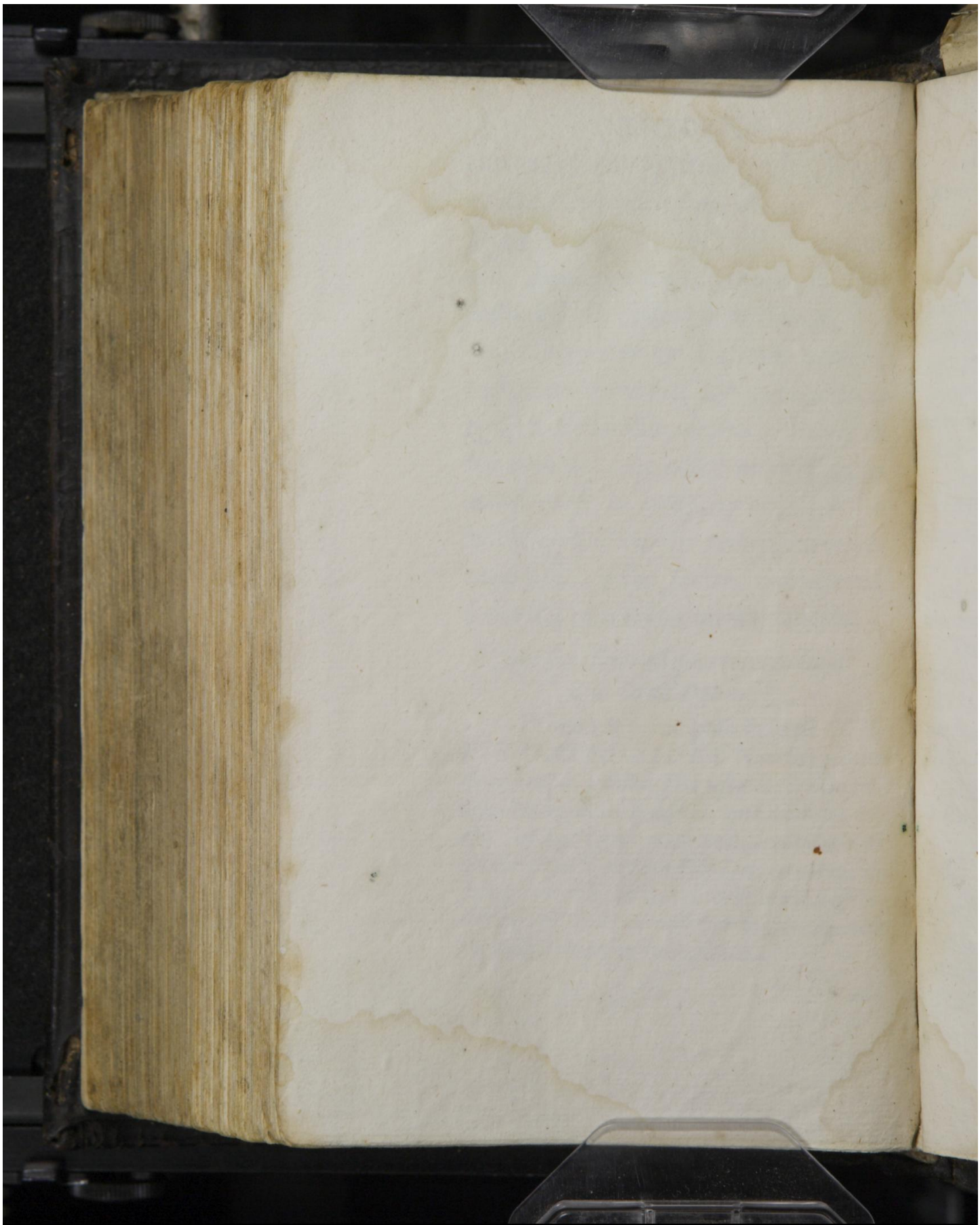

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

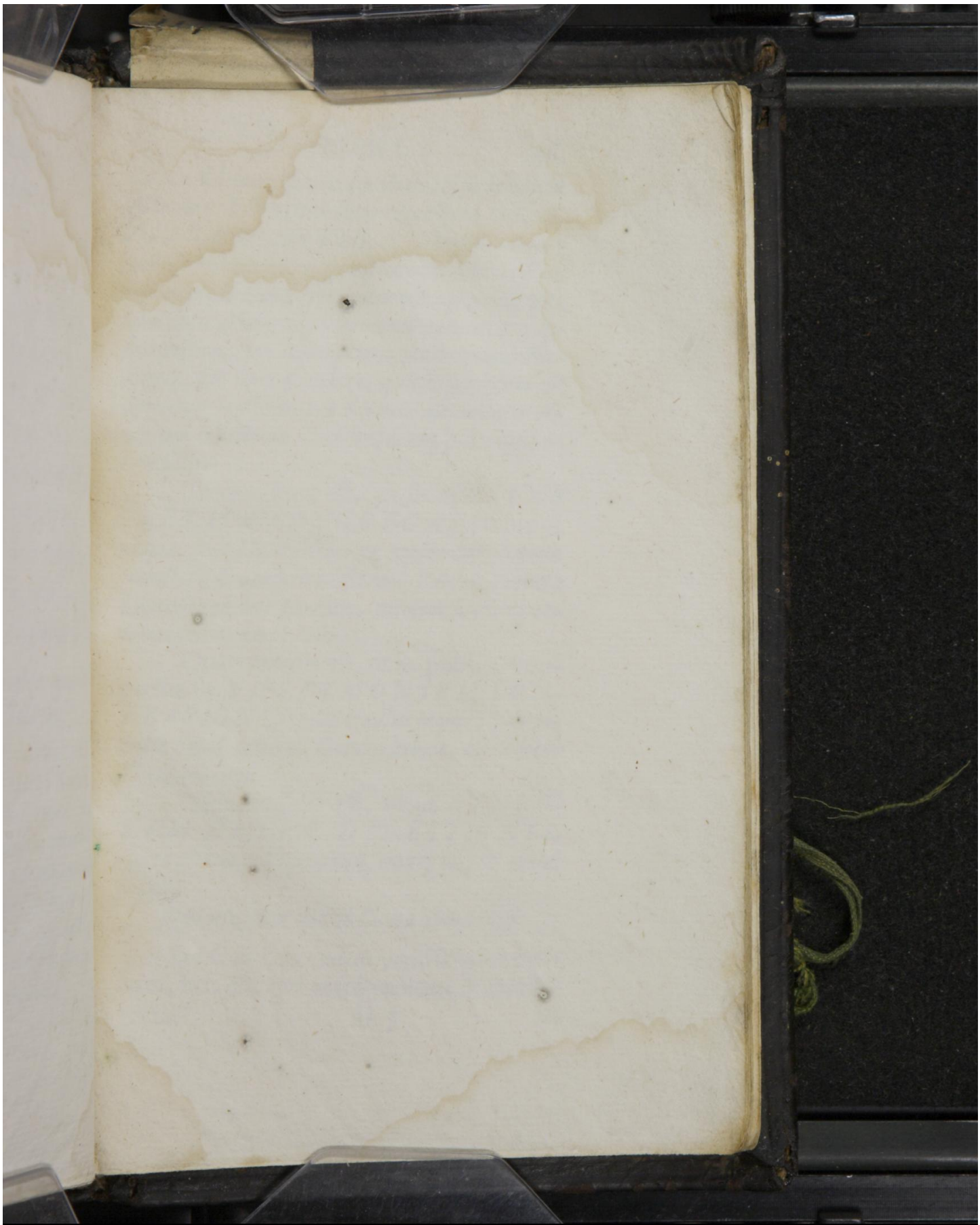

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

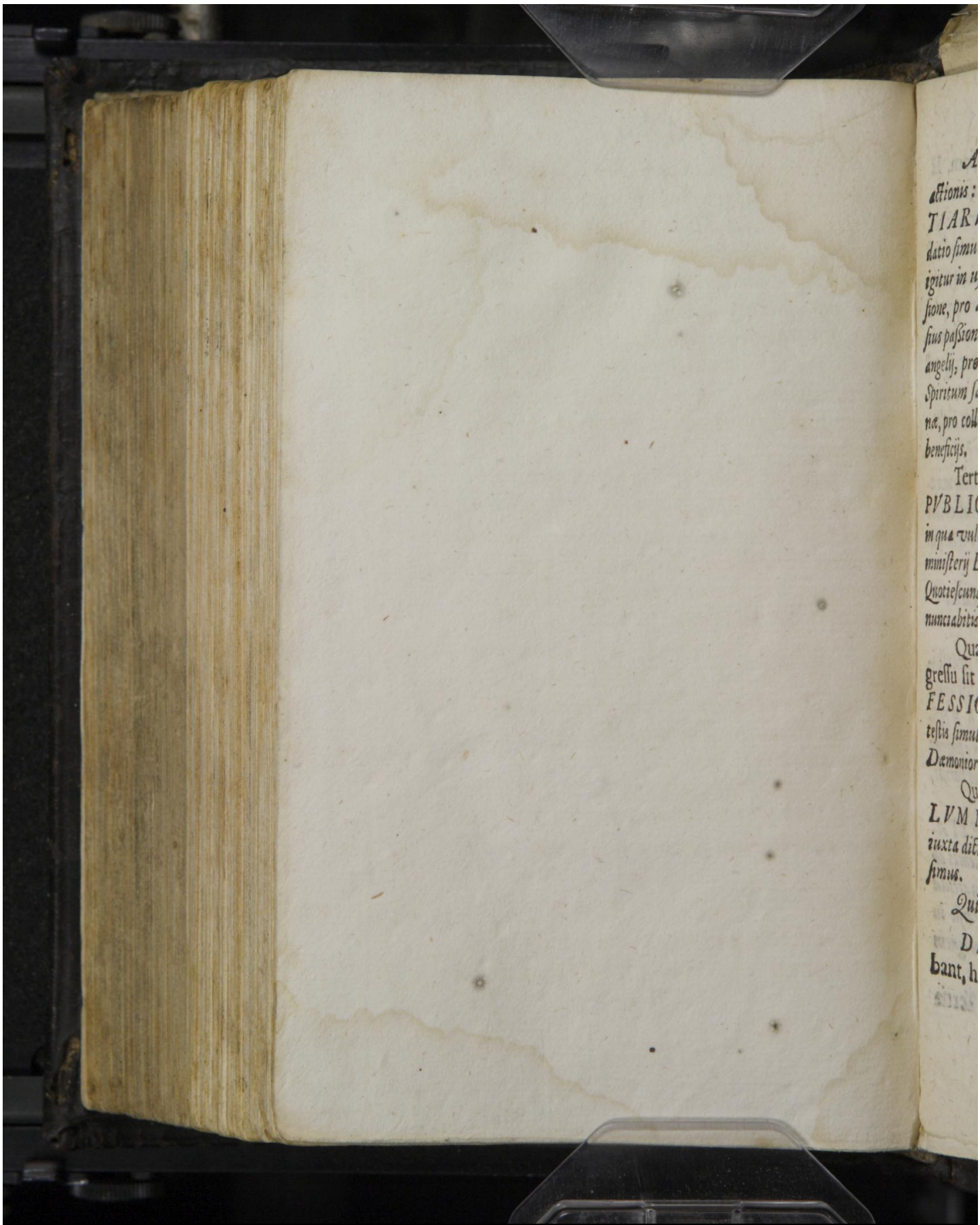

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Ad hunc finem accedunt alij fines huius actionis: Est igitur secundus finis *GRATIARVM ACTIO, Quia beneficij recordatio simul accendere gratitudinem debet. Fiat igitur in usu Cœnæ gratiarum actio pro Filij missione, pro assumptione humanæ naturæ, pro ipsius passione, pro redemptione, pro donatione Euangelij, pro vivificatione, quæ fit per ipsum & Spiritum sanctum, pro restitutione vitæ æternæ, pro collectione Ecclesiæ, deniq; pro omnibus beneficijs.*

Tertius finis est, ut sit *NERVVS PVBLICÆ CONGREGATIONIS, in qua vult Deus sonare & conservari vocem ministerij Evangelici. Et ideo Paulus inquit: Quotiescunq; hoc feceritis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*

Quartus finis est, ut in publico congressu sit *TESTIMONIVM CONFESSIONIS, sicut Paulus inquit: Non potestis simul calicem Domini bibere, & calicem Dæmoniorum.*

Quintus finis est, ut sit *SYMBOLVM MVTVÆ DILECTIONIS, iuxta dictum: Vnus panis, unum corpus multi simus.*

Qui utuntur dignè Cœna Dominj?

DIGNE accedunt, qui seipsos probant, hoc est, qui rectè instituti in doctri-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

na cœlesti, seriò agunt pœnitentiam, *Id est, dolent se peccasse, & verè expavescunt cogitatione iræ Dei adversus peccata, & ideo accedunt, ut hoc pignore & testimonio admoniti fidem accendant & confirment, ut credant se recipi, sibi ignosci & remitti peccatum propter Christum crucifixum & resuscitatum, & habent serium propositum obediendi Deo, & corrigendi vitam & mores.*

Qui sumunt indignè, ac propterea iudicio divino condemnantur?

INDIGNE sumunt, qui accedunt sine pœnitentia, id est, non afferunt timorem Dei, & fidem, & perseverant in delictis, contra conscientiam.

Quibus modis prophanata est Cœna sacra apud Pontificios?

Sex sunt præcipuæ & valdè horribiles prophanationes Cœnæ Domini apud Papistas. Prima est error de *TRANSSVBSTANTIATIONE. Quia fingunt conversionem substantiæ panis in corpus Christi, manentibus tantùm panis accidentibus.*

Secunda est *CIRCVMGESTATIO* panis consecrati. *Quia discedentes ab usu divinitus instituto, panem inclusum arculæ circumferunt, non aliter quam olim Persæ in publicis congressibus Orimasda seu sacrum ignem circumgestare solebant.*

Tertia

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

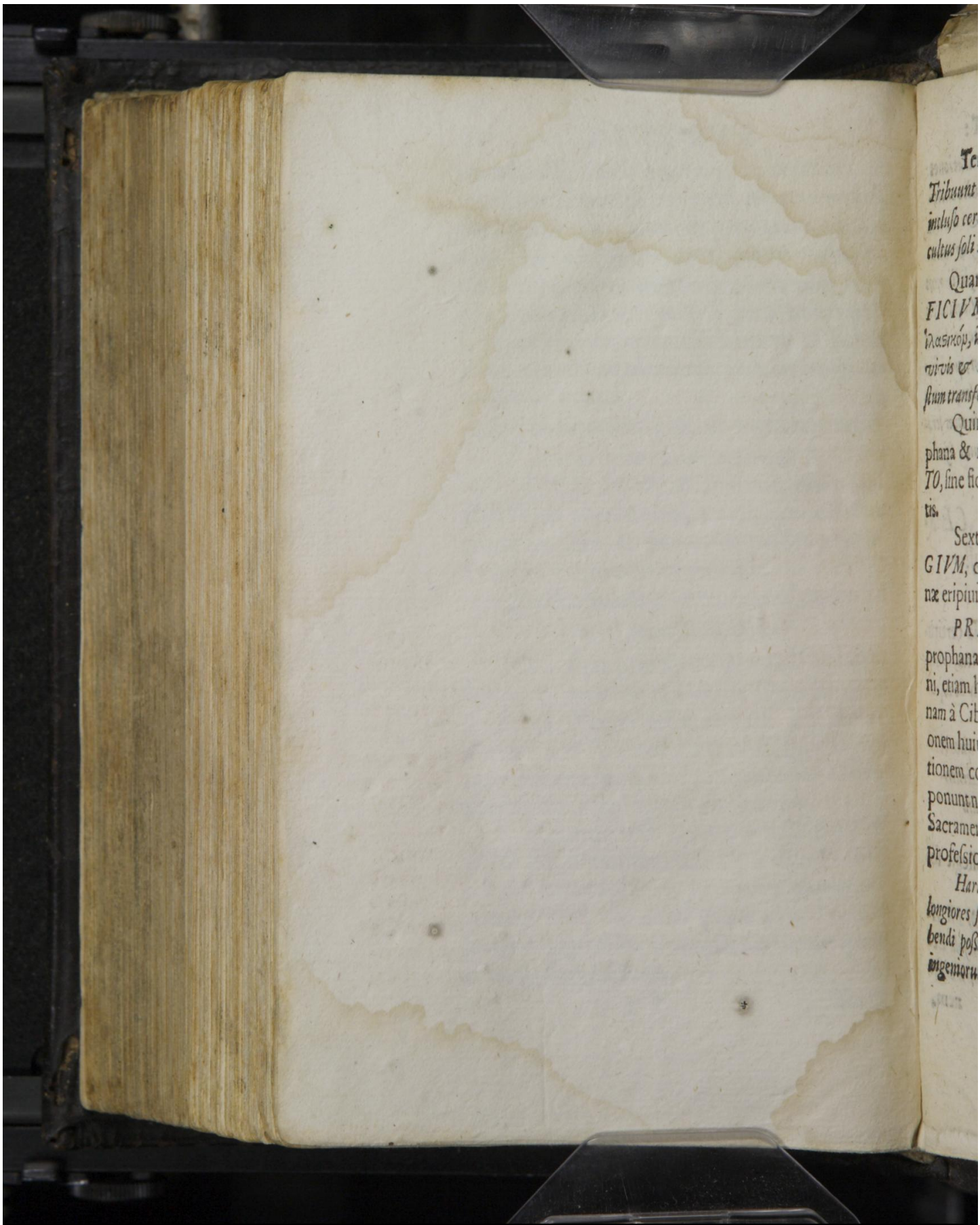

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Tertia est *ADORATIO* panis, *Tribuunt enim pani sive in sublime elato, sive incluso certis receptaculis invocationem, quæ est cultus soli Deo debitus.*

Quarto fingunt Missam esse *SACRIFICIVM* non εὐχαριστικὸν *tantum, sed* ἱλαστικόν, *in quo fiat nova oblatio Filij Dei, pro vivis & mortuis, & totam Missam ad quæstum transferunt.*

Quinta corruptela est opinio prophana & impia de *OPERE OPERATO*, sine fide, etiam sine bono motu utentis.

Sexta prophanatio est *SACRILEGIVM*, quod Laicis alteram partem Cœnæ eripiunt.

PRÆTER PONTIFICIOS prophanant Sacramentum Cœnæ Domini, etiam hi, qui non discernunt hanc Cœnam à Cibo prophano, & negant sumptionem huius panis & vini esse communicationem corporis & sangvinis Christi, ac ponunt nuda signa seu Symbola vacua, & Sacramenta dicunt esse notas externæ professionis.

Descriptio Sacramentariorum oppugnata a Boetio, Chemnicio, Vuestphalo & Ienensib, sumpta est ex descriptione Cenæ Dominicæ tradi

Harum prophanationum refutationes cùm longiores sint, quàm ut brevi oratione comprehendi possint, & aliqua sit habenda ratio etiam ingeniorum puerilium, quæ propter ætatis & iudicij

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

iudicij infirmitatem nimis longas disputationes assequi nondum possunt: Eas nunc consulto omittimus, & adultiores hortamur, ut & horum capitum, quæ hactenus recitavimus, & aliorum, quæ in hac Catechesi puerili complecti non potuimus, uberiorem explicationem assumant ex libello Examinis Theologici, & cæteris libris Corporis Doctrinæ harum Ecclesiarum, quod sine omni dubitatione statuimus esse consensum piæ & Orthodoxæ Ecclesiæ, congruentem cum scriptis Propheticis & Apostolicis, & cum Symbolis Catholicis.

a a Paulo 1. Cor: 10. Et ex locis Theologicis, titulo de Sacramētis corpore Doctrinæ folio 546. Denique e scholio D. Luttheri, addito in germania Biblijs, super dictū Pauli, Nō diiudicāt corpꝰ Domini, 1. Corinth: 20.

QVÆ EST CAVSA CERtitudinis doctrinæ Christianæ?

Summa ac præcipua causſa certitudinis eſt *PATEFACTIO* divina, comprehenſa in ſcriptis Prophetarum & Apoſtolorum.

Qui ſunt gradus teſtimoniorum, quos recitavit vetuſtas, ad confirmandam certitudinem doctrinæ Chriſtianæ contra Ethnicos?

Vetuſtas bono conſilio collegit ſeptem gradus teſtimoniorum.

Primus gradus continet *MIRACVLA & VATICINIA. Quia ſola Eccleſia habet facta inuſitata extra naturæ ordinem,*

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

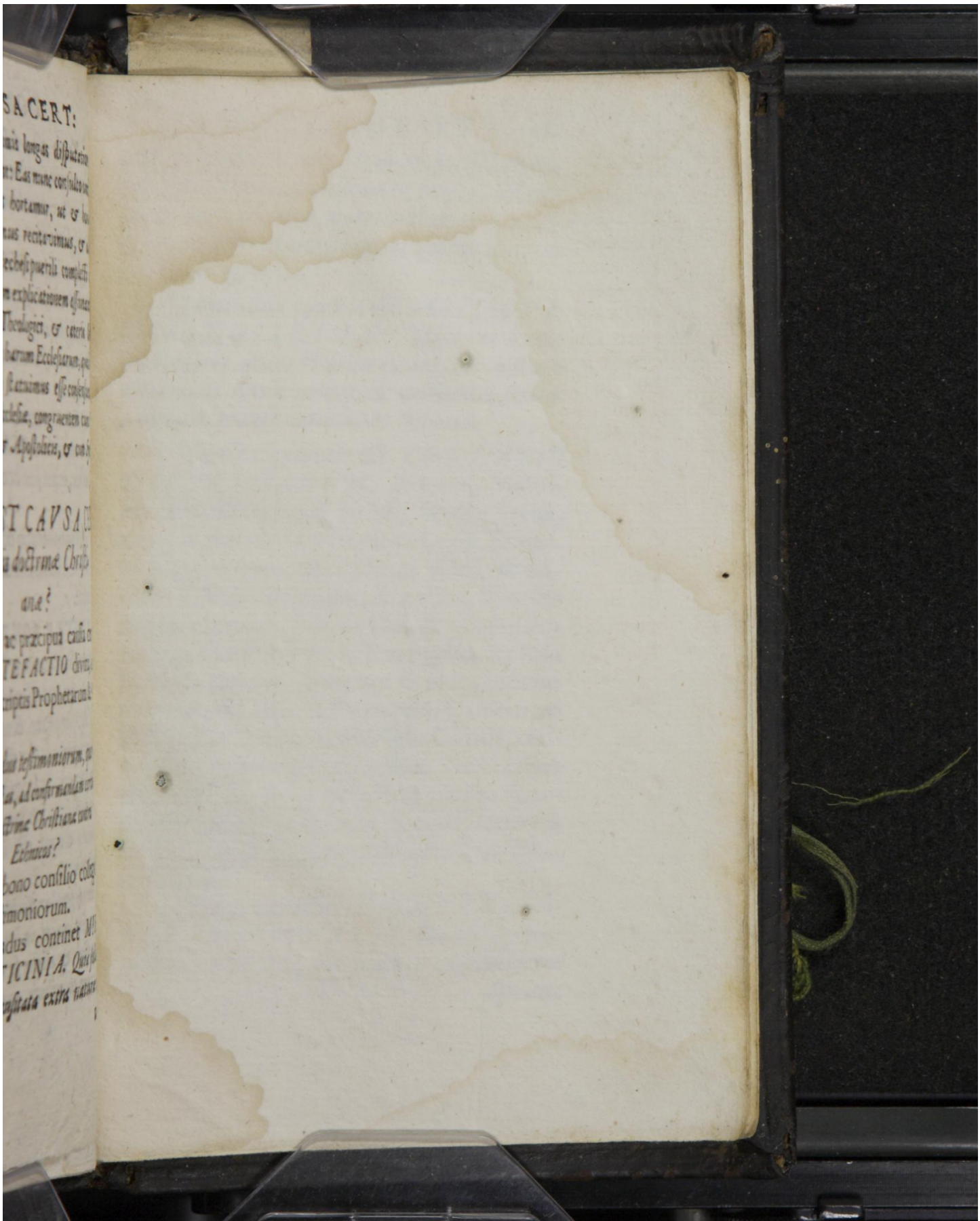

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

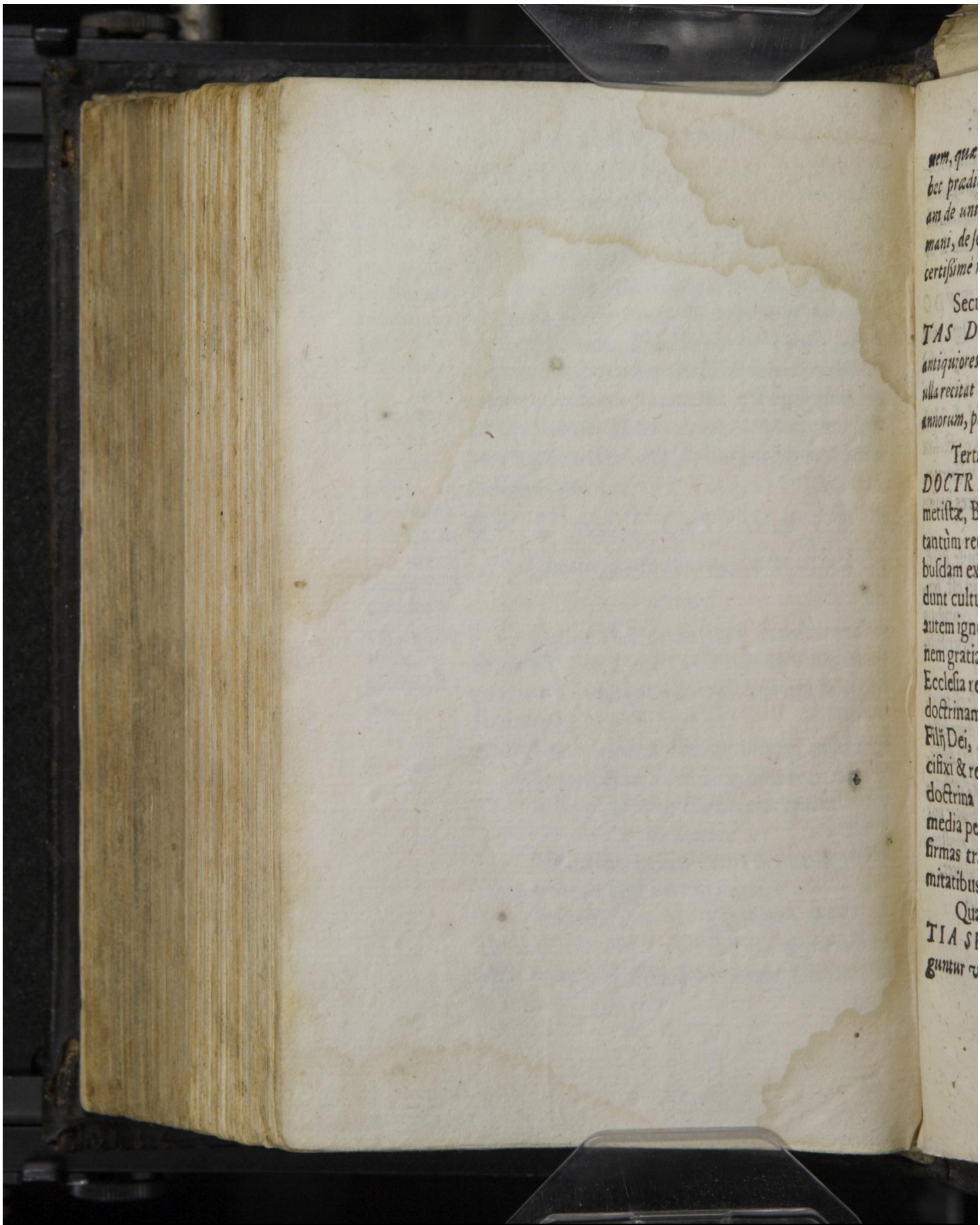

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

nem, quæ nulla creatura imitari poteſt, & habet prædictiones, non ſolum de Meſsia, ſed etiam de univerſalibus mutationibus generis humani, de ſerie Monarchiarum, quibus eventus certiſsimè reſpondit.

Secundus gradus eſt *ANTIQVITAS DOCTRINÆ: Quia nec Leges antiquiores, quàm Moſaicæ extant, nec hiſtoria ulla recitat initia mundi, & continuam ſeriem annorum, præter narrationes Biblicas.*

Tertius gradus eſt *COLLATIO DOCTRINARVM.* Ethnici, Mahometiſtæ, Blaſphemi Iudæi, & aliæ Sectæ, tantùm retinent particulam Legis de quibuſdam externis & civilibus officijs & addunt cultus idolorum, aliæ alios, Prorſus autem ignorant Filium Dei, & promiſsionem gratiæ traditam in Evangelio. At ſola Eccleſia retinet integram & incorruptam doctrinam Legis & Evangelij, & noticiam Filij Dei, Domini noſtri Ieſu Chriſti, crucifixi & reſuſcitati pro nobis. Sola etiam doctrina Eccleſiæ monſtrat cauſſas & remedia peccati & mortis, & conſolationes firmas tradit opponendas omnibus calamitatibus.

Quartus gradus eſt *EXPERIENTIA SPIRITVALIS, Nam pij, qui reguntur verbo Dei, experiuntur conſolationem*

Spiritus

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Spiritus ſancti, agnoſcunt ſuas preces exaudiri, & confirmantur multis teſtimonijs præſentiæ Dei. Hoc domeſticum teſtimonium ſumptum ab uniuſcuiuſq; pij experientia nequaquam leve ducendum eſt.

Quintus gradus eſt *FORTITVDO MARTYRVM* in ſupplicijs, *Quia cùm fuerint homines ſani, certè non propter fabulas manes ſubierũt acerbiſſimos cruciatos corporum.*

Sextus gradus eſt ipſa *ECCLESIÆ STABILITAS*, & perpetua doctrinæ propagatio, & continua ſeries Doctorum, qui fuerunt teſtes & propagatores huius doctrinæ.

Septimus gradus complectitur *POENAS HOSTIVM* Eccleſiæ, id eſt, hæreticorum & Tyrannorum, qui omnibus ætatibus novo exemplo iræ Dei horribiliter deleti ſunt.

Hos gradus teſtimoniorum utile eſt omnibus, etiam pueris, notos eſſe, ut certò ſinguli ſtatuamus, hanc ſolam eſſe veram de DEO doctrinam, quæ eſt comprehenſa monumentis Prophetics & Apoſtolicis: quam ut conſervet inter nos Filius DEI, & corda noſtra ad veram agnitionem & celebrationem ſui ipſius exuſcitet, toto pectore & ardentibus votis ac gemitibus precamur.

Μόνῳ Θεῷ δόξα.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

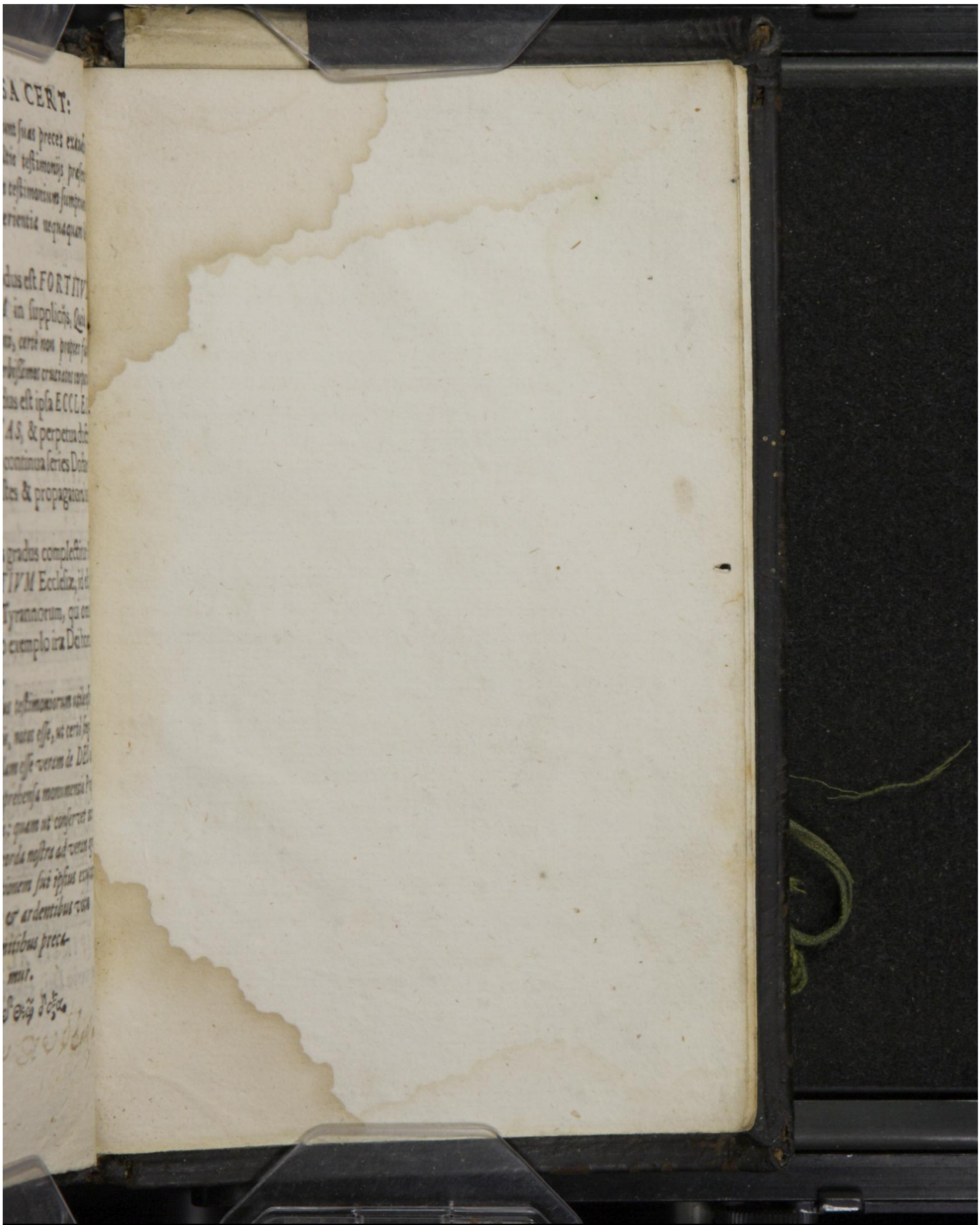

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

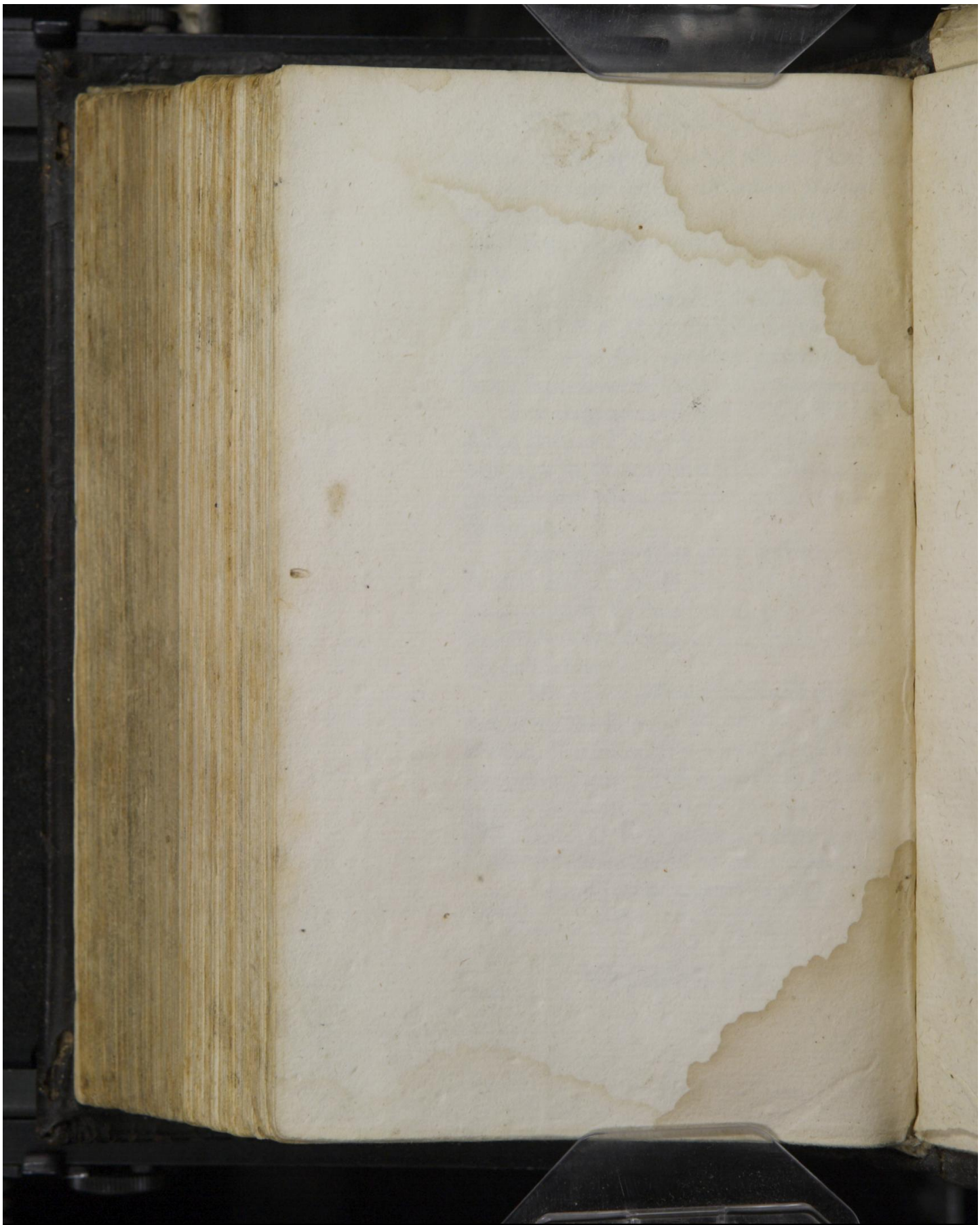

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

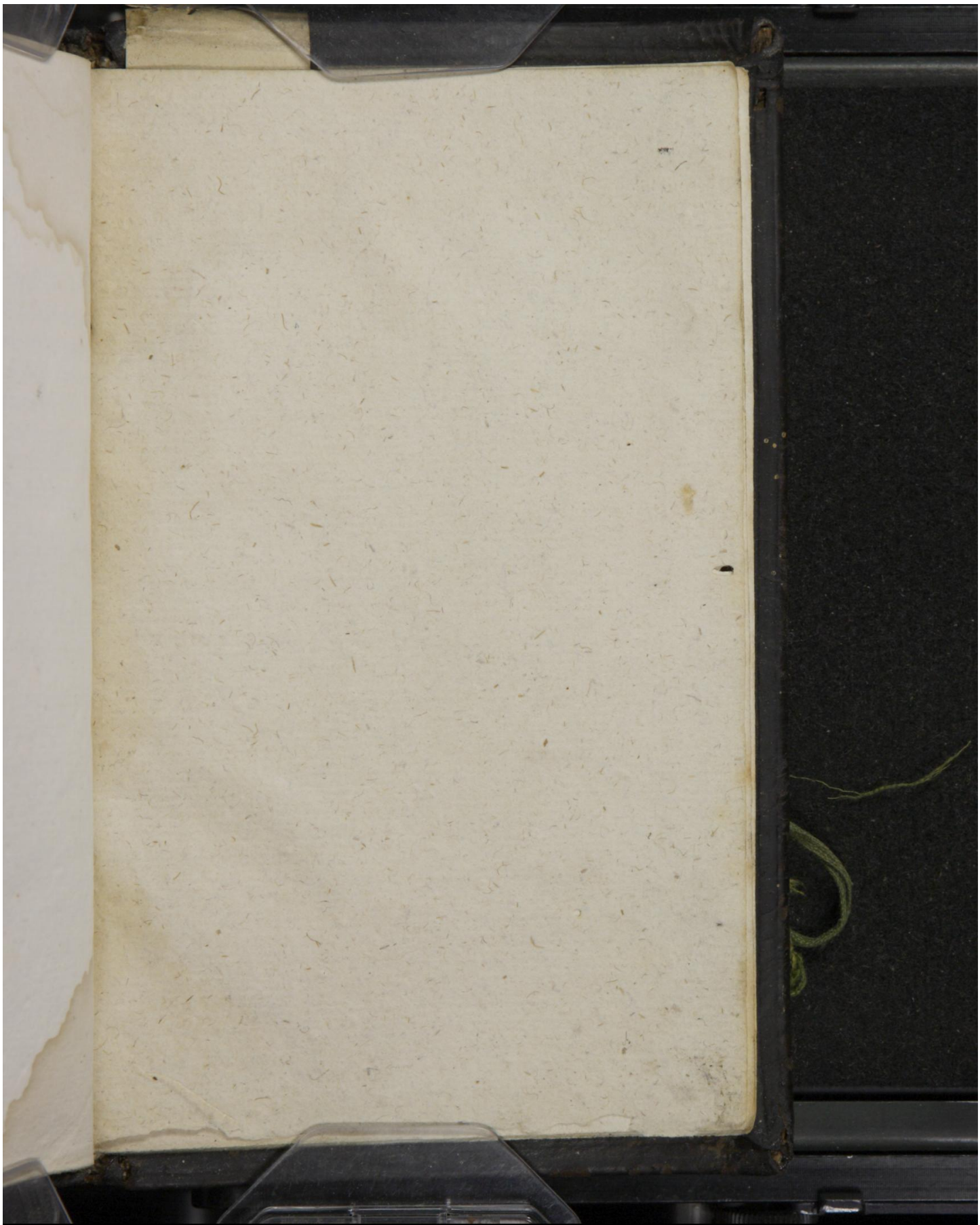

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

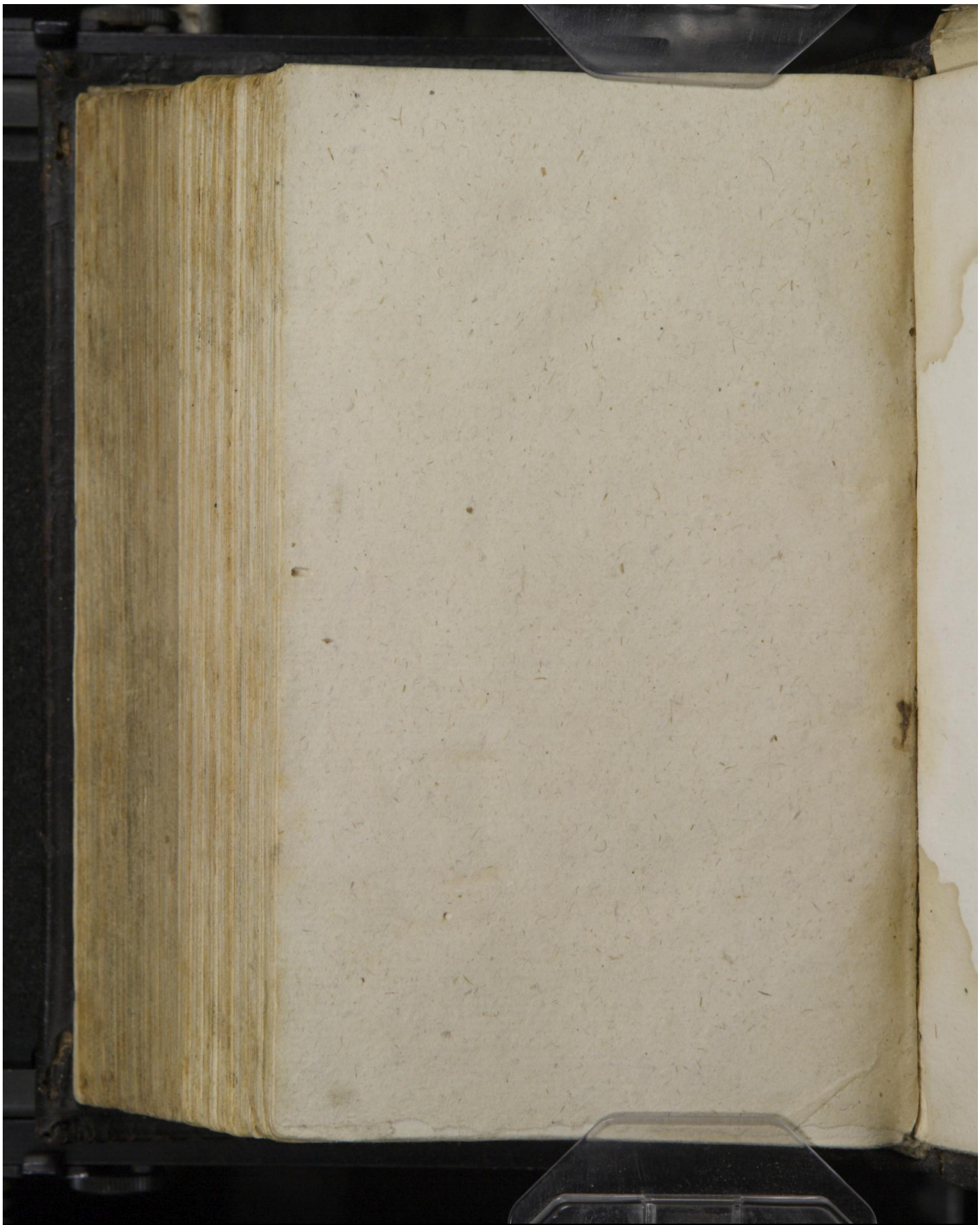

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

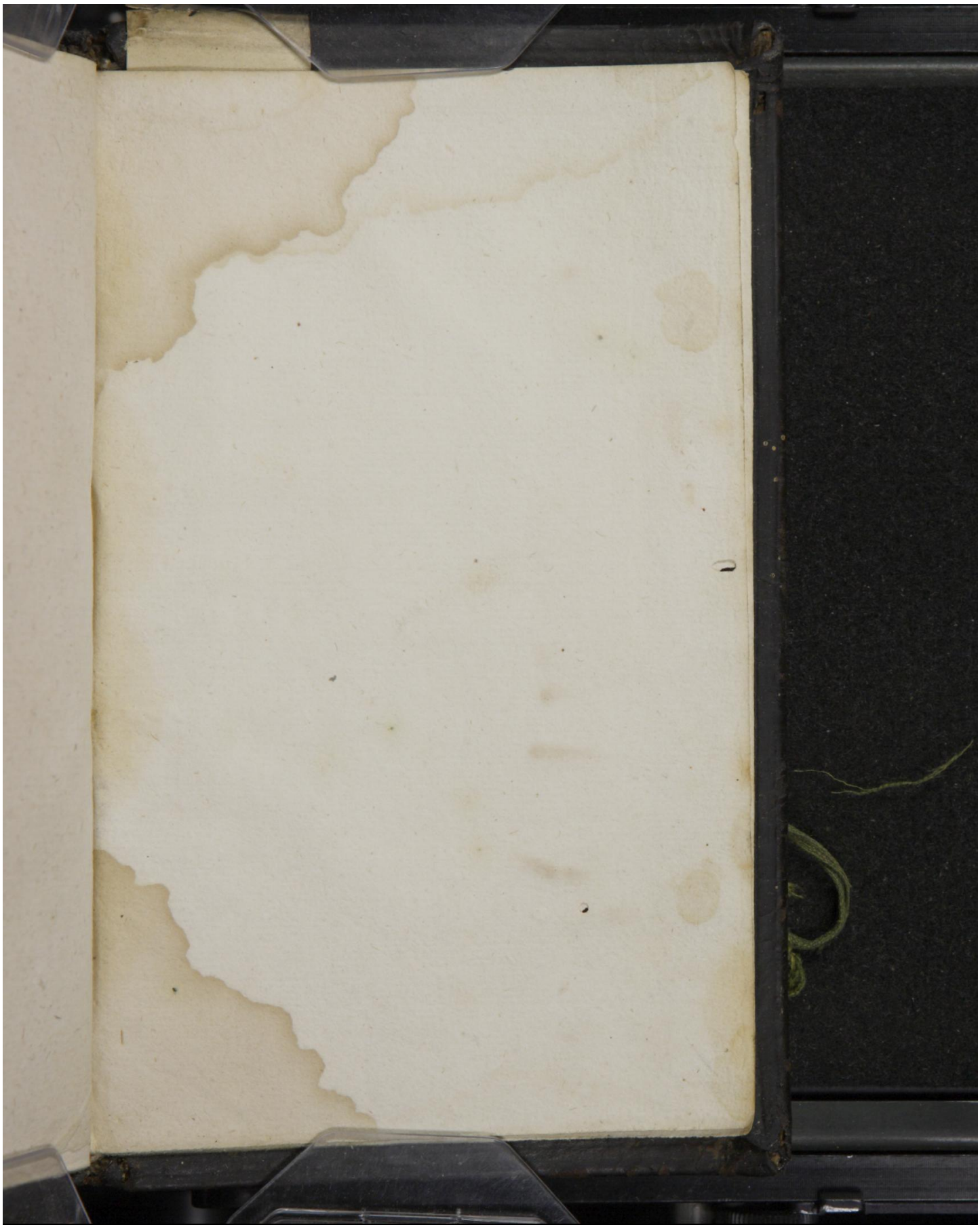

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

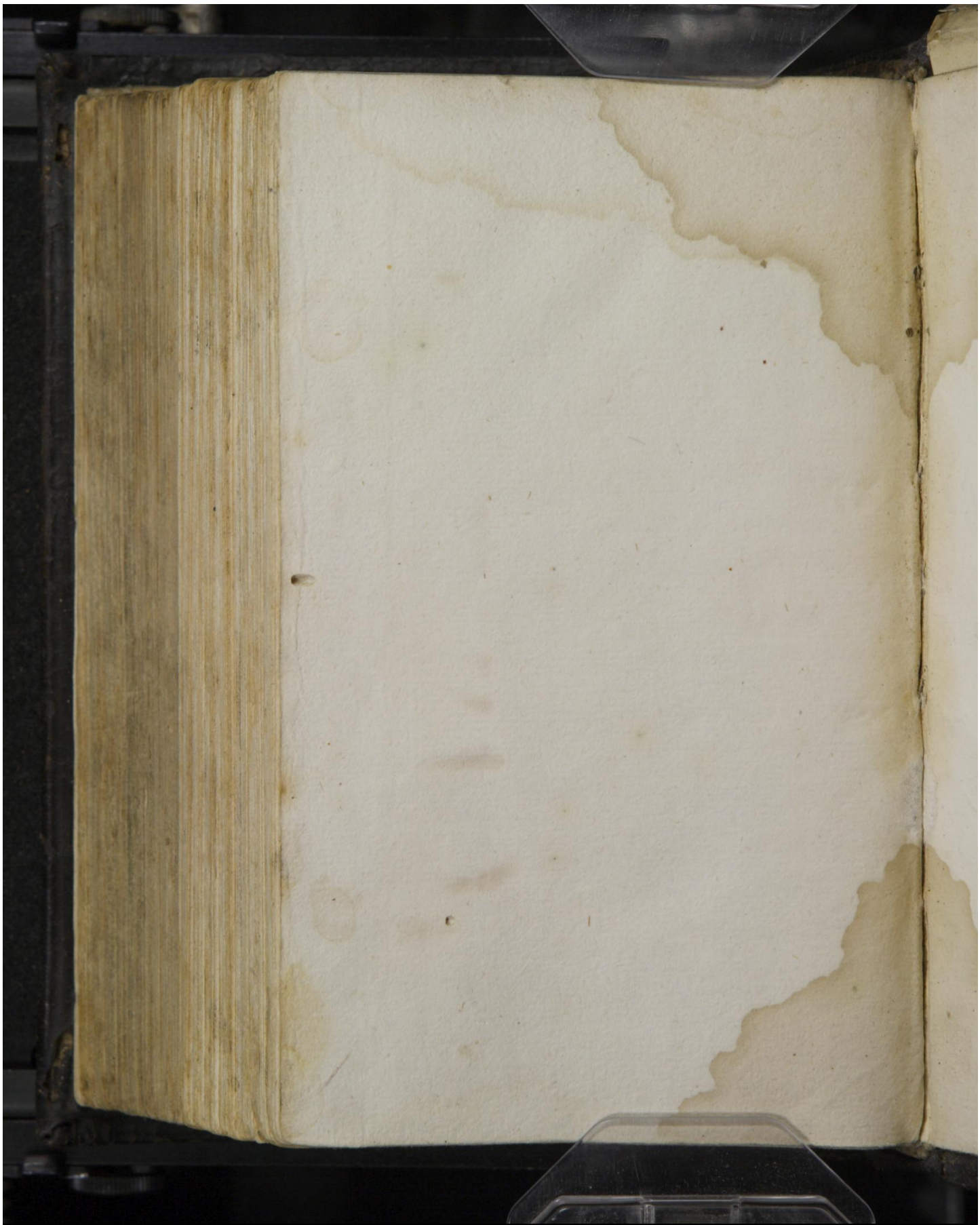

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

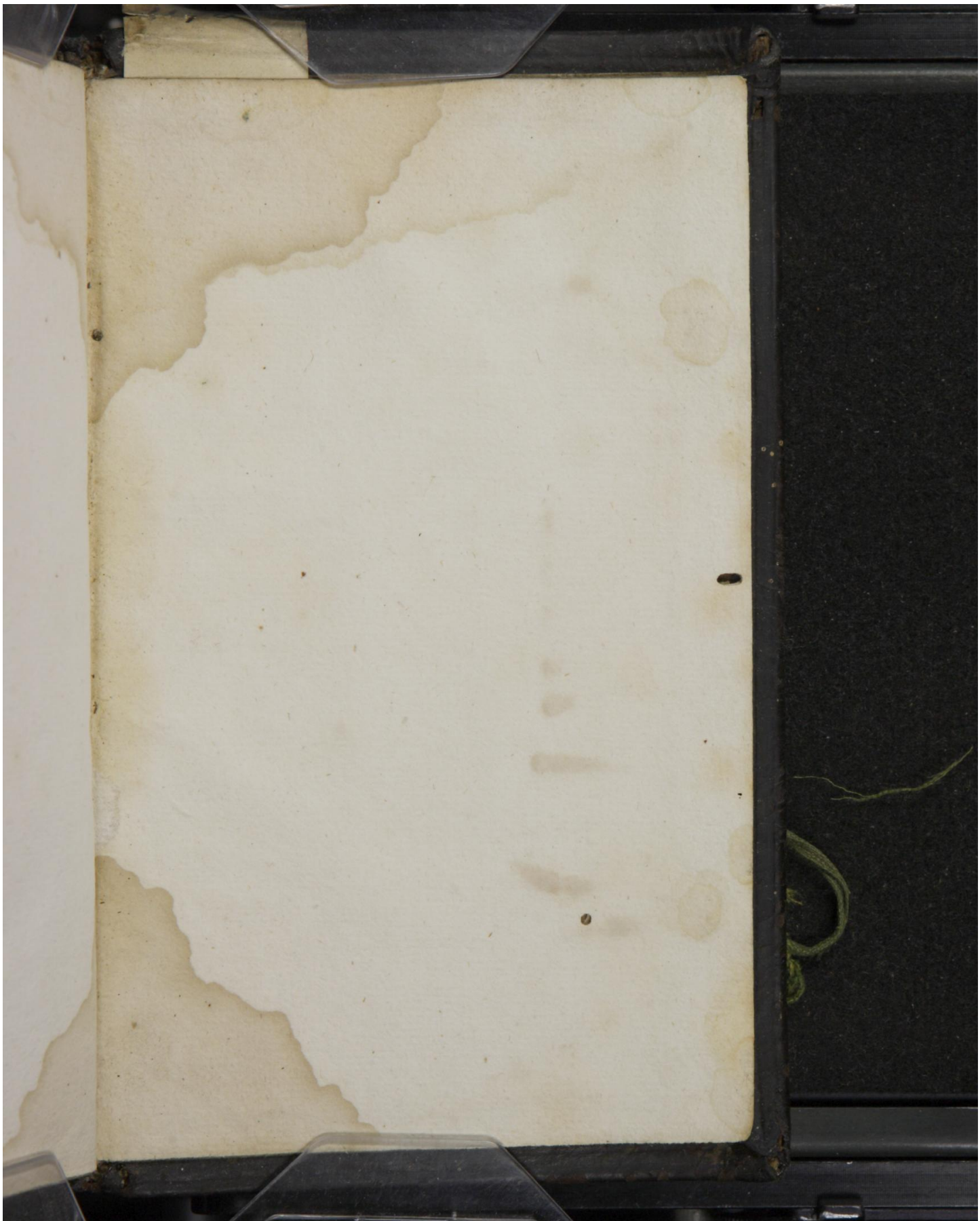

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

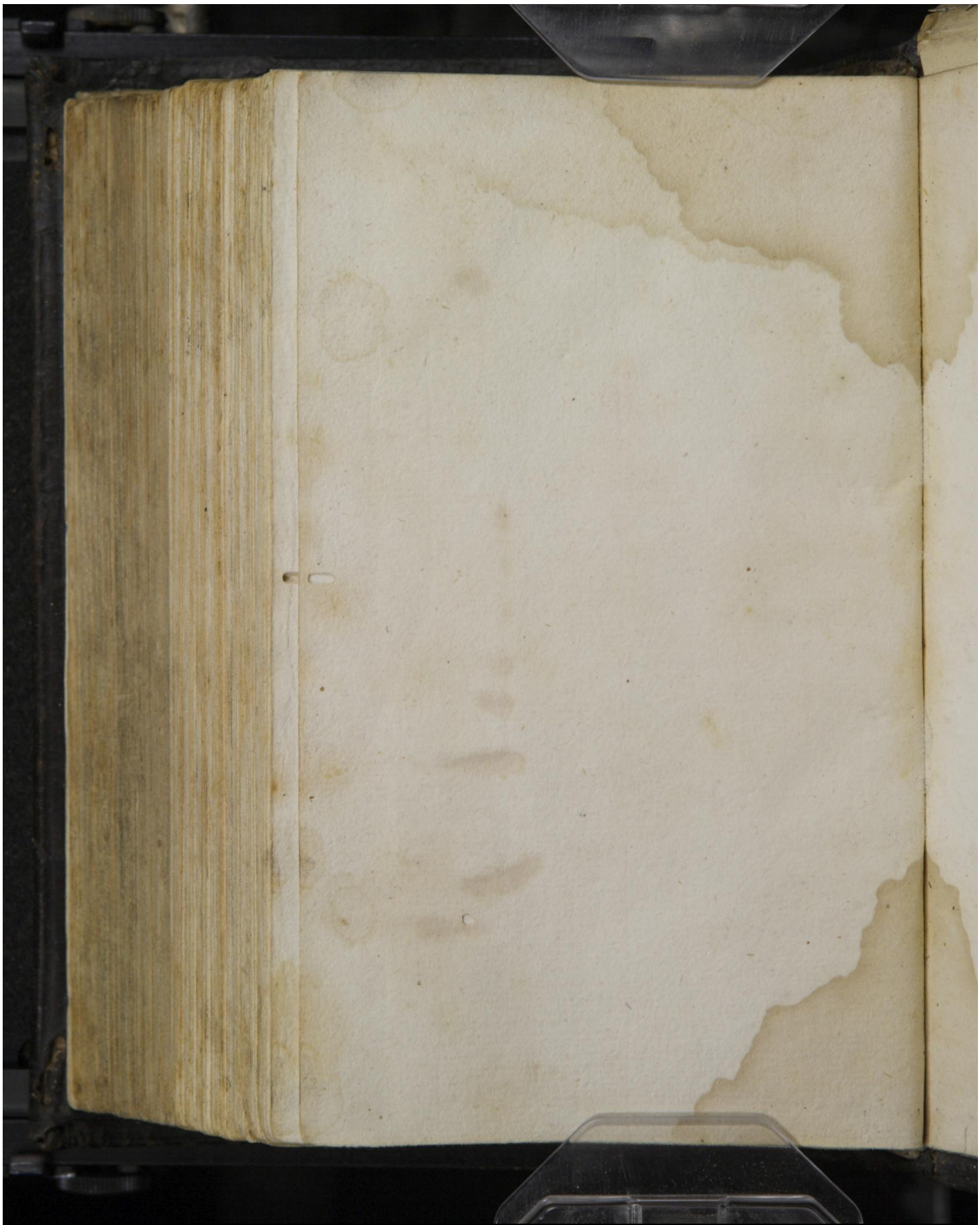

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

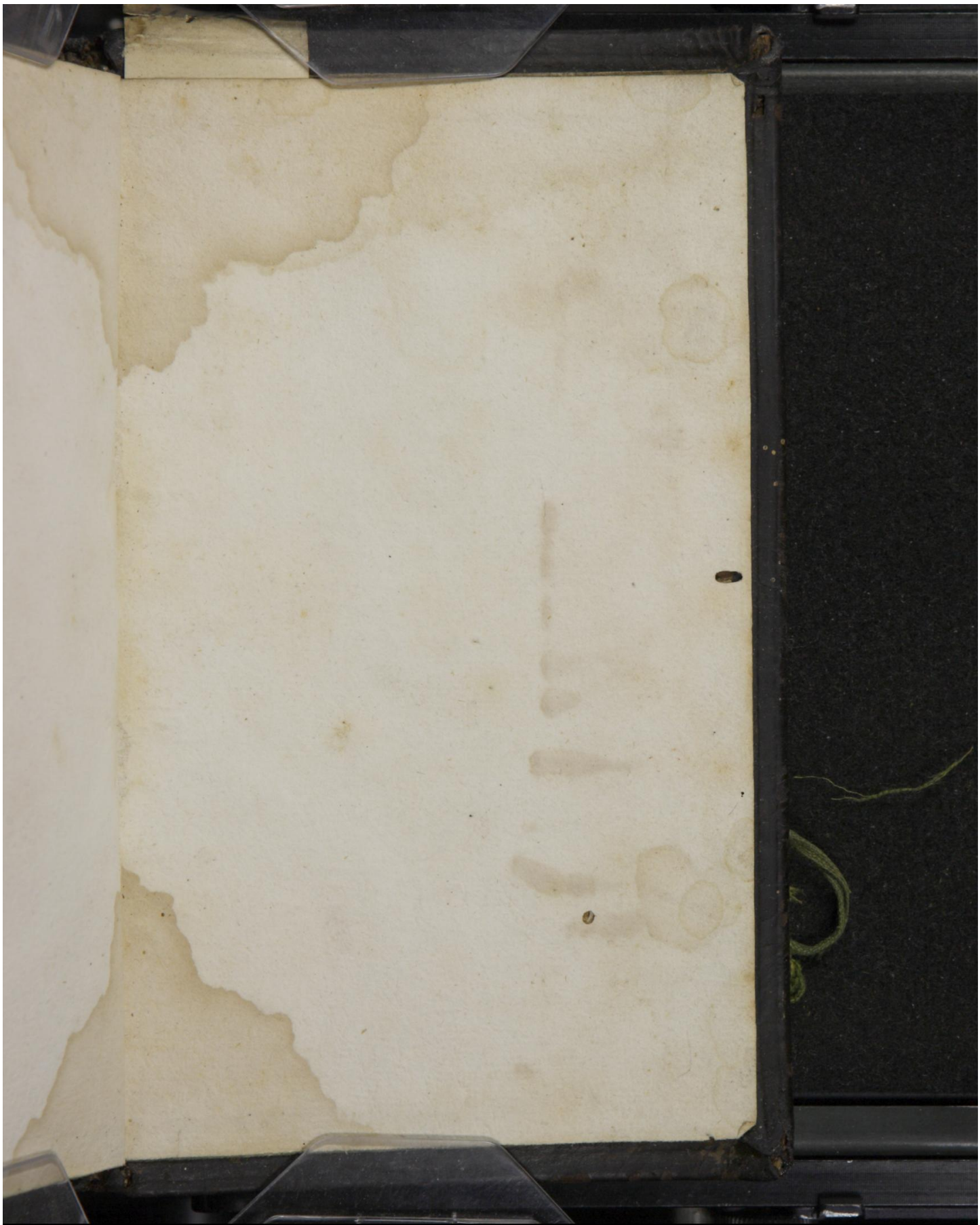

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

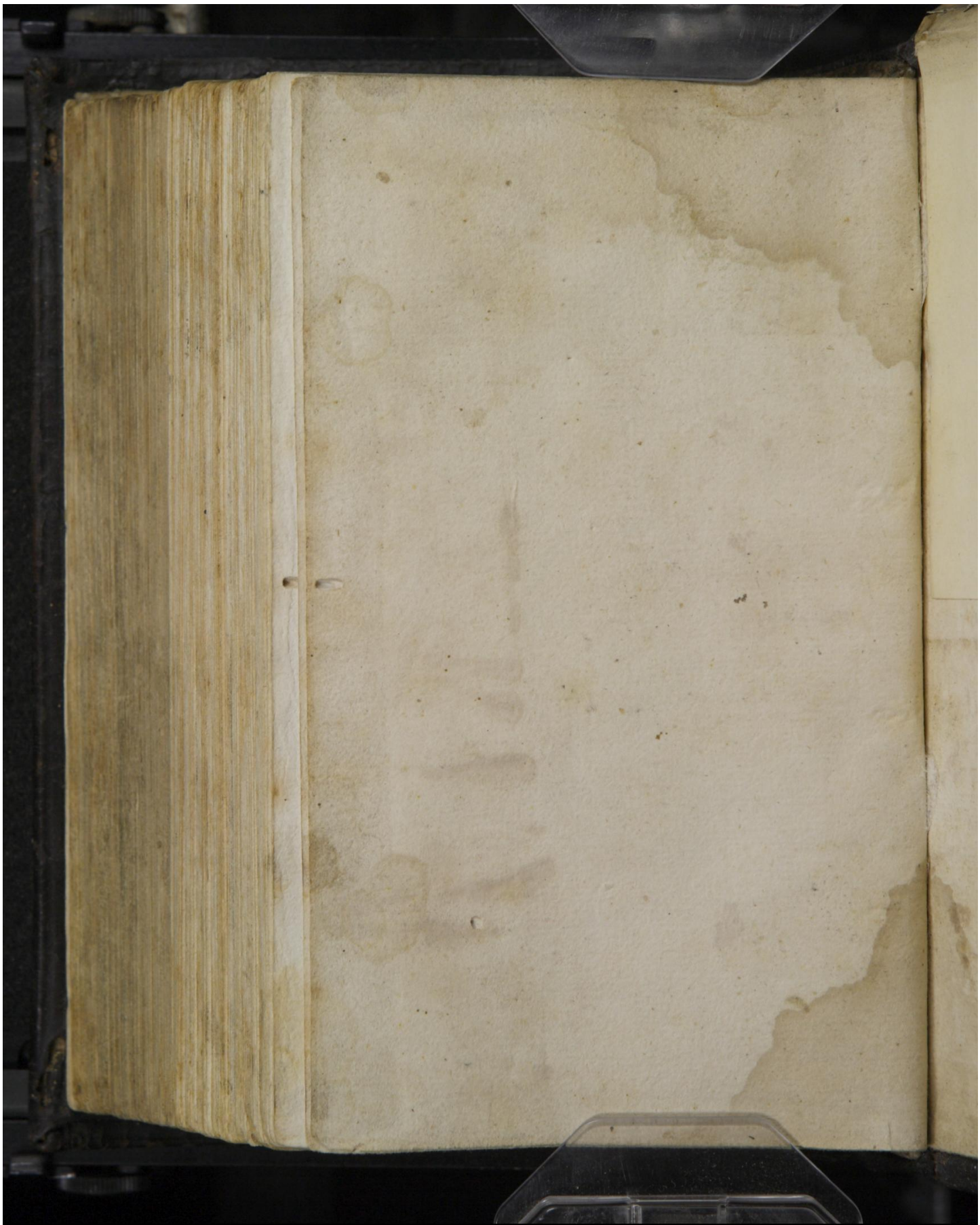

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
Hielmst. 470 8° (LN 916 8° copy 3)